

PRITARTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2018 m. kovo 21 d. nutarimu Nr. 277



LIETUVOS
RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖ

**2017 METŲ
VEIKLOS ATASKAITA**

2018 m. kovo 29 d., Vilnius



Gerbiamasis Seimo Pirmininke,

2017 metai Lietuvai buvo sėkmingi, o kai kuriose srityse pasiekta istoriškai geriausių rezultatų. Pirmą kartą vykdome įsipareigojimą NATO partneriams skirti tinkamą finansavimą krašto gynybai, pirmą kartą pavyko suformuoti nedeficitinį viešųjų finansų biudžetą, pirmą kartą Lietuva pagal verslo aplinkos indeksą pasiekė aukščiausią kada nors turėtą poziciją – 16 vietą tarp 190 šalių, pirmą kartą įvesti „vaiko pinigai“, skiriami kiekvienam vaikui, nors ir koks būtų jo tėvų pajamų dydis.

2017 metai buvo itin sėkmingi Lietuvos ekonomikai. Lietuvos BVP augimo tempas 2017 metais siekė 3,8 procento – tai buvo sparčiausias augimo tempas per paskutinius penkerius metus ir gerokai didesnis už Europos Sąjungos vidurkį, siekusį 2,4 procento.

2017 metais į Lietuvą pritraukti 39 užsienio investuotojai įsipareigojo per 3 metus sukurti daugiau nei 5 tūkst. darbo vietų ir investuoti daugiau kaip 200 mln. eurų.

Situacija darbo rinkoje buvo palanki darbuotojams – darbo užmokestis sparčiai didėjo, o nedarbo lygis mažėjo.

Visa tai leido daryti sprendimus, kurie didintų mūsų šalies gyventojų pajamas ir mažintų socialinę atskirtį. Padidintas minimalusis darbo užmokestis, neapmokestinamasis pajamų dydis, socialinio draudimo pensijos.

Kartu buvo pradėta mokesčių pertvarka, kuri bus tęsiama ir 2018 metais. Siekiant papildomai skatinti produktyvias, regionų plėtrą palaikančias investicijas ir verslumą, maksimaliai išplėsta lengvata įmonėms, investuojančioms į technologinį atsinaujinimą, nustatyta papildoma lengvata į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą investuojančioms įmonėms.

Siekiant tolygiau paskirstyti mokesčių našą smulkiajam verslui, pakeistas individualios veiklos pajamų apmokestinimo principas – atsisakyta apmokestinimo pagal profesinės veiklos rūšis ir individualios veiklos pajamoms nustatytas vienodas gyventojų pajamų mokesčio tarifas.

2017 metais priimta nemažai sprendimų, skirtų kovai su korupcija ir šešėliu. Pakeistos Baudžiamojo kodekso nuostatos, kuriomis, atsižvelgiant į Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos rekomendacijas, griežtinama atsakomybė už korupcinio pobūdžio nusikaltimus. Priimti sprendimai, padėsiantys skaidrinti farmacijos rinką ir mažinti vaistų kainas.

Pradėta švietimo sistemos reforma, ji bus tęsiama ir 2018 metais. Padėti etatinio mokytojų darbo apmokėjimo pagrindai, pradėtas valstybinių universitetų tinklo pertvarkos procesas, sugriežtinti studijų kokybės reikalavimai.

Apibendrinant Vyriausybės veiklos rezultatus, svarbu pažymėti, kad 2017-aisiais pakloti pamatai ir Vyriausybės planuojami 2018 metų darbai bei struktūrinės reformos (mokesčių, inovacijų, švietimo, sveikatos, pensijų sistemos ir šešėlinės ekonomikos mažinimo srityse) padės ir toliau gerinti šalies konkurencingumą ir kiekvieno žmogaus gyvenimo kokybę.

Nuoširdžiai

*Ministras Pirmininkas
Saulius Skvernelis*

2018 m. kovo 29 d., Vilnius

Turinys

Įvadas	4
Santrauka.....	5
1. Vyriausybės 2017 m. prioritetinių sričių apžvalga	12
1.1. 1 prioritetas. Darni, atsakinga ir sveika visuomenė.....	12
1.2. 2 prioritetas. Švietimo, kultūros ir mokslo paslaugų kokybės bei efektyvumo didinimas.....	20
1.3. 3 prioritetas. Viešojo sektoriaus efektyvumo ir skaidrumo didinimas	28
1.4. 4 prioritetas. Darni ir konkurencinga ekonomikos plėtra.....	35
1.5. 5 prioritetas. Saugi valstybė	47
2. Ministerijų 2017 m. veiklos apžvalga	59
2.1. Aplinkos ministerija	59
2.2. Energetikos ministerija.....	63
2.3. Finansų ministerija	67
2.4. Krašto apsaugos ministerija.....	73
2.5. Kultūros ministerija.....	78
2.6. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	85
2.7. Susisiekimo ministerija	96
2.8. Sveikatos apsaugos ministerija.....	104
2.9. Švietimo ir mokslo ministerija	115
2.10. Teisingumo ministerija.....	120
2.11. Ūkio ministerija.....	127
2.12. Užsienio reikalų ministerija.....	135
2.13. Vidaus reikalų ministerija	143
2.14. Žemės ūkio ministerija	156
3. 2017 m. nacionalinio saugumo būklė ir plėtra.....	162
3.1. Rizikos veiksniai, pavojai ir grėsmės nacionaliniam saugumui.....	162
3.2. Nacionalinio saugumo politikos prioritetai ir uždaviniai	170
4. Vyriausybės 2018 m. veiklos prioritetai	183

Įvadas

Šios **ataskaitos tikslas** – pateikti svarbiausią informaciją Lietuvos Respublikos Seimui ir Lietuvos žmonėms apie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. veiklą ir jos rezultatus, kurie turi esminės įtakos šalies pažangai ir visuomenės gerovei. Ataskaita parengta apibendrinus ministerijų ir (ar) kitų institucijų pateiktas 2017 m. veiklos ataskaitas ir kitą informaciją, kuri svarbi analizuojant praėjusių metų veiklos rezultatus.

Pagrindinę ataskaitos struktūrą sudaro **4 dalys**, suskirstytos atsižvelgiant į skirtingus informacijos pateikimo pjūvius.

Pirmojoje ataskaitos dalyje pateikiama Vyriausybės 2017 m. veiklos ir jos rezultatų apžvalga. Pažymėtina, kad informacija apie svarbiausius Vyriausybės atliktus darbus šioje dalyje pateikiama pagal Vyriausybės programos įgyvendinimo plane, patvirtintame Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167, išskirtas prioritetingas sritis (prioritetus ir kryptis) ir nustatytus rodiklius.

Antrojoje ataskaitos dalyje apžvelgiami atskirų ministerijų 2017 m. veiklos rezultatai, orientuojantis į strateginiuose veiklos planuose nustatytų strateginių tikslų pasiekimą ir kitą aktualią informaciją, atspindinčią visos Vyriausybės pastangas skatinti ilgalaikę visuomenės gerovę ir darnią šalies ūkio plėtrą, taip pat stiprinti valstybės saugumą ir tapatybę tarptautinėje bendruomenėje.

Trečiojoje ataskaitos dalyje pateikiama nacionalinio saugumo būklės ir plėtros 2017 m. ataskaita: įvertinama Nacionalinio saugumo strategijoje išvardytų rizikos veiksnių, pavojų ir grėsmių nacionaliniam saugumui būklė, taip pat apžvelgiami pagrindiniai nacionalinio saugumo politikos prioritetų ir uždavinių įgyvendinimo rezultatai, kurie turi esminės įtakos Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimui.

Ketvirtojoje ataskaitos dalyje pristatomi Vyriausybės 2018 m. veiklos prioritetai: planuojamos pradėti įgyvendinti struktūrinės reformos ir numatomi užbaigti strateginiai projektai, kuriais įgyvendinami Vyriausybės prioritetinių darbų sąrašė esantys darbai.

Ataskaitoje pateikiama informacija leidžia teigti, kad 2017 m. Lietuvos ekonomikai buvo ypač sėkmingi, o Vyriausybės planuojami 2018 m. darbai ir struktūrinės reformos (mokesčių, inovacijų, švietimo, sveikatos, pensijų sistemos bei naujos šešėlinės ekonomikos mažinimo srityse) padės ženkliai pagerinti kiekvieno žmogaus gyvenimo kokybę Lietuvoje.



Santrauka

Pagal svarbiausius 2017 m. šalyje įvykusių socialinės ir ekonominės situacijos pokyčius bei makroekonominis rodiklius galima teigti, kad 2017 m. Lietuvos ekonomikai buvo ypač sėkmingi. Lietuvos bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) augimo tempas 2017 m. siekė 3,8 proc. – tai buvo sparčiausias augimo tempas per paskutinius penkerius metus ir gerokai didesnis už Europos Sąjungos (toliau – ES) vidurkį – 2,4 proc. Aktyviai ūkio plėtrai teigiamą įtaką darė tiek vidaus paklausos veiksniai, tiek ir globalios ekonomikos augimas – gerokai padidėjo (13,2 proc.) Lietuvos prekių ir paslaugų eksportas, užfiksuotas eksporto augimas visose reikšmingose prekių grupėse. Paskutinį kartą prekių ir paslaugų eksportas taip sparčiai didėjo 2011 m.

Praėjusieji metai buvo ir **investicijų proveržio metai**. Išlaidos bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui augo 7,3 proc. Prie ūkio augimo prisidėjo didesnė sukurta pridėtinė vertė **visose ekonominėse veiklose**, išskyrus žemės ūkio ir nekilnojamojo turto operacijų veiklas.

Situacija **darbo rinkoje** buvo palanki darbuotojams – darbo užmokestis sparčiai augo, o nedarbo lygis mažėjo. 2017 m. nedarbo lygis nukrito iki 7,1 proc. ir buvo 2,0 proc. punkto mažesnis už euro zonos vidurkį. Geri 2017 m. rezultatai paklojo pamatus tolesnei ekonomikos plėtrai.

Vertindami Vyriausybės 2017 m. veiklos rezultatus, taip pat matome teigiamų pokyčių, kurie toliau detalizuojami pagal **Vyriausybės programos įgyvendinimo plane**, patvirtintame Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167, išskirtas prioritetingas sritis (prioritetus ir kryptis) bei nustatytus rodiklius.

1 prioritetas. Darni, atsakinga ir sveika visuomenė

Lietuva per pastaruosius metus vykdė reikalingas reformas, kurios lėmė **teigiamus pokyčius darbo rinkoje**. Stabiliai mažėjo nedarbas, didėjo užimtumas, mažėjo jaunimo ir ilgalaikis nedarbas, augo darbo užmokestis. Išankstiniais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2017 m. **vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis** šalies ūkyje padidėjo 8,5 proc. ir sudarė 840 eurų.

Palankias **sąlygas didėti darbo užmokesčiui** sudarė 2017 m. liepos 1 d. įsigalioję socialinio modelio įstatymai (Darbo kodeksas, Užimtumo įstatymas, Nedarbo socialinio draudimo įstatymas ir kt.). 2017 m. priimtame naujajame Darbo kodekse nustatyta, kad minimalioji mėnesinė alga (toliau – MMA) gali būti mokama tik už nekvalifikuotą darbą. Darbuotojų, gaunančių MMA ir mažiau, sumažėjo nuo 22 proc. (2016 m. rugpjūtis) iki 16,2 proc. (2017 m. rugpjūtis).

Siekiant pagerinti šalies ilgojo laikotarpio fiskalinę situaciją, toliau buvo tobulinama **pensijų sistema**. 2017 m. buvo padidintos **socialinio draudimo pensijos**. Tai pajuto daugiau kaip 593 tūkst. senatvės pensininkų, daugiau kaip 202 tūkst. netekto darbingumo (invalidumo) pensijų gavėjų, 7,4 tūkst. išankstinės pensijos gavėjų.

2017 m. patvirtinta **asmens minimalių vartojimo poreikių dydžio (toliau – MVPD) skaičiavimo metodika**. Vadovaujantis šia metodika, nuo 2018 m. apskaičiuojama lėšų suma, reikalinga minimaliesiems asmens (šėimos) maisto ir ne maisto poreikiams patenkinti. 2018 m. MVPD siekia 245 eurus. Nuo 2019 m. MVPD numatoma susieti su socialinių išmokų atskaitos rodikliais.

2017 m. valdžios, verslo ir profsąjungų atstovai Vyriausybėje pasirašė **nacionalinį susitarimą dėl šalies pažangai būtinų reformų**. Dokumente susitarta toliau kelti atlyginimus (atsižvelgiant į ekonominį augimą), mažinti darbo jėgos apmokestinimą ir skatinti kolektyvinių sutarčių sudarymą.

Nepaisant teigiamų tendencijų užimtumo skatinimo rinkoje ir pensijų sistemoje, ekonominio augimo nauda nebuvo tolygiai padalyta ir **skurdo rizika** tebėra viena aukščiausių ES. Siekdama sumažinti **skurdo riziką ir socialinę atskirtį**, Vyriausybė 2017 m. atliko svarbius darbus, dėl kurių 2018 m. valstybės remiamos pajamos (toliau – VRP) padidėjo nuo 102 iki 122 eurų (20 eurų, arba 19,6 proc.). Tai ypač aktualu skurdo riziką patiriantiems asmenims, gaunantiems piniginę socialinę paramą pagal Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą.

Svarbi šeimos kūrimo, darnos užtikrinimo ir gimstamumo didėjimo sąlyga – ekonominis šeimos stabilumas. 2017 m. buvo pakeistas išmokos vaikui („vaiko pinigų“) mokėjimas – vaiko amžiaus riba padidinta iki 18 m.; šeimoms, auginančioms ir (ar) globojančioms tris ir daugiau vaikų, skiriama išmoka vaikui, nevertinant šeimos gaunamų pajamų. 2017 m., palyginti su 2016 m., išmokos vaikui gavėjų per

mėnesį padaugėjo apie 81,1 proc. (nuo 66,1 tūkst. iki 119,7 tūkst. vaikų), o išlaidos šiai išmokai mokėti išaugo apie 62,7 proc. (nuo 15 iki 24,4 mln. eurų). Be to, įtvirtintos dvi naujos išmokų rūšys – išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai ir gimus vienu metu daugiau kaip vienam vaikui.

2017 m. gruodžio 5 d. priimti ir Išmokų vaikams įstatymo pakeitimai, kuriais nuo 2018 m. sausio 1 d. įteisinta vienodo dydžio išmoka visiems vaikams nuo gimimo dienos iki 18 m. (ir vyresniems, jeigu jie mokosi pagal bendrojo ugdymo programą, bet ne ilgiau, iki jiems sukaks 21 metai), kiekvienam vaikui 30 eurų per mėnesį išmoka. Papildomai skatinamos daugiavaikės šeimos ir remiamos mažas pajamas turinčios šeimos. Prognozuojama, kad išmoką vaikui papildomai gaus apie 410 tūkst. vaikų, skurdo rizikos lygis vaikų nuo gimimo iki 18 m. amžiaus grupėje sumažės apie 2,7 proc. punkto (nuo 25,6 iki 22,9 proc.).

Svarbi ir vis labiau ryškėjanti visuomenėje problema yra **smurtas artimoje aplinkoje**. Specializuotos pagalbos centruose (SPC) pagalbą gavusių žmonių skaičius kasmet didėja: 2017 m. pagalba suteikta iš viso 11,6 tūkst. asmenų. 2017 m. atliktas visuomenės nuomonės tyrimas parodė, kad palaipsniui didėja pagalbos galimybių žinomumas. Siekiant mažinti smurto artimoje aplinkoje mastą ir vykdyti smurto artimoje aplinkoje prevenciją, 2017 m. buvo remiama nevyriausybių organizacijų veikla ir bendradarbiaujama su visuomenės informavimo priemonėmis. Priimtas Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimo įstatymas ir parengti susijusių teisės aktų projektai, kuriais siekiama tobulinti vaiko teisių apsaugos ir įgyvendinimo sistemą, ypatingą dėmesį skiriant vaiko saugumui.

2017 m. sėkmingai buvo diegiamos **kompleksinės priemonės, skatinančios racionalų vaistų vartojimą**. Šių priemonių dėka sumažėjo pacientų išlaidos kompensuojamiems vaistams, papildomai sutaupyta apie 2 mln. eurų Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų.

Visuomenės sveikatos stiprinimo srityje vienas iš svarbiausių tikslų – **gyventojų sveikos gyvensenos ugdymo sistemos keitimas, orientuojantis į sveikatinimą nuo darželio** (nuo ikimokyklinio amžiaus vaikų). Šiuo tikslu buvo skatinamos bendruomenių iniciatyvos sveikatos stiprinimo srityje, remiami bendruomenių ir nevyriausybių organizacijų įgyvendinami projektai: 2017 m. buvo finansuojami 34 bendruomenių ir nevyriausybių organizacijų įgyvendinami projektai alkoholio vartojimo prevencijos ir savižudybių prevencijos srityse.

2017 m. priimtas **Alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymas**, kuriuo sugriežtinti alkoholio pardavimo ir reklamos reikalavimai. Taip pat buvo reorganizuojami priklausomybių centrai.

Sprendžiant savižudybių problemą Lietuvoje, buvo didinamas psichikos sveikatos priežiūros paslaugų, teikiamų pirminės psichikos sveikatos centruose, prieinamumas: nuo 20 iki 17 tūkst. sumažintas maksimalus aptarnaujamų gyventojų skaičius kiekvienam psichikos sveikatos paslaugų teikimo komandos nariui. Pradėtos teikti naujos psichikos sveikatos paslaugos.

Perkeliant ES direktyvą (2015/2193) į nacionalinę teisę, aplinkos ministro 2017 m. rugsėjo 18 d. įsakymu Nr. D1-778 patvirtintos **griežtesnės išmetamų teršalų iš vidutinių kurų deginančių įrenginių normos**, kurios palaipsniui (iki 2030 m.) pakeis galiojančias analogiškas normas.

2017 m. toliau buvo kuriama **ekologiško ir daugiarūšio viešojo transporto sistema** ir jai reikalinga infrastruktūra. VĮ „Regitra“ duomenimis, 2016 m. leidimą dalyvauti eisme turėjo 147 elektromobiliai, o 2018 m. sausio 1 d. – 661 elektromobilis.

2 prioritetas. Švietimo, kultūros ir mokslo paslaugų kokybės bei efektyvumo didinimas

Siekiant, kad daugiau 4–6 metų vaikų lankytų švietimo įstaigas, daugiau penkiamečių dalyvautų priešmokyklinio, o šešiamečių – pradinio ugdymo programoje, **2017 m. įteisintas mokymosi ankstinimas**. Ankstyvesnis vaikų atėjimas į švietimo įstaigas naudingas ne tik visapusiškai vaikų raidai vaikystėje, bet ir vėlesniems mokinių ir suaugusių asmenų pasiekimams.

Bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarka jas stambinant padeda efektyviau naudoti švietimo išteklius ir užtikrinti reikiamą ugdymo kokybę. Nuo 2016 iki 2017 m. mažų mokyklų (kuriose mokosi iki 120 mokinių) sumažėjo 10,1 proc.

Siekiant pagerinti **profesinio mokymo kokybę**, 2017 m. buvo parengtas Valstybinių profesinio mokymo įstaigų, kuriose Švietimo ir mokslo ministerija įgyvendina savininko (dalininko) teises ir pareigas, tinklo vystymo 2018–2020 metų bendrasis planas. Pažymėtina, kad nuo 2015 m. pereinama nuo mokomaisiais dalykais prie moduliais grindžiamų profesinio mokymo programų. 2017 m. registruotos

76 modulinės profesinio mokymo programos, iš jų 2016–2017 mokslo metais buvo įgyvendinamos 46 programos, pagal jas mokėsi 5 125 mokiniai (11 proc. visų besimokančiųjų).

Skatinant **neformaliojo vaikų švietimo plėtrą**, skiriamas neformaliojo vaikų švietimo krepšelis, sukurta neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo eksperimentinė metodika, kuri bus išbandyta 6 savivaldybėse.

Pažangą **aukštojo mokslo** srityje rodo aukštesnis šalies universitetų įvertinimas tarptautiniame reitinge ir didėjantis Lietuvos aukštosiose mokyklose studijuojančių užsienio piliečių skaičius. Todėl tikimasi, kad šalyje pradėta aukštųjų mokyklų tinklo pertvarka padės pasiekti didesnės pažangos aukštojo mokslo kokybės ir tarptautinio patrauklumo srityse.

2017 m. parengtas ir Seimui pateiktas **Mecenavimo įstatymas**, kuriame pirmą kartą įstatymu apibrėžtas mecenato statusas ir įtvirtinti du mecenavimo lygiai. Taip pat buvo atnaujinama ir demokratizuojama prie Kultūros ministerijos veikiančių patariamųjų tarybų bei komisijų veikla, tobulinama kultūros projektų ekspertavimo ir konsultavimo sistema.

Siekiant didinti **kultūros paslaugų prieinamumą**, daug dėmesio skirta kultūros paslaugų infrastruktūros atnaujinimui, viešųjų investicijų poreikį grindžiant kultūros paslaugų kokybės, patrauklumo ir prieinamumo didinimu. **Vertinant kultūros paslaugų ar produktų vartojimo lygį**, galima pastebėti, kad scenos meno renginiuose bent kartą per metus apsilanko daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų. Populiariausi scenos meno renginiai – teatro spektakliai ir populiariosios muzikos koncertai. **Kultūros renginiuose dalyvauja 40,4 proc. mažų miestelių ir kaimų gyventojų**. Regionų gyventojų dalyvavimas kultūros renginiuose per pastaruosius trejus metus reikšmingai išaugo (10,3 proc.), labiausiai tai lėmė gerokai padidėjęs regionų gyventojų dalyvavimas su menais ir amatais susijusiose veiklose bei socialiniuose tinkluose.

3 prioritetas. Viešojo sektoriaus efektyvumo ir skaidrumo didinimas

Siekiant didinti valstybės tarnybos patrauklumą, 2017 m. parengtas Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas. Naujos redakcijos Valstybės tarnybos įstatymu siekiama efektyvesnių ir kokybiškesnių viešųjų paslaugų Lietuvos gyventojams, taip pat sudaryti prielaidas modernizuoti valstybės tarnybą ir paskatinti pertvarkas, kurios per kelerius metus iš esmės pakeistų suvokimą apie valstybės tarnybą ir valstybės tarnautojus. Siūlomi pakeitimai taip pat padėtų valstybės tarnybai tapti pažangesnei ir pritraukti talentus.

Siekiant optimizuoti viešojo sektoriaus įstaigų sistemą (institucinę sąrangą) ir taip padidinti viešojo sektoriaus efektyvumą, 2017 m. taip pat buvo parengtas viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo koncepcijos projektas. Be to, priimta daugiau negu įprasta sektorinių optimizuojančių sprendimų, dėl kurių 3 proc. sumažintas viešojo sektoriaus įstaigų skaičius.

2017 m. daug dėmesio buvo skiriama **valstybinio turto efektyvaus centralizuoto valdymo sistemos kūrimui**. Vyriausybės 2017 m. gruodžio 6 d. nutarimu Nr. 1008 centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojui – VĮ Turto bankui (toliau – CTV) perduota centralizuotai valdyti 40 valstybės institucijų ir įstaigų nekilnojamasis turtas, kurio bendras plotas – 181 tūkst. kv. metrų. 2017 m. parduodamo valstybės nekilnojamojo turto sąraše esančių objektų skaičius buvo padidintas nuo 691 iki 919 objektų. Be to, 2017 m. pabaigoje buvo parengtas minėto sąrašo pakeitimo projektas – sąrašas papildytas dar 574 nenaudojamo turto objektais.

2017 m. rugsėjo 20 d. Vyriausybė priėmė nutarimą, kuriuo pakeistos **Valstybės lėšų, skirtų valstybės kapitalo investicijoms, planavimo, tikslinimo, naudojimo, apskaitos ir kontrolės taisyklės**. Šis pakeitimas pagerins į Valstybės investicijų programą įtraukiamų investicijų projektų atranką ir kontrolę, investicijų projektų atranką padarys skaidresnę ir viešą, padidės valstybės lėšų panaudojimo efektyvumas ir rezultatyvumas.

Inicijuoti **bendrųjų funkcijų centralizavimo projektai**, pakeisti teisės aktai, leisiantys įgyvendinti bendrųjų funkcijų centralizavimą ir taip siekti įdiegti efektyvius, optimalius, modernius procesus.

Taip pat svarbu pažymėti, kad, Vyriausybei reorganizavus valstybinės reikšmės kelių priežiūrą vykdančias įmones ir valstybės įmones miškų urėdijas, **2017 m. pabaigoje valstybės valdomų įmonių (toliau – VVI) skaičius sumažėjo iki 108**. 2017 m. taip pat buvo parengti valstybės įmonių ir valstybės

valdomų bendrovių pertvarkos planai, kuriais siekiama ne tik sumažinti VVI skaičių, bet ir užtikrinti efektyvesnį jų valdymą, depolitizuoti jų valdymo organus.

Pradėti vykdyti su viešųjų ir administracinių paslaugų modernizavimu susiję darbai, kuriais siekiama supaprastinti viešojo valdymo institucijų teikiamų paslaugų procedūras, parenkant tinkamiausią paslaugų teikimo būdą, perkeltant jas į elektroninę erdvę, konsoliduojant ar atliekant kitus susijusius veiksmus. Tai sudarys galimybę Lietuvos gyventojams gauti geresnių ir greitesnių paslaugų, užtikrins patogesnę šių paslaugų pasiekiamumą ir palengvins jų našą tvarkant reikalus viešojo valdymo institucijose, o tai padidins gyventojų pasitenkinimą paslaugomis.

2017 m. buvo parengta **Priežiūros institucijų pažangumo vertinimo (švieslentės) metodika pagal pažangių priežiūros priemonių taikymo kriterijus**, taip pat įsibėgėjo Priežiūrą atliekančių institucijų informacinės sistemos (PAIIS) kūrimas, siekiant, kad ūkio subjektų veiklos priežiūros funkcijos visose 56 priežiūros institucijose būtų atliekamos efektyviai, koordinuotai, mažiausiomis sąnaudomis, kuo mažiau trikdant verslo subjektų veiklą.

2017 m. ratifikuota Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) **konvencija dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkimu sudarant tarptautinius verslo sandorius** – labai svarbus žingsnis siekiant užtikrinti Lietuvos siekius į EBPO įstoti 2018 m.

2017 m. priimta nemažai Baudžiamojo kodekso pakeitimų, kuriais įgyvendinamos EPBO rekomendacijos, susijusios su baudos dydžiais fiziniams ir juridiniams asmenims ir baudos veiksmingumo už korupcinio pobūdžio nusikaltimus didinimu.

2017 m. **VšĮ CPO LT elektroninis katalogas** buvo papildytas naujais ir atnaujintais pirkimų moduliais, žaliosiomis techninėmis specifikacijomis, išplėstas kainos (sąnaudų) ir kokybės santykio ar sąnaudų kriterijų taikymas, vertinant tiekėjų pasiūlymus CPO LT elektroniniame kataloge.

Svarbu pažymėti, kad šiuo metu atliekama **kompleksinė kryptingos regionų plėtros vystymosi ir savivaldos stiprinimo pertvarka**. Vykdamą pertvarką, 2017 m. Vidaus reikalų ministerija parengė regioninės politikos Baltąją knygą, kurioje siekiama suformuoti darnios **regioninės politikos gaires**. Ūkio ministerija atliko ir regionų plėtros tarybose pristatė regionų ekonominės specializacijos studiją, kurioje buvo atlikta perspektyviausių regionų ekonominės raidos kryptų stiprinimo (regioninės specializacijos) galimybių analizė.

2017 m. birželio 30 d. Regioninės plėtros įstatymo pakeitimu buvo įteisinta nuostata, kad ne mažiau kaip trečdalį regiono plėtros tarybos narių turi sudaryti ekonominiai ir socialiniai partneriai, skiriami Vyriausybės nustatyta tvarka. Šios nuostatos įgyvendinimas sudarys sąlygas socialiniams ir ekonominiams partneriams aktyviau dalyvauti formuojant ir įgyvendinant regioninę politiką.

Buvo parengtas ir Seimo priimtas Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriuo patvirtinta 2017 biudžetinių metų konkrečioms savivaldybėms skiriama valstybės biudžeto bendrosios dotacijos kompensacija ir įtvirtinta kaip nekintantis tų savivaldybių pajamų šaltinis, kuris planuojamas ateinantiems metams. Toks pakeitimas padidino savivaldybių pajamas daugiau kaip 30 mln. eurų, kartu tai skatins jas ir toliau didinti savo pajamas, motyvuos pritraukti investicijų, padėsiančių kurti naujas darbo vietas.

4 prioritetas. Darni ir konkurencinga ekonomikos plėtra

Pagal verslo aplinkos indeksą **Lietuva pasiekė aukščiausią kada nors turėtą poziciją – 16 vietą tarp 190 šalių ir yra palankiausia pagal verslo sąlygas pasaulio valstybių dvidešimtuose**. Tarp ES valstybių narių Lietuva užima 6 vietą ir aplenkia tokias valstybes kaip Airija (17 vieta), Latvija (19 vieta), Vokietija (20 vieta).

Pasaulio bankas, vertindamas šalių pažangą pagal 10 rodiklių, ataskaitoje „Doing Business 2018“ pripažino, kad **Lietuva per vertinamąjį laikotarpį įgyvendino teigiamas reformas 4-iose srityse**: statybos leidimų gavimo (pakilo iš 16 į 12 vietą); prisijungimo prie elektros tinklų (pakilo iš 55 į 33 vietą); smulkiųjų investuotojų apsaugos (pakilo iš 51 į 43 vietą); mokesčių mokėjimo srityje (pakilo iš 27 į 18 vietą).

Tobulinant **mokslinių tyrimų infrastruktūros** (toliau – MTI) **viešojo valdymo sistemą**, 2017 m. atnaujinta Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų (toliau – MTEPI) strateginė taryba ir pradėta MTI sistemos institucinės sąrangos pertvarka – nustatytos dalyvių funkcijos, pareigos ir paslaugos. Taip pat inicijuotas strateginio lygmens tarpinstitucinės MTI programos parengimas, parengta

sumamos specializacijos pažangos stebėsenos metodika, sutarta dėl pagrindinių 2017–2018 m. veiklos kryptių, pagrindinį prioritetą teikiant Lietuvos mokslo ir inovacijų politikos kaitos gairių patvirtinimui ir įgyvendinimo priežiūrai.

Šalies produktyvumui didinti 2017 m., remiantis Airijos ir Nyderlandų praktika, įkurta **Nacionalinė produktyvumo taryba** (toliau – NPT). NPT įkūrimas – atskaitos taškas, nuo kurio darbo produktyvumas bus didinamas kryptingai ir nuosekliai.

Svarbu pažymėti, kad 2017 m. buvo sukurta **Bendradarbiavimo su Lietuvos diaspora ir diasporos profesionalų tinklų sistema**, pristatanti Lietuvą tikslinėse eksporto rinkose. Lietuvos įmonių, registruotų Eksportuotojų duomenų bazėje (toliau – EDB), skaičius 2017 m., palyginti su 2015 m., padidėjo 68,6 proc.

Sėkmingai buvo perorientuojama **investicijų pritraukimo organizacinė struktūra** ir diegiamos specialios priemonės, padedančios skatinti investicijas nacionaliniu ir regioniniu lygiais. **2017 m. VšĮ „Investuok Lietuvoje“ pastangomis pritraukti 39 užsienio investuotojai išsipareigojo per 3 metus sukurti 5 060 darbo vietų ir investuoti 206 mln. eurų** (iš jų 37 planuoja sukurti 4 910 darbo vietų vidutinės ir aukštos pridėtinės vertės sektoriuose).

Vykdamas **investuotojų pritraukimo į laisvasias ekonomines zonas** (toliau – LEZ) **systemos pertvarką**, Seimas 2017 m. gruodžio 19 d. priėmė Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymo pakeitimus: nuo šiol visoms Lietuvos LEZ valdymo bendrovėms galima išsinuomoti savo teritorijos žemės sklypus 99 metams. Taip pat buvo pradėti rengti Žemės sklypų formavimo ir pertvarkymo projektų rengimo ir įgyvendinimo taisyklių pakeitimai, kurie pagreitins teritorijų planavimo procedūras LEZ teritorijose.

Vykdamas **startuolių ekosistemos plėtrą**, nuo 2017 m., įsigaliojus Įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pataisoms, pagal ūkio ministro 2017 m. sausio 26 d. įsakymu Nr. 4-56 patvirtintą tvarką startuolio vizas gali gauti ne ES valstybių narių piliečiai, ketinantys užsiimti naujų technologijų ar kitų Lietuvos ūkio ir socialinei plėtrai reikšmingų naujovių diegimu. „Startuolio viza“ – lankstesnės migracijos taisyklės aukštą pridėtinę vertę kuriančioms įmonėms. 2017 m., palyginti su 2015 m., tokių įmonių skaičius padidėjo 39,1 proc.

2017 m. rinkos finansavimo trūkumams padengti buvo įgyvendinamos **finansinės priemonės** (paskolų, garantijų, rizikos kapitalo investicijos) ir, atsižvelgiant į išankstinių (*ex-ante*) vertinimų rezultatus, į naujas finansines priemones investuota 42 mln. eurų. Įgyvendinant finansines priemones pritrauktos privataus finansavimo lėšos 2017 m. viršijo 300 mln. eurų, t. y. du kartus daugiau, nei planuota, privataus finansavimo lėšų.

Siekiant paversti Lietuvą vienu iš finansų technologijų (toliau – *Fintech*) **sektorius centrų Baltijos regione**, sukurta Finansų ministerijos pirmininkaujama darbo grupė *Fintech* industrijai Lietuvoje plėtoti, kuri parengė veiksmų plano, kaip skatinti finansų technologijų industrijos plėtrą Lietuvoje, projektą. Planas buvo patvirtintas ir valstybės institucijos jį sėkmingai vykdo: įgyvendinta 95 proc. 2017 metams numatytų priemonių (20 iš 21). 2017 m. Lietuvoje veikė 117 *Fintech* įmonių, iš kurių 35 buvo registruotos būtent pernai. Jose iš viso dirba daugiau kaip 1 870 darbuotojų.

2017 m. daug dėmesio buvo skirta **savanoriško mokesčių mokėjimo skatinimui ir mokesčių surinkimo gerinimui. Tobulinant mokesčių struktūrą ir optimizuojant mokesčių bazę**, 2017 m. buvo padidintas mėnesio neapmokestinamasis pajamų dydis nuo 310 iki 380 eurų, siekiant sumažinti mažiausiai uždirbančių asmenų apmokestinimą; atsisakius papildomo neapmokestinamojo pajamų dydžio, pereita prie tikslinių vaiko išmokų, kurios mokamos už visus vaikus, nevertinant šeimos pajamų (taikoma nuo 2018 m. sausio 1 d.).

Siekiant tolygiau paskirstyti **mokesčių našta smulkiąjam verslui**, pakeistas individualios veiklos pajamų apmokestinimo principas – atsisakyta apmokestinimo pagal profesinės veiklos rūšis, individualios veiklos pajamoms nustatytas vienodas 15 proc. gyventojų pajamų mokesčio tarifas, o reali apmokestinimo našta reguliuojama mokesčio kreditu.

Siekiant papildomai skatinti produktyvias, padedančias palaikyti regionų plėtrą investicijas ir verslumą, maksimaliai išplėsta lengvata į **technologinį atsinaujinimą**, nustatyta papildoma lengvata į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą investuojančioms įmonėms ir pan.

Lietuva pagal Pasaulio banko (angl. *The World Bank*) „Doing Business 2018“ rodiklį „Prisijungimas prie elektros tinklų“ **pakilo iš 55 į 33 vietą**. Priėmus teisės aktų pakeitimus, buvo sujungti

ilgiausiai trunkantys prijungimo prie elektros tinklų etapai – projekto parengimas ir sutarties pasirašymas bei įvedimo darbų atlikimas. Tai leido **sutrumpinti prijungimo prie elektros tinklų terminus ir sumažinti kainą.**

2017 m. kovą ir balandį priimti Gamtinių dujų įstatymo pakeitimai ir įgyvendinamieji Energetikos ministerijos teisės aktai **leido sutrumpinti dujų įvedimo trukmę 68 dienomis** (arba daugiau nei 30 proc., palyginti su 2015 m. buvusia 214 dienų vidutine prijungimo trukme).

2017 m. Energetikos ministerija su elektros ir dujų skirstymo bendrove AB „Energijos skirstymo operatorius“ bei valstybės valdomos energijos perdavimo ir mainų įmonių grupės UAB „EPSO-G“ bendrove pasirašė susitarimus dėl veiksmų ir priemonių, **padėsiančių šalies vartotojams iki 2020 m. pabaigos sutaupyti atitinkamai 1,6 TWh ir 0,27 TWh energijos** (iš viso 1,87 TWh).

Sėkmingai įgyvendinama **Nacionalinė šilumos ūkio plėtros 2015–2021 metų programa:** palyginti su 2013 m., šilumos kaina 2018 m. mažesnė apie 34 proc., tvarių, atsinaujinančių ir (ar) vietinių energijos išteklių dalis centralizuoto šilumos tiekimo sistemų kuro balanse sudaro apie 68,6 proc., iki 2018 m. atnaujinta 202,5 km šilumos energijos perdavimo tinklų (trasų), šilumos nuostoliai perdavimo tinkluose sumažėjo iki 15,3 proc., taip pat įvairinta vietinių ir atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – AEI) gamyba.

2017 m. faktinė elektrinių įrengtoji galia padidėjo 24,03 MW ir net 8 kartus viršijo siektiną rodiklio reikšmę (3 MW). 2017 m. padidėjusi elektrinių įrengtoji galia leidžia siekti bendro AEI tikslo, mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas ir elektros energijos importą.

2017 m. baigti įgyvendinti **403 daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) projektai,** kurie sudaro 80,6 proc. planuotų. Preliminariais skaičiavimais, įgyvendinti projektai leis skaičiuojamąsias šilumos energijos sąnaudas sumažinti apie 120 GWh, o išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (CO₂) kiekį – apie 28 tūkst. t (CO₂ ekv.) per metus.

2017 m. Klaipėdos valstybinio jūrų uosto (toliau – Klaipėdos uostas) metinė **krovinių apyvarta** pranoko lūkesčius. Viršijęs 43 mln. tonų krovą, Lietuvos jūrų uostas užima tvirtą lyderio poziciją Baltijos jūros regione.

Vilniaus oro uosto kilimo ir tūpimo tako rekonstrukcija Lietuvos oro uostams 2017 m. nesukliudė pasiekti naujo rekordo. Praėjusiais metais trys **šalies oro uostai iš viso aptarnavo daugiau kaip 5,2 mln. keleivių,** o skrydžių skaičius viršijo 55 tūkst.

Plėtojant darnią susisiekimo infrastruktūrą, sukurta teisinė bazė **savivaldžiam automobiliui.** Taip tikimasi pritraukti savivaldžių automobilių gamintojų dėmesį ir paskatinti bandyti šias novatoriškas transporto priemones Lietuvos keliuose.

Praeitų metų meteorologinės sąlygos žemės ūkio gamybai buvo ypač nepalankios, tačiau **bendrosios žemės ūkio produkcijos vertė,** palyginti su 2016 m., padidėjo 15,8 proc. Bendrosios žemės ūkio produkcijos, skaičiuojant vienam naudojamų žemės ūkio naudmenų hektarui, pagaminta 885 eurai, arba 9 proc., daugiau, nei planuota.

5 prioritetas. Saugi valstybė

Lietuvos gynybos koncepcija pakitusioje saugumo aplinkoje remiasi būtinybe turėti nacionalinius pajėgumus, gebančius reaguoti be jokio išankstinio perspėjimo, taip pat būti pasirengus bendriems veiksams su sąjungininkais. Į tai ir buvo orientuojamasi 2017 m. plėtojant Lietuvos kariuomenę. Tam sąlygas sudarė nuoseklus gynybos biudžeto didėjimas (2017 m., palyginti su 2016 m., krašto apsaugos sistemos asignavimai padidėjo 26 proc. ir **sudarė 1,75 proc. BVP**), o ypač – modernizacijai skiriamų lėšų dalis, kuri 2017 m. sudarė 31,6 proc.

2017 m. priimti Kibernetinio saugumo įstatymo ir Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo pakeitimai, atlikti atitinkami struktūriniai pertvarkymai, kuriais baigtas **elektroninės informacijos saugos ir kibernetinio saugumo funkcijų centralizavimas** valstybės mastu. Nuo 2018 m. vienintelė nacionalinė institucija, atsakinga už valstybės informacinių išteklių ir ypatingos svarbos informacinių infrastruktūrų kibernetinių incidentų valdymą, yra Nacionalinis kibernetinio saugumo centras prie Krašto apsaugos ministerijos (toliau – NKSC).

2017 m. įdiegtas **naujas viešosios ir kriminalinės policijos veiklos modelis,** kuris leido padidinti gatvėje dirbančių policijos pareigūnų bei ekipažų skaičių ir policijai greičiau reaguoti į

iškvietimus. Policija tapo matomesnė, daugiau negu dvigubai padidėjo vidutinis reaguojančių į įvykius policijos pajėgų skaičius, sutrumpėjo vidutinis reagavimo laikas (minutėmis) į šios kategorijos įvykius.

Svarbu pabrėžti, kad 2017 m. pavyko išsaugoti 2016 m. **pasiektą žymų eismo saugos pagerėjimą**, kai šalies keliuose per metus žuvusiųjų skaičius, palyginti su ankstesniais metais, buvo sumažėjęs 22,3 proc. 2017 m. eismo įvykių šalies keliuose sumažėjo 0,3 proc., beveik nepakito per metus žuvusiųjų skaičius (padidėjo 2 žm. / 1 mln. gyventojų), sužeista 0,1 proc. daugiau žmonių.

Modernizuojant bausmių vykdymo sistemą, buvo siekiama atnaujinti laisvės atėmimo vietų įstaigas ir jų veiklos metodus, skatinti keisti požiūrį į nuteistąjį, plėtoti tarptautinius reikalavimus atitinkančią šiuolaikinę infrastruktūrą.

Stiprinant **žmogaus teisių apsaugą ir pasitikėjimą teisingumo sistema**, 2017 m. birželio 29 d. Seime buvo priimti Teisingumo ministerijos parengti Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo ir su juo susijusių teisės aktų pakeitimai, skatinantys mediacijos plėtrą, kuri ne tik leidžia taikiai spręsti ginčus, bet ir padeda sumažinti teismų darbo krūvį, taupyti privačių asmenų, valstybės biudžeto lėšas, skiriamas ginčams teisme spręsti.

Siekiant sustiprinti **ES išorės sienų apsaugą**, ypatingas dėmesys buvo skiriamas modernių sienos stebėjimo technologijų prie ES išorės sienos (Lietuvos dalies) įrengimui, jų integralumo ir funkcionalumo užtikrinimui. Kuriant **integruotą krizių valdymo ir hibridinių grėsmių užkardymo sistemą**, atlikti gyventojų perspėjimo ir informavimo sistemos išplėtimo į 4G tinklus darbai visuose mobiliojo ryšio operatorių tinkluose.

Nors pastaraisiais metais dėl saugumo situacijos Lietuva labiau susitelkė į teritorinę gynybą, kartu išlaikytas ir padidintas **indėlis į tarptautines operacijas – rodomas solidarumas su sąjungininkais** ir prisidedama sprendžiant globalius saugumo iššūkius, tokius kaip tarptautinis terorizmas.

2017 m. buvo tęsiama ilgalaikiais nacionaliniais interesais, jų įgyvendinimo tęstinumu grindžiama Lietuvos užsienio politika – pabrėžiami **solidaraus demokratinių valstybių bendradarbiavimo**, tarptautinės teisės viršenybės, pagarbos žmogaus teisėms bei laisvėms ir gerų kaimyninių santykių palaikymo principai. Pagal 2017 m. pabaigoje Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ atliktą gyventojų apklausą **daugiau nei trečdalis Lietuvos gyventojų (36 proc.) mano, kad Lietuvos interesų tarptautinėje bendruomenėje įgyvendinimas yra užtikrintas**.

Skatinant Lietuvos eksportą, tiesiogines užsienio investicijas ir įvažiuojamąjį turizmą, toliau sistemingai dirbta, siekiant efektyvaus Lietuvos diplomatių darbo **ekonominės diplomatijos srityje** ir **geresnės koordinacijos tarp ekonominės diplomatijos veikloje dalyvaujančių institucijų**.

Pritaikius ES muitų suspendavimo žaliavų ir komponentų importui procedūras, Lietuvos įmonėms 2017 m. pavyko **sutaupyti apie 3,3 mln. eurų importo muitų**. Laisvosios prekybos susitarimų teikiamos lengvatos ir Lietuvos atstovavimas daugiašalėje prekybos sistemoje – Pasaulio prekybos organizacijoje (toliau – PPO) leidžia Lietuvai kasmet sutaupyti apie 16–17 mln. eurų maito mokesčių lietuviškos kilmės eksportui.

Apibendrinant Vyriausybės veiklos rezultatus, svarbu pažymėti, kad 2017 m. pakloti pamatai ir **2018 m. Vyriausybės planuojami darbai bei struktūrinės reformos (mokesčių, inovacijų, švietimo, sveikatos, pensijų sistemos ir šešėlinės ekonomikos mažinimo srityse) padės gerokai pagerinti šalies konkurencingumą ir kiekvieno žmogaus gyvenimo kokybę**.

1. Vyriausybės 2017 m. prioritetinių sričių apžvalga

1.1. 1 prioritetas. Darni, atsakinga ir sveika visuomenė

1.1.1. Skurdo, socialinės atskirties ir pajamų nelygybės mažinimas, užimtumo skatinimas

Šioje srityje Vyriausybė siekia didinti pajamas, pensijas ir socialines išmokas, mažinti mokesčių našta mažiausiai uždirbantiems ir didinti daugiausia uždirbančių asmenų socialinę atsakomybę.

Lietuva per pastaruosius metus vykdė reikalingas reformas, kurios lėmė **teigiamus pokyčius darbo rinkoje**. Stabiliai mažėjo nedarbas, didėjo užimtumas, mažėjo jaunimo ir ilgalaikis nedarbas, augo darbo užmokestis. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, **15–64 metų gyventojų užimtumo lygis** 2017 m. sudarė 70,4 proc. ir per metus padidėjo 1 proc. punktu. **Nedarbo lygis** 2017 m. nukrito iki 7,1 proc. ir buvo 0,8 proc. punkto mažesnis nei 2016 m., arba 2,0 proc. punkto mažesnis už euro zonos vidurkį. Trūkstant tinkamos kvalifikacijos darbuotojų, stipri jų paklausa skatino darbdavius dėl jų konkuruoti. Svari priemonė stengiantis išlaikyti esamą ar pritraukti naują darbuotoją buvo darbo užmokesčio kėlimas. Išankstiniais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2017 m. **vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis** šalies ūkyje padidėjo 8,5 proc. ir sudarė 840 eurų.

Palankias **sąlygas didėti darbo užmokesčiui** sudarė 2017 m. liepos 1 d. įsigalioję socialinio modelio įstatymai (Darbo kodeksas, Užimtumo įstatymas, Nedarbo socialinio draudimo įstatymas ir kt.). 2017 m. priimtame naujajame Darbo kodekse nustatyta, kad MMA gali būti mokama tik už nekvalifikuotą darbą. Darbuotojų, gaunančių MMA ir mažiau, sumažėjo nuo 22 proc. (2016 m. rugpjūtis) iki 16,2 proc. (2017 m. rugpjūtis), t. y. nuo 241 tūkst. (2016 m. rugpjūtis) iki 178 tūkst. (2017 m. rugpjūtis).

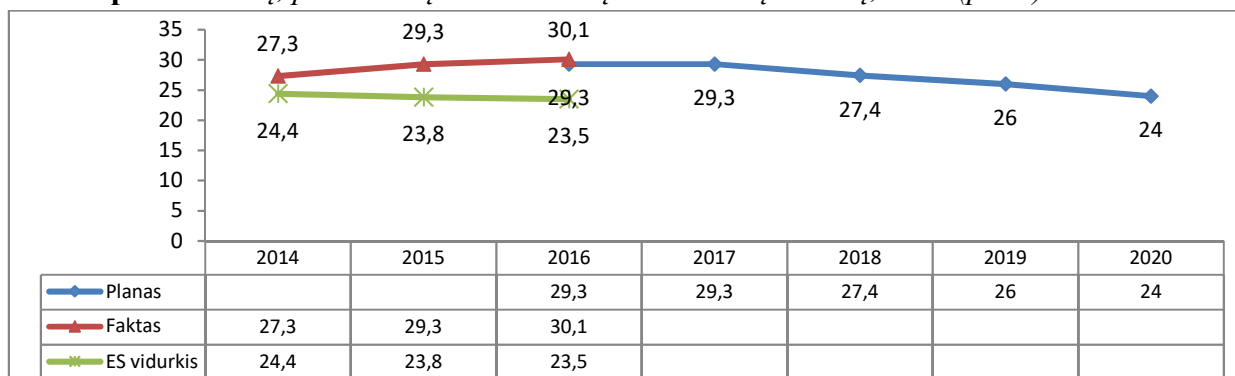
Toliau buvo didinama MMA. Nuo 2018 m. sausio 1 d. MMA padidėjo nuo 380 iki 400 eurų (20 eurų, arba 5,3 proc.). Įgyvendinant nacionalinį susitarimą dėl šalies pažangai būtinų reformų, buvo pasiektas susitarimas Trišalėje taryboje, kad MMA bus kasmet persvarstoma atsižvelgiant į ekonomikos augimą pagal objektyvius kriterijus: pagal didžiausią MMA santykį su vidutiniu darbo užmokesčiu (VDU) turinčių trijų ES valstybių narių vidurkį nustatomas Lietuvos MMA santykis su VDU – tarp 45 ir 50 proc. VDU.

2017 m. buvo padidintos **socialinio draudimo pensijos**. Tai pajuto daugiau kaip 593 tūkst. senatvės pensininkų, daugiau kaip 202 tūkst. netekto darbingumo (arba invalidumo) pensijų gavėjų, 7,4 tūkst. išankstinės pensijos gavėjų.

Nuo 2018 m. sausio 1 d. šalpos pensijų bazės dydis padidintas nuo 112 iki 130 eurų. Jis buvo nedidintas nuo 2009 m. Šalpos pensijų bazės dydis yra aktualus pažeidžiamiausioms visuomenės grupėms, daugiau nei 60 tūkst. asmenų – našlaičiams, neįgaliems vaikams, nuo vaikystės neįgaliems suaugusiems asmenims, kitiems neįgaliesiems ir senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims, kurie neįgijo stažo socialinio draudimo pensijai gauti. Dėl to šalpos išmokos (priklausomai nuo išmokos rūšies ir gavėjų kategorijos) padidės nuo 9 eurų (šalpos našlaičių pensija) iki 40,5 euro (šalpos neįgalumo pensija netekusiems 100 proc. darbingumo iki 24 metų). Šalpos senatvės pensija padidės nuo 100,8 euro iki 117 eurų.

Nepaisant teigiamų tendencijų užimtumo skatinimo rinkoje ir pensijų sistemoje, ekonominio augimo nauda nebuvo tolygiai padalyta ir **skurdo rizika** išlieka viena didžiausių ES. Tai pažymima ir Europos Komisijos 2018 m. Lietuvai skirtoje socialinės ir užimtumo srities ataskaitoje.

1 pav. Asmenų, patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį, dalis (proc.)



Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Eurostatas

Lietuvoje skurdo riziką ar socialinę atskirtį 2016 m. patyrė 30,1 proc., arba 871 tūkst., gyventojų, o tai yra 14 tūkst. žmonių daugiau nei 2015 m. ir 6,6 proc. punktais daugiau už ES vidurkį. Kadangi gyventojų, patiriančių skurdą ar socialinę atskirtį, rodiklis apima trijų komponentų įvertinimą: piniginio skurdo, materialinio nepritekliaus ir mažo darbo intensyvumo, šio rodiklio didėjimą lėmė gyventojų skaičiaus mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose didėjimas (nuo 9,2 proc. 2015 m. iki 10,2 proc. 2016 m.).

Siekdama sumažinti **skurdo riziką ar socialinę atskirtį**, Vyriausybė 2017 m. atliko svarbius darbus, dėl kurių nuo 2018 m. VRP padidėjo nuo 102 iki 122 eurų (20 eurų, arba 19,6 proc.). Tai ypač aktualu skurdo riziką patiriantiems asmenims, gaunantiems piniginę socialinę paramą pagal Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą.

Padidinus VRP, išaugo socialinę paramą galinčių gauti žmonių skaičius ir socialinei paramai skiriamos lėšos, nes nuo VRP dydžio priklauso socialinė pašalpa, būsto šildymo išlaidų kompensacijos, vienkartinė įsikūrimo pašalpa prieglobsčio gavėjams, mėnesinė piniginė pašalpa prieglobsčio gavėjams būtiniausioms reikmėms, pašalpa maistui ir smulkioms išlaidoms užsieniečiams, gyvenantiems Pabėgėlių priėmimo centre, teisė į mokinių nemokamą maitinimą ir paramą mokinio reikmenims įsigyti, teisė į išmoką vaikui, teisė į paramą būstui įsigyti arba išsinuomoti, teisė į paramą palaikams parvežti.

2017 m. patvirtinta **MVPD skaičiavimo metodika**. Vadovaujantis šia metodika, nuo 2018 m. apskaičiuojama lėšų suma, reikalinga minimaliesiems asmenims (šeimos) maisto ir ne maisto poreikiams patenkinti. 2018 m. MVPD siekia 245 eurus. Nuo 2019 m. socialinių išmokų atskaitos rodikliai susiejami su MVPD: bazinė socialinė išmoka negalės sudaryti mažiau nei 16 proc., šalpos pensijų bazė negalės sudaryti mažiau nei 54 proc., tikslinių kompensacijų bazė negalės sudaryti mažiau nei 47 proc., valstybės remiamos pajamos negalės sudaryti mažiau nei 50 proc. praėjusių metų MVPD.

2017 m. valdžios, verslo ir profsąjungų atstovai Vyriausybėje pasirašė nacionalinį susitarimą dėl šalies pažangai būtinų reformų. Dokumente pažadama toliau kelti atlyginimus, mažinti darbo jėgos apmokestinimą ir skatinti kolektyvinių sutarčių sudarymą.

Daug dėmesio buvo skiriama ir **socialinio verslo plėtrai**. Siekiant apibrėžti socialinio verslo kriterijus, formas ir paramos gavimo būdus, 2017 m. buvo parengti Socialinio verslo įstatymo bei Socialinių įmonių įstatymo (naujos redakcijos) projektai. Pažymėtina, kad 2017 m. socialinių verslų skaičius padidėjo dvigubai: nuo 30 vnt. (2016 m.) iki 63 vnt. (2017 m.) – tokią pažangą lėmė įvairūs ES fondų lėšomis finansuojami socialinio verslo projektai, taip pat nuoseklus socialinio verslo žinomumo didinimas per socialinio verslo populiarinimo renginius, susitikimus ir diskusijas su socialinio verslo ekosistemos dalyviais.

Skatinant **visos dienos mokyklų kūrimąsi** (kai kurios šalies mokyklos jau taip dirba), pradėta kurti visos dienos mokyklos koncepcija ir visos dienos mokyklos veiklos organizavimo modeliai. Parengti šių dokumentų projektai, suorganizuotos viešosios konsultacijos Lietuvos regionuose dėl visos dienos mokyklos koncepcijos ir ugdymo organizavimo modelių įgyvendinimo. Siekiant paskatinti visos dienos mokyklų plėtrą, 2018 m. bus įgyvendinami bandomieji projektai.

1.1.2. Šeimai palankios aplinkos kūrimas, bendruomenių stiprinimas ir smurto visose gyvenimo srityse mažinimas

Pastaraisiais metais gimstamumas šalyje po truputį didėja ir Lietuvos padėtis šioje srityje yra panaši kaip ir kitų ES valstybių narių. Suminis gimstamumo rodiklis, rodantis tikėtiną vaikų, tenkančių vienai moteriai, skaičių, 2015 m. buvo 1,7, o 2016 m. – 1,69; bendrasis gimstamumo rodiklis (gimusiuoju skaičius tūkstančiui gyventojų) pakilo iki 10,9 (2016 m.). Tačiau tai neužtikrina natūralios gyventojų kaitos.

Svarbi šeimos kūrimo, darnos užtikrinimo ir gimstamumo didėjimo sąlyga – ekonominis šeimos stabilumas. Atsižvelgiant į tai, 2017 m. buvo pakeistas **išmokos vaikui („vaiko pinigų“)** mokėjimas – vaiko amžiaus riba padidinta iki 18 m.; šeimoms, auginančioms ir (ar) globojančioms tris ir daugiau vaikų, skiriama išmoka vaikui, nevertinant šeimos gaunamų pajamų. 2017 m., palyginti su 2016 m., išmokos vaikui gavėjų per mėnesį padaugėjo apie 81,1 proc. (nuo 66,1 tūkst. vaikų iki 119,7 tūkst. vaikų), o išlaidos šiai išmokai mokėti išaugo apie 62,7 proc. (nuo 15 iki 24,4 mln. eurų). Be to, įtvirtintos dvi naujos išmokų rūšys – išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai ir gimus vienu metu daugiau kaip vienam vaikui.

2017 m. gruodžio 5 d. priimti ir Išmokų vaikams įstatymo pakeitimai, kuriais nuo 2018 m. sausio 1 d. įteisinta vienodo dydžio išmoka *visiems vaikams* nuo gimimo dienos iki 18 m. (ir vyresniems, jeigu jie mokosi pagal bendrojo ugdymo programą, bet ne ilgiau, iki jiems sukaks 21 metai): kiekvienam vaikui 30 eurų per mėnesį išmoka. Papildoma išmoka vaikui mokama šeimoms, auginančioms ir (ar) globojančioms vieną ar du vaikus, jeigu šeimos pajamos vienam asmeniui per mėnesį yra mažesnės negu 1,5 valstybės remiamų pajamų dydžio, ir šeimoms, kurios augina ir (ar) globoja tris ar daugiau vaikų, nevertinant šeimos gaunamų pajamų. Prognozuojama, kad išmoką vaikui papildomai gaus apie 410 tūkst. vaikų, skurdo rizikos lygis vaikų nuo gimimo iki 18 m. amžiaus grupėje sumažės apie 2,7 proc. punkto (nuo 25,6 iki 22,9 proc.).

Gerinant sąlygas derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus, nuo 2018 m. sausio 1 d. seneliams išduodami nedarbingumo pažymėjimai, pagal kuriuos mokama ligos išmoka už vaikaičių slaugą.

Siekiant užtikrinti **vaikų priežiūros paslaugų prieinamumą**, stiprinant šeimos galimybes spręsti krizines situacijas, tobulinti pozityvios tėvystės įgūdžius, mažinant socialinę atskirtį, įgyvendinamas *Kompleksiškai teikiamų paslaugų šeimai 2016–2020 m. veiksmų planas*, finansuojamas Europos socialinio fondo lėšomis pagal 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą. 2017 m. kompleksinės pagalbos paslaugas gavo 6 669 asmenys 46 savivaldybėse, su kuriomis buvo pasirašytos sutartys.

Stiprinant bendruomeninę globą, 2017 m. buvo toliau įgyvendinama institucinės globos pertvarka: įsteigti 24 grupinio gyvenimo namai (Kelmės, Telšių, Kėdainių, Švenčionių, Akmenės r., Kauno m. savivaldybėse), kuriuose apsigyvens 180 asmenų, turinčių proto negalią ar psichinių sutrikimų; iki tol šie asmenys gavo institucinės socialinės globos paslaugas socialinės globos namuose. Šiems asmenims buvo sudaryta galimybė lankyti dienos užimtumo centrus bendruomenėje, naudotis bendruomenėje teikiamomis sveikatos priežiūros, kultūros, laisvalaikio paslaugomis. Iki 2017 m. pabaigos iš 93 šalyje veikiančių vaikų globos namų iš dalies arba visiškai persitvarkė 25 vaikų globos namai (27 proc.). 2017 m. šalyje veikė 84 bendruomeniniai vaikų globos namai, juose gyvena 490 vaikų.

Stiprinant **patyčių prevenciją**, nuo 2017 m. rugsėjo mokyklos privalo sudaryti sąlygas kiekvienam mokiniui nuolat dalyvauti bent vienoje nuoseklioje, ilgalaikėje socialines ir emocines kompetencijas ugdančioje prevencinėje programoje. 2017 m. 515-oje mokyklų buvo toliau diegiamos prevencinės programos, mokymuose pagal prevencines programas dalyvavo 1 740 mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų.

Svarbi ir vis labiau ryškėjanti visuomenėje problema yra **smurtas artimoje aplinkoje**. Viešosios nuomonės tyrimo duomenimis, 2016 m. 29 proc. asmenų patyrė smurtą artimoje aplinkoje. 2017 m. tyrimo duomenimis, tokių asmenų buvo tik 12,3 proc. Specializuotos pagalbos centruose (SPC) pagalbą gavusių žmonių skaičius kasmet didėja: 2017 m. pagalba suteikta iš viso 11,6 tūkst. asmenų (iš jų 9,3 tūkst. moterų, 1,6 tūkst. vyrų ir daugiau nei 600 vaikų).

2017 m. rugsėjo 28 d. buvo priimtas Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriame nustatyta vaiko paėmimo iš šeimos tvarka, vaiko situacijos grėsmės lygiai, pagalbos šeimai sistema, kuri ne tik atlieptų šeimos poreikius, bet ir sudarytų sąlygas šeimai pačiai siekti reikiamų

pokyčių, užtikrinančių vaiko saugumą ir pan. Taip pat buvo patvirtintas Koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų tvarkos aprašas, kurio tikslas – sudaryti palankias sąlygas vaiko gerovei, padedant jo tėvams (globėjams, rūpintojams) kurti saugią aplinką, užtikrinti gyvenimo, asmeninių ir socialinių ryšių kokybę.

Pažymėtina, kad, siekiant konsoliduoti reagavimo į smurto artimoje aplinkoje procedūras, 2017 m. policijoje buvo įdiegta aliarmo (pagalbos mygtukų) sistema, skirta asmenims, nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje, apsaugoti nuo pakartotinio smurto, įdiegta automatinio specializuotos pagalbos centrų ir vaiko teisių apsaugos skyrių informavimo apie smurtą prieš vaikus funkcija, išplėstos elektroninės paslaugos.

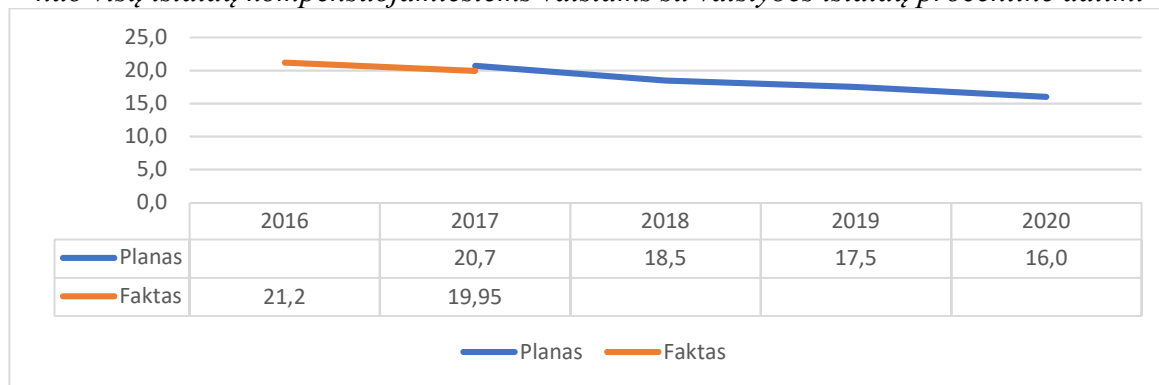
2017 m. atliktas visuomenės nuomonės tyrimas parodė, kad palaiptiui didėja pagalbos galimybių žinomumas. Tai palanki tendencija, taip pat liudijanti smurto artimoje aplinkoje latentiskumo mažėjimą. Siekiant mažinti smurto artimoje aplinkoje mastą ir vykdyti smurto artimoje aplinkoje prevenciją, 2017 m. buvo remiama nevyriausybių organizacijų veikla ir bendradarbiaujama su visuomenės informavimo priemonėmis.

1.1.3. Sveikatos priežiūros kokybės ir paslaugų prieinamumo didinimas

2017 m. daug dėmesio taip pat skirta greitosios medicinos pagalbos (toliau – GMP) dispečerinių centralizavimui, siekiant užtikrinti paslaugų kokybę: nuo 2018 m. liepos 1 d. dispečerinės bus centralizuojamos – atsisakoma mažiausių gyventojų skaičių aptarnaujančių dispečerinių ir mažinamas jų skaičius nuo 8 iki 5. Nustatyta viena GMP dispečerinės tarnybos teikiamų paslaugų kaina.

2017 m. sėkmingai buvo diegiamos **kompleksinės priemonės, skatinančios racionalų vaistų vartojimą**. Išgaliojo bazinių kainų skaičiavimo tvarkos pakeitimas, kuriuo buvo patvirtinti išlikimo kainyne reikalavimai vaistų grupėms, kurias sudaro 3 ir daugiau gamintojų gaminami vaistai: nustatyta, kad jų kainos gali būti tik 10 proc. didesnės nei kitose referencinėse šalyse. Sumažintos deklaruotos kainos vaistams, kuriuos norėta išlaikyti kainyne, todėl **sumažėjo pacientų išlaidos kompensuojamiesiems vaistams**.

2 pav. Pacientų išlaidų kompensuojamiesiems vaistams mažėjimas lyginant šių išlaidų procentinę dalį nuo visų išlaidų kompensuojamiesiems vaistams su valstybės išlaidų procentine dalimi



Duomenų šaltinis: Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos

Be to, vadovaujantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, vaistai buvo viena iš nedaugelio prekių ir paslaugų grupių, kurioje buvo stebimas kainų mažėjimas, o ne infliacijos paveiktas augimas.

Nustačius, kad Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainynas tvirtinamas 4 kartus per metus, 2017 m. buvo patvirtinti 3 kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainynai. Perskaičiavus visų kompensuojamųjų vaistų kainas 3 kartus per metus, **papildomai buvo sutaupyta apie 2 mln. eurų** Privalomojo sveikatos draudimo fondo (toliau – PSDF) biudžeto lėšų.¹

Patvirtintos Vaistų politikos gairės, skatinančios racionalų vaistų vartojimą, kainų konkurenciją ir užtikrinančios tolygų vaistų prieinamumą. Taip pat parengtas Farmacijos įstatymo pakeitimo įstatymo

¹ Farmacijos įstatymo Nr. X-709 57 straipsnio pakeitimo įstatymas (2017 m. gegužės 11 d. Nr. XIII-362).

projektas, kuriuo siekiama riboti koncentraciją mažmeninės prekybos rinkoje ir skatinti alternatyvių prekybos vaistais kanalų atsiradimą, taikant reguliacines priemones.

Siekiant sukurti **vyresnio amžiaus žmonėms skirtų kompleksinių ir integruotų paslaugų teikimo sistemą**, parengti vyresnio amžiaus žmonėms palankios įstaigos sertifikavimo reikalavimai ir normatyvai, pradėtas sertifikavimo procesas: pirmieji bandomojo sertifikavimo rezultatai pristatyti 2017 m. lapkričio 10 d. Seimo organizuotoje konferencijoje. 2017 m. gruodžio 7 d. darbo grupės posėdyje Respublikinės Kauno ligoninės (RKL) atstovai pristatė bandomojo sertifikavimo rezultatus RKL Slaugos klinikoje, kur 2017 m. rudenį buvo vykdytas bandomasis sertifikavimas pagal Vokietijos partnerių ribotam naudojimui suteiktas vyresnio amžiaus žmonėms palankių įstaigų sertifikavimo normatyvus ir metodikas.²

1.1.4. Visuomenės sveikatos stiprinimas

Visuomenės sveikatos stiprinimo srityje vienas iš svarbiausių tikslų – **gyventojų sveikos gyvensenos ugdymo sistemos keitimas, orientuojantis į sveikatinimą nuo darželio** (nuo ikimokyklinio amžiaus vaiku). Šiuo tikslu buvo skatinamos bendruomenių iniciatyvos sveikatos stiprinimo srityje, remiant bendruomenių ir nevyriausybinę organizacijų įgyvendinamus projektus: 2017 m. buvo finansuojami bendruomenių ir nevyriausybinę organizacijų įgyvendinami projektai alkoholio vartojimo prevencijos ir savižudybių prevencijos srityse. Lėšos skirtos 34 projektams, iš jų 18 nevyriausybinę organizacijų projektų.

Taip pat buvo plėtojama Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo (toliau – Fondas) veikla: Fondo veiklai 2017 m. skirta 0,5 proc. 2015 m. faktinių įplaukų iš akcizų, gautų už parduotus alkoholinius gėrimus (1,3 mln. eurų). Be to, 2017 m. priimtas Sveikatos sistemos įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriuo nustatyta, kad, planuojant kiekvienų metų valstybės biudžeto asignavimus, Fondui numatomas Vyriausybės nustatytas procentas praėjusių metų faktinių įplaukų iš akcizų, gautų ne tik už parduotus alkoholinius gėrimus, bet ir už apdorotą tabaką, taip pat dalis įplaukų nuo lėšų, gautų iš loterijų ir azartinių lošimų mokesčio. Tai reiškia, kad 2018 m. Fondo finansavimas didėja dvigubai, iki 2,7 mln. eurų.

2017 m. taip pat buvo pradėta kurti skaidri kūno kultūros ir sporto srities valdymo ir finansavimo sistema – taikomi efektyvūs kūno kultūros ir sporto finansavimo kriterijai, orientuojamasi į visuomenės fizinio aktyvumo skatinimą:

- Vyriausybė 2017 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 478 patvirtino naujos redakcijos Valstybės lėšų, skirtų valstybės kapitalo investicijoms, planavimo, tikslinimo, naudojimo, apskaitos ir kontrolės taisykles.
- Nuo 2018 m. nacionalinių sporto (šakų) federacijų didelio meistriškumo sporto programos pradėtos finansuoti valstybės biudžeto lėšomis pagal aiškius, skaidrius finansavimo kriterijus; tai skatins federacijų konkurenciją, gero valdymo principų diegimą ir veiklos efektyvumą.

Valstybinio psichikos sveikatos centro duomenimis, sergamumas alkoholinėmis psichozėmis (100 tūkst. gyventojų) mažėja, tačiau tebėra pakankamai didelis. Atsižvelgiant į tai, labai svarbi sritis – **pagalbos teikimas turintiems žalingų įpročių asmenims, psychoaktyviųjų medžiagų (tarp jų – alkoholio) pasiūlos ir paklausos mažinimas**. 2017 m. priimtas **Alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymas**, kuriuo sugriežtinti alkoholio pardavimo ir reklamos reikalavimai: asmenų, kuriems leidžiama įsigyti ir vartoti alkoholį, amžius padidintas iki 20 metų, numatytas alkoholio reklamos draudimas, griežtesni prekybos alkoholiu laiko ir pardavimo vietų ribojimai, taikomos kitos alkoholio pasiūlą ir paklausą ribojančios reguliacinės priemonės.

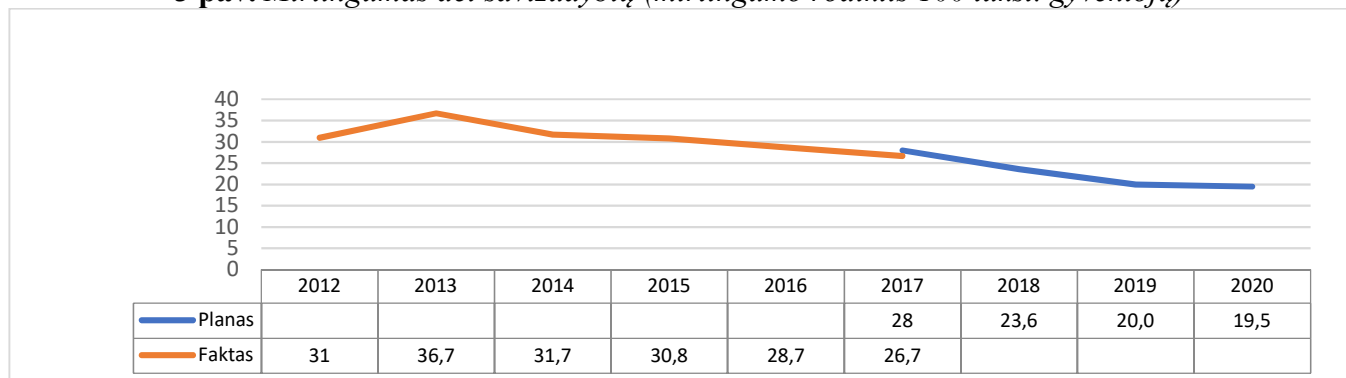
Siekiant užtikrinti kvalifikuotą ir mokslu pagrįstą priklausomybės ligų gydymą bei priklausomybės ligų gydymo prieinamumą ir kokybės gerinimą, **2017 m. buvo reorganizuojami priklausomybių centrai**. Lietuvoje veike 5 atskiri priklausomybės ligų centrai nuo 2017 m. lapkričio 1 d. pradėjo dirbti kaip viena įstaiga – Respublikinis priklausomybės ligų centras. Priklausomybės ligų centrų reorganizavimo tikslas – optimizuoti biudžetinių įstaigų, veikiančių asmens sveikatos priežiūros

² Sveikatos apsaugos ministro 2017 m. birželio 30 d. įsakymas Nr. V-829 „Dėl Vyresnio amžiaus žmonėms palankios įstaigos sertifikavimo reikalavimų ir normatyvų parengimo darbo grupės sudarymo“.

srityje, valdymą, sumažinti jų skaičių, racionaliau naudoti valstybės biudžeto lėšas, materialinius ir finansinius išteklius, gerinti asmens sveikatos priežiūros srityje teikiamų priklausomybės ligų prevencijos, gydymo paslaugų prieinamumą visiems Lietuvos gyventojams ir šių paslaugų kokybę. Priklausomybės ligų centrai reorganizuoti jungimo būdu – prijungiant juos prie Vilniaus priklausomybės ligų centro, kuriame šiuo metu diegiamas standartizuotas paslaugų paketas.

Kuriant ankstyvos galimų savižudybių atpažinimo ir kompleksinės pagalbos suteikimo sistemą, parengtas teisės akto pakeitimas, kuris nustato pirminės ambulatorinės psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimo reikalavimus šias paslaugas teikiančiai įstaigai ir specialistams bei šių įstaigų ir specialistų funkcijas ir kompetenciją. Sprendžiant savižudybių problemą Lietuvoje, didinamas psichikos sveikatos priežiūros paslaugų, teikiamų pirminės psichikos sveikatos centruose, prieinamumas, nuo 20 tūkst. iki 17 tūkst. mažinamas maksimalus aptarnaujamų gyventojų skaičius kiekvienam psichikos sveikatos paslaugų teikimo komandos nariui. Pradėtos teikti naujos psichikos sveikatos paslaugos, joms teikti skiriamas papildomas skatinamasis priedas.

3 pav. Mirtingumas dėl savižudybių (mirtingumo rodiklis 100 tūkst. gyventojų)



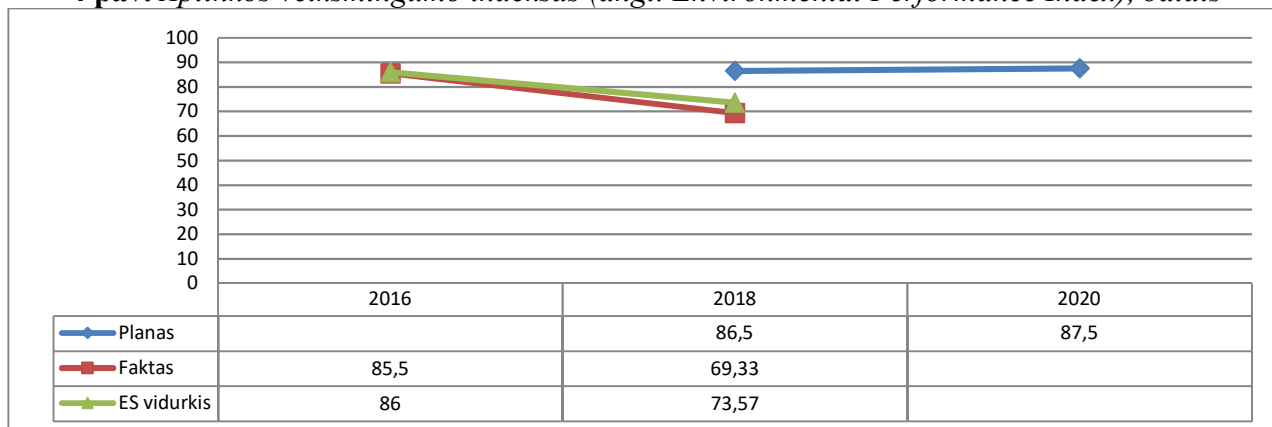
Duomenų šaltinis: Higienos institutas (2017 m. duomenys preliminarūs)

Taip pat paminėtina, kad 2017 m. buvo atlikta vidaus tarnybos sistemos pareigūnų apklausa dėl pasitenkinimo vidaus reikalų įstaigų psichologų teikiamomis paslaugomis. Apibendrinus gautus duomenis, rengiama psichologinės veiklos vidaus reikalų statutinėse įstaigose tobulinimo programa, kuri pasitarnaus kuriant ankstyvos galimų savižudybių atpažinimo ir kompleksinės pagalbos suteikimo sistemą ir taip stiprinant visuomenės sveikatą.

1.1.5. Aplinkos, tinkamos darniai gyventi visoms gyvybės formoms, kokybės užtikrinimas

Siekiant atskleisti šalies aplinkos kokybę ir pažangą įgyvendinant tarptautinius aplinkos, klimato kaitos politikos tikslus, vienas svarbiausių rodiklių – Aplinkos veiksmingumo indeksas (toliau – AVI).

4 pav. Aplinkos veiksmingumo indeksas (angl. Environmental Performance Index), balais



Duomenų šaltinis: Pasaulio ekonomikos forumas³

³ Ataskaita: <https://epi.envirocenter.yale.edu/2018-epi-report>.

Pažymėtina, kad, siekiant įvertinti 2015 m. iškeltus Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi darbotvarkės 2030 tikslus, Paryžiaus klimato kaitos susitarimą ir kitus aktualius poreikius, 2018 m. buvo pakeista AVI skaičiavimo metodika. Todėl 2016 ir 2018 m. AVI reikšmės negali būti objektyviai palyginamos. Tačiau, palyginti su kaimyninėmis šalimis, Lietuvos pažanga vertinama aukščiausiai (vienintelė patenka į pažangiausių šalių trisdešimtuką): Lietuva – 29 vieta (69,33 balo), *Latvija* – 37 vieta (66,12 balo), *Estija* – 48 vieta (64,31 balo), *Lenkija* – 50 vieta (64,11 balo).

Siekiant užtikrinti tinkamą sausumos, vidaus vandenų ir jūrinių ekosistemų apsaugą, kaip vienas iš Vyriausybės 2016–2020 m. darbų numatyta **vertinti ekosistemų būklę**, jų gebėjimą teikti paslaugas ir vertinti tų paslaugų kokybę bei atsižvelgti į šį vertinimą formuojant nacionalinę politiką. Lietuvoje jau žengiami pirmieji žingsniai šia kryptimi – pradėti projekto, kurį įgyvendinant nacionaliniu mastu iki 2020 m. bus kartografuotos 24-ios svarbiausios ekosistemų paslaugos, įvertinta jų būklė ir atliktas jų socioekonominis vertinimas, parengiamieji darbai.

Siekiant padidinti geros būklės vandens telkinių skaičių, 2017 m. patvirtinti **Vandenu srities plėtros 2017–2023 metų programa** ir jos įgyvendinimo veiksmų planas. Numatoma, kad įgyvendinus visas numatytas priemones padaugės geros būklės vandens telkinių, o tai labai svarbu biologinės įvairovės išsaugojimui, transportui ir rekreacijai, visuomenės sveikatos ir aplinkos kokybės užtikrinimui.

2017 m. rugsėjo 18 d. pakeistas **Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2014–2020 m. veiksmų planas** – persvarstytos ekosistemų apsaugos, laukinių gyvūnų globos, augalų genetinių išteklių apsaugos, genetiškai modifikuotų organizmų kontrolės priemonės.

Seimas 2017 m. birželio 27 d. priėmė naujos redakcijos **Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo (toliau – PAV) įstatymą**; jis įsigaliojo 2017 m. lapkričio 1 d. Naujuoju įstatymu sumažintas veiklos rūšių, kurioms atliekama atranka dėl PAV, skaičius, net perpus sutrumpintas atrankos dėl PAV laikas (nuo 75 iki 31 dienos) ir daugiau kaip trečdaliu visas PAV procesas (nuo 210 iki 150 dienų), sumažintos jame dalyvaujančių institucijų galimybės delsti teikiant išvadas ir priimant sprendimus.

Seimas 2017 m. birželio 8 d. priėmė **Architektūros įstatymą**, kuris skirtas visuomeniniams santykiams architektūros srityje reglamentuoti, architektūros, kaip vienos svarbiausių ir ilgiausiai išliekančių žmogaus kultūrinės veiklos rezultatų, svarbai įtvirtinti, bendrai architektūrinės, urbanistinės ir istorinės kultūrinės aplinkos sampratai suformuoti, sudaryti sąlygas kurti profesionalią, kokybišką architektūrą. Priimtu teisės aktu nustatyti architektų rengimo, kvalifikacijos, architektų veiklos vykdymo reikalavimai, sąlygos ir tvarka, architektų teisės ir pareigos, architektų veiklai ir veiklos rezultatams taikomi kokybės reikalavimai.

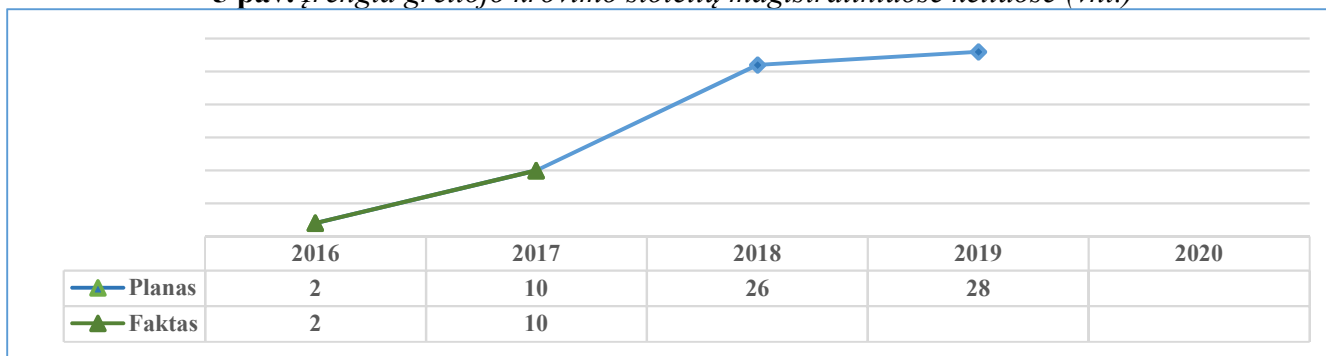
Perkeliant ES direktyvą (2015/2193) į nacionalinę teisę, aplinkos ministro 2017 m. rugsėjo 18 d. įsakymu Nr. D1-778 patvirtintos **griežtesnės išmetamų teršalų iš vidutinių kurų deginančių įrenginių normos**, kurios palaiapsniui (iki 2030 m.) pakeis galiojančias analogiškas normas.

2017 m. birželio 8 d. priimtas **Aplinkos oro apsaugos įstatymo** pakeitimo įstatymas, kuriame detalizuoti aplinkos oro apsaugos prioritetai; pavesta savivaldybės strateginio planavimo dokumentuose planuoti oro kokybės valdymo priemones atsižvelgiant į šiuos prioritetus.

2017 m. paskirstyta 35 mln. eurų **Klimato kaitos specialiosios programos lėšų** (įskaitant ir 2016 m. sutaupyta lėšas): didžioji dalis lėšų skirta daugiabučių namų atnaujinimui – pasiekti pastato energinio naudingumo D klasę ir skaičiuojamosios šiluminės energijos sąnaudas sumažinti ne mažiau kaip 40 proc.

2017 m. toliau buvo kuriama **ekologiško ir daugiarūšio viešojo transporto sistema** ir jai reikalinga infrastruktūra. VĮ „Regitra“ duomenimis, prieš trejus metus, 2014 m., leidimą dalyvauti eisme turėjo vos 12 elektromobilių, 2015 m. – 60, 2016 m. – 147 elektromobiliai, 2017 m. – 325, o 2018 m. sausio 1 d. – 661 elektromobilis.

Siekiant paskatinti elektromobilių skaičiaus didėjimą, Lietuvoje 2017 m. įrengta 10 greitojo elektromobilių įkrovimo prieigų.

5 pav. Įrengta greitojo krovimo stotelių magistraliniuose keliuose (vnt.)

Duomenų šaltinis: Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos

2017 m. Vilniuje įrengtos 3 privataus ir viešojo transporto jungties aikštelės. Šių aikštelių privalumas – sudaryti sąlygas vairuotojams palikti lengvuosius automobilius aikštelėse ir toliau keliauti viešuoju transportu. Tai padeda sumažinti spūstis mieste.

2018 m. daug dėmesio bus skiriama geležinkelio linijų elektrifikavimui – 2017 m. parengti geležinkelio ruožų Kyviškės–Paneriai, Kaišiadorys–Radviliškis ir Radviliškis–Klaipėda elektrifikavimo rangos darbų pirkimo dokumentai.

Tikimasi, kad išvardyti darbai prisidės prie ekologiško ir daugiarūšio transporto plėtros, taip pat aplinkos, tinkamos darniai gyventi visoms gyvybės formoms, kokybės užtikrinimo.

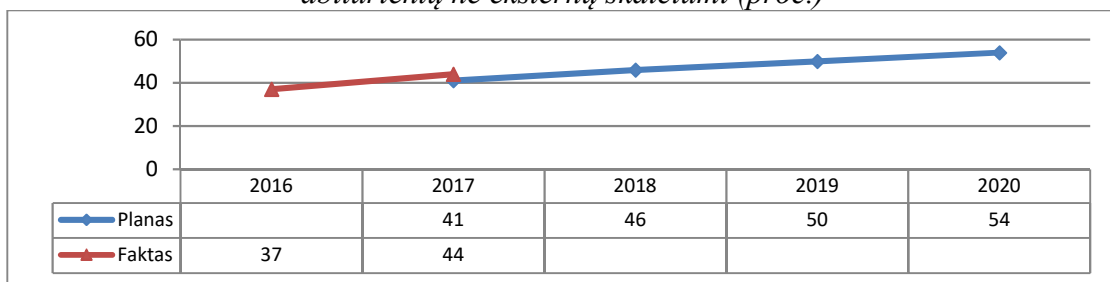
1.2. 2 prioritetas. Švietimo, kultūros ir mokslo paslaugų kokybės bei efektyvumo didinimas

1.2.1. Darnios ir kūrybingos asmenybės ugdymas kultūros, meno ir švietimo priemonėmis, kuriant darnią pilietinę visuomenę ir veiksmingą darbo rinką

Mokymosi pasiekimams gerinti 2017 m. pailgintas ugdymo dienų skaičius, vykdomi nacionaliniai ir tarptautiniai mokinių pasiekimų tyrimai 4, 8 klasėse ir 15-mečių mokinių, pradėtos atnaujinti bendrosios programos, parengtas naujas Pedagogų rengimo modelis, Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų veiklos vertinimo modelio ir Individualios pažangos vertinimo metodikos projektai, parengti vaikų akademinė gebėjimų atpažinimo ir vertinimo priemonių ir metodinės medžiagos projektai išbandomi 30 mokyklų.

Nacionalinio egzaminų centro duomenimis, 2017 m. aukštesniu pasiekimų lygiu išlaikytų valstybinių brandos egzaminų rezultatai pagerėjo: 2017 m. – 16,3 proc. (2016 m. – 13,7 proc.).

6 pav. Aukštesniu pasiekimų lygiu išlaikytų valstybinių brandos egzaminų dalis, palyginti su tų metų abiturientų ne eksternų skaičiumi (proc.)

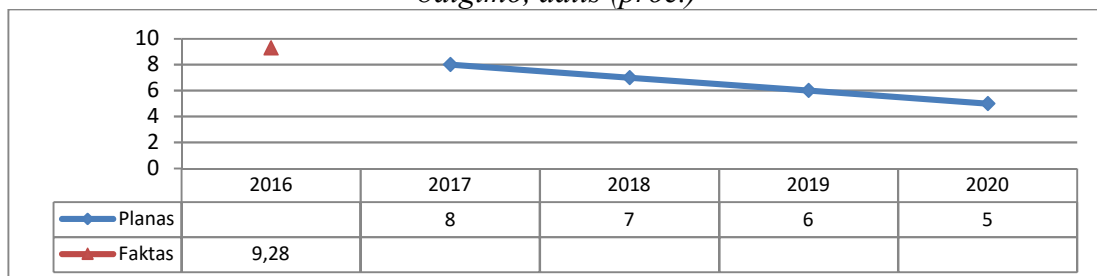


Duomenų šaltinis: Nacionalinis egzaminų centras

Siekiant toliau gerinti šiuos rezultatus, 2017 m. sukurta e. platforma, kurioje bus įkeliami Švietimo ir mokslo ministerijos, Kultūros ministerijos ir nevyriausybinė organizacijų (NVO) kūrybingumo ir kritinio mąstymo ugdymo modeliai, kuriuos mokyklos galės rinktis ir įgyvendinti. Bus įkeliami ir gerosios praktikos pavyzdžiai. Kūrybingumo ir kritinio mąstymo modelių diegimas bus tęsiamas ir veiklose, susijusiose su ugdymo turinio atnaujinimu, integruojant kūrybingumo nuostatus ir kompetencijas.

Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro duomenimis, 63 proc. 2015 m. laidos dirbančių absolventų 12-tą mėnesį po profesinio mokymo programos baigimo dirbo darbą, kuris pagal Lietuvos profesijų klasifikatorių yra priskiriamas 4–8 profesijų grupėms, t. y. darbą, kuriam reikalinga jų įgyta kvalifikacija. 19 proc. minėtų absolventų dirbo nekvalifikuotą darbą.

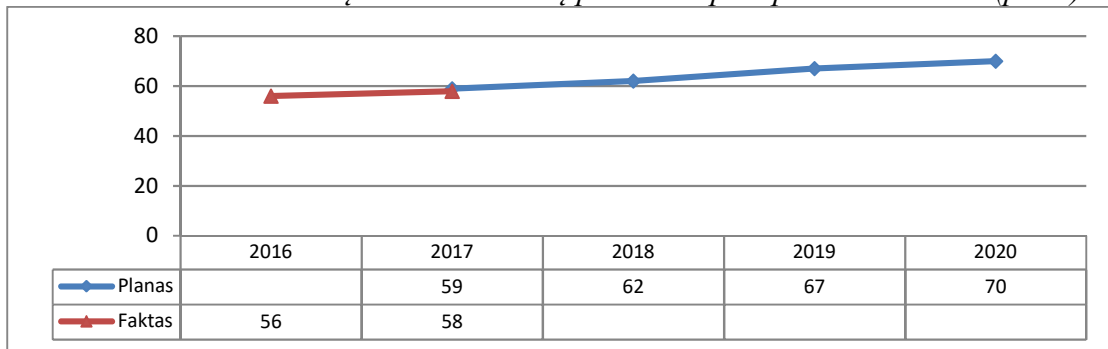
7 pav. Profesinio mokymo įstaigų absolventų, registruotų teritorinėse darbo biržose po metų nuo baigimo, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Švietimo ir mokslo ministerija

Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (toliau – MOSTA) duomenimis, 2016 m. sausį darbo vietose, kuriose reikia aukštos kvalifikacijos specialistų, įsidarbino 58 proc. Lietuvos aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos toliau nebestudijuojančių absolventų. Išlieka nemažas skirtumas tarp kolegijų ir universitetų. Aukštojo mokslo nereikalaujantį darbą 2015 m. dirbo 53 proc. kolegijų ir 32 proc. universitetų absolventų.

8 pav. Aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos absolventų, dirbančių 1–3 Lietuvos profesijų klasifikatoriaus pagrindinėse grupėse kitų metų po studijų baigimo (sausio 1 d.) dalis, palyginti su visais dirbančiais ir netęsiančiais mokslų pirmosios pakopos absolventais (proc.)



Duomenų šaltinis: Švietimo ir mokslo ministerija

2017 m. parengtas valstybinių aukštųjų mokyklų tinklo optimizavimo planas, kuris turėtų prisidėti prie aukštųjų mokyklų konkurencingumo didinimo.

Siekiant pagerinti profesinio mokymo kokybę, 2017 m. taip pat buvo parengtas Valstybinių profesinio mokymo įstaigų, kuriose Švietimo ir mokslo ministerija įgyvendina savininko (dalininko) teises ir pareigas, tinklo vystymo 2018–2020 metų bendrasis planas. Siekiama skaidrumo priimant į profesines mokyklas: organizuotas prašymų priėmimas vykstant ne į profesinio mokymo mokyklas, o per Lietuvos aukštųjų mokyklų asociaciją bendrajam priėmimui organizuoti (toliau – LAMA BPO).

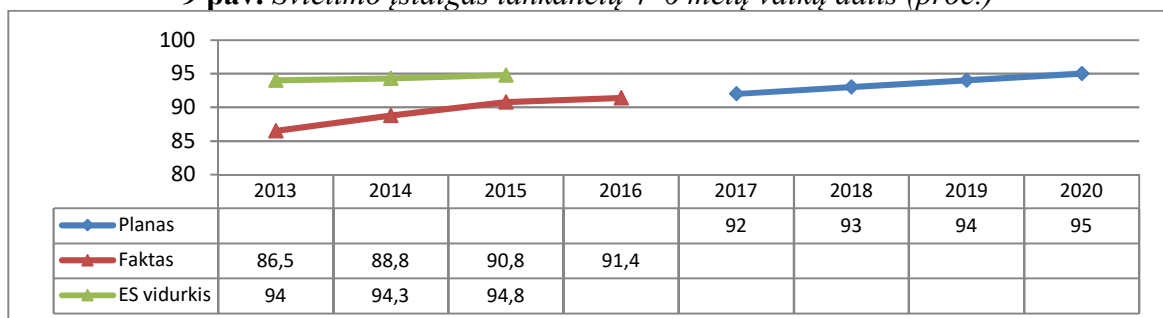
Nuo 2015 m. pereinama nuo mokomaisiais dalykais prie moduliais grindžiamų profesinio mokymo programų. 2017 m. buvo registruotos 76 modulinės profesinio mokymo programos, iš jų 2016–2017 mokslo metais buvo įgyvendinamos 46 programos, pagal jas mokėsi 5 125 mokiniai (11 proc. visų besimokančiųjų). LAMA BPO duomenimis, 2017–2018 mokslo metais į 54 modulinės mokymo programas priimta 8 170 mokinių (44 proc. visų priimtųjų mokyti).

Atliepiant pameistrystės poreikį, inicijuotas projektas suaugusiems, nebaigusiems bendrojo ugdymo programos ir norintiems ją baigti (atskirai arba kartu su profesine kvalifikacija).

1.2.2. Švietimo prieinamumo ir tarptautinio konkurencingumo didinimas

Švietimo įstaigas lankančių 4–6 metų vaikų šalyje daugėja. Tam įtakos turi ir gyventojų skaičiaus kaita, ir švietimo politika (nuo 2016 m. priešmokyklinis ugdymas tapo privalomas, jis skirtas vaikams nuo 6 metų). Nors rodiklis gerėja, tačiau, palyginti su kitomis ES valstybėmis narėmis, Lietuva yra tarp tų šalių, kuriose švietimo įstaigas lanko mažiau 4–6 metų vaikų. Eurostato duomenimis, 2015 m. pusėje ES valstybių narių ankstyvajame ugdyme dalyvavo daugiau nei 90 proc. keturmečių, Lietuvoje – 84,5 proc.

9 pav. Švietimo įstaigas lankančių 4–6 metų vaikų dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Švietimo valdymo informacinė sistema (toliau – ŠVIS)

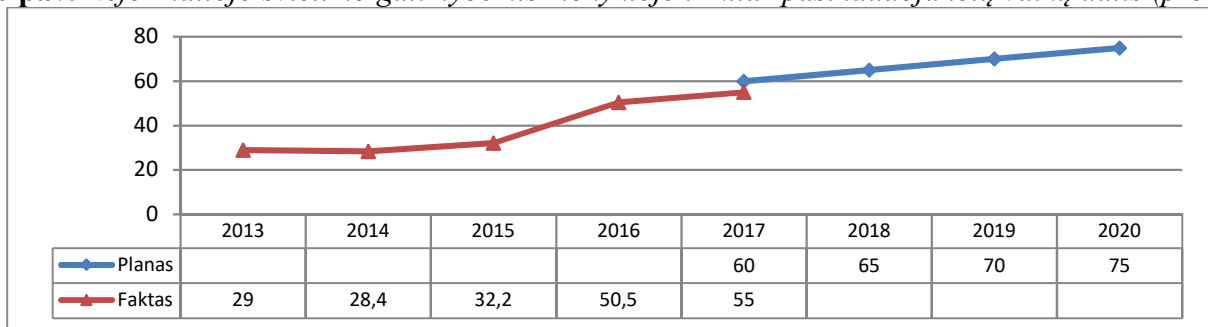
Siekiant, kad daugiau 4–6 metų vaikų lankytų švietimo įstaigas, daugiau penkiamečių dalyvautų priešmokyklinio, o šešiamečių – pradinio ugdymo programoje, pakeitus Švietimo įstatymo nuostatą ir atsisakius vaiko brandumo mokytis pagal priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas įvertinimo, tėvų (globėjų) sprendimu priešmokyklinis ugdymas vaikui gali būti teikiamas anksčiau,

t. y. kai jam sueina 5 metai, tada atitinkamai pradinis – kai jam sueina 6 metai. Taip sudaroma galimybė šeimoms savanoriškai anksčiau pradėti institucinį priešmokyklinį vaikų ugdymą ir pradinį ugdymą. Analizuojamas savivaldybių pasirengimas ir galimybės 2018–2021 m. palaipsniui pradėti ankstinti priešmokyklinį ir pradinį ugdymą.

Ankstyvesnis vaikų atėjimas į švietimo įstaigas, kur jie ugdomi pagal kokybiškas ugdymo programas, naudingas ne tik visapusiškai vaikų raidai vaikystėje, bet ir vėlesniems jų pasiekimams. Tiksliniu finansavimu ir kitomis priemonėmis skatinama neformaliojo vaikų švietimo plėtra prisideda ir prie visapusiško vaikų ir jaunuolių asmenybės ugdymo, sudaro geresnes sąlygas mokiniams rasti veiklos sritį, kurioje jie norėtų siekti profesinės karjeros.

Neformaliojo švietimo prieinamumas 2017 m. buvo didinamas – užtikrinamas jo finansavimas (skiriamos tikslinės lėšos (neformaliojo vaikų švietimo krepšelis) ir kt.) ir gerinama kokybė (sukurta neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo eksperimentinė metodika, kuri bus išbandyta 6 savivaldybėse), taip pat tvarkoma neformaliojo vaikų švietimo įstaigų infrastruktūra (įgyvendinamas Neformaliojo švietimo infrastruktūros tobulinimo projektas).

10 pav. Neformaliojo švietimo galimybėmis mokykloje ir kitur pasinaudojančių vaikų dalis (proc.)

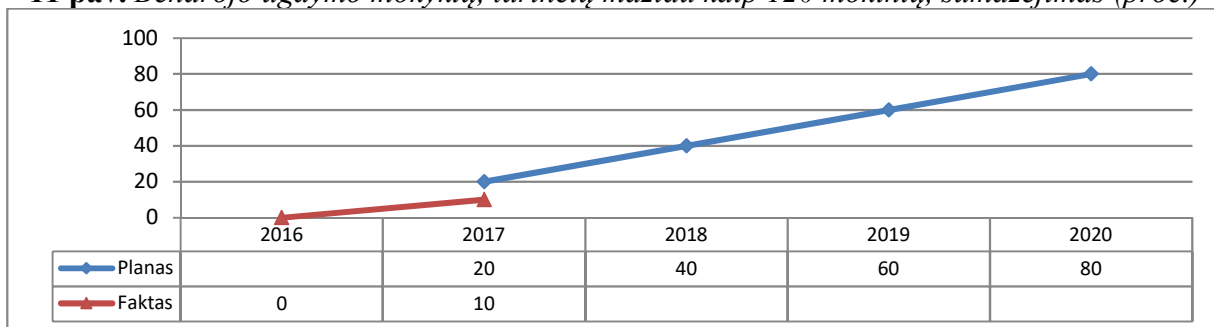


Duomenų šaltinis: ŠVIS

Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumas gerėja. Nors 2017 m. numatyta plano reikšmė nepasiekta, tačiau pažangos mastas (rodiklio pagerėjimas 4,5 proc. punktais per metus) atitinka numatytąjį.

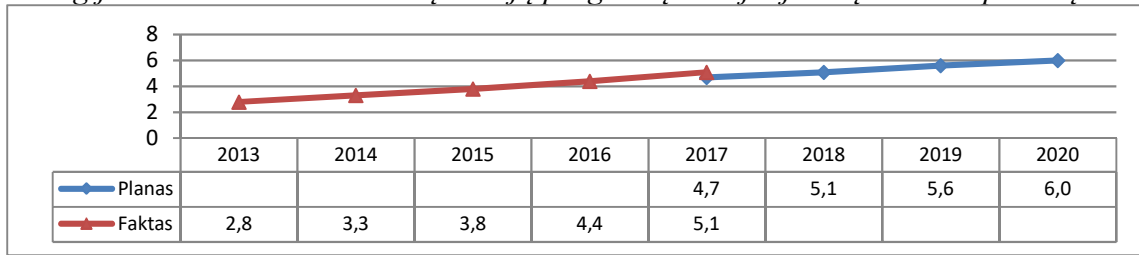
Bendrasis ugdymas buvo tobulinamas siekiant geresnio jo prieinamumo įvairių poreikių asmenims ir geresnės ugdymo kokybės. Mokyklų tinklo pertvarka optimizuojant jų dydį padeda efektyviau naudoti švietimo išteklius ir užtikrinti reikiamą ugdymo kokybę. Nuo 2016 iki 2017 m. mažų mokyklų (kuriose mokosi iki 120 mokinių) sumažėjo 10,1 proc. 2017 m. mažiau nei 120 mokinių mokėsi 167-iose pagrindinėse ir 44-iose pradinėse mokyklose (dažniausiai mokyklose-darželiuose) neskaičiuojant specialiųjų, sanatorinių, jaunimo, suaugusiųjų mokyklų ir mokyklų-daugiafunkčių centrų. Nuo 2016 iki 2017 m. tiek vienu, tiek kitų mokyklų sumažėjo beveik dešimtadaliu.

11 pav. Bendrojo ugdymo mokyklų, turinčių mažiau kaip 120 mokinių, sumažėjimas (proc.)



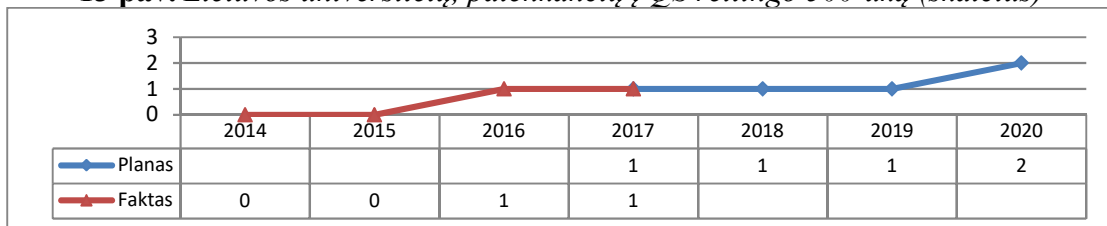
Duomenų šaltinis: ŠVIS

Tam tikrą pažangą **aukštojo mokslo** srityje rodo aukštesnis šalies universitetų įvertinimas tarptautiniame reitinge ir didėjantis Lietuvos aukštosiose mokyklose studijuojančių užsienio piliečių skaičius. Todėl tikimasi, kad šalyje pradėta aukštųjų mokyklų pertvarka padės pasiekti didesnės pažangos aukštojo mokslo kokybės ir tarptautinio patrauklumo srityse.

12 pav. *Kolegijose ir universitetuose visą studijų programą studijuojančių užsienio piliečių dalis (proc.)*

Duomenų šaltinis: ŠVIS

2017 m. užsienio studentų dalis, palyginti su bendru studentų skaičiumi, buvo 5,1 proc., ir tai šiek tiek viršijo 2017 m. siekį. 2015 m. universitetuose studijavo 5 proc. užsienio piliečių, 2017 m. – 6,8 proc., kolegijose atitinkamai 1 proc. ir 1,1 proc.

13 pav. *Lietuvos universitetų, patenkančių į QS reitingo 500-uką (skaičius)*

Duomenų šaltinis: QS World University Rankings

Į 500-uką patenka Vilniaus universitetas, prie 500-uko artėja ir Vilniaus Gedimino technikos universitetas (2017 m. užėmė vietą 551–600 vietų grupėje, ankstesniais metais – 701+). Tokia tendencija ir šalyje vykdoma aukštųjų mokyklų pertvarka leidžia tikėtis, kad tikslas bus pasiektas. Į reitingą patenka dar dvi Lietuvos aukštosios mokyklos: Kauno technologijos universitetas, 2017 m. patekęs į 701–750 vietų grupę, ir Vytauto Didžiojo universitetas, patekęs į 801–1 000 vietų grupę.

1.2.3. Kultūros, švietimo ir mokslo institucijų tinklo, valdymo, karjeros ir finansavimo sistemų pertvarka

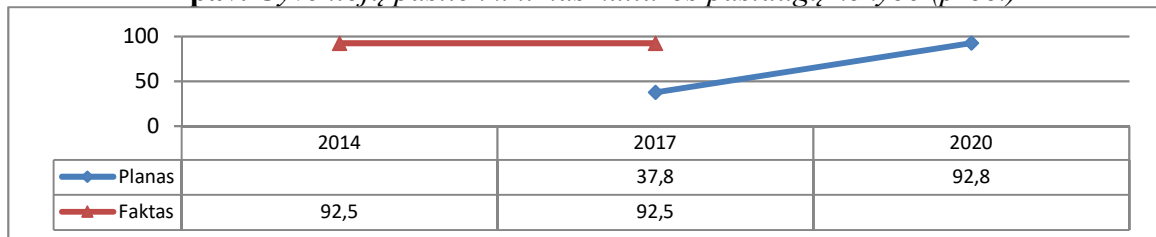
2017 m. pradėtas rengti Lietuvos kultūros politikos pagrindų įstatymas, kurio tikslas – įtvirtinti kultūrą kaip strateginę valstybės prioritetą ir užtikrinti tvarų kultūros finansavimą.

Daug dėmesio skirta teisėkūros priemonėms, siekiant teisiškai reglamentuoti tas veiklos sritis, kurios iki šiol nebuvo tinkamai reglamentuotos: 2017 m. parengtas ir Seimui pateiktas Mecenavimo įstatymas, kuriame pirmą kartą įstatymu apibrėžtas mecenato statusas ir įtvirtinti du mecenavimo lygiai. Įstatymo projekte taip pat apibrėžti mecenuojamų projektų kriterijai ir esminės sąlygos; jų atitikti įstatymo reikalavimams vertins Mecenavimo taryba, kurią sudarys asmenys, atstovausiantys aukščiausios valdžios institucijoms, kultūros ir verslo sritims.

Taip pat buvo atnaujinama ir demokratizuojama prie Kultūros ministerijos veikiančių patariamųjų tarybų bei komisijų veikla, tobulinama kultūros projektų ekspertavimo ir konsultavimo sistema: įkurta Medijų taryba, Kultūros ministerijos kolegija, parengtas ir suderintas su Kolegija Kultūros ministerijos tarybų ir ekspertų komisijų pertvarkos ir optimizacijos projektas, rengiamas galutinis keistinių teisės aktų rengimo planas.

Kol kas turime per mažai duomenų, kad galėtume teikti patikimas išvadas apie tai, kaip kito Lietuvos gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugų kokybe per pastaruosius trejus metus. Tačiau 2017 m. atlikto tyrimo „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ rezultatai atskleidė, jog po didelio kultūros sričių kokybės pagerėjimo situacija stabilizavosi, t. y. didžioji dalis gyventojų kultūros kokybę vertina kaip nepakitusią; kad kultūros kokybė pagerėjo ar pablogėjo, nurodo gerokai mažesnės gyventojų grupės.

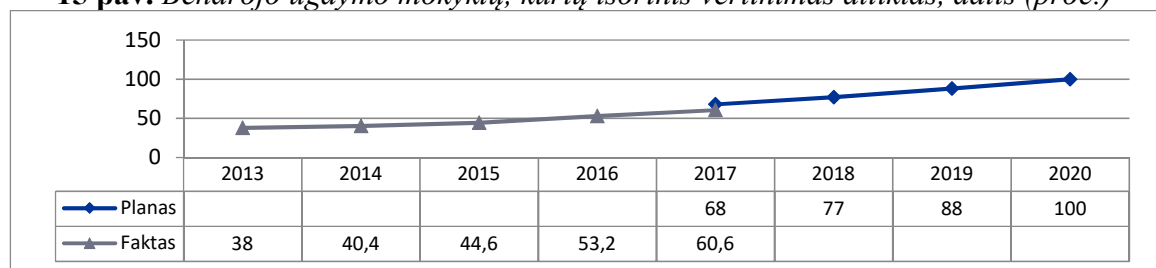
14 pav. Gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugų kokybe (proc.)



Duomenų šaltinis: 2017 m. tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“

Geriausiai įvertinta viešųjų bibliotekų paslaugų kokybė (padidėjo nuo 97,7 iki 98,5 proc.), kiek geriau vertinama ir knygų bei periodinių leidinių (padidėjo nuo 92,1 iki 96,6 proc.), kino filmų (padidėjo nuo 84,3 iki 91,7 proc.) kokybė, sąlyginai kiek prasčiau vertinama muziejų, kultūros paminklų ar scenos meno renginių kokybė⁴.

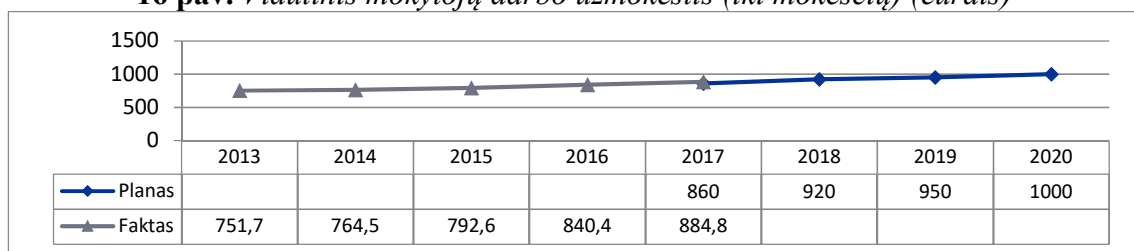
15 pav. Bendrojo ugdymo mokyklų, kurių išorinis vertinimas atliktas, dalis (proc.)



Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra

2017 m. išorinis vertinimas buvo atliktas 68 bendrojo ugdymo mokyklose, ir vertintų mokyklų dalis padidėjo iki 60,6 proc. Pagal mokyklų savininkų paraiškas į 2017 m. vertinamų mokyklų sąrašą galėjo būti įtraukta 151 mokykla, bet, remiantis švietimo ir mokslo ministro patvirtintais vertinamų mokyklų atrankos kriterijais ir atsižvelgiant į turimas lėšas, į sąrašą buvo įtraukta ir įvertinta mažiau mokyklų. Dėl to nebuvo pasiekta planuota rodiklio reikšmė. Kadangi išorinis vertinimas vykdomas kasmet, šio rodiklio reikšmė auga nuolatos, bet netolygiai. Netolygumą lemia skirtingas per metus įvertintų mokyklų skaičius.

16 pav. Vidutinis mokytojų darbo užmokestis (iki mokesčių) (eurais)



Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

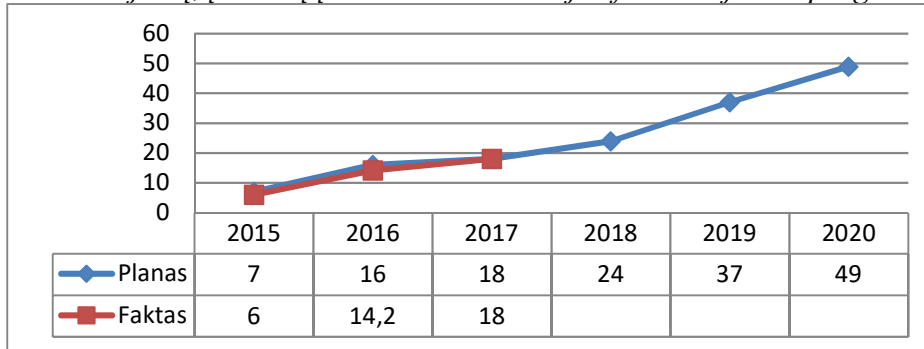
Pastaraisiais metais didėjantis mokytojų darbo užmokestis 2017 m. netgi šiek tiek viršijo planuotą dydį (planuota – 860 eurų, o pasiekta – 884,8 euro).

1.2.4. Kultūros paslaugų prieinamumo didinimas visoje Lietuvoje

Siekiant didinti **kultūros paslaugų prieinamumą**, daug dėmesio buvo skiriama kultūros paslaugų infrastruktūros atnaujinimui, viešųjų investicijų poreikį grindžiant kultūros paslaugų kokybės, patrauklumo ir prieinamumo didinimu.

⁴ Planinė vertinimo kriterijaus reikšmė ir pasiektas rezultatas nelygintini, nes 2017 m. atliekant tyrimą buvo pakeista kultūros paslaugų kokybės vertinimo rodiklio apskaičiavimo metodika, o planinė šio vertinimo kriterijaus reikšmė planuota pagal 2014 m. atlikto tyrimo prognozuotą reikšmę, kuri buvo skaičiuota taikant kitą skaičiavimo algoritmą.

17 pav. Sukurtos ir (ar) renovuotos kultūros infrastruktūros dalis nuo renovuotinių kultūros infrastruktūros objektų, įtrauktų į Kultūros ministerijos finansuojamas programas (proc.)



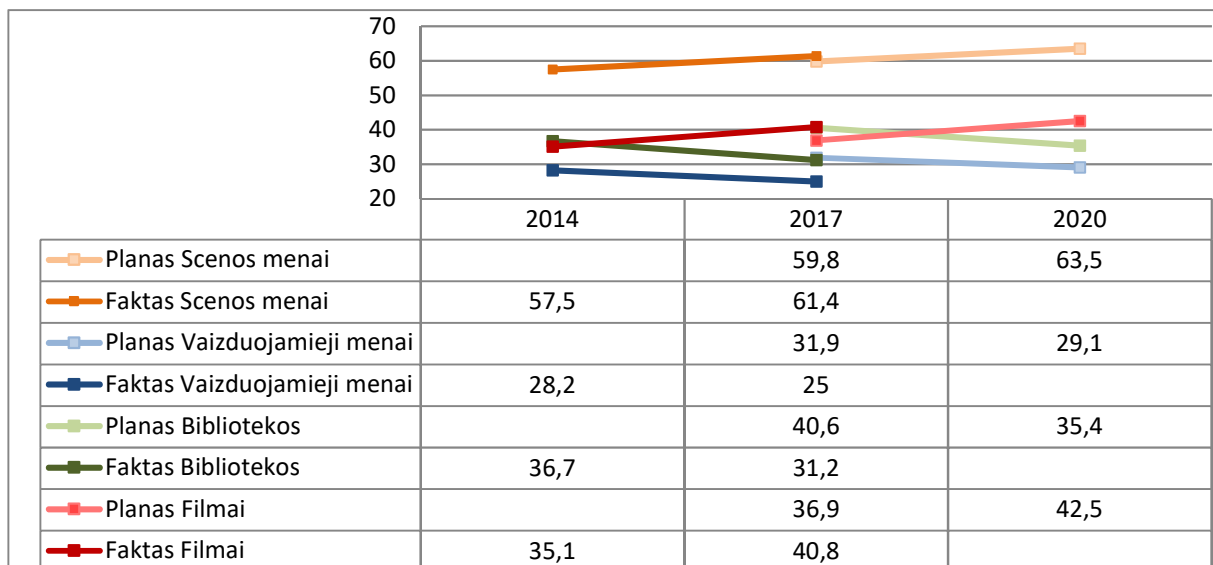
Duomenų šaltinis: Kultūros ministerija

Ženklaus sukurtos ir (ar) atnaujintos kultūros infrastruktūros didėjimas numatomas 2018 ir vėlesniais metais, kadangi greta įgyvendinamų valstybės investicijų programos lėšomis finansuojamų projektų 2017 m. pradėta įgyvendinti didžioji dalis ES lėšomis finansuojamų valstybės ir regioninio planavimo projektų (67 proc.), taip pat 2017 m. paskelbti konkursiniai kvietimai teikti paraiškas dėl kultūros paveldo ir infrastruktūros projektų finansavimo ES fondų lėšomis – pastarieji projektai bus pradėti įgyvendinti 2018 m. ir užbaigti iki 2020 m.

Svarbu paminėti, kad 2017 m. buvo parengta ir 2018 m. pradžioje patvirtinta **Valstybinių jubiliejų ir kitų sukakčių minėjimo koncepcija**, kuria siekiama formuoti aukšto kokybinio lygmens sukakčių minėjimo turinį, sudarant sąlygas Kultūros ministerijai ir kultūros ministro valdymo srities įstaigoms sukurti ir laiku patvirtinti kokybiškus Lietuvos svarbiausių istorinių įvykių ir Lietuvai nusipelnusių asmenybių jubiliejų datų minėjimo planus, sudaryti atskirų minėjimo planų įgyvendinimo biudžetus ir taip užtikrinti tinkamą suplanuotų veiklų įgyvendinimą visoje šalyje.

Vertinant kultūros paslaugų ar produktų vartojimo lygį, galima pastebėti, kad scenos meno renginiuose bent kartą per metus apsilanko daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų. Populiariausi scenos meno renginiai – teatro spektakliai ir populiariosios muzikos koncertai. 2017 m. Lietuva pagal lankymąsi balete, šokio spektaklyje arba operoje (16 proc.) priartėjo prie atitinkamo ES valstybių narių vidurkio (18 proc.). Pagal gyventojų lankymąsi teatre Lietuva ES šalių vidurkį pranoksta (Lietuva – 34 proc., ES – 28 proc.), tačiau smarkiai atsilieka nuo Latvijos ir Estijos. Pagal gyventojų lankymąsi koncertuose Lietuva pranoksta ES šalių vidurkį (Lietuva – 55 proc., ES – 35 proc.) ir priartėjo prie Estijos ir Latvijos.

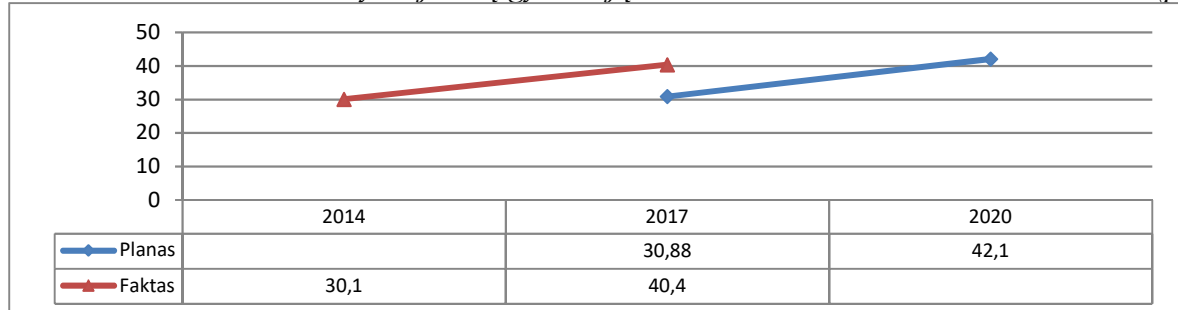
18 pav. Kultūros produkcijos / paslaugų vartojimo lygis (proc.)



Duomenų šaltinis: 2017 m. tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“

2017 m. tyrimo „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ rezultatai parodė, kad **kultūrinėse veiklose dalyvauja 40,4 proc. mažų miestelių ir kaimų gyventojų**. Regionų gyventojų dalyvavimas kultūroje per pastaruosius trejus metus reikšmingai išaugo (10,3 proc.) labiausiai dėl to, kad reikšmingai padidėjo dalis gyventojų, dalyvaujančių su menais ir amatais susijusiose veiklose (nuo 15,5 iki 23,7 proc.) bei socialiniuose tinkluose (nuo 1,2 iki 3,1 proc.).

19 pav. Kultūrinėse veiklose dalyvaujančių gyventojų dalis mažuose miesteliuose ir kaimuose (proc.)



Duomenų šaltinis: 2017 m. tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“

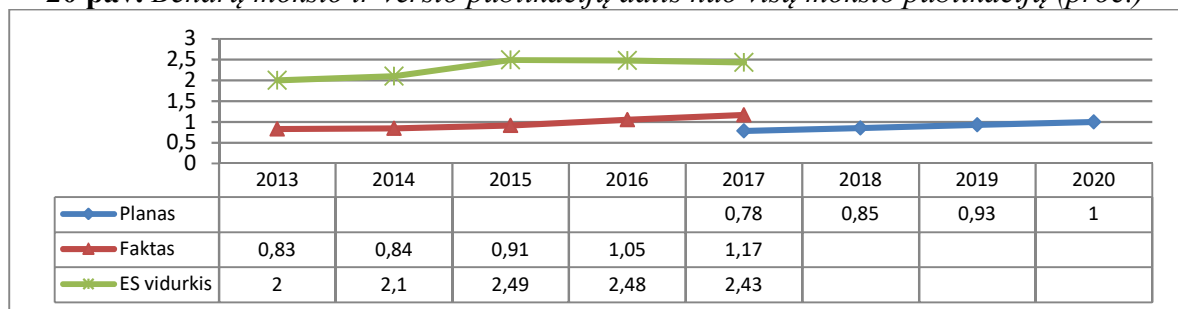
Nurodytame 2017 m. tyrime prognozuojama, kad mažų miestelių ir kaimų gyventojų dalyvavimas kultūrinėse veiklose per 2017–2023 m. turėtų išaugti dar apie 5 proc.

1.2.5. Aukštojo mokslo, mokslo ir kultūros, meno ir inovacijų sistemos darnos užtikrinimas

Siekiant pažangos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (toliau – MTEP) ir aukštojo mokslo srityje, 2017 m. patvirtintas Vyriausybės nutarimas dėl valstybės biudžeto lėšų MTEP ir meno veiklai plėtoti skyrimo mokslo ir studijų institucijoms, numatantis, kad 60 proc. lėšų skirstoma pagal palyginamojo ekspertinio MTEP vertinimo, o 40 proc. – pagal formaliojo vertinimo rezultatus. Tikimasi, kad naujo finansavimo modelio įdiegimas padės geriau įvertinti MTEP veiklų kokybę ir tikslingiau jas finansuoti.

Lietuvoje bendrų su verslu mokslo publikacijų dalis, palyginti su visomis mokslo publikacijomis, pamažu didėja, praeitais metais rodiklis taip pat jau viršijo numatytas reikšmes. Tačiau Lietuva pagal šį rodiklį atsilieka nuo ES 28 vidurkio (beveik per pusę) ir EBPO šalių vidurkio (0,9 proc. punkto), taip pat nuo Estijos ir Latvijos rodiklių (atitinkamai 0,55 ir 0,45 proc. punkto).

20 pav. Bendrų mokslo ir verslo publikacijų dalis nuo visų mokslo publikacijų (proc.)



Duomenų šaltinis: MOSTA

Skatinant verslo subjektus ir mokslo ir studijų institucijas bendradarbiauti, 2017 m. skirtas 38 mln. eurų finansavimas **98 MTEPI projektams** įgyvendinti pagal 2014–2020 m. ES investicijų priemonę „Intelektas. Bendri mokslo ir verslo projektai“.

2017 m. buvo vykdomos priemonės, skatinančios dalyvauti **tarptautinėse mokslo ir inovacijų programose**. Siekdama padėti Lietuvos įmonėms užmegzti kontaktus ir surasti naujų tarptautinių partnerių bendriems programos „Horizontas 2020“ projektams vykdyti, 2017 m. Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra (toliau – MITA) suorganizavo 9 renginius įvairiose užsienio valstybėse. Kartu parengti pasiūlymai dėl mažų ir vidutinių įmonių (toliau – MVI) dalyvavimo programoje „Horizontas 2020“ skatinimo schemas ir naujo priemonių, susijusių su aktyvesniu Lietuvos dalyvavimu

2017–2020 m. programoje „Horizontas 2020“, rinkinio. MITA ir VšĮ Lietuvos inovacijų centras konsultavo ūkio subjektus, rengiančius paraiškas dalyvauti tarptautinėse MTEPI programose (pateikta 17 paraiškų: MITA pateikė 4, VšĮ Lietuvos inovacijų centras – 13).

Siekiant skatinti klasterizaciją ir tinklaveiką, 2017 m. patvirtinta nauja **Lietuvos klasterių plėtros koncepcija**. Joje numatyti 4 klasterių išsivystymo lygiai (klasteriai skirstomi į besiformuojančius, susiformavusius, besivystančius ir brandžius), atnaujinta tiek paties klasterio, tiek klasterizacijos samprata; per ES fondų lėšomis finansuojamas priemonės „InoKlaster LT“ ir „InoConnect“ projektams skirtas 6,2 mln. eurų finansavimas.

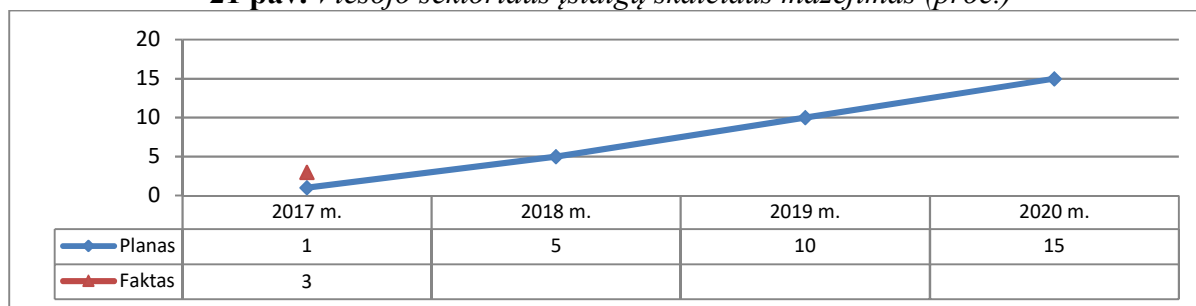
1.3. 3 prioritetas. Viešojo sektoriaus efektyvumo ir skaidrumo didinimas

1.3.1. Viešojo sektoriaus efektyvumo didinimas

Siekiant užtikrinti tolesnę kryptingą viešojo sektoriaus įstaigų sistemos (institucinės sąrangos) tobulinimą ir optimizavimą ir taip didinti viešojo sektoriaus efektyvumą, 2017 m. parengtas Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo koncepcijos projektas. Jį rengiant buvo įvertintos Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development*) ekspertų rekomendacijos, turinčios įtakos viešojo sektoriaus įstaigų sistemos pertvarkai. Patvirtinus šią koncepciją, jos įgyvendinimas sudarys sąlygas išgryninti viešojo sektoriaus įstaigų kompetenciją ir optimizuoti jų administracijų struktūras, o dėl to sutaupyta lėšas galima bus panaudoti kitų viešojo sektoriaus įstaigų valdymui tobulinti ir jų veiklos bei teikiamų paslaugų kokybei gerinti.

2017 m. daug dėmesio buvo skiriama valstybės viešojo sektoriaus optimizavimui. Įgyvendinti Vyriausybės sprendimai dėl viešojo sektoriaus institucinę sąrangą sudarančių subjektų skaičiaus mažinimo sudarė sąlygas 3 proc. sumažinti viešojo sektoriaus įstaigų skaičių.

21 pav. Viešojo sektoriaus įstaigų skaičiaus mažėjimas (proc.)



Duomenų šaltinis: Vidaus reikalų ministerija

2017 m. daug dėmesio buvo skiriama **valstybės turto efektyvaus centralizuoto valdymo sistemos kūrimui**. Birželį visuomenei buvo pristatyta valstybei nuosavybės teise priklausančio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo ataskaita. Joje atskleista, kiek ir kokio nekilnojamojo turto valdo valstybė, pateikti duomenys apie šio turto išlaikymo sąnaudas, pasiektus naudojimo efektyvumo rodiklius, valstybės nekilnojamojo turto sandorius ir jų būklę.

Vyriausybės 2017 m. gruodžio 6 d. nutarimu Nr. 1008 CTV perduotas centralizuotai valdyti 40 valstybės institucijų ir įstaigų nekilnojamas turtas (bendras plotas 181 tūkst. kv. m).

2017 m. parduodamo valstybės nekilnojamojo turto sąraše esančių objektų skaičius padidintas nuo 691 iki 919 objektų. Be to, 2017 m. pabaigoje parengtas šio sąrašo pakeitimo projektas, kuriame sąrašas papildytas dar 574 nenaudojamo turto objektais. Nuo sąrašo pirmojo patvirtinimo parduota 218 objektų už 2 572 tūkst. eurų.

Konsoliduojant valstybės informacinių išteklių infrastruktūrą, 2017 m. VĮ „Infostruktūra“ ir Saugaus valstybinio duomenų perdavimo tinklo valdymas konsoliduotas vienoje ministerijoje – Krašto apsaugos ministerijoje, Vyriausybės nutarimu patvirtintas Valstybės valdomų elektroninių ryšių tinklų plėtros planavimo tvarkos aprašas.

2017 m. sudaryta sutartis dėl programinės įrangos, skirtos Nacionalinei elektroninei tapatumo sistemai (NETAIS) atnaujinti pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 (eIDAS reglamento) reikalavimus, įdiegimo. Įdiegus programines priemones, bus sudarytos prielaidos viešajam ir privačiam sektoriams plėtoti ekonominius santykius ES elektroninėje erdvėje ir gauti paslaugas nuotoliniu būdu, gyventojai skatinami naudotis elektroninėmis atpažinties priemonėmis.

2017 m. sukurtos 7 elektroninės paslaugos, kurios leis kurti naujas tarpinstitucines ir tarpvalstybines paslaugas, susijusias su keitimusi sąskaitų faktūrų duomenimis su kitomis institucijomis ir kitų valstybių mokesčių administratoriais.

Siekiant **kokybiškai pertvarkyti strateginio planavimo ir biudžeto formavimo sistemą**, 2017 m. parengtas naujo strateginio planavimo dokumentų sistemos modelio, sudarančio sąlygas

integruoti strateginio, regioninio ir teritorinio planavimo procesus, projektas. Šis modelis sudarys prielaidas reikšmingai sumažinti valstybės strateginio planavimo dokumentų skaičių, taip pat išgryninti ir užtikrinti sąsajas tarp dokumentuose nustatomų tikslų, jų vertinimo rodiklių, susieti strateginio planavimo sistemą su vidutinės trukmės biudžeto formavimo sistema, kad biudžetas būtų daugiau orientuotas į planuojamus pasiekti rezultatus. 2018 m. šis modelis bus toliau tikrinamas, tobulinamas, pristatomas suinteresuotoms šalims, taip pat bus parengtas jo įgyvendinimo planas.

Siekiant iš esmės tobulinti Lietuvoje taikomas viešųjų išlaidų peržiūros priemonės, jų efektyvumą ir rezultatų pritaikymą, atlikta esamų viešųjų išlaidų vertinimo priemonių analizė, nustatyti jų privalumai ir trūkumai. Šios analizės rezultatai bus naudojami viešųjų išlaidų peržiūros mechanizmui atnaujinti. Taip pat buvo peržiūrėta veiklos efektyvumo kriterijų vertinimo tvarka ir patys kriterijai, nustatyta, kokių pakeitimų reikia bendrųjų funkcijų konsolidavimo proceso stebėsenai ir šio proceso poveikio vertinimui užtikrinti. Inicijuoti bendrųjų funkcijų centralizavimo projektai, o priimti teisės aktų pakeitimai leis centralizuojant bendrąsias funkcijas diegti efektyvius, optimalius ir modernius procesus.

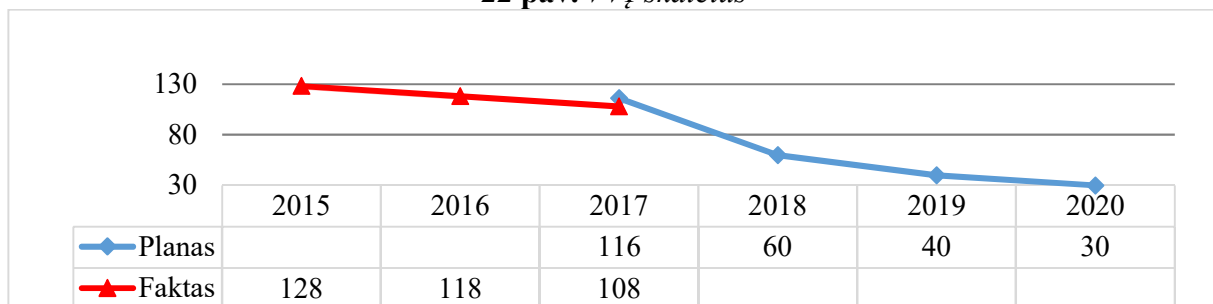
Vyriausybės 2017 m. rugsėjo 20 d. nutarimu Nr. 749 buvo pakeistos Valstybės lėšų, skirtų valstybės kapitalo investicijoms, planavimo, tikslinimo, naudojimo, apskaitos ir kontrolės taisyklės. Šis pakeitimas pagerins į Valstybės investicijų programą įtraukiamų investicijų projektų atranką ir kontrolę, investicijų projektų atranką padarys skaidresnę ir viešesnę, o valstybės lėšos bus naudojamos efektyviau ir rezultatyviau.

2017 m. atlikto **transporto sektoriaus įmonių ir biudžetinių įstaigų reorganizavimo** tikslas – sumažinti jų skaičių, optimizuoti biudžetinių įstaigų veiklą, racionaliau naudoti materialinius ir finansinius išteklius, gerinti administracinių paslaugų prieinamumą ir kokybę. 2017 m. sėkmingai reorganizavus už transporto saugą atsakingas institucijas, bendras valstybės tarnautojų skaičius sumažėjo 122 žmonėmis.

2017 m. susisiekimo sektoriaus VVĮ sąrašą papildė VĮ „Kelių priežiūra“, sukurta reorganizavus 11 regioninių kelių priežiūros įmonių, ir Susisiekimo ministerijai perduotas VĮ Registrų centras. Susisiekimo ministerijos reguliavimo sričiai šiuo metu priklauso 12 VVĮ. Baigiamos formuoti susisiekimo sektoriaus VVĮ valdybos pasikeitė iš esmės – jas papildė išrinkti nauji nepriklausomi nariai, nebeliko politinio pasitikėjimo asmenų. **Įmonių valdymo depolitizavimas** – esminė sąlyga, leidžianti įmonėms vykdyti plėtrą pagal savo nustatytą ilgalaikę strategiją, vadovaujantis verslo logika ir nepriklausomai nuo politinių interesų. Ši permaina – vienas iš svarbių žingsnių, gerinančių įmonių valdymą ir įgyvendinančių Lietuvos narystės EBPO rekomendacijas.

Vyriausybei reorganizavus valstybinės reikšmės kelių priežiūrą vykdančias įmones ir valstybės įmones miškų urėdijas, 2017 m. pabaigoje VVĮ skaičius sumažėjo iki 108 (nuo 2018 m. sausio 8 d. iki 66).

22 pav. VVĮ skaičius



Duomenų šaltinis: VŠĮ Stebėsenos ir prognozių agentūra

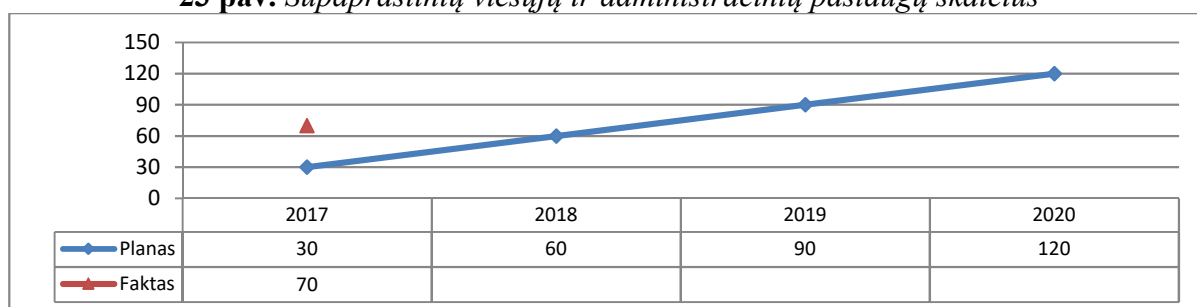
2017 m. taip pat buvo parengti valstybės įmonių ir valstybės valdomų bendrovių pertvarkos planai, jie bus įgyvendinami 2018 m.

Svarbu paminėti, kad pagal Vyriausybės 2017 m. kovo 15 d. nutarimu Nr. 196 patvirtintą kandidatų į įmonių kolegialius priežiūros ir valdymo organus parinkimo į VVĮ tvarkos aprašą nuo 2018 m. sausio 1 d. visų VVĮ stebėtojų tarybą ar valdybą turi sudaryti ne mažiau kaip pusė nepriklausomų ir skaidriai išrinktų narių.

1.3.2. Viešųjų ir administracinių paslaugų modernizavimas ir informacinės visuomenės plėtra

Siekiant viešąsias paslaugas pritaikyti žmonių patogumui, buvo tobulinama viešųjų ir administracinių paslaugų stebėsenos ir analizės informacinė sistema (PASIS), renkami viešųjų ir administracinių paslaugų aprašai ir pirminiai rodiklių duomenys. Naujausiais duomenimis, PASIS pateikti 14 446 paslaugų aprašymai, paskyras turi 292 teikėjai. Pradėti vykdyti su viešųjų ir administracinių paslaugų modernizavimu susiję darbai, kuriais siekiama kompleksiskai peržiūrėti viešojo valdymo institucijų teikiamų paslaugų procedūras, jas supaprastinti, parenkant tinkamiausią paslaugų teikimo būdą, perkeltiant jas į elektroninę erdvę, konsoliduojant ir (ar) atliekant kitus susijusius veiksmus. Tai sudarys galimybę Lietuvos gyventojams gauti geresnių ir greitesnių paslaugų, užtikrins patogesnę šių paslaugų pasiekiamumą ir palengvins jų našta tvarkant reikalus viešojo valdymo institucijose.

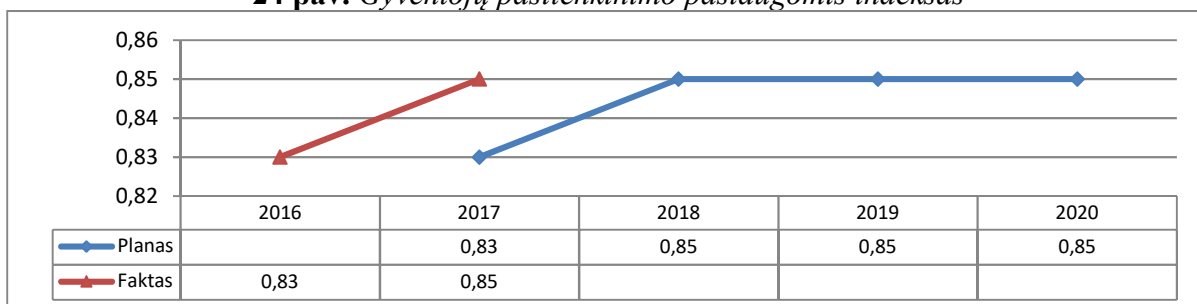
23 pav. Supaprastintų viešųjų ir administracinių paslaugų skaičius



Duomenų šaltinis: Vidaus reikalų ministerija

Kryptinga Vyriausybės politika, kuria siekiama palengvinti Lietuvos gyventojų našta tvarkant reikalus viešojo valdymo institucijose, taip pat skatinti šias institucijas siekti aukštesnio asmenų aptarnavimo ir paslaugų teikimo lygio, 2017 m. didino ir gyventojų pasitenkinimą paslaugomis.

24 pav. Gyventojų pasitenkinimo paslaugomis indeksas



Duomenų šaltinis: Vidaus reikalų ministerijos užsakymu UAB „Baltijos tyrimai“ atlikta apklausa

Viešojo valdymo institucijos imasi veiksmų, kuriais skatina gyventojus aktyviai dalyvauti viešajame valdyje. Taip pat dedama nemažai pastangų, kad būtų užtikrintas viešojo valdymo institucijų turimos informacijos skaidrumas ir prieinamumas gyventojams. Tačiau Vidaus reikalų ministerijos užsakymu atlikti tyrimai rodo, kad visuomenė vis dėlto dar nėra pakankamai pilietiškai aktyvi (institucijų pastangos įtraukti gyventojus į sprendimų priėmimą nepakankamos, o ir patys gyventojai nėra aktyvūs). 2017 m. gyventojų apklausų duomenimis, tik šiek tiek daugiau kaip pusė apklaustųjų žinojo apie jų galimybes ir būdus dalyvauti viešojo valdymo procesuose. Atsižvelgiant į tai, buvo pradėti darbai, susiję su institucijų duomenų atvėrimu ir vienodos konsultavimosi su visuomene praktikos diegimu. Įgyvendinus šiuos tikslus, padidės dalis gyventojų, kurie žino apie galimybes ir būdus teikti pasiūlymus dėl jiems svarbių klausimų sprendimo.

2017 m. parengtas įstatymo, reglamentuojančio **balsavimo internetu sistemos Lietuvoje sukūrimą ir įgyvendinimą**, projektas. Šis įstatymas sudarys teises, organizacines ir finansines galimybes kurti ir testuoti balsavimo internetu informacinę sistemą prieš įteisinant balsavimą internetu įvairaus lygio rinkimuose ir referendumuose. Įstatymo projekte ypač daug dėmesio skiriama rinkėjo identifikavimo informacinėje sistemoje užtikrinimui, sistemos pritaikymui neįgaliųjų specialiesiems

poreikiams, taip pat papildomiems saugumo reikalavimams ir sustiprintam informacinės sistemos auditui. Planuojama, kad balsuoti internetu piliečiai galės 2020 m. spalį vyksiančiuose Seimo rinkimuose.

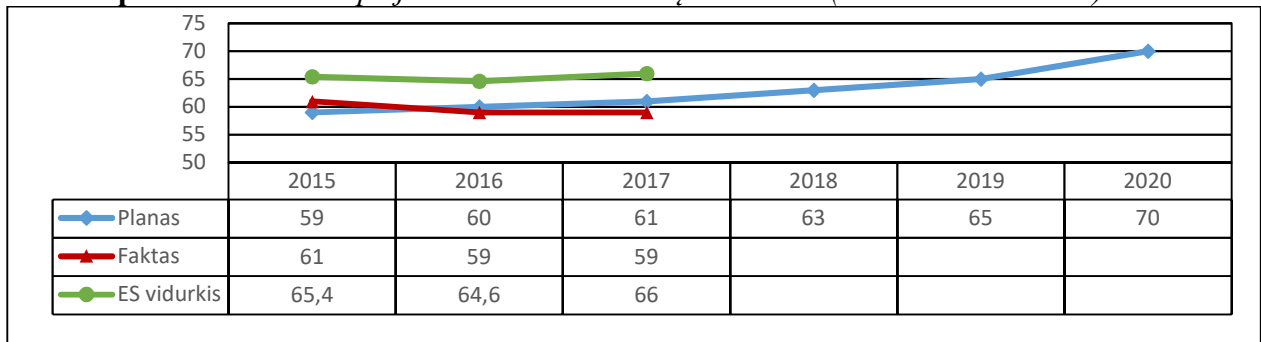
2017 m. parengta **Priežiūros institucijų pažangumo vertinimo (švieslentės) metodika pagal pažangių priežiūros priemonių taikymo kriterijus**. Ši metodika leis įvertinti, kaip priežiūros institucijos įgyvendina pažangias verslo priežiūros priemones ir taiko kitas veiklos praktikas, susijusias su verslo priežiūra. Švieslentės rezultatų skelbimas ir viešinimas bus naudingas įrankis, padėsiantis koordinuoti verslo priežiūros institucijų veiklos kokybę.

2017 m. taip pat intensyviai buvo kuriama **Priežiūrą atliekančių institucijų informacinė sistema (PAIS)**, siekiant, kad ūkio subjektų veiklos priežiūros funkcijos visose 56 priežiūros institucijose būtų atliekamos efektyviai, koordinuotai ir mažiausiomis sąnaudomis, kuo mažiau trikdančios verslo subjektų veiklą, dalijantis institucijų valdoma informacija ir didžiausią dėmesį skiriant didžiausios rizikos prevencijai.

1.3.3. Skaidrumo ir atvirumo didinimas, kovos su korupcija stiprinimas

Pagal 2017 m. korupcijos suvokimo indekso rezultatus Lietuvai skirti 59 balai iš 100 galimų (38 vieta 180 valstybių sąrašė ir 16 vieta tarp ES valstybių narių). Nors 2017 m. atlikti reikšmingi veiksmai ir pasiekti rezultatai didinant skaidrumą ir atvirumą, stiprinant kovą su korupcija dar neatspindi korupcijos suvokimo indekso kriterijaus reikšmėje, tačiau jau 2018 m. galima tikėtis teigiamų pokyčių.

25 pav. Lietuvos korupcijos suvokimo indekso įvertinimas (balais nuo 0 iki 100)



Duomenų šaltinis: organizacija „Transparency International“

2017 m. ratifikuota **EBPO konvencija dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkimu sudarant tarptautinius verslo sandorius**. Prisijungdama prie šios konvencijos, Lietuva įsipareigojo aktyviai kovoti su užsienio pareigūnų papirkimu sudarant tarptautinius verslo sandorius ir griežtai bausti kyšius užsienio pareigūnams duodančius Lietuvos juridinius ir fizinius asmenis. Konvencijos ratifikavimas yra labai svarbus žingsnis, siekiant įgyvendinti Lietuvos siekius į EBPO įstoti 2018 m.

2017 m. priimta nemažai Baudžiamojo kodekso pakeitimų, kuriais įgyvendinamos EPBO rekomendacijos, susijusios su baudų fiziniams ir juridiniams asmenims dydžiais ir baudos už korupcinio pobūdžio nusikaltimus veiksmingumo didinimu, didinant pinigines baudas už visas nusikalstamas veikas ir įmokų į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą dydį, sugriežtinant atsakomybę už korupcinio pobūdžio nusikaltimus.

2017 m. priimtas Pranešėjų apsaugos įstatymas, numatantis asmenų, pranešusių apie padarytus pažeidimus, apsaugos mechanizmą. Taip pat priimti Prokuratūros įstatymo pakeitimai, įteisinantys prokuroro, kuriam suteiktas specialus statusas tiriant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, pareigybę.

Siekiant skaidrinti sveikatos sistemą ir diegti antikorpines priemones, nustatyta specialistų draugijų rekomendacijų teikimo ir tvirtinimo Sveikatos apsaugos ministerijoje tvarka, o rekomendacijas teikiantys asmenys įpareigoti atskleisti ir viešai paskelbti visas aplinkybes, dėl kurių priimant sprendimus gali kilti viešųjų ir privačių interesų konfliktas.

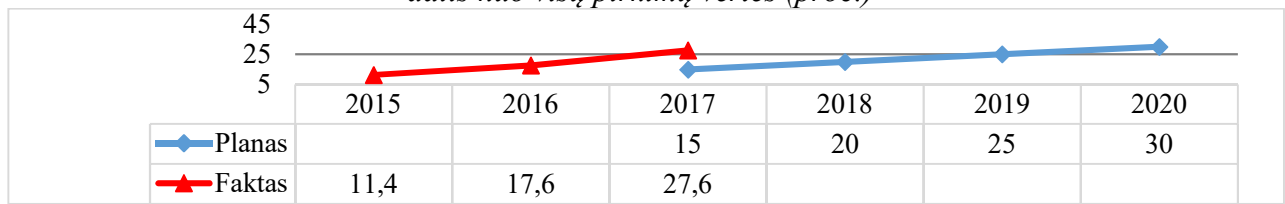
Siekiant mažinti kyšininkavimą sveikatos apsaugos sistemoje ir skatinti gydymo įstaigas imtis naujų kovos su korupcija ir skaidrumo didinimo būdų, parengtas bendradarbiavimo susitarimo dėl visuomenės nepakantumo korupcijai formavimo per gerųjų pavyzdžių sukūrimą ir viešinimą projektas.

Šiuo metu jis derinamas su nevyriausybinėmis, visuomeninėmis, žiniasklaidos organizacijomis. Numatoma susitarimo trukmė – 2 metai.

2017 m. buvo kuriamas asmens sveikatos priežiūros įstaigų (toliau – ASPI) teikiamų paslaugų prieinamumo ir kokybės vertinimo bei viešinimo modelis, apimantis įstaigos korupcijos rodiklių vertinimą ir reitingavimą: nustatyti ASPI, teikiančių stacionarines asmens sveikatos priežiūros paslaugas, vertinimo rodikliai, parengtas ASPI, teikiančių ambulatorines asmens sveikatos priežiūros paslaugas, veiklos kokybės ir efektyvumo vertinimo rodiklių sąrašo projektas, kurio pagrindu toliau bus kuriami gydymo įstaigų korupcijos rodikliai ir jų vertinimo kriterijai.

Viešosios įstaigos CPO LT elektroninis katalogas 2017 m. buvo pildomas naujais ir atnaujintais pirkimų moduliais, žaliosiomis techninėmis specifikacijomis, pradėta plačiau taikyti kainos (sąnaudų) ir kokybės santykio ar sąnaudų kriterijus, vertinant tiekėjų pasiūlymus CPO LT elektroniniame kataloge.

26 pav. Pirkimų, kuriems taikytas kainos (sąnaudų) ir kokybės santykio ar sąnaudų kriterijus, vertės dalis nuo visų pirkimų vertės (proc.)⁵



Duomenų šaltinis: Viešųjų pirkimų tarnyba

Atsižvelgiant į naujai nustatytą viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą, sukurta Investicijų planų ir energetinio naudingumo sertifikatų parengimo paslaugų dinaminė pirkimų sistema. Pirkimo modulio sukūrimas pagal dinaminę pirkimų sistemą sudarys sąlygas tiekėjams dalyvauti centralizuotuose viešuosiuose pirkimuose be jokių apribojimų. Pradėti būtini darbai, susiję su perkančiųjų organizacijų įpareigojimu priimti e. sąskaitas, atitinkančias ES standartą.

1.3.4. Kompetencijos valstybės valdymo srityje kėlimas

Siekiant didinti valstybės tarnybos patrauklumą, pertvarkyti atrankos, ugdymo ir motyvavimo sistemas, 2017 m. atlikta vyriausybinių sektoriaus (visų ministerijų ir įstaigų prie ministerijų) valstybės tarnautojų apklausa. Per apklausą nustatytas valstybinio sektoriaus valstybės tarnautojų motyvacijos lygis – 52 proc.

2017 m. atlikus Lietuvos gyventojų apklausą, nustatyta, kad 50 proc. gyventojų norėtų dirbti valstybės tarnyboje, jeigu būtų tokia galimybė.

2017 m. parengtas Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, 2018 m. šis projektas pateiktas Seimui. Naujos redakcijos Valstybės tarnybos įstatymu siekiama efektyvesnių ir kokybiškesnių viešųjų paslaugų Lietuvos gyventojams, taip pat sudaryti prielaidas modernizuoti valstybės tarnybą ir paskatinti pertvarkas, kurios per kelerius metus iš esmės pakeistų suvokimą apie valstybės tarnybą ir valstybės tarnautojus. Siūlomi pakeitimai taip pat padėtų valstybės tarnybai tapti pažangesnei ir pritraukti talentus.

Įstatymo projekte siūloma pakeisti valstybės tarnybos sąvoką, kad į ją nepatektų ūkinio ir techninio pobūdžio funkcijos. Siūloma iš esmės keisti ir valstybės tarnautojų darbo užmokesčio reglamentavimą. Pareiginių algų ribos numatytos tokios, kad esamos algos nemažėtų, o koeficiento nustatymo principas užtikrintų lankstumą – į pareigas priimančiam asmeniui numatyta galimybė skirti pareigine algą iš koeficientų intervalo.

Valstybės tarnautojų atrankai būtų taikomi naujaisi ir moderniausi žmogiškųjų išteklių valdymo modeliai, todėl siūloma įtvirtinti centralizuotą asmenų atranką į valstybės tarnybą. Valstybės tarnautojų atranką vykdytų Vyriausybės įgaliota institucija.

⁵ Duomenys pateikiami tik tų tarptautinių ir supaprastintų pirkimų, kurie buvo vykdomi 2017 m. pagal Viešųjų pirkimų įstatymą, galiojusį iki 2017 m. birželio 30 d. Informaciją apie viešuosius pirkimus, pradėtus vykdyti nuo 2017 m. liepos 1 d., Viešųjų pirkimų tarnyba pateiks tik tada, kai bus baigti Centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos atnaujinimo darbai.

Įstatymo projektu siūloma supaprastinti valstybės tarnautojų veiklos vertinimo tvarką, t. y. atsisakyti jų vertinimo tam sudarytose specialiose komisijose. Siūloma nustatyti, kad valstybės tarnautojo veiklą vertina ir pasiūlymus teikia tiesioginis vadovas, o galutinį sprendimą priima į pareigas priimančias asmuo. Be to, atsisakoma valstybės tarnautojų privalomo mokymo valstybės lėšomis. Seimui priėmus Valstybės tarnybos įstatymą, būtų žengtas labai svarbus žingsnis modernaus valdymo link, valstybės tarnyba taptų pažangesnė ir patrauklesnė.

Be to, siūloma įtvirtinti galimybę valstybės tarnautojams dirbti nuotoliniu būdu, taip pat numatyti naujas skatinimo priemones (1–2 pareiginių algų dydžio premijas už pasiektus rezultatus ir iki 10 papildomų atostogų dienų). Siekiant panaudoti patyrusių valstybės tarnautojų patirtį ir ją perduoti jaunesnei kartai, siūloma numatyti mentoriaus institutą.

1.3.5. Vietos savivaldos ir regionų stiprinimas

Vykdamą kompleksinę kryptingą regionų plėtros ir savivaldos stiprinimo pertvarką, 2017 m. Vidaus reikalų ministerija parengė Lietuvos regioninės politikos baltąją knygą. Joje pateikiamos darnios **regioninės politikos gairės**, kurios atspindi ne pavienių subjektų tikslus ir sumanymus, bet bendrą nacionalinės valdžios, vietos savivaldos institucijų, socialinių ir ekonominių partnerių viziją.

Ūkio ministerija atliko ir regionų plėtros tarybose pristatė regionų ekonominės specializacijos studiją, kurioje buvo išanalizuotos perspektyviausių regionų ekonominės raidos krypties stiprinimo (regioninės specializacijos) galimybės. Vidaus reikalų ministerijos iniciatyva, siekiant parengti ir įgyvendinti bandomąjį specializacijos projektą, regionų plėtros tarybos pristatė ministerijoms, socialiniams ir ekonominiams partneriams galimas regionų specializacijos kryptis.

2017 m. birželio 30 d. Regioninės plėtros įstatymo pakeitimu įteisinta nuostata, kad ne mažiau kaip trečdalis regiono plėtros tarybos narių turi sudaryti ekonominiai ir socialiniai partneriai, skiriami Vyriausybės nustatyta tvarka. Šios nuostatos įgyvendinimas sudarys sąlygas socialiniams ir ekonominiams partneriams aktyviau dalyvauti formuojant ir įgyvendinant regioninę politiką.

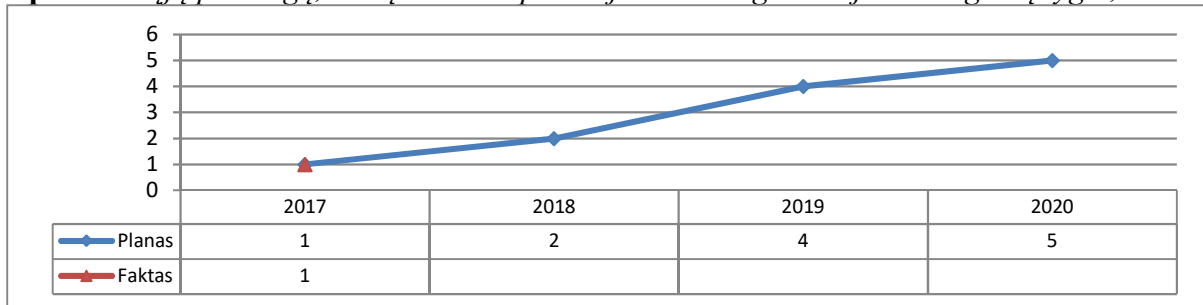
Siekiant motyvuoti savivaldybes pritraukti investicijas, kuriančias naujas darbo vietas, ir skatinti jas didinti savo biudžeto pajamas, parengtas ir Seimo priimtas Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo pakeitimo įstatymas. Juo patvirtinta biudžetinių 2017 m. konkrečioms savivaldybėms skiriama valstybės biudžeto bendrosios dotacijos kompensacija buvo įteisinta kaip nekintantis tų savivaldybių pajamų šaltinis, kuris planuojamas ateinantiems metams. Toks pakeitimas padidins savivaldybių pajamas daugiau kaip 30 mln. eurų, o kartu skatins jas ir toliau didinti savo pajamas, taip pat motyvuos pritraukti investicijas, kuriančias naujas darbo vietas.

Siekiant savivaldybėse pritraukti daugiau investicijų, taip pat konsoliduoti paslaugų teikimą ir optimizuoti infrastruktūrą, kuriama finansinių paskatų savivaldybėms sistema.

Be to, kuriama debesijos principu veikianti „Sumanaus regiono“ analizės sistema, skirta erdvinių ir didžiųjų duomenų analizei, prognozuojant paslaugų poreikį, įgyvendinant regioninių ar vietos paslaugų konsolidavimo, bendro infrastruktūros naudojimo sprendinius, kuriant taikomąsias aplikacijas (pavyzdžiui, pacientų srautų paskirstymo, kultūros išteklių konsolidavimo, investicijų valdymo), palaikant lankstų ir efektyvų paslaugų tinklą ir atliekant planuojamų reformų modeliavimą.

2017 m. regionų lygiu buvo organizuota viena viešoji paslauga – atliekų tvarkymas. Vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymu, komunalinių atliekų tvarkymo regiono regioninio atliekų tvarkymo plano rengimą koordinuoja ir tvirtina regiono plėtros taryba. Visos į komunalinių atliekų tvarkymo regionus įeinančios savivaldybės yra kartu įsteigusios juridinius asmenis – komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorius.

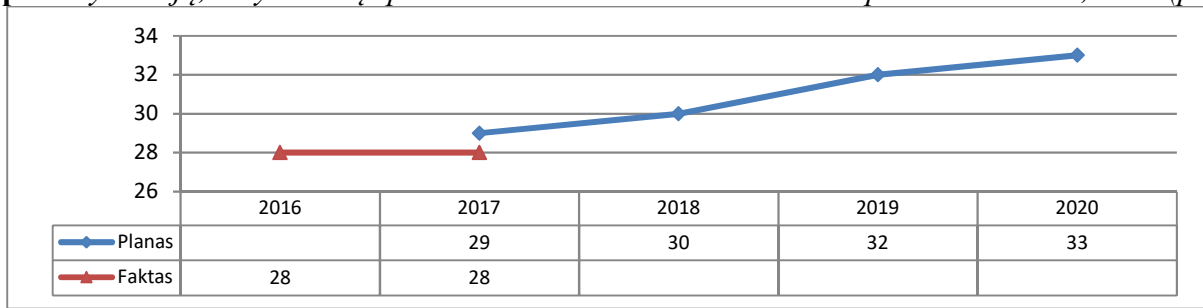
27 pav. Viešųjų paslaugų, kurių teikimas planuojamas ir organizuojamas regionų lygiu, skaičius



Duomenų šaltinis: Regionų plėtros departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos

Siekdama skatinti gyventojus aktyviau dalyvauti sprendžiant viešuosius vietos reikalus, Vidaus reikalų ministerija organizuoja savivaldybių konsultavimosi su gyventojais vietos lygiu gerosios patirties pavyzdžių įvertinimą. Tikimasi, kad savivaldybės, įvertinusios kitų savivaldybių konsultavimosi su gyventojais gerąją patirtį, imsis priemonių, kad gyventojai aktyviau dalyvautų sprendžiant viešuosius reikalus.

28 pav. Gyventojų, dalyvavusių sprendžiant viešuosius vietos reikalus per vieną metus, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Vidaus reikalų ministerijos užsakymu UAB „Baltijos tyrimai“ atlikta apklausa

1.4. 4 prioritetas. Darni ir konkurencinga ekonomikos plėtra

1.4.1. Inovatyvios ekonomikos ir išmanios energetikos plėtra

Inovatyvios ekonomikos plėtra

Pasauliniame inovacijų indekse Lietuva 2017 m., palyginti su 2016 m., nusileido 4 pozicijomis ir atsilieka nuo ES valstybių narių vidurkio. Didžiausią įtaką pokyčiui turėjo subindekso „Žmogiškasis kapitalas ir tyrimai“ vertinimo kritimas.

Europos inovacijų švieslentėje 2017 m. Lietuva įvardijama kaip šalis, kurios inovacinės veiklos augimas 2016 m., palyginti su 2010 m., buvo vienas iš sparčiausių ir sudarė 21 proc. Didžiausia pažanga fiksuota pagal verslo išlaidas inovacijoms diegti (išskyrus MTEP), rizikos kapitalo fondų išlaidas, inovatyvių MVĮ bendradarbiavimą su partneriais kuriant inovacijas.

Per pastaruosius trejus metus inovacijas Lietuvoje diegė daugiau kaip pusė (53 proc.) įmonių, **inovatyvių MVĮ skaičiumi Lietuva lenkia ES vidurkį 2,5 karto.**

2017 m. sėkmingai baigta įgyvendinti **Žaliosios pramonės inovacijų programa**, kuri sudarė sąlygas MVĮ įsigyti ir įdiegti savo veikloje inovatyvias aplinkosaugos technologijas, kurti naujas aplinkos technologijas ir žaliuosius produktus.

Siekiant gerinti Lietuvos poziciją pasauliniame inovacijų indekse, buvo tobulinama **MTI sistema**: 2017 m. atnaujinta MTEPI strateginė taryba ir pradėta MTI sistemos institucinės sąrangos pertvarka, siekiant išgryninti dalyvių funkcijas ir aiškiai apibrėžti atsakomybę; inicijuotas strateginio lygmens tarpinstitucinės MTI programos parengimas, konsoliduojant 4 šios srities plėtros programas; rengiama vientisa ilgalaikė MTI plėtros programa, kuri apibrėš pagrindines šios srities plėtros iki 2030 m. gaires. Parengta sumanios specializacijos pažangos stebėsenos metodika, susitarta dėl pagrindinių 2017–2018 m. veiklos kryptių, pagrindinį prioritetą teikiant Lietuvos mokslo ir inovacijų politikos kaitos gairių patvirtinimui ir įgyvendinimo priežiūrai.

Siekiant kurti ir stiprinti **žinių ir technologijų perdavimo grandis**, 2017 m. buvo peržiūrėti ir tobulinami mokslo ir technologijų parkų (MTP) stebėseną ir vertinimą nustatantys dokumentai, atnaujinta MTP plėtros koncepcija. Taip pat daug dėmesio skirta **motyvacinės sistemos, skatinančios įmones investuoti į MTEP, kūrimui.**

Šalies produktyvumui didinti, remiantis Airijos ir Nyderlandų praktika, 2017 m. įkurta **NPT** – panašias veiklas vykdančio Ūkio ministerijos padalinio funkcijos papildytos produktyvumo analitinėmis veiklomis. Europos Komisijos teigimu, Lietuva yra viena iš 7 ES valstybių narių, paskyrusių šią analizę vykdančias institucijas. NPT įkūrimas – atskaitos taškas, nuo kurio darbo produktyvumas bus didinamas kryptingai ir nuosekliai.

Išmanios energetikos plėtra

2017 m. Energetikos ministerija parengė atnaujintos **Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos (NENS)** projektą – tai pagrindinis energetikos sektoriaus plėtros strateginio planavimo dokumentas, nustatantis Lietuvos energetikos sektoriaus viziją, jos įgyvendinimo principus, strategines kryptis, tikslus ir uždavinius. Jų pasiekimas bus detalizuojamas strategijos įgyvendinimo plane. Strategiją numatoma įgyvendinti šiomis keturiomis strateginėmis kryptimis: konkurencingumas; patikimumas; įtakos klimato kaitai ir aplinkos oro taršai mažinimas; šalies verslo dalyvavimas siekiant energetikos pažangos. 2017 m. lapkričio 29 d. NENS projektui pritarė Vyriausybė, o 2017 m. gruodžio 21 d. Seime pritarė projekto pateikimui ir nutarta jį svarstyti Seimo pavasario sesijoje.

2017 m. Energetikos ministerija su elektros ir dujų skirstymo bendrove AB „Energijos skirstymo operatorius“ ir valstybės valdomos energijos perdavimo ir mainų įmonių grupės UAB „EPSO-G“ bendrove pasirašė susitarimus dėl veiksmų ir priemonių, **padėsiančių šalies vartotojams iki 2020 m. pabaigos sutaupyti atitinkamai 1,6 TWh ir 0,27 TWh energijos** (iš viso 1,87 TWh). Iš viso iki 2020 m. Lietuva turėtų sutaupyti beveik 11,7 TWh energijos – tiek, kiek elektros energijos visoje šalyje sunaudojama per metus. Iki šiol sutaupyta beveik penktadalis energijos pagal siektiną tikslą.

Energetikos ministro 2017 m. rugpjūčio 25 d. įsakymu Nr. 1-221 „Dėl Energijos vartotojų švietimo ir konsultavimo susitarimų sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ detalizuoti energetikos įmonių įpareigojimai sudaryti susitarimus su Energetikos ministerija dėl vartotojų švietimo ir konsultavimo apie energiją taupančias priemones ir sprendimus, kurie keičia vartotojų elgseną ir išpročius didinant energijos efektyvumą. Šiuo metu su įmonėmis jau pasirašyti ir kontroliuojami **52 energijos vartotojų švietimo ir konsultavimo susitarimai, dar 18 susitarimų planuojama pasirašyti 2018 m. I ketvirtį.**

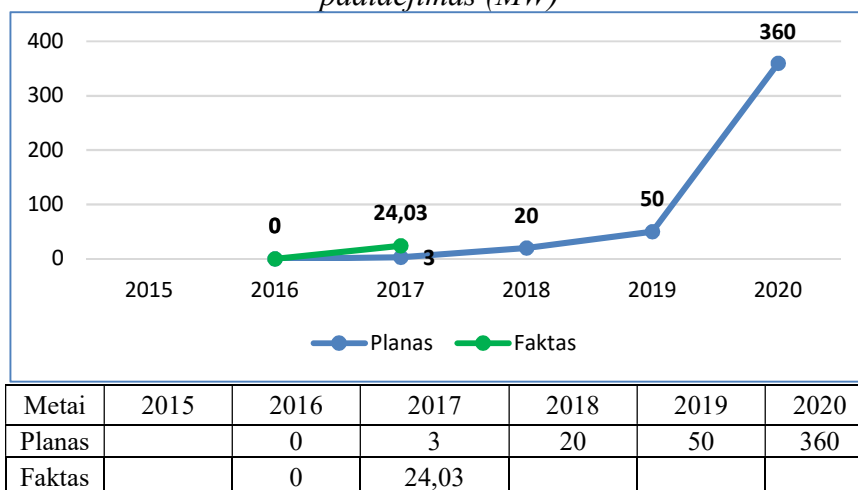
Energetikos ministro 2017 m. liepos 27 d. įsakymu Nr. 1-200 patvirtintas **valstybei nuosavybės teise priklausančių viešųjų pastatų atnaujinimo grąžinamosios subsidijos būdu finansinis mechanizmas.**

Sėkmingai įgyvendinama **Nacionalinė šilumos ūkio plėtros 2015–2021 metų programa:** palyginti su 2013 m., šilumos kaina 2018 m. mažesnė apie 34 proc., tvarių, atsinaujinančių ir (ar) vietinių energijos išteklių dalis centralizuoto šilumos tiekimo sistemų kuro balanse sudaro apie 68,6 proc., iki 2018 m. atnaujinta 202,5 km šilumos energijos perdavimo tinklų (trasų), šilumos nuostoliai perdavimo tinkluose sumažėjo iki 15,3 proc., taip pat įvairinta vietinių ir AEI gamyba.

Vyriausybė 2017 m. spalio 25 d. nutarimu Nr. 874 pritarė Energetikos ministerijos parengtiems **Šilumos ūkio įstatymo ir Energijos išteklių rinkos įstatymo pakeitimams**, kuriais siekiama pakeisti esamą šilumos supirkimo iš nepriklausomų šilumos gamintojų sistemą – sumažinti į šilumos kainą įtraukiamas šilumos aukcionų administravimo sąnaudas, taip pat užtikrinti šios veiklos skaidrumą, teisingą ir skaidrią šilumos gamybos kainą.

Siekiant ir toliau didinti gaminančių vartotojų skaičių, 2017 m. pakeitus atitinkamus teisės aktus supaprastintas leidimų išdavimo procesas gaminantiems vartotojams, kurių elektrinių įrengtoji galia iki 5 kW, praplėstas gaminančiais vartotojais galinčių tapti technologijų sąrašas (įtrauktos vėjo ir biomasės technologijos) ir asmenų sąrašas (numatyta galimybė įmonėms tapti gaminančiais vartotojais), taip pat iki 100 MW padidinta gaminantiems vartotojams skirta bendra įrengtoji galia.

29 pav. Energijos gamybos iš atsinaujinančių išteklių ir vietinės energijos gamybos pajėgumų padidėjimas (MW)



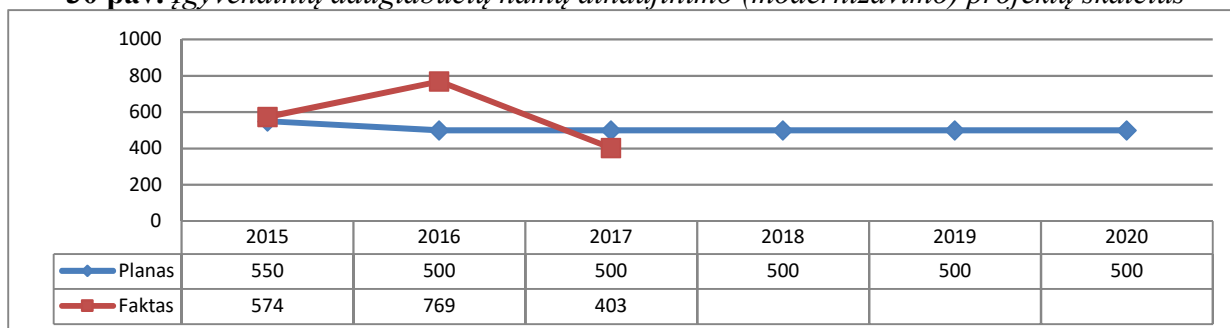
Duomenų šaltinis: Energetikos ministerija

2017 m. faktinė elektrinių įrengtoji galia padidėjo 24,03 MW ir net 8 kartus viršijo siektiną rodiklio reikšmę (3 MW). Šiam padidėjimui didžiausios įtakos turėjo vėjo elektrinių plėtra – jų įrengtoji galia padidėjo 18 MW. Reikšmingai prisidėjo ir saulės elektrinių plėtra, įrengtąją galią padidinusi 5 MW, o didžiąją dalį sudarė gaminantys vartotojai (3,7 MW). Vėjo elektrinių plėtrai įtakos turėjo baigti įgyvendinti gamintojų, laimėjusių fiksuoto tarifo aukcionus, projektai. Saulės elektrinių plėtrą skatino palankesnių sąlygų gaminantiems vartotojams sudarymas. **2017 m. padidėjusi elektrinių įrengtoji galia turi teigiamą įtaką bendram AEI tikslo siekimui, šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijų mažinimui ir elektros energijos importo mažinimui.**

2017 m. užbaigti įgyvendinti 403 (80,6 proc. planuotų) daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) projektai. Atnaujinta daugiau didesnių daugiabučių namų – vieno namo vidutinis

naudingasis plotas siekė 1 663 kv. m (palyginti su 2015 m. – 1 313 kv. m). Mažiau daugiabučių namų atnaujinta dėl darbų trukdžiusių ilgai besitęsiančių liūčių, kurios ypač riboja sienų, stogo šiltinimo ir kitus darbus. Preliminariais skaičiavimais, įgyvendinti projektai leis skaičiuojamųjų šilumos energijos sąnaudų sumažinti apie 120 GWh, o išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (CO₂) – apie 28 tūkst. t per metus.

30 pav. Įgyvendintų daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) projektų skaičius



Duomenų šaltiniai: Aplinkos ministerija ir VšĮ Būsto energijos taupymo agentūra

Seimas 2017 m. birželio 22 d. priėmė naujos redakcijos Valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymą (įsigaliojo 2017 m. lapkričio 1 d.), nustatantį naują valstybės paramos šiam tikslui teikimo modelį. Įgyvendinus naują modelį, sumažėtų patiriami šilumos energijos namui šildyti nuostoliai ir gyventojų išlaidos už šildymą. Bendradarbiaujant su Europos investicijų banku, įsteigtas Rizikos pasidalijimo fondas. Taikant finansų inžinerijos priemonių ir garantijų mechanizmo derinius, į šį fondą numatoma pritraukti apie 500 mln. eurų.

1.4.2. Verslo sąlygų ir investicinės aplinkos gerinimas, vartotojų teisių apsaugos stiprinimas

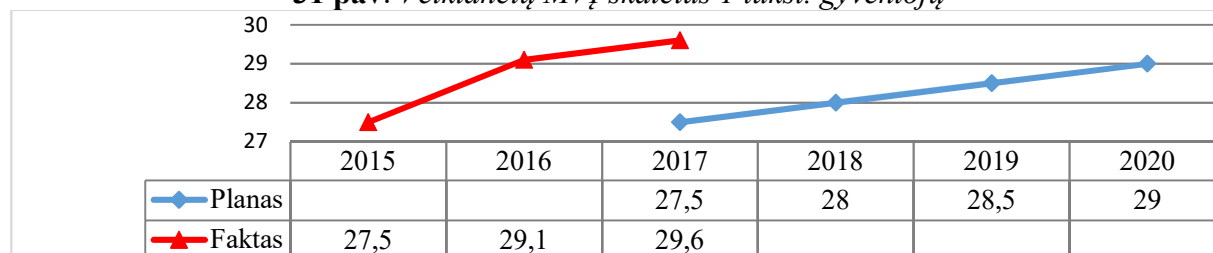
Pagal verslo aplinkos indeksą Lietuva pasiekė aukščiausią kada nors turėtą poziciją – **16 vietą tarp 190 šalių ir yra palankiausių pagal verslo sąlygas pasaulio valstybių dvidešimtuose**. Tarp ES valstybių narių Lietuva **užima 6 vietą** ir aplenkia tokias valstybes kaip Airija (17 vieta), Latvija (19 vieta), Vokietija (20 vieta).

Pasaulio bankas, vertindamas šalių pažangą pagal dešimt rodiklių, „Doing Business 2018“ ataskaitoje pripažino, kad Lietuva per vertinamąjį laikotarpį įgyvendino **teigiamas reformas keturiose srityse**:

- statybos leidimų gavimo (pakilo iš 16 į 12 vietą);
- prisijungimo prie elektros tinklų (pakilo iš 55 į 33 vietą);
- smulkiųjų investuotojų apsaugos (pakilo iš 51 į 43 vietą);
- mokesčių mokėjimo (pakilo iš 27 į 18 vietą).

Pastaraisiais metais nuolat auga MVĮ skaičius: 2018 m. pradžioje veikė per 83 tūkst. MVĮ, o 2016 m. pradžioje – 79 tūkst. MVĮ. 2017 m. įregistruota beveik 10 tūkst. naujų MVĮ (net 11 proc. daugiau nei 2016 m.).

31 pav. Veikiančių MVĮ skaičius 1 tūkst. gyventojų



Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Prie MVĮ skaičiaus didėjimo prisidėjo priemonės verslumui skatinti, pirmiausia Verslumo skatinimo fondas, kurio paskirtis – sudaryti sąlygas labai mažoms ir mažoms įmonėms, fiziniams

asmenims pradėti savo verslą, naudojantis finansų inžinerijos priemone. 2017 m. Verslo konsultantų tinklas ir VšĮ „Versli Lietuva“ suteikė pradedantiesiems verslininkams apie 7 tūkst. konsultacijų pagrindiniais verslo organizavimo klausimais.

Mažinant reguliavimo našta verslui, 2017 m. pradėtas rengti Viešojo administravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, kuriuo siūloma nustatyti, kad visos institucijos (ne tik pavaldžios Vyriausybei, kaip yra šiuo metu) turi teikti informaciją apie licencijų išdavimą Licencijų informacinei sistemai. Taip bus užtikrinta, kad visi licencijų išdavimo duomenys bus kaupiami vienoje vietoje – Licencijų informacinėje sistemoje, ir nebus švaistomos lėšos naujoms sistemoms kurti, o licencijų išdavimui naudojamos esamos sistemos.

Kuriant ir diegiant didelės ir didesnės pridėtinės vertės pramonės ir paslaugų sektorių skatinimo **eksportuoti** į tikslines užsienio rinkas sistemą, 2017 m. sukurta vieno langelio tikslinėms eksporto rinkoms skirta interneto svetainė „Eksporto gidas“ (<https://eksportogidas.verslilietuva.lt/>). Siekiant didinti regionuose veikiančių eksporto įmonių kompetenciją, VšĮ „Versli Lietuva“ suorganizavo 20 regioninių renginių ir pristatė juose pagrindinius eksporto pradžiai ir plėtrai svarbius klausimus.

2017 m. sukurta **Bendradarbiavimo su Lietuvos diaspora ir diasporos profesionalų tinklų sistema**, pristatanti Lietuvą tikslinėse eksporto rinkose. Pradėti parengiamieji priemonės, kuri leistų įmonėms rasti viešuosius pirkimus užsienyje ir tinkamai jiems pasirengti, sukūrimo darbai. Lietuvos įmonių, registruotų EDB, skaičius 2017 m., palyginti su 2015 m., išaugo 68,6 proc.

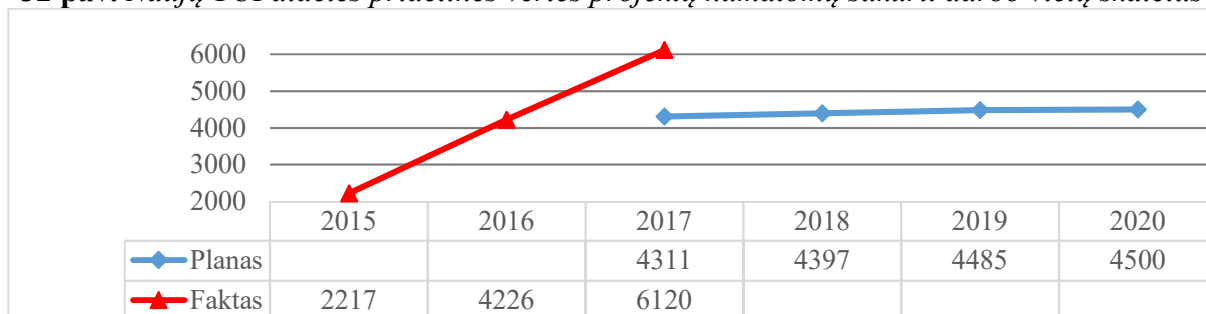
Praėjusieji metai buvo **investicijų proveržio metai**. Išlaidos bendrajam pagrindiniam kapitalui formuoti išaugo 7,3 proc., ypač aktyviai investavo privatusis sektorius. Užfiksuoti rekordiniai produktyviųjų investicijų rezultatai. 2017 m. sparčiai didėjo investicijos į intelektinės nuosavybės produktus (16,3 proc.), informacines ir ryšių technologijas (19,6 proc.), gamybos priemones, įrenginius ir ginklų sistemas (4,0 proc.) ir reikšmingai prisidėjo prie investicijų augimo šalyje.

Sėkmingai perorientuota **investicijų pritraukimo organizacinė struktūra** ir įdiegtos specialios priemonės, skatinančios investicijas nacionaliniu ir regioniniu lygiais. Siekiant **pritraukti stambias didelės pridėtinės vertės gamybos investicijas**, 2017 m. VšĮ „Investuok Lietuvoje“ suformuota strateginių projektų grupė, skirta stambiems gamybos projektams pritraukti. Vyriausybė pritarė Ūkio ministerijos pateiktam pasiūlymui taikyti pelno mokesčio lengvatą naujiems strateginiams investuotojams, investuojantiems daugiau kaip 30 mln. eurų bei sukuriantiems bent 200 naujų darbo vietų ir atitinkantiems kitus Pelno mokesčio įstatyme nustatytus kriterijus. Ūkio ministerijai pavesta nuo 2018 m. rugpjūčio pradėti naujos valstybės pagalbos schemos oficialų derinimą su Europos Komisija.

2017 m. VšĮ „Investuok Lietuvoje“ pastangomis pritraukti **39 užsienio investuotojai įsipareigojo per trejus metus sukurti 5 060 darbo vietų ir investuoti 206 mln. eurų** (iš jų 37 planuoja sukurti 4 910 darbo vietų vidutinės ir aukštos pridėtinės vertės sektoriuose). 2017 m. pritraukta užsienio investuotojų 18 proc. (33), kapitalinių investicijų 53 proc. (134 mln. eurų), darbo vietų 40 proc. (3 616) daugiau nei 2016 m.

2017 m. išskirtiniai tuo, kad pagaliau pavyko į Lietuvą pakviesti Vokietijos automobilių komponentų grupę „Continental“. Ji įsipareigojo per ateinančius penkerius metus į naują elektronikos komponentų gamybos padalinį Kauno LEZ **investuoti 95 mln. eurų ir sukurti 1 000 naujų darbo vietų**.

32 pav. Naujų TUI didelės pridėtinės vertės projektų numatomų sukurti darbo vietų skaičius



Duomenų šaltiniai: Užsienio investicijų stebėsenos duomenų bazė „fDi Markets“ ir VšĮ „Investuok Lietuvoje“

Išankstiniais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, **2017 m. III ketvirčio pabaigoje sukauptos tiesioginės užsienio investicijos (toliau – TUI), palyginti su atitinkamu 2016 m.**

laikotarpiu, padidėjo 8,3 proc. (nuo 13 552,88 mln. iki 14 684,27 mln. eurų). Vienam šalies gyventojui vidutiniškai teko 5 217 eurų TUI.

Vykdamas **investuotojų pritraukimo į LEZ struktūros pertvarką**, atlikta analizė ir jos pagrindu parengti pasiūlymai dėl palankesnio įmonėms reglamentavimo LEZ teritorijose. 2017 m. gruodžio 19 d. Seimas priėmė Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymo pakeitimus (įsigaliojo 2018 m. sausio 1 d.). Nuo šiol visoms Lietuvos LEZ valdymo bendrovėms galima išsinuomoti savo teritorijos žemės sklypus 99 metų laikotarpiui (anksčiau šiam laikotarpiui žemę išsinuomoti galėjo tik Kauno ir Klaipėdos LEZ bendrovės) (Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymo pakeitimas, nustatantis aiškesnį LEZ įmonės statuso įgijimo momentą, buvo priimtas 2017 m. Seimo pavasario sesijoje). Pradėti rengti ir Žemės sklypų formavimo ir pertvarkymo projektų rengimo ir įgyvendinimo taisyklių pakeitimai, kurie pagreitins teritorijų planavimo procedūras LEZ teritorijose.

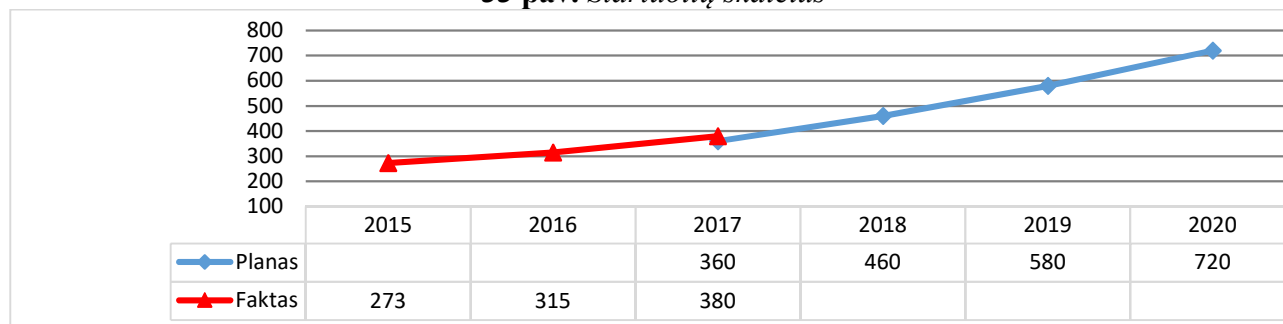
Kuriant **talentų pritraukimo ir išlaikymo Lietuvoje sistemą**, VšĮ „Investuok Lietuvoje“ suformuotas talentų pritraukimo padalinys, sukurta ir 2017 m. spalį pradėta naudoti internetinė platforma (workinlithuania.lt), atlikta emigravusių asmenų trejų metų apklausų ir tyrimų apžvalga, nustatytos grupės, kurioms bus kuriama ir taikoma paskatų, skirtų aukštos kvalifikacijos specialistams pritraukti, sistema atsižvelgiant į šios sistemos svarbą darbo rinkai ir aukštos pridėtinės vertės kūrimui, pradėti įgyvendinti Vyriausybės strateginiai projektai, kuriais siekiama pritraukti aukštos kvalifikacijos specialistus atvykti į Lietuvą. Projektai yra susiję su paskatų sistemos kūrimu, migracijos procedūrų peržiūra ir efektyvumo didinimu, taip pat atvykusių lietuvių ir užsieniečių integracija Lietuvoje.

Gerinant imigracijos modelį, skirtą aukštos kvalifikacijos specialistams ir jų šeimoms pritraukti, 2017 m. buvo parengtos **Įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“** pataisos (priimtos Seimo 2017 m. gegužės 25 d.): nustatytos palankesnės imigracijos taisyklės, taikomos trečiųjų šalių piliečiams, kurie perkeliama laikinai dirbti kaip vadovai, specialių žinių turintys specialistai ar aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintys stažuotojai iš trečiosiose šalyse įsteigtų įmonių į šių įmonių atstovybes, filialus ar tai pačiai įmonių grupei priklausančias įmones Lietuvoje, ir taip sudarytos sąlygos tarptautinėms įmonėms reaguoti į kvalifikuoto personalo poreikį įmonių atstovybėse, filialuose ar tai pačiai grupei priklausančiose įmonėse ir palengvinti reikalingų įgūdžių perkėlimą.

Plėtojant startuolių ekosistemą nuo 2017 m., įsigaliojus Įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pataisoms, ūkio ministro 2017 m. sausio 26 d. įsakymo Nr. 4-56 nustatyta tvarka startuolio vizas gali gauti ne ES valstybių narių piliečiai, ketinantys užsiimti naujų technologijų ar kitų Lietuvos ūkio ir socialinei plėtrai reikšmingų naujovių diegimu. Startuolio viza siejama su lankstesnėmis migracijos taisyklėmis aukštą pridėtinę vertę kuriančioms įmonėms.

Startuolių skaičius nuosekliai didėjo – 2017 m. jų padaugėjo 39,1 proc., palyginti su 2015 m. Prie startuolių skaičiaus augimo ir didesnio investicijų pritraukimo prisidėjo nuosekliai įgyvendinamos startuolių skatinimo priemonės.

33 pav. Startuolių skaičius



Duomenų šaltinis: VšĮ „Versli Lietuva“

Siekiant padėti pradedantiesiems verslininkams išplėtoti idėjas, planuojama įgyvendinti naują rizikos kapitalo priemonę „Akseleravimo fondas“, per kurią būtų teikiamos akseleravimo veiklos ir investicijos jaunam verslui. Be to, pradėti rengti Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimai, siekiant apibrėžti startuolio sąvoką ir nustatyti, kokias sąlygas atitinkantis startuolis galėtų pasinaudoti atitinkamomis valstybės paramos priemonėmis.

2017 m. vykdytos **juridinių asmenų nemokumo sistemos pertvarkos tikslas** – konsoliduoti juridinių asmenų restruktūrizavimo ir bankroto teisinį reguliavimą, didinti nemokumo procesų efektyvumą. Šiuo tikslu buvo pradėtas rengti Asmenų nemokumo įstatymo projektas, kuriuo siekiama sudaryti sąlygas veiksmingam juridinių asmenų nemokumo (restruktūrizavimo ir bankroto) procesui. 2017 m. taip pat pradėta bendradarbiauti su Europos Komisija dėl ekspertinės paramos. Ši parama apima gretutines politikos priemones, tarp jų ankstyvo įspėjimo sistemas, gerosios praktikos kitose valstybėse analizę, mokomuosius vizitus į gerąją praktiką turinčias valstybes ir seminarus Lietuvoje. Tai padės parengti Lietuvai tinkamiausią Ankstyvo įspėjimo priemonių modelį, jį įgyvendinus bus sudarytos prielaidos ūkio subjektams kuo anksčiau įvertinti nemokumo riziką, laiku spręsti finansinių sunkumų problemas ir inicijuoti nemokumo procesus.

2017 m. rinkos finansavimo trūkumams padengti buvo įgyvendinamos finansinės priemonės (paskolų, garantijų, rizikos kapitalo investicijos) ir, atsižvelgiant į išankstinių (*ex-ante*) vertinimų rezultatus, į naujas finansines priemones (savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimo, rizikos kapitalo MTEPI ir verslo akseleravimo srityse) investuota 42 000 tūkst. eurų.

Privataus finansavimo lėšos, pritrauktos įgyvendinant finansines priemones, 2017 m. viršijo 300 000 tūkst. eurų – t. y. pritraukta 2 kartus daugiau, nei planuota.

Siekiant paversti Lietuvą vienu iš *Fintech* sektoriaus centrų Baltijos regione, sukurta Finansų ministerijos pirmininkaujama darbo grupė *Fintech* industrijai Lietuvoje plėtoti. Ši darbo grupė parengė veiksmų, skatinančių finansinių technologijų pramonės plėtrą Lietuvoje, plano projektą. Patvirtintą planą sėkmingai vykdo valstybės institucijos: įgyvendinta 95 proc. 2017 m. numatytų priemonių (20 iš 21). 2017 m. Lietuvoje veikė 117 *Fintech* įmonių, iš jų 35 buvo registruotos būtent pėnai. Jose iš viso dirba daugiau kaip 1 870 darbuotojų.

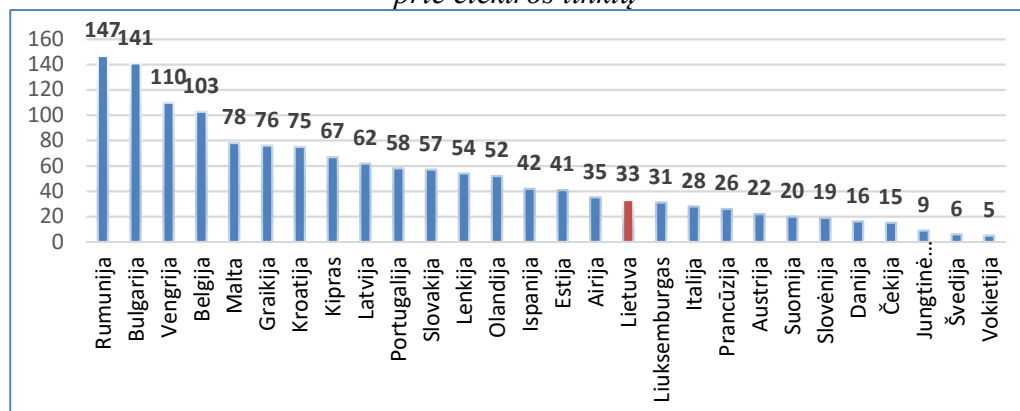
Siekiant užtikrinti **sąžiningą ir skaidrią lošimų veiklą**, efektyvesnę pinigų plovimo prevenciją, įgalinti lošimo automatų duomenų apskaitą ir veikimo kontrolę vykdyti nuotoliniu būdu, taip pat užtikrinti skaidresnę ir efektyvesnę prie lošimo stalų įmokėtų sumų ir žetonų apskaitą ir kontrolę, 2017 m. priimtas Azartinių lošimų įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriuo lošimų organizatoriai įpareigojami nuo 2019 m. lapkričio 1 d. iki 2021 m. lapkričio 1 d. sujungti savo turimus lošimo automatus į lošimo automatų kontrolės sistemą.

Lietuva pagal Pasaulio banko (angl. *The World Bank*) „Doing Business 2018“ rodiklį „Prisijungimas prie elektros tinklų“ **pakilo iš 55 į 33 vietą**. Energetikos ministerijai priėmus teisės aktų pakeitimus, sujungti ilgiausiai trunkantys prijungimo prie elektros tinklų etapai – projekto parengimas, sutarties pasirašymas ir įvedimo darbų atlikimas. Tai leido **sutrumpinti prijungimo prie elektros tinklų terminus ir sumažinti kainą**.

2017 m. supaprastintas vartotojų elektros įrenginių prijungimas prie elektros tinklų: nuo 2018 m. sausio 1 d. prijungimo paslaugos terminas **sutrumpėja nuo 85 iki 60 kalendorinių dienų**, kai elektros įrenginių įrengimo ir (ar) rekonstravimo darbų projektą ir sąmatą parengia operatorius (kai prijungimo paslaugos išlaidos (pagal projekte nurodytą sąmatinę vertę) neviršija 35 000 eurų be pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM)).

Trumpesnį prijungimo prie elektros tinklų terminą lėmė ir naujos nuostatos, pagal kurias kilnojamųjų elektros objektų ir įrenginių įrengimo projektą atsakingos institucijos ir asmenys **suderina per 5 darbo dienas** nuo kilnojamųjų elektros objektų ir įrenginių įrengimo projekto pateikimo.

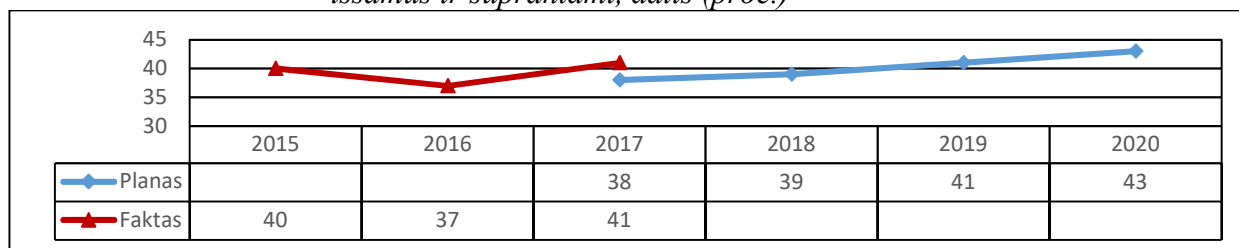
34 pav. Lietuvos reitingas ES 28 pagal Pasaulio banko „Doing Business 2018“ rodiklį „Prisijungimas prie elektros tinklų“



Duomenų šaltinis: Pasaulio bankas (angl. *The World Bank*)

2017 m. kovą–balandį priimti Gamtinių dujų įstatymo pakeitimai ir juos įgyvendinantys Energetikos ministerijos teisės aktai **sutrumpino dujų įvedimo trukmę 68 dienomis** (arba daugiau nei 30 proc., palyginti su 2015 m. buvusia 214 dienų vidutine dujų įvedimo trukme).

35 pav. Verslininkų, manančių, kad vartotojų apsaugos teisės aktai yra išsamūs ir suprantami, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba

Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba kasmet atlieka vartotojų ir ūkio subjektų nuomonių apie vartotojų teises apklausas. 2017 m. atliktos apklausos duomenimis, 41 proc. įmonių atstovų nurodė, kad teisės aktai yra išsamūs ir suprantami (neigiamai vertinusiųjų buvo 17 proc.). Šie vertinimai per trejus metus mažai kinta.

Dauguma gyventojų (65 proc.) kaip ir ankstesniais metais žinotų, kur kreiptis, jeigu pardavėjas / paslaugų teikėjas atsisakytų kompensuoti nuostolius. Dažniausiai būtų kreipiamasi į Valstybinę vartotojų teisių apsaugos tarnybą (79 proc.). Taip pat daugėja gyventojų, kuriuos patenkina turima informacija vartotojų teisių apsaugos klausimais (2017 m. – 53 proc., 2016 m. – 43 proc.).

Pažymėtina, kad Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba nuolat konsultuoja vartotojus ir verslininkus, organizuoja seminarus ir konferencijas, rengia informacinę medžiagą vartotojų teisių apsaugos ir rinkos priežiūros klausimais. Be to, ūkio subjektams aktuali informacija skelbiama šios institucijos interneto svetainėje (www.vvtat.lt), socialinio tinklo „Facebook“ paskyroje ir įvairiose žiniasklaidos priemonėse.

2017 m. sudaryta darbo grupė pradėjo rengti Produktų saugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektą – jame bus nustatytos ekonominės sankcijos ir jų taikymo tvarka.

1.4.3. Šešėlinės ekonomikos mažinimas, mokesčių ir socialinio draudimo sistemos efektyvumo didinimas

2017 m. daug dėmesio skirta **savanoriško mokesčių mokėjimo skatinimui ir mokesčių surinkimo gerinimui**. 2017 m. įdiegus Elektroninį sąskaitų faktūrų posistemį (i.SAF) mokesčių mokėtojams buvo visiškai įdiegtos PVM preliminarosios deklaracijos formavimo, kryžminio sutikrinimo, e. sąskaitos išrašymo ir ataskaitų paslaugos. Sukurtos naujos paslaugos turi teigiamą poveikį

PVM administravimui: 2017 m. PVM prievolės deklaruota 1,8 proc. punkto daugiau (8,8 proc.), nei tuo pačiu laikotarpiu augo galutinio vartojimo išlaidos (7 proc.).

2017 m. sukurta ir įdiegta avansinio pelno mokesčio preliminarųjų deklaracijų, kuriose apskaičiuotas mokestis pagal praėjusių metų veiklos rezultatus, formavimo mokesčių mokėtojams paslauga. Šia paslauga pasinaudojo 61 proc. mokesčių mokėtojų, kurie teikė 2017 m. avansinio pelno mokesčio deklaracijas.

Vykdamas Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos 2017–2021 m. mokesčių mokėtojų švietimo ir sąmoningumo ugdymo strategijos įgyvendinimo priemonių planą, 2017 m. buvo įgyvendinta 18 numatytų priemonių.

Inicijuotas ir pradėtas įgyvendinti Nuotolinių apskaitos paslaugų smulkiąjam verslui posistemio (i.APS) sukūrimo projektas. Šiuo projektu siekiama mažinti administracinę našą mokesčių mokėtojams ir užtikrinti veiksmingesnę smulkiojo verslo pajamų įtraukimo į apskaitą bei mokestinių prievolių vykdymo kontrolę.

Įgyvendinant EBPO automatinių mokestinės informacijos mainų iniciatyvas, sukurtos informacinių technologijų (toliau – IT) priemonės – baigtas kurti ir testuoti TIES (angl. *Tax Information Exchange System*) portalas duomenims iš finansų įstaigų gauti, duomenų apdorojimo priemonės ir ryšio kanalai apsiukeisti informacija. Nuo 2017 m. rugsėjo 30 d. pradėti teikti duomenys ES valstybėms narėms ir ne ES valstybėms. Duomenų ataskaitos išsiųstos į 43 valstybes ir teritorijas, gautos iš 36 valstybių ir teritorijų.

Tobulinant mokesčių struktūrą ir optimizuojant mokesčių bazę, 2017 m. mėnesinis neapmokestinamasis pajamų dydis padidintas nuo 310 iki 380 eurų, siekiant mažinti mažiausiai uždirbančių asmenų apmokestinimą ir atsisakius papildomo neapmokestinamojo pajamų dydžio, pereita prie tikslinių vaiko išmokų, kurios mokamos už visus vaikus, nevertinant šeimos pajamų (taikoma nuo 2018 m. sausio 1 d.).

Siekiant tolygiau paskirstyti mokesčių našą smulkiąjam verslui, pakeistas individualios veiklos pajamų apmokestinimo principas – atsisakyta apmokestinimo pagal profesinės veiklos rūšis, individualios veiklos pajamoms nustatant vienodą 15 proc. gyventojų pajamų mokesčio tarifą, o realią apmokestinimo našą reguliuojant mokesčio kreditu.

Siekiant papildomai skatinti produktyvias, regionų plėtrą palaikančias investicijas ir verslumą, maksimaliai padidinta lengvata įmonėms, investuojančioms į technologinį atsinaujinimą (apmokestinamasis pelnas sumažintas iki 100 proc.), nustatyta papildoma lengvata įmonėms, investuojančioms į MTEP (pajamoms iš vykdant MTEP veiklą sukurto turto komercinimo taikomas sumažintas 5 proc. pelno mokesčio tarifas), padidinta kapitalo investicijoms taikoma lengvata – nustatyta, kad akcijų perleidimo pajamos neapmokestinamos, jeigu tuo atveju, kai tenkinamos kitos sąlygos, iki perleidimo turėta daugiau kaip 10 proc. (o ne 25 proc.) balsus suteikiančių akcijų, ir nustatytos vienu metų pelno mokesčio „atostogos“ naujam smulkiąjam verslui. Be to, sudarytos palankesnės apmokestinimo sąlygos alternatyviam verslo finansavimui atleidžiant visas kolektyvinių investavimo subjektų bei rizikos ir privataus kapitalo subjektų gaunamas pajamas nuo pelno mokesčio, kartu neapmokestinant jų skirstomo pelno dalyviams – juridiniams asmenims.

Siekiant didinti mokesčių sistemos progresyvumą, nustatyti progresiniai nekilnojamojo turto mokesčio tarifai nuo 0,5 iki 2 proc., priklausomai nuo turto mokestinės vertės.

Atsisakyta neefektyvių, socialiai neteisingų lengvatų, taikomų žemės ūkio veiklą vykdančioms ūkio subjektams, socialinėms įmonėms ir kt. Taip pat atsisakyta sektorinio pobūdžio nekilnojamojo turto mokesčio lengvatų, kuriomis naudojosi komercinę veiklą vykdančios asmenys.

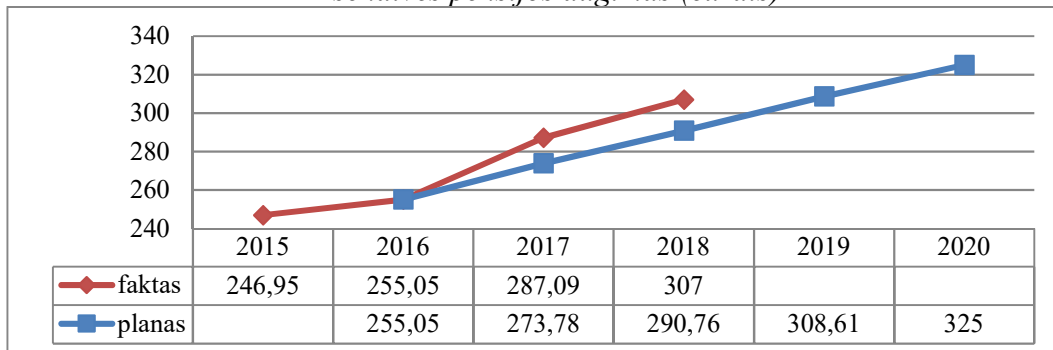
Siekiant plėsti ekonomikos augimui mažiau žalingų mokesčių bazę ir kartu mokestinėmis priemonėmis labiau prisidėti prie aplinkosaugos tikslų įgyvendinimo, akcizų tarifai gazoliams padidinti iki 347 eurų už 1 000 l produkto (įskaitant gazolius, naudojamus žemės ūkio, akvakultūros ar verslinės žvejybos vidaus vandenyse veikloje, kuriems akcizų tarifas padidintas iki 56 eurų už 1 000 l produkto), panaikinta akcizų lengvata aplinkai žalingoms akmens anglims, koksui ir lignitui. Nuo 2018 m. sausio 1 d. padidintas akcizų tarifas rūkomajam tabakui (iki 60,24 euro už 1 kg produkto), o nuo 2018 m. kovo 1 d. padidėjo akcizų tarifai cigaretėms (iki 96 eurų už 1 000 cigarečių), cigarams ir cigarilėms (iki 37 eurų už 1 kg produkto).

Siekiant nuosekliai plėtoti dvigubo apmokestinimo išvengimo sutarčių tinklą, 2017 m. liepos 13 d. pasirašyta Lietuvos Respublikos ir Japonijos sutartis dėl pajamų dvigubo apmokestinimo išvengimo ir mokesčių slėpimo ir vengimo prevencijos. Siekiant peržiūrėti galiojančias sutartis, 2017 m. birželio 7 d. pasirašyta Daugiašalė konvencija, kuria įgyvendinamos su mokesčių sutartimis susijusios priemonės, skirtos tam, kad būtų užkirstas kelias mokesčių bazės erozijai ir pelno perkėlimui. Parengti teisės aktų dėl nurodytos sutarties ir konvencijos ratifikavimo projektai.

Vyriausybės atlikti darbai mokesčių srityje prisidėjo prie šešėlinės ekonomikos mažinimo ir mokesčių sistemos efektyvumo didinimo: sumažintas mažiausiai uždirbančių asmenų apmokestinimas ir kartu išplėsta ekonomikos augimui mažiau žalingų mokesčių bazė, sudarytos palankesnės sąlygos produktyvioms, regionų plėtrą palaikančioms investicijoms, verslumui ir alternatyvaus verslo finansavimo pritraukimui. Įgyvendintos kompleksinės priemonės, kurios paskatino mokesčių mokėtojus savanoriškai mokėti mokesčius ir sudarė sąlygas efektyviau administruoti mokesčius. Visa tai lėmė, kad Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos ir Lietuvos Respublikos muitinės faktiškai gautos pajamos iš mokesčių 0,8 proc. punkto viršijo planuotąsias. Prognozuojama, kad pajamų iš mokesčių (įskaitant socialinio draudimo įmokas) dalis nuo BVP 2017 m. sudarys 31 proc. ir atitinkamą 2016 m. rodiklį viršys 0,8 proc. punkto.

Nuo 2017 m. sausio 1 d. einamųjų metų draudžiamosios pajamos ir socialinio draudimo bazinė pensija padidėjo apie 7 proc., dėl to vidutinė senatvės pensija nuo 2017 m. sausio padidėjo 7,3 proc. Tačiau 2017 m. rugsėjį priimtas sprendimas padidinti socialinio draudimo bazinę pensiją papildomai nuo 120 iki 130 eurų lėmė, kad vidutinė senatvės pensija 2017 m. gruodį, palyginti su 2016 m. gruodžiu, padidėjo 12,5 proc. (nuo 255,05 iki 287,09 euro). Tai padarė teigiamą poveikį šalies socialinei aplinkai, nes didėjo visos socialinio draudimo pensijos (išskyrus našlių pensijų bazinį dydį – šis dydis pradėtas indeksuoti nuo 2018 m.) ir ši didėjimą pajuto apie 1 mln. išmokų gavėjų.

36 pav. *Indeksuotos atsižvelgiant į augančią ekonomiką ir didėjantį darbo užmokesčio fondą vidutinės senatvės pensijos augimas (eurais)*



Duomenų šaltinis: „Sodra“

2018 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme buvo įtvirtintos nuostatos, **susijusios su Valstybinio socialinio draudimo fonde susikaupusios skolos perkėlimu į valstybės išdą.** Iki 2017 m. Valstybinio socialinio draudimo fondo ir PSDF piniginiai ištekliai buvo valdomi savarankiškai, atskirai nuo valstybės išde centralizuotų valstybės piniginių išteklių. Lėšų valdymas, skolinimasis ir investavimas buvo reglamentuotas skirtinguose dokumentuose ir vykdomas nekoordinuotai, atskirų administravimo vienetų, o daugumos kitų nebiudžetinių valstybės pinigų fondų lėšos buvo valdomos (kai kuriais atvejais ir laikomos) centralizuotai, valstybės išdo bendrojoje sąskaitoje.

1.4.4. Infrastruktūros jungčių su ES plėtra

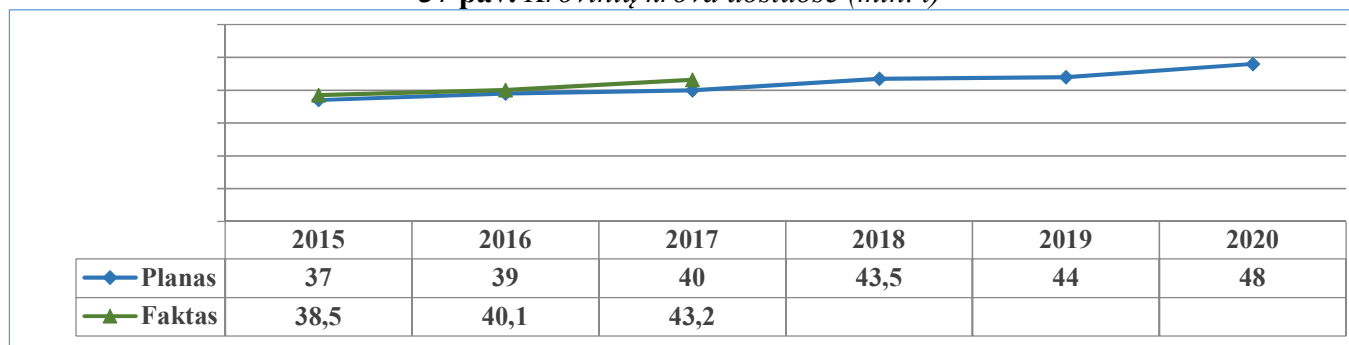
Siekiant užtikrinti tolesnį ekonomikos augimą, būtina išlaikyti esamą infrastruktūros lygį ir efektyviai plėsti susisiekimo infrastruktūrą tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu. Šiam tikslui pasiekti 2017 m. atlikta daug reikšmingų darbų.

Lietuvai svarbių tarptautinių transporto infrastruktūros ir mobilumo klausimų srityje pažymėtina geležinkelių jungties „Rail Baltica“ plėtros pažanga. Vykdomi „Rail Baltica“ geležinkelio linijos Jiesia–Rokai (4,9 km) statybos darbai (jau atlikta apie 84,8 proc. darbų). 2017 m. parengtas „Rail Baltica“ linijos tiesimo nuo Kauno iki Lietuvos ir Latvijos valstybių sienos specialusis planas ir poveikio aplinkai vertinimas, pradėtas žemės paėmimo visuomenės poreikiams procesas.

2017 m. magistralėje „Via Baltica“ įvyko didelių pokyčių. Siekiant gerinti eismo saugumą, baigti du itin svarbūs projektai. Į automagistralės kategoriją pertvarkytas magistralinio kelio A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai 9,75 km ilgio antrasis ruožas (nuo 35,40 iki 45,15 km), kelyje A10 Panevėžys–Pasvalys–Ryga įrengta sankryža ir rekonstruota atkarpa nuo 65,19 iki 66,09 km. Iš viso 2017 m. rekonstruota 11 km (planuota 21,18 km) kelio ruožų.

Klaipėdos uosto metinė krovinių apyvarta 2017 m. pranoko lūkesčius. Viršijęs 43 mln. tonų krova, Lietuvos jūrų uostas užėmė tvirtą lyderio poziciją Baltijos jūros regione.

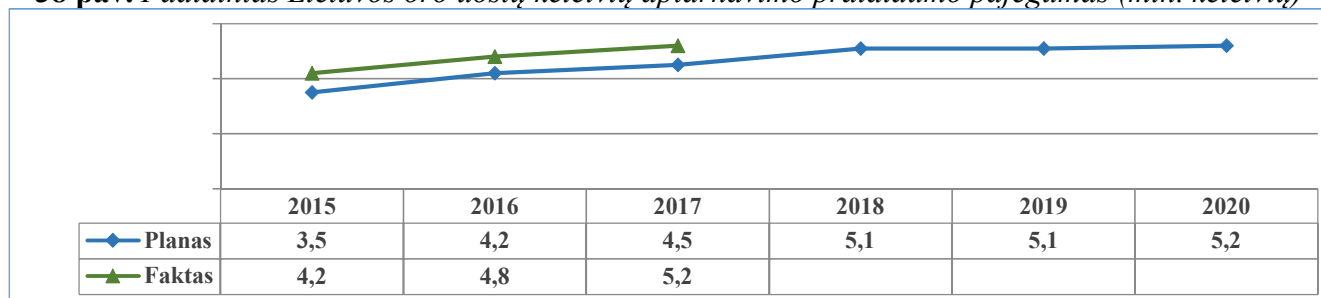
37 pav. Krovinių krova uostuose (mln. t)



Duomenų šaltinis: VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija

Klaipėdos uoste 2017 m. krauta 43,2 mln. tonų krovinių, t. y. 7,6 proc. daugiau nei 2016 m., kai buvo fiksuotas geriausias istorijoje metinis uosto krovos rezultatas – 40,1 mln. tonų. Tokius rezultatus lėmė ne vienu metų kryptingas darbas, laiku ir teisingai pasirinkta uosto strategija, investicijos į uosto infrastruktūrą. 2017 m. iš viso rekonstruota 93 m Klaipėdos uosto krantinių ir pastatyta naujų ar rekonstruota 612 m geležinkelių privažiuojamųjų kelių. 2017 m. Klaipėdos uosto veikla valstybės biudžetą ir savivaldybių biudžetus papildė 768 mln. eurų, t. y. 56 mln. eurų daugiau nei 2016 m.

38 pav. Padidintas Lietuvos oro uostų keleivių aptarnavimo pralaidumo pajėgumas (mln. keleivių)



Duomenų šaltinis: Susisiekimo ministerija

Vilniaus oro uosto kilimo ir tūpimo tako rekonstrukcija Lietuvos oro uostams 2017 m. nesukliudė pasiekti naujo rekordo. Praėjusiais metais 3 šalies oro uostai iš viso aptarnavo daugiau kaip 5,2 mln. keleivių, o skrydžių skaičius viršijo 55 tūkst. Puikiais augimo rodikliais ypač išsiskyrė Kauno oro uostas, laikinai atlikęs pagrindinių šalies oro vartų funkciją: oro uostuose aptarnautų keleivių skaičius, palyginti su 2016 m., išaugo dešimtadaliu, o skrydžių – 5 proc.

2017 m. per 35 dienas iš esmės rekonstruotas Vilniaus oro uosto lėktuvų kilimo ir tūpimo takas ir jo prieigos – pirmasis svarbus žingsnis gerinant pagrindinio šalies oro uosto infrastruktūrą. 2018 m. kovą numatoma pradėti ir keleivių terminalo rekonstrukciją. Užbaigus darbus Vilniaus oro uostas galės kokybiškiau aptarnauti dar didesnę keleivių srautą.

Plėtojant darnią susisiekimo infrastruktūrą, 2017 m. išasfaltuota 466 km žvyrkelių, valstybinės reikšmės keliuose jau įrengta 10 vnt. elektromobilių įkrovimo prieigų kelyje A1 Vilniaus–Kaunas–Klaipėda ir 1 vnt. kelyje A2 Vilnius–Panevėžys, kurios sujungtos į bendrą sistemą. Vykdomi elektromobilių įkrovimo prieigų integravimo į valstybinės reikšmės Kelių eismo informacinę sistemą (EIS) darbai (www.eismoinfo.lt). EIS pritaikoma keitimuisi duomenimis pagal protokolą (angl. *Open Charge Protocol*).

2017 m. sukurta teisinė bazė savivaldžiam automobiliui – įteisinti savivaldžių automobilių bandymai ir dalyvavimas viešajame eisme. Taip tikimasi pritraukti savivaldžių automobilių gamintojų dėmesį ir paskatinti šias novatoriškas transporto priemones bandyti Lietuvos keliuose. Ateityje dėl savivaldžių automobilių gerės eismo saugumo situacija šalies keliuose, mažės eismo įvykių, juose žuvusių ir sužeistų eismo dalyvių.

Plėtojant infrastruktūros jungtis su ES, Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatorius 2017 m. inicijavo **papildomos elektros jungties su Švedija („NordBalt 2“)** ir su šiuo projektu susijusių vidaus perdavimo tinklų plėtros vertinimą ENTSO-E rengiant dešimties metų tinklo plėtros planą.

Reikšmingas Lietuvos energetinį savarankiškumą stiprinsiantis dujų srities projektas – **Lenkijos ir Lietuvos dujų jungties (GIPL) projektas**, kuris leis integruoti izoliuotas Baltijos šalių dujų rinkas į bendrą ES dujų rinką, įvairinti dujų tiekimo šaltinius ir maršrutus, užtikrinti gamtinių dujų tiekimo saugumą ir patikimumą. Dėl istoriškai susiklosčiusių aplinkybių Lietuva iki suskystintų gamtinių dujų (toliau – SGD) terminalo veiklos pradžios 2014 m. turėjo tik vieną dujų importo šaltinį. GIPL projektas vykdomas nuo 2011 m. Strategiškai svarbi ES dujų rinkos vientisumui Lenkijos ir Lietuvos dujų tiekimo jungties statyba yra inicijuota Lietuvos ir Lenkijos valstybių vadovų ir remiama Europos Komisijos.

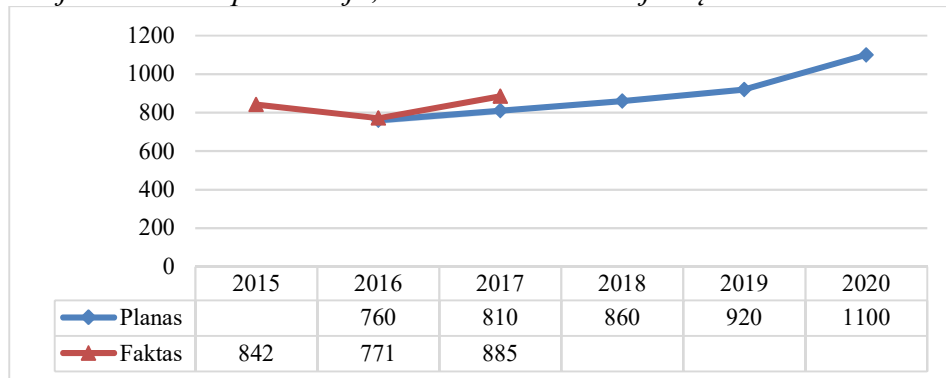
Dėl ilgiau, nei planuota, užsitęsusių diskusijų tarp Baltijos šalių ir Lenkijos perdavimo sistemos operatorių (PSO) 2017 m. IV ketvirtį planuotas PSO keturšalės ACER sprendimo dėl GIPL projekto tarpvalstybinio sąnaudų paskirstymo įgyvendinimo sutarties pasirašymo ir GIPL sujungimo sutarties sudarymo tarp Lietuvos ir Lenkijos PSO terminas atidėtas iki 2018 m. kovo pabaigos. Pažymėtina, kad šis vėlavimas neturės įtakos numatytam projekto įgyvendinimo terminui.

1.4.5. Tausaus ir konkurencingo žemės bei maisto ūkio stiprinimas

Praeitų metų meteorologinės sąlygos žemės ūkio gamybai buvo ypač nepalankios, tačiau, išankstiniais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, bendrosios žemės ūkio produkcijos vertė, palyginti su 2016 m., padidėjo 15,8 proc. Bendrosios žemės ūkio produkcijos vertė, skaičiuojant 1 ha naudojamų žemės ūkio naudmenų, didesnė 885 eurais, arba 9 proc., už planuojamą. Tai lėmė išaugusios žemės ūkio produktų supirkimo kainos. Išankstiniais duomenimis, žemės ūkio produktų supirkimo kainos 2017 m., palyginti su 2016 m., padidėjo 14,1 proc.

Galima daryti prielaidą, kad padidėjusios žemės ūkio produktų supirkimo kainos, taikytos žemdirbių pajamų palaikymo priemonės ir išaugęs eksportas turėjo įtakos ir žemės ūkio sektoriaus pajamų didėjimui.

39 pav. Bendroji žemės ūkio produkcija, tenkanti 1 ha naudojamų žemės ūkio naudmenų (eurais)

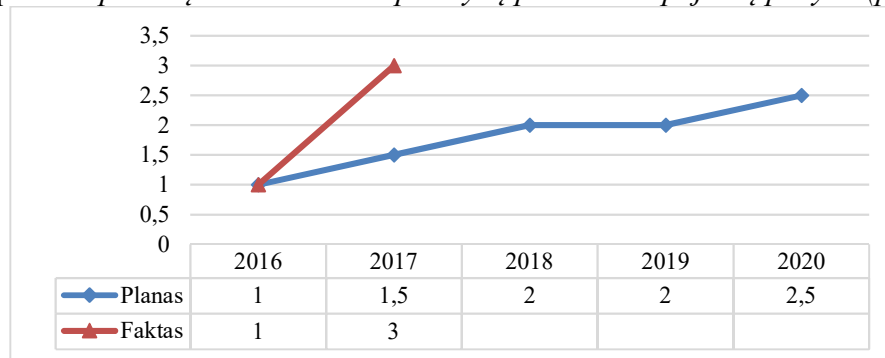


Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Ypač stengiamasi sukurti finansines paskatas ūkininkams susijungti, didinti jų kooperuotos veiklos konkurencingumą. Susijungę į gamintojų grupes (organizacijas) ūkininkai ir kiti gamintojai tampa

aktyvesni, sėkmingiau diegia inovacijas, prisitaiko prie naujų technologijų bei naujos besikeičiančios aplinkos, labiau tarpusavyje dalijasi patirtimi, turi daugiau galimybių naudotis praktinėmis, mokslinėmis ir techninėmis žiniomis.

40 pav. Pripažintų žemės ūkio kooperatyvų pardavimo pajamų pokytis (proc.)



Duomenų šaltinis: Žemės ūkio ministerija

Pripažintų žemės ūkio kooperatyvų pardavimo pajamos pamažu didėja. 2017 m. jos padidėjo 3 proc. (1,5 proc. punkto didesnė nei planuota rodiklio reikšmė).

Lietuvos žemės ūkio sektoriui pastaraisiais metais teko daug iššūkių dėl padėties pieno rinkoje, liūčių padarinių, afrikinio kiaulių maro ir kitų įvykių, todėl ypatingas dėmesys skirtas rizikos valdymo priemonėms. 2017 m. inicijuotas projektas „Žemės ūkio gamybos rizikų valdymas įsteigiant Rizikų valdymo fondą“. Projekto valdymo darbo grupė iki 2017 m. pabaigos parengė Rizikų valdymo fondo įkūrimo koncepciją ir pristatė ją socialiniams partneriams. Išanalizuota teisinė aplinka ir numatyti būtini teisės aktų pakeitimai, susiję su Rizikų valdymo fondo steigimu, įmokų dydžių nustatymu, išmokų mokėjimu, žalų vertinimu, fondo administravimu.

Ūkininkų derybinės galios stiprinimas, parama smulkiesiems ir vidutiniams ūkiams bei kiti įgyvendinti veiksmai padeda didinti jų veiklos konkurencingumą, užtikrinti kaimo gyventojų pajamas ir užimtumą. Tai sudaro sąlygas efektyvinti žemės ūkio veiklą ir gaminti daugiau bendrosios žemės ūkio produkcijos, skaičiuojant 1 ha naudojamų žemės ūkio naudmenų, kartu skatinant aplinką saugantį ir puoselėjantį ūkininkavimą.

1.5. 5 prioritetas. Saugi valstybė

1.5.1. Gynybos sistemos stiprinimas ir plėtra

Lietuvos gynybos koncepcija pakitusioje saugumo aplinkoje remiasi būtinybe turėti nacionalinius pajėgumus, gebančius reaguoti beveik be išankstinio perspėjimo, taip pat būti pasirengus bendriems veiksams su sąjungininkais. Į tai ir buvo orientuojamasi 2017 m. plėtojant Lietuvos kariuomenę. Tam sąlygas sudarė nuoseklus gynybos biudžeto augimas (2017 m., palyginti su 2016 m., krašto apsaugos sistemos asignavimai padidėjo 26 proc. ir sudarė 1,75 proc. BVP), o ypač – modernizacijai skiriamų lėšų dalis, kuri 2017 m. sudarė 31,6 proc.

Modernizuojant Lietuvos kariuomenę ir didinant kovinę galią, pagrindiniu prioritetu 2017 m. išliko Sausumos pajėgos. Toliau buvo plečiama Sausumo pajėgų taikos meto struktūra, formuojant naujus Motorizuotosios pėstininkų brigados „Žemaitija“ vienetus (įsteigtas artilerijos batalionas ir mažesni kovinės paramos vienetai). 2017 m. toliau buvo tęsiami pagrindiniai modernizacijos projektai, skirti Mechanizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ kovinei galiai didinti, – įsigyta pėstininkų kovos mašinų ir savaeigės artilerijos (haubicų). Svarbu pažymėti, kad 2017 m. pabaigoje, pasirašius sutartį dėl vidutinio nuotolio oro gynybos sistemos NASAMS įsigijimo, sudarytos prielaidos panaikinti vieną esminių šalies gynybos spragų oro erdvės apsaugos ir apginamumo srityje.

Didinant Lietuvos kariuomenės mobilumą, buvo įsigyta šarvuočių ir jų remonto komplektų, kitų transporto priemonių. Ne mažiau svarbus išliko ir individualus karių aprūpinimas ginkluote bei ekipuote. Aukščiausios parengties Lietuvos kariai, įeinantys į Greitojo reagavimo pajėgų vienetų sudėtį, buvo visiškai aprūpinti apranga ir ekipuote. Daug dėmesio skirta Lietuvos kariuomenės aprūpinimui atsargomis ir jų sandėliavimo infrastruktūros plėtrai bei decentralizacijai. Vis dėlto strateginių (neliečiamųjų) atsargų, palyginti su būtinu jų kiekiu nustatytos trukmės ir apimties operacijoms vykdyti, sukaupta mažiau nei planuota, nes buvo patikslintas strateginių (neliečiamųjų) atsargų įsigijimo finansavimas, daugiau lėšų skiriamas prioritetiniams sutartiniams projektams.

Pažymėtina, kad Gaižiūnų poligono infrastruktūra buvo pritaikoma kuopos dydžio vienetui rengti: įrengti taikinių rajonai, kertamas miškas, renovuojamos šaudyklos ir kita. Generolo Silvestro Žukausko poligono Pabradėje infrastruktūra buvo pritaikoma bataliono kovinės grupės dydžio vienetui rengti.

Per pastaruosius metus suintensyvėjęs **Lietuvos kariuomenės karinis rengimas** 2017 m. toliau gerėjo – integruota įsigyjama nauja ginkluotė ir įranga, plačiau įtraukti Lietuvoje dislokuoti sąjungininkai, taip pat ginkluotąsias pajėgas sudarančios nacionalinės institucijos, plečiama kovinio rengimo infrastruktūra.

Didžiausios regione vykusios tarptautinės pratybos buvo „Kardo kirtis“ – JAV pajėgų Europoje organizuojamos pratybos, vienu metu vykusios visose trijose Baltijos šalyse ir Lenkijoje. 2017 m. pratybų metu pagrindinis dėmesys skirtas NATO priešakiniais batalionams treniruoti. Lietuvoje pratybų „Kardo kirtis 2017“ dalis buvo pratybos „Geležinis Vilkas 2017“, kuriose dalyvavo apie 5 300 karių iš 11 NATO šalių.

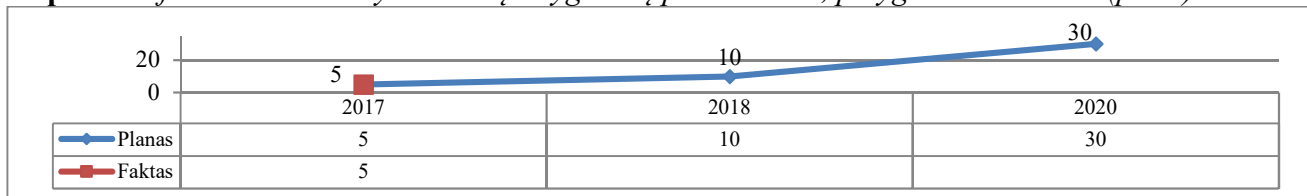
Didelis dėmesys buvo skiriamas ginkluotųjų pajėgų sąveikai stiprinti. Trečią kartą organizuotos nacionalinės pratybos „Žaibo kirtis“, kurių metu nacionalinės būdinčios pajėgos (Greitojo reagavimo pajėgos ir Taikos meto užduočių operacinės pajėgos) treniravosi vykdyti bendras operacijas su Vidaus reikalų ministerijos pavaldžiais vienetais ir gerinti sąveiką su valstybės civilinėmis institucijomis hibridinių grėsmių atveju. Tikrinant mobilizacijos sistemos veikimą, pašaukta apie 2 000 parengtojo rezervo karių. Sąveika su šalies institucijomis, karo atveju priskiriamomis Lietuvos ginkluotosioms pajėgoms, gerinta ir didžiausiose Baltijos regione tarptautinėse Specialiųjų operacijų pajėgų pratybose „Liepsnojančias kalavijas 2017“ ir „Perkūno tvirtovė 2017“.

Plėtojant Lietuvos kariuomenės personalą ir rezervą, 2017 m. dėl mišraus kariuomenės komplektavimo pavyko iš esmės išspręsti ilgalaikę vienetų komplektavimo iš eilinių karių problemą. Nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos kariai, kurių 2017 m. į tarnybą buvo pašaukta 3 507, tarnavo 21 Lietuvos kariuomenės vienete ir juose sudarė apie 45 proc., o bendrame Lietuvos kariuomenės personalo skaičiuje – apie 20 proc. Daugiau nei 30 proc. šauktinių nusprendus toliau tęsti tarnybą

kariuomenėje, 2017 m. į profesinę karo tarnybą priimta daugiausiai karių nuo 2008 m. – beveik 1 185 (grynasis padidėjimas – 737).

Didelę reikšmę pritraukiant naujus karius turėjo motyvavimo priemonių tobulinimas. Įgyvendinant Vyriausybės programoje numatytą karių atlyginimo vidurkio padidinimą 30 proc. iki 2020 m., nuo 2017 m. spalio 1 d. profesinės karo tarnybos karių atlyginimai padidinti apie 5 proc. (Vyriausybės 2017 m. balandžio 19 d. nutarimas Nr. 301). Daug dėmesio skirta kitoms karių socialinėms garantijoms gerinti – kariai pradėti drausti visomis socialinio draudimo rūšimis, padidintos maitinimosi išlaidų kompensacijos, pailgintas tarnybos pagal amžių laikas.

41 pav. Profesinės karo tarnybos karių atlyginimų padidinimas, palyginti su 2016 m. (proc.)



Duomenų šaltinis: Krašto apsaugos ministerija

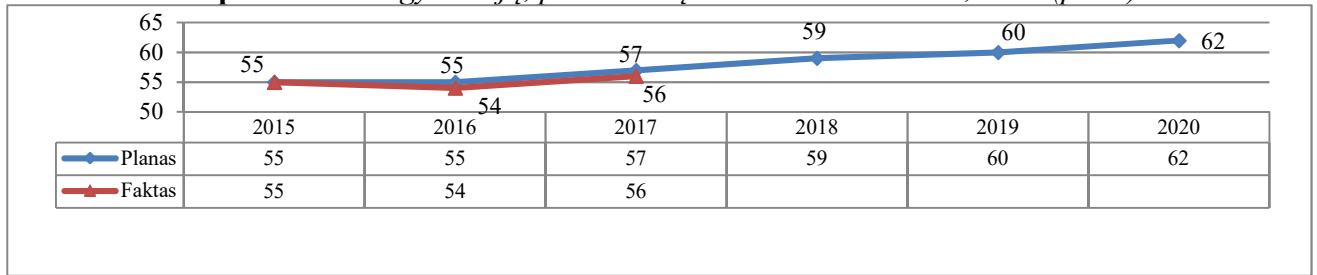
Mišrus kariuomenės komplektavimo modelis prisidėjo ir prie spartesnio rezervo formavimo. Palyginti su 2016 m., 2017 m. Lietuvos kariuomenės parengtojo personalo rezervo karių skaičius padidėjo 2 605 kariais (nuo 83 910 iki 86 515).

Priimančiosios šalies parama. Įgyvendinant 2016 m. NATO Varšuvos viršūnių susitikimo sprendimus, 2017 m. Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Lenkijoje buvo dislokuoti bataliono kovinės grupės dydžio vienetai – NATO priešakinės pajėgos. NATO priešakinėms pajėgoms Lietuvoje vadovauja Vokietija, o bataliono kovinės grupės pagrindą sudaro Vokietijos ir Nyderlandų kontingentas, kurį 2017 m. papildė Norvegijos, Belgijos, Kroatijos ir Liuksemburgo kariai. Krašto apsaugos sistema sėkmingai susidorojo su NATO priešakinių pajėgų bataliono priėmimo logistiniais iššūkiais ir toliau užtikrino paramą kitiems Lietuvoje dislokuotiems sąjungininkams – JAV kuopoms, oro policijos kontingentams. Ypač svarbus pasiekimas – valstybės lygmens teisinių ir praktinių priimančiosios šalies paramos klausimų, palengvinančių sąjungininkų atvykimą ir judėjimą Lietuvos teritorijoje, sprendimas: sutrumpinti užsienio karių atvykimo į Lietuvos teritoriją terminai nuo 14 iki 5 dienų, o skubiais atvejais – iki 24 val., Lietuvos kariuomenei suteikta teisė pačiai išduoti leidimus vykti Lietuvos valstybiniais keliais, karo ir valstybiniais laivams, prieš įplaukiant į uostą, pakanka informuoti Karines jūrų pajėgas prieš 24 val. Bendradarbiaujant su AB „Lietuvos geležinkeliai“, padidintas geležinkelių infrastruktūros (rampų, platformų) pritaikomumas Lietuvos kariuomenės ir NATO sąjungininkų poreikiams.

2017 m. lapkritį gavus Valstybės kontrolės audito išvadas, pradėtos rengti **mobilizacinės sistemos pertvarkos gairės**, siekiant mobilizacijos sistemą padaryti lankstesnę ir efektyvesnę, gebančią greitai reaguoti į krizines situacijas.

2017 m. perskirstytos gynybos planavimo funkcijos tarp Krašto apsaugos ministerijos ir Lietuvos kariuomenės, konsoliduojant resursų planavimą Krašto apsaugos ministerijoje, o kariuomenės poreikių formavimą – nuo 2018 m. įsteigtame strateginiame Gynybos štabe (buvęs Jungtinis štabas). Centralizavus išsigijimų srities funkcijas, 2018 m. sausį pradėjo veikti Gynybos resursų agentūra prie Krašto apsaugos ministerijos, atsakinga už krašto apsaugos sistemos išsigijimų organizavimą ir valdymą, išsigijimų skaidrumo ir kontrolės užtikrinimą.

Apibendrinant galima pastebėti, kad 2017 m. pasitikėjimas Lietuvos kariuomene svyravo tarp 53 ir 60 proc. ir vidutiniškai siekė 56 proc.

42 pav. Lietuvos gyventojų, pasitikinčių Lietuvos kariuomene, dalis (proc.)

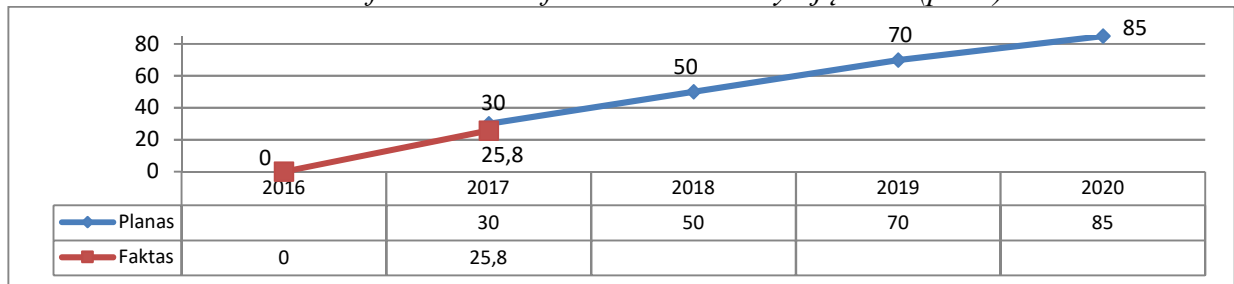
Duomenų šaltiniai: Krašto apsaugos ministerija, UAB „Vilmorus“ viešai skelbiami pasitikėjimo institucijomis reitingai

1.5.2. Kibernetinio ir energetinio saugumo stiprinimas

2017 m. priimti Kibernetinio saugumo įstatymo ir Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo pakeitimai, įvykdyti atitinkami struktūriniai pertvarkymai, kuriais baigtas elektroninės informacijos saugos ir kibernetinio saugumo funkcijų centralizavimas valstybės mastu. Nuo 2018 m. vienintelė nacionalinė institucija, atsakinga už valstybės informacinių išteklių ir ypatingos svarbos informacinių infrastruktūrų kibernetinių incidentų valdymą, yra Nacionalinis kibernetinio saugumo centras prie Krašto apsaugos ministerijos, kurį sudaro Krašto apsaugos ministerijos kibernetinio saugumo padaliniai ir Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos Saugumo incidentų tyrimų padalinio (CERT-LT) specialistai. Baigtas ir politikos formavimo funkcijų konsolidavimas – Krašto apsaugos ministerija perėmė funkcijų dalį, už kurią buvo atsakinga Vidaus reikalų ministerija.

Įgyvendinant Kibernetinio saugumo įstatymo nuostatas, 2017 m. Vyriausybės nutarimu Nr. 177-2 (RN) patvirtintas ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros sąrašas, kuris kartu su kitomis priemonėmis prisideda prie Lietuvos kibernetinio saugumo užtikrinimo.

2017 m. pradėtas eksploatuoti uždaras Nacionalinio kibernetinio saugumo centro valdomas kibernetinio saugumo informacinis tinklas: 45,7 proc. (17 iš 38) ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros valdytojų ir 23,6 proc. (76 iš 322) valstybės informacinių išteklių valdytojų yra kibernetinio saugumo informacinio tinklo nariai. Iš viso į kibernetinio saugumo informacinį tinklą įtrauktų institucijų dalis sudaro 25,8 proc.

43 pav. Į kibernetinio saugumo informacinį tinklą įtrauktų valstybės informacinių išteklių ir ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros valdytojų dalis (proc.)

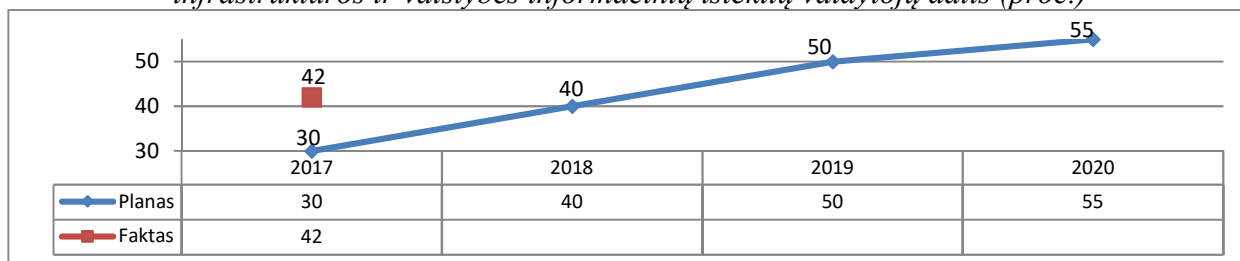
Duomenų šaltinis: Krašto apsaugos ministerija

Į kibernetinio saugumo informacinį tinklą įtraukta mažiau nei planuota valstybės informacinių išteklių ir ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros valdytojų, nes valstybės informacinių išteklių valdytojai neįgyvendino organizacinių kibernetinio saugumo reikalavimų: visiškai įgyvendinusių šiuos reikalavimus valdytojų, kuriuos buvo galima įtraukti į kibernetinio saugumo informacinį tinklą, buvo tik apie 10 proc.

Nacionalinis kibernetinio saugumo centras prie Krašto apsaugos ministerijos 2017 m. sparčiai plėtė kibernetinės erdvės stebėsenos tinklą, teikė metodinę pagalbą valstybės informacinių išteklių bei ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros valdytojams, įgyvendinant kibernetinio saugumo reikalavimus, rengiant organizacijos kibernetinių incidentų valdymo planus.

2017 m. buvo organizuojamos nacionalinės kibernetinio saugumo pratybos, kuriose dalyvavo 42 proc. ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros ir valstybės informacinių išteklių valdytojų.

44 pav. Nacionalinėse kibernetinio saugumo pratybose dalyvaujančių ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros ir valstybės informacinių išteklių valdytojų dalis (proc.)

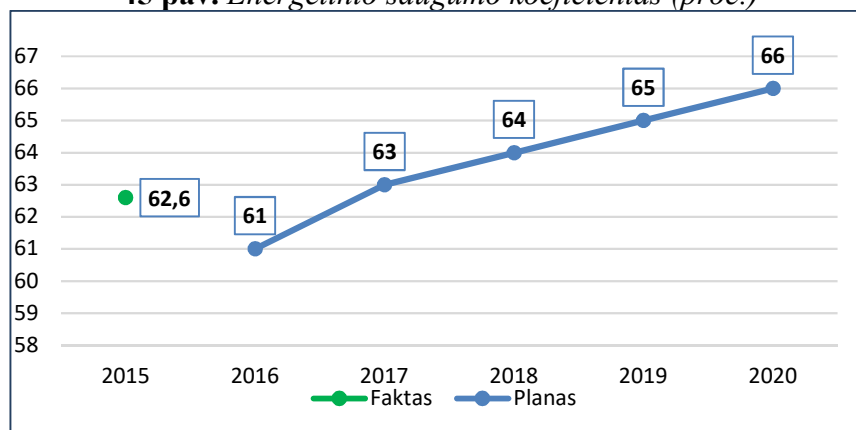


Duomenų šaltinis: Krašto apsaugos ministerija

2017 m. ES nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo formatu Lietuvos iniciatyva pradėtas daugiašalių greitojo reagavimo grupių, kurios galėtų paremti nacionalinius pajėgumus kibernetinių atakų atveju, kūrimas.

Stiprinant **energetinį saugumą**, 2017 m. planuota energetinio saugumo koeficiento reikšmė Lietuvai sudarė 63; koeficientas, apskaičiuotas 2015 m., siekia 62,6. Prie Lietuvos energetinio saugumo stiprinimo labai prisidėjo ES, skyrusi tiek politinę, tiek finansinę paramą strateginiams Lietuvos energetikos projektams (SGD terminalas, elektros jungtys „LitPol Link“ ir „NordBalt“).

45 pav. Energetinio saugumo koeficientas (proc.)



Metai	2015	2016	2017*	2018	2019	2020
Planas		61	63	64	65	66
Faktas	62,6	- ⁶				

Duomenų šaltinis: Lietuvos energetikos instituto Energetinio saugumo tyrimų centras

Siekiant paspartinti ES vidaus rinkai sukurti būtinos energetikos infrastruktūros įgyvendinimą, 2017 m. lapkričio 23 d. Europos Komisija patvirtino trečiąjį ES bendro intereso projektų sąrašą, į kurį įtraukti ir 6 svarbūs Lietuvos energetikos projektai (4 elektros ir 2 dujų).

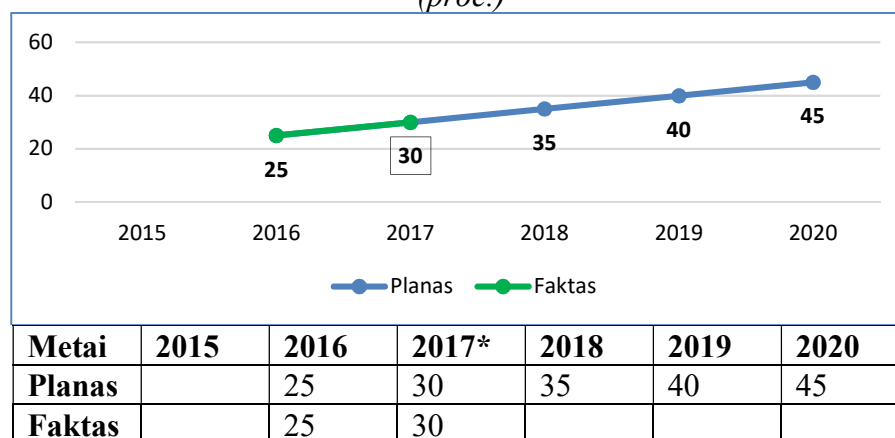
Buvo planuojama, kad 2017 m. bus pasiektas galutinis regioninis politinis susitarimas dėl sinchronizacijos krypties patvirtinimo BEMIP formatu (atsižvelgiant į Jungtinio tyrimų centro atliktos Baltijos šalių sinchronizacijos alternatyvų studijos rezultatus). 2017 m. balandžio 12 d. Briuselyje vyko BEMIP politinio lygmens darbo grupės (toliau – BEMIP HLG) susitikimas, kuriame sutarta dėl tolesnių žingsnių, reikalingų sinchronizacijai su kontinentinės Europos elektros tinklais (toliau – KET) įgyvendinti. Visus šiuos susitarimus planuota įtvirtinti supratimo memorandume (MoU), kurį turėjo pasirašyti Europos Komisijos ir dalyvaujančių šalių vadovai 2017 m. birželį vykusios Europos vadovų tarybos susitikimų metu. Tačiau, valstybėms pradėjus derinti MoU tekstą, iškilo poreikis atlikti papildomas technines studijas dėl sinchronizacijos su KET įgyvendinimo.

Po papildomų dvišalių ir daugiašalių diskusijų su Lenkija, Latvija, Estija ir Europos Komisija 2017 m. gruodžio 7 d. BEMIP HLG buvo galutinai sutarta dėl veiksmų plano, kurį įgyvendinus būtų sudarytos prielaidos politiniam sprendimui dėl sinchronizacijos. Europos Komisijos pastangomis buvo

⁶ 2016 m. duomenys bus skelbiami 2018 m. III ketv.

užtikrinta veiksmų plano kontrolė. 2017 m. gruodžio 18 d. Briuselyje vykusios Energetikos tarybos susitikimų metu Europos Komisijos atstovai ir Lietuvos, Latvijos, Estijos bei Lenkijos energetikos ministrai patvirtino, kad galutinis politinis sutarimas dėl sinchronizacijos su KET turėtų būti pasirašytas 2018 m. birželį. Šiuo susitarimu turės būti numatyti ir bendri veiksmai dėl Baltijos šalių desinchronizacijos nuo IPS/UPS sistemos klausimų sprendimo. Šių sprendimų pagrindu rengiamos dvi papildomos techninės studijos – Baltijos šalių elektros perdavimo sistemų prisijungimo prie Kontinentinės Europos tinklų dinaminė studija ir Baltijos dažnio stabilumo studija, kurioms pradėta rengtis dar 2017 m., diskutuojant dėl galimų tolesnių veiksmų plano. Atsižvelgiant į tai, 2017 m. numatytas Sinchronizacijos su KET projekto įgyvendinimo rodiklis yra pasiektas (30 proc.), nepaisant to, kad dar nėra galutinio regioninio politinio sprendimo.

46 pav. Įgyvendinta sinchronizacijos su kontinentinės Europos elektros tinklais (KET) projekto dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Energetikos ministerija

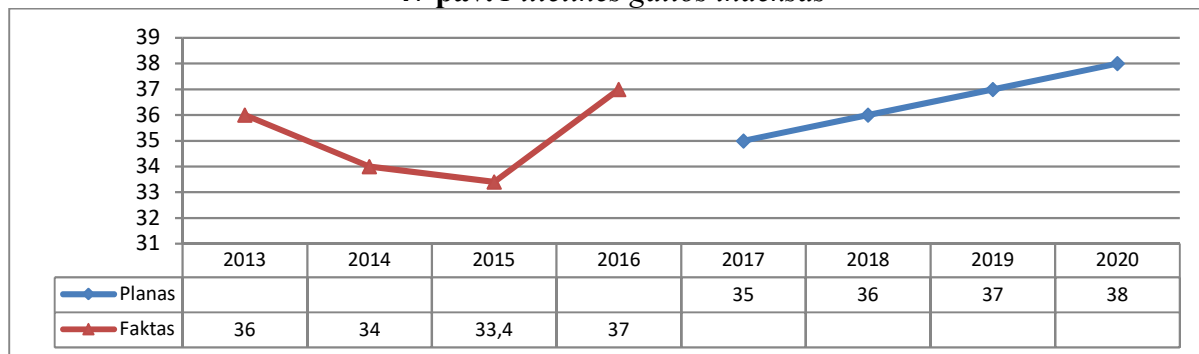
2017 m. gamtinių dujų sektoriuje buvo pasiekta ir kitų reikšmingų rezultatų:

- 55 dienomis sutrumpintas naujų vartotojų prijungimas prie gamtinių dujų tinklų.
- 2017 m. spalio 27 d. AB „Klaipėdos nafta“ atidaryta mažos apimties antžeminė SGD paskirstymo stotis.
- 2017 m. spalio 24 d. Druskininkuose pradėjo veikti nauja SGD stotelė, užtikrinsianti miestui alternatyvų dujų šaltinį.
- Parengti energetikos įstatymų pakeitimai, kuriais numatoma supaprastinti leidimų išdavimo tvarką gamtinių dujų tiekėjams, supaprastinti ir nepriklausomų elektros energijos tiekėjų licencijavimą, reglamentuoti mažos apimties SGD stotelių išdujinimo veiklą.
- 2017 m. lapkričio 8 d. šeši partneriai, mokslo ir verslo įstaigos įsteigė SGD platformą, kuria norima stiprinti ir plėtoti SGD rinką ir su ja susijusias veiklas Lietuvoje.
- 2017 m. pasiektas progresas kuriant regioninę dujų rinką: įsteigta regioninė Baltijos šalių gamtinių dujų birža; sukurtas ir įgyvendintas netiesioginių tarpvalstybinių perdavimo pajėgumų paskirstymo per dujų biržą modelis, kuris tapo geruoju pavyzdžiu kitose ES valstybėse.
- 2017 m. spalio 24 d. įsigaliojo pakeista gamtinių dujų vartojimo pajėgumų nustatymo ir apmokestinimo tvarka, leisianti mažinti išlaidas dujų vartotojams, kurie gamtines dujas vartoja nereguliariai ar kaip rezervinį kurą. Skaičiuojama, kad vien tik 2017 m. spalio 24 – gruodžio 31 d. šie pakeitimai leido verslui, daugiausiai smulkioms ir vidutinėms pramonės įmonėms, sutaupyti apie 744 tūkst. eurų dėl mažesnės tiekimo saugumo dedamosios gamtinių dujų kainoje.
- Diversifikuotas gamtinių dujų tiekimas už vieną mažiausių importo kainų ES: Lietuva pateko į penketuką mažiausiai už gamtines dujas mokančių ES valstybių narių; į Lietuvą dujos tiekios iš 5 skirtingų šaltinių.
- Skirtas finansavimas gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo sistemos modernizavimo projektams.

1.5.3. Pilietiškumo ugdymas, pilietinių galių ir žmogaus teisių apsaugos stiprinimas

Pilietinės visuomenės instituto duomenimis, Lietuvos visuomenės pilietinės galios indeksas, palyginti su 2014–2015 m., padidėjo 3,6 punkto ir pasiekė planuojamą 2019 m. rodiklio reikšmę. Labiausiai šį pokytį lėmė vienos iš sudedamųjų indekso dalių – pilietinės įtakos suvokimo visuomenėje – augimas: pilietinės įtakos suvokimo indeksas siekia 55,2 balo (vidutinė šio indekso reikšmė 2015 m. – 44,7). Labiausiai 2016 m. padidėjo gyventojų tikėjimas asmenine, visuomeninių organizacijų bei bendruomenių, verslininkų ir žiniasklaidos atstovų įtaka valstybėje priimamiems sprendimams.

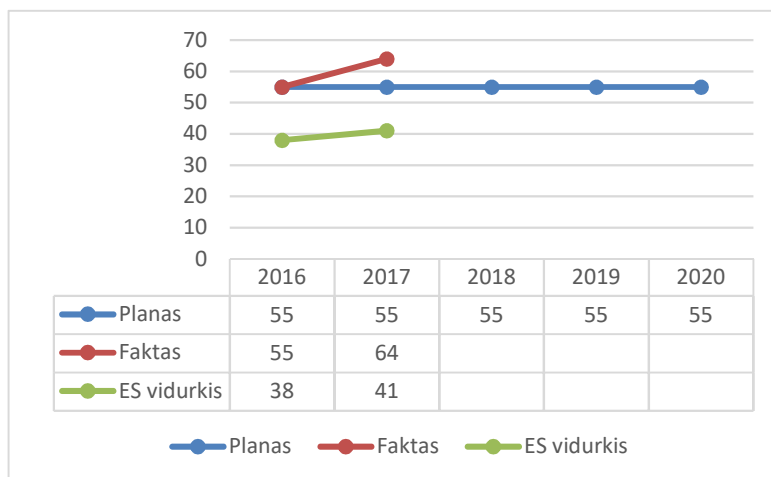
47 pav. Pilietinės galios indeksas



Duomenų šaltinis: Pilietinės visuomenės institutas

Didesnis dėmesys, išaugęs įvairių projektų ir iniciatyvų skaičius ES viešinimo klausimams užtikrino didėjančią Lietuvos visuomenės pasitikėjimą ES ir jos veikla (64 proc., augimas, palyginti su 2016 m., – 9 proc.). Pažymėtina, kad Lietuvos visuomenė ES vertina palankiausiai iš visų 28 ES valstybių, o tai gerokai (23 proc.) viršija ES vidurkį.

48 pav. Visuomenės pasitikėjimas ES ir jos veikla (proc.)

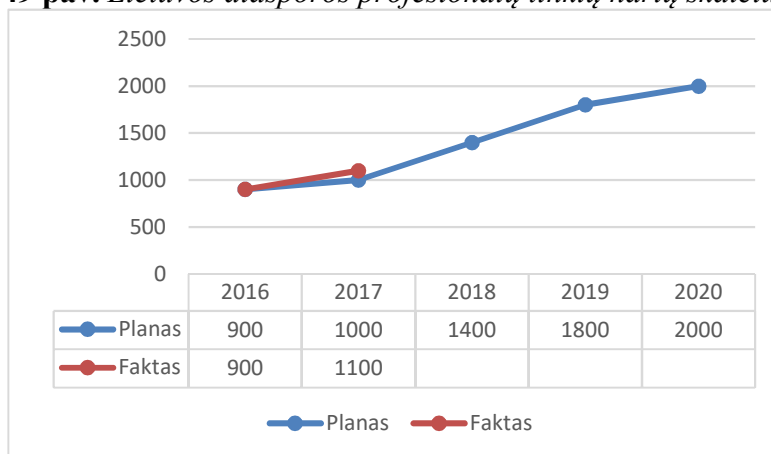


Duomenų šaltinis: Eurobarometras

Nemažėjant emigracijos srautams ir didėjant užsienyje gyvenančių lietuvių skaičiui, būtina vis didesnę dėmesį skirti lietuviybės užsienyje ir užsienio lietuvių ryšių su Lietuva stiprinimui, Lietuvos diasporos sutelkimui valstybei stiprinti ir jos vardui garsinti. Todėl 2017 m. pradėti tolesnio užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą modelio, kuris turėtų būti patvirtintas 2020–2029 m. laikotarpiui, kūrimo darbai. Pradėti dvišaliai susitikimai su programos partneriais ir kitomis įstaigomis bei organizacijomis, siekiant, kad užsienyje gyvenantys lietuviai būtų aktyviau ir plačiau įtraukiami į įvairias veiklos sritis Lietuvoje.

2017 m. užsienio lietuvių veikla buvo remiama **43 užsienio šalyse**. Taip pat atlikta Lietuvos diplomatinė atstovybių ir konsulinė įstaigų apklausa dėl lietuvių profesionalų tinklų pagal 23 veiklos sritis. Sudarytas **1 100** Lietuvos diasporos profesionalų kontaktų sąrašas pagal **23** veiklos sritis.

49 pav. Lietuvos diasporos profesionalų tinklų narių skaičius



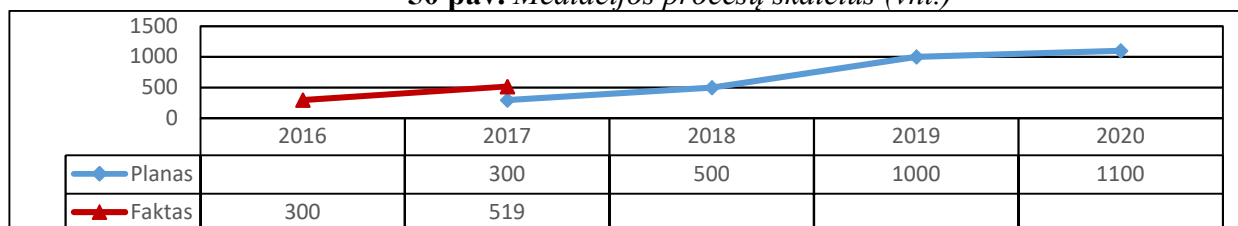
Duomenų šaltinis: Užsienio reikalų ministerija

2017 m. sausio 5 d. Vidaus reikalų ministerija ir Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras pasirašė sutartį dėl Migracijos informacijos centro, skirto informacijai ir konsulinei pagalbai visais su grįžimu į Lietuvą ir gyvenimu Lietuvoje susijusiais klausimais teikti, funkcionavimo užtikrinimo. Pažymėtina, kad norintys grįžti į Lietuvos Respubliką visą informaciją vieno langelio principu gauna Migracijos informacijos centre „**Renkuosi Lietuvą**“, kuris iš esmės yra pagrindiniai informacijos vartai, kai reikia nukreipti, informuoti ir konsultuoti grįžusius ar atvykusius į Lietuvą asmenis.

Siekiant šviesti ir konsultuoti visuomenę informacinių grėsmių klausimais, mažinti informacinę atskirtį tarp visuomenės narių ir didinti prieinamumą tarp pažeidžiamų visuomenės grupių, Lietuvoje 2017 m. visuomenei perskaitytos 285 (2016 m. – 206) paskaitos apie informacines grėsmes apie 10 500 klausytojų auditorijai (2016 m. – 7 500 klausytojų).

Stiprinant **žmogaus teisių apsaugą ir pasitikėjimą teisingumo sistema**, 2017 m. birželio 29 d. Seime buvo priimti Teisingumo ministerijos parengti Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo ir su juo susijusių teisės aktų pakeitimai, skatinantys mediacijos plėtrą civiliniuose ginčiuose. Mediacija yra paprastesnis, greitesnis ir dažnai gerokai pigesnis ginčų sprendimų būdas, palyginti su analogiškais procesais, vykstančiais teismuose. Todėl mediacijos plėtra ne tik skatina taikų ginčų sprendimą, bet ir padeda sumažinti teismų darbo krūvį, taupyti privačių asmenų, valstybės biudžeto lėšas, skiriamas ginčams spręsti teisme.

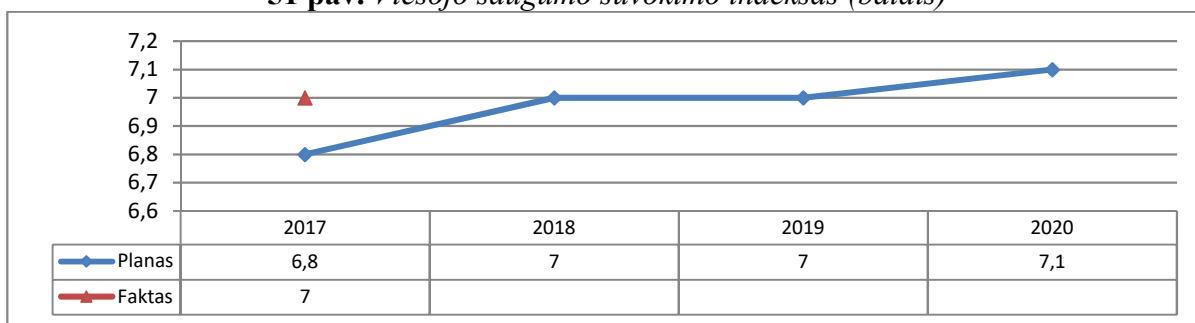
50 pav. Mediacijos procesų skaičius (vnt.)



Duomenų šaltinis: Teisingumo ministerija

1.5.4. Viešojo saugumo stiprinimas ir bausmių vykdymo sistemos modernizavimas

51 pav. Viešojo saugumo suvokimo indeksas (balais)



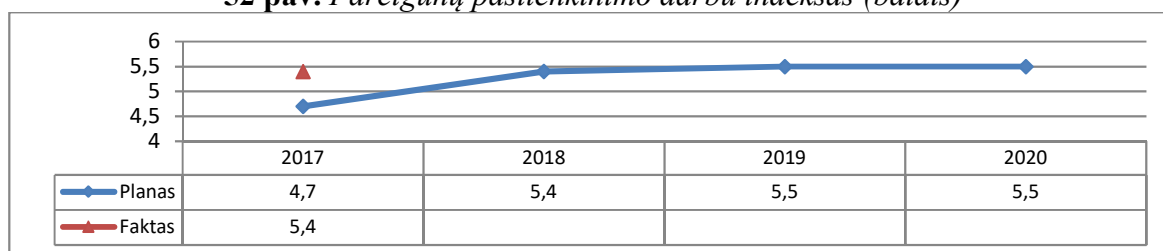
Duomenų šaltinis: Vidaus reikalų ministerijos užsakymu UAB „Baltijos tyrimai“ atlikta apklausa

Viešojo saugumo suvokimo indeksas apima tris dedamąsias: gyventojų saugumo jausmo suvokimą, rizikos tapti nusikaltimo auka ir kriminogeninės situacijos vertinimą. 2017 m. pasiekta reikšmė viršijo planuotąją. Įtakos tam galėjo turėti policijoje įdiegtas naujas viešosios ir kriminalinės policijos veiklos modelis, kuris leido padidinti gatvėje dirbančių policijos pareigūnų bei ekipažų skaičių ir policijai greičiau reaguoti į iškvietus. Policija tapo matomesnė. Vidutinis reaguojančių į įvykius policijos pajėgų skaičius padidėjo daugiau kaip 50 proc. (nuo 200 iki 350 ekipažų). Sutrumpėjo policijos reagavimo į visų kategorijų įvykius laikas. Pavyzdžiui, vidutinis reagavimo į A tipo įvykius laikas 2017 m. sutrumpėjo iki 7 min. 9 sek. (atitinkamai 2016 metais – 7 min. 39 sek., 2015 metais – 9 min. 15 sek.). Taip pat paminėtina ir tai, kad 2017 m., palyginti su 2016 m., užregistruotų nusikalstamų veikų viešosiose vietose skaičius sumažėjo 11 proc., iš jų gatvėse – 13 proc.

Svarbu pažymėti, kad 2017 m. parengtas Lietuvos Respublikos **vidaus tarnybos statuto pakeitimo** įstatymo projektas, kurio tikslas – suvienodinti vidaus reikalų, teisingumo ir finansų ministrų valdymo sričių statutinėse įstaigose tarnaujančių pareigūnų statuso, darbo užmokesčio, socialinių garantijų teisinį reglamentavimą, paliekant kai kuriuos skirtingų statutinių įstaigų sistemų ypatumus, sukurti teises prielaidas palaipsniui didinti pareigūnų darbo užmokestį.

Siekiant nuosekliai didinti pareigūnų darbo užmokestį 2017–2020 m., esant vidinių rezervų galimybei, vieno pareigūno vidutinis darbo užmokestis 2017 m., palyginti su 2016 m., padidėjo vidutiniškai 55 eurais (12 proc). 2017 m. visoms vidaus reikalų statutinėms įstaigoms papildomai skirta 31 mln. eurų. Tai leido ne tik padidinti pareigūnų darbo užmokestį, bet ir pagerinti jų aprūpinimą – dėl to pagerėjo pareigūnų pasitenkinimo darbu indeksas.

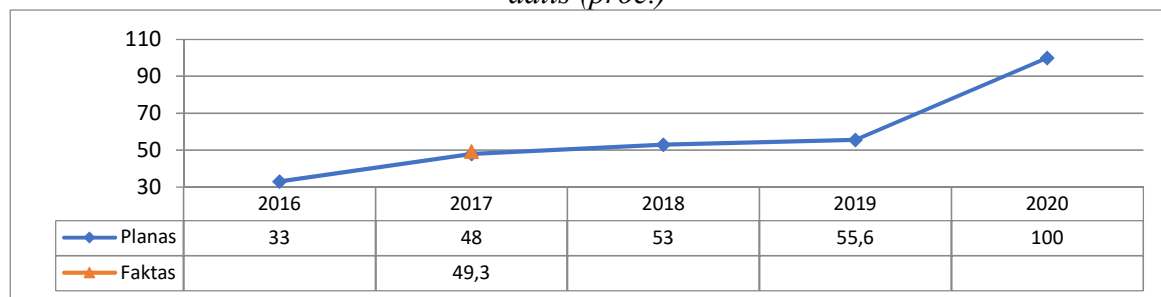
52 pav. Pareigūnų pasitenkinimo darbu indeksas (balais)



Duomenų šaltinis: Vidaus reikalų ministerija

Siekiant sustiprinti **ES išorės sienų apsaugą**, 2017 m. įrengta apsauginė segmentinė apie 45 km ilgio tvora Pagėgių pasienio rinktinės Kybartų, Rociškių, Vištyčio užkardų saugomuose valstybės sienos ruožuose su Rusijos Federacija. Ypatingas dėmesys buvo skiriamas modernių sienos stebėjimo technologijų prie ES išorės sienos (Lietuvos dalies) įrengimui, jų integralumo ir funkcionalumo užtikrinimui.

53 pav. ES išorės sienos (Lietuvos dalies), stebimos taikant modernias sienos stebėjimo technologijas, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos informacinė sistema „Siena“

Kuriant **integruotą krizių valdymo ir hibridinių grėsmių užkardymo sistemą**, atlikti gyventojų perspėjimo ir informavimo sistemos išplėtimo į 4G tinklus darbai visuose mobiliojo ryšio operatorių tinkluose.

Svarbu pabrėžti, kad 2017 m. pavyko išsaugoti 2016 m. **pasiektą žymų eismo saugos pagerėjimą**, kai šalies keliuose per metus žuvusiųjų skaičius, palyginti su ankstesniais metais, buvo sumažėjęs 22,3 proc. 2017 m. eismo įvykių šalies keliuose sumažėjo 0,3 proc., beveik nepakito per metus žuvusiųjų skaičius (padidėjo 2 žmonėmis 1 mln. gyventojų), sužeista 0,1 proc. daugiau žmonių.

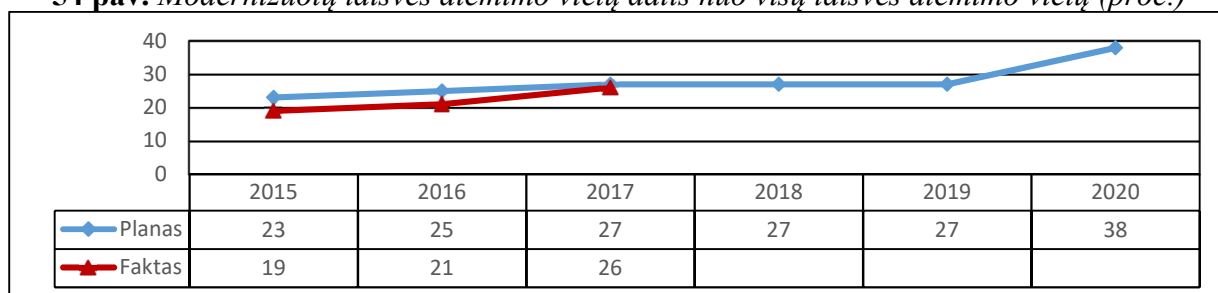
Vis dėlto eismo saugumas keliuose tebėra opi problema. Neatsakingas vairavimas, leistino greičio viršijimas, pėsčiųjų neatidumas gatvėse ir keliuose, vairavimas išgėrus – pagrindinės priežastys, sukeliančios nelaimės keliuose.

2017 m. parengti Administracinių nusižengimų kodekso ir Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo pakeitimų projektai. Pagal numatomus teisės aktų pakeitimus, už prasižengimą vairuojant neblaiviam būtų skiriamas trumpesnis teisės vairuoti transporto priemonės atėmimo terminas, kuriam pasibaigus atsirastų įpareigojimas transporto priemonės vairuotojui dalyvauti Alkoblokų programoje (transporto priemonėje įrengti antialkoholinį variklio užraktą). Projektuose numatytos nuostatos, kad asmuo nustatytą laiką galės vairuoti tik transporto priemones, kuriose įrengti antialkoholiniai variklio užraktai. Taip būtų sudarytos sąlygos vairuotojui neprarasti vairavimo įgūdžių ir darbo.

Eismo saugai gerinti modernizuojama Lietuvos kelių infrastruktūra, įrengiamos inžinerinės eismo saugos priemonės, diegiamos inovatyvios eismo saugos priemonės, kurios, tikimasi, paskatins vairuotojus kelyje elgtis atsakingiau. 2017 m. 25 kelių ruožuose įrengta 50 vidutinio greičio matavimo sistemų; įrengti 3 daugiafunkčių pažeidimų kontrolės sistemos postai, kurie leidžia lengviau valdyti transporto priemonių srautus ir identifikuoti pažeidėjus (neapsidraudusius, neturinčius techninės apžiūros), nustatyti sunkiasvores transporto priemones, kurios viršija leistinas svorio ir parametrų normas.

Modernizuojant bausmių vykdymo sistemą, buvo siekiama atnaujinti laisvės atėmimo vietų įstaigas ir jų veiklos metodus, kad būtų skatinama keisti požiūrį į nuteistąjį, plėtoti tarptautinius reikalavimus atitinkančią šiuolaikinę infrastruktūrą. Veiklos ir infrastruktūros pokyčiai lemia didesnę bausmių vykdymo sistemos taupumą, įstaigų veiklos saugumą ir geresnes darbuotojų darbo ir įkalintų asmenų laikymo sąlygas.

54 pav. Modernizuotų laisvės atėmimo vietų dalis nuo visų laisvės atėmimo vietų (proc.)

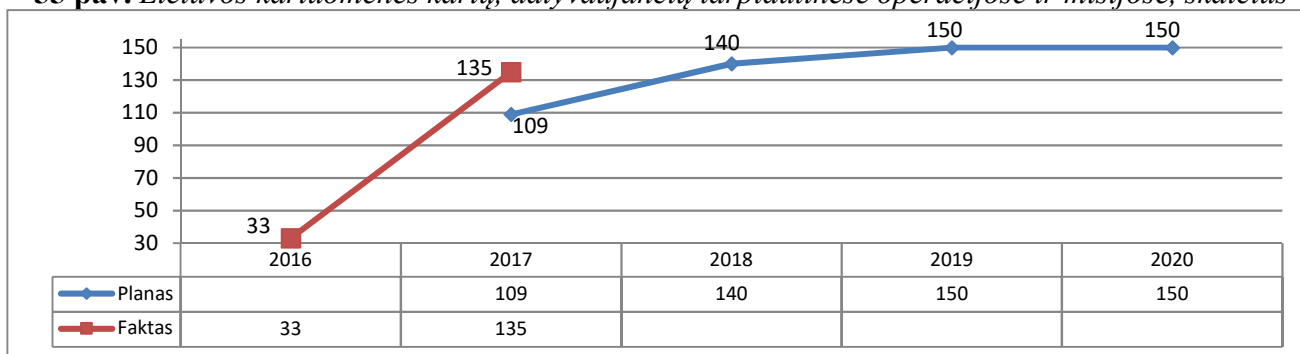


Duomenų šaltinis: Kalėjimų departamentas prie Teisingumo ministerijos

1.5.5. Valstybės interesų įgyvendinimo tarptautinėje bendruomenėje užtikrinimas

Nors pastaraisiais metais dėl saugumo situacijos Lietuva labiau susitelkusi į teritorinę gynybą, kartu išlaikytas ir padidintas **indėlis į tarptautines operacijas, rodant solidarumą su sąjungininkais** ir prisidedant prie globalių saugumo iššūkių, tokių kaip tarptautinis terorizmas, sprendimo.

55 pav. Lietuvos kariuomenės karių, dalyvaujančių tarptautinėse operacijose ir misijose, skaičius



Duomenų šaltinis: Krašto apsaugos ministerija

2017 m. Lietuvos karių, dalyvaujančių tarptautinėse operacijose ir misijose, skaičiaus didėjimą daugiausiai lėmė didesnis indėlis į JT vadovaujamą stabilizavimo operaciją MINUSMA, Malyje, ir prasidėjusi nacionalinė karinė mokymo operacija Ukrainoje. Taip pat 2017 m. Karinių jūrų pajėgų Laivų apžiūros grupė išvyko į ES operaciją SOPHIA, o PRISM kariai buvo išsiųsti į operaciją Afganistane.

2017 m. buvo tęsiama ilgalaikiais nacionaliniais interesais, jų įgyvendinimo tęstinumu grindžiama Lietuvos užsienio politika, pabrėžiant **solidaraus demokratinių valstybių bendradarbiavimo**, tarptautinės teisės viršenybės, pagarbos žmogaus teisėms bei laisvėms ir gerų kaimyninių santykių palaikymo principus.

Pagal 2017 m. pabaigoje Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ atliktą gyventojų apklausą **daugiau nei trečdalis Lietuvos gyventojų (36 proc.) mano, kad Lietuvos interesų tarptautinėje bendruomenėje įgyvendinimas yra užtikrintas**, tarp besidominčių užsienio politika gyventojų šis procentas yra dar didesnis ir siekia 55 proc.

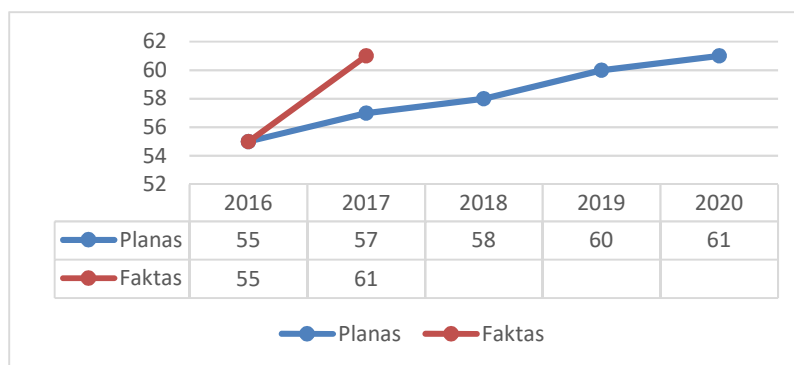
2017 m. diplomatinė tarnyba intensyviai dirbo, siekdama sustiprinti strateginius santykius su **JAV, Vokietija, Prancūzija ir Jungtine Karalyste**. Lietuva ir toliau kryptingai telkė **bendrą Baltijos šalių ir kitų ES valstybių narių poziciją dėl branduolinės saugos ES ir Lietuvos kaimynystėje**, akcentuodama, kad Astravo atominės elektrinės projektas vystomas nesilaikant tarptautinių branduolinės saugos ir aplinkosaugos standartų. Lietuva, įtvirtinusi Astravo atominės elektrinės klausimus tarptautinėje darbotvarkėje, sustiprino daugiašalį šios problematikos dėmenį, kuris įrodo, kad ne tik Lietuva, bet ir tarptautinė bendruomenė mato ir principingai kelia branduolinės saugos problemas Astravo atominėje elektrinėje.

2017 m. įvyko **20 aukšto lygmens susitikimų su Baltijos ir Šiaurės valstybių atstovais**, kurių metu sutarta dėl būtinybės glaudžiau ir intensyviau bendradarbiauti sprendžiant karinio saugumo, hibridinių grėsmių ir strateginės komunikacijos klausimus, didelis dėmesys skirtas energetinių tinklų sinchronizacijos ir kitiems energetinio saugumo projektams, stengtasi paspartinti „Rail Baltica“ projekto įgyvendinimą.

2017 m. **nemažas Lietuvos ir Lenkijos aukštų pareigūnų vizitų ir susitikimų skaičius (6)** lėmė politinio dvišalių santykių atšilimo kreivę. Buvo tęsiamas puikus dialogas ir bendradarbiavimas su Lenkija esminiais nacionaliniam saugumui įtakos turinčiais klausimais. Siekiant sumažinti trečiųjų šalių informacijos sklaidą tarp lenkų kilmės Lietuvos piliečių, paskelbtas Lenkijos televizijos programų retransliavimo konkursas.

2017 m. toliau stengtasi plėtoti demokratinėmis vertybėmis grindžiamą ir nacionalinio saugumo interesus atitinkančią Rytų kaimynystės politiką, surengta 13 aukšto lygio susitikimų, suorganizuoti 23 viešosios diplomatinės renginiai, skirti Gruzijos, Moldovos ir Ukrainos santykių su ES aktualijoms, tai pat šių šalių asociacijoms susitarimams su ES įgyvendinti.

56 pav. Rytų partnerystės šalims per Užsienio reikalų ministerijos vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programą skiriamos vystomojo bendradarbiavimo paramos dalis, tenkanti Gruzijai, Moldovai ir Ukrainai (proc.)



Duomenų šaltinis: Užsienio reikalų ministerija

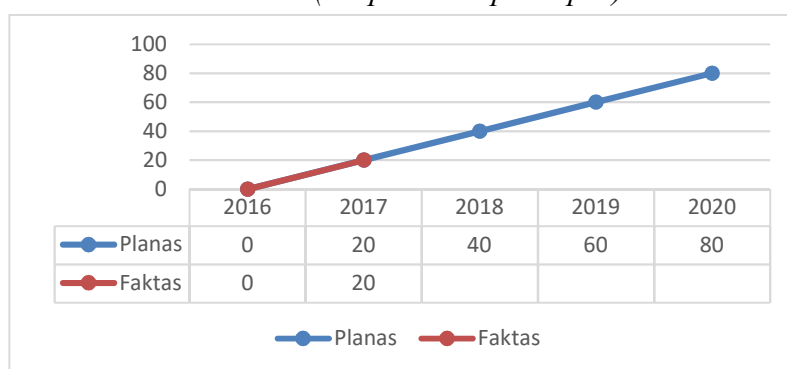
2017 m. iš Užsienio reikalų ministerijos vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos Rytų partnerystės šalims skirtos lėšos sudarė 61 proc. visų lėšų, t. y. 1 186 tūkst. eurų, iš jų Ukrainai, Gruzijai ir Moldovai teko 728 tūkst. eurų.

Vykdamas bendradarbiavimą su Rytų partnerystės šalimis, ir toliau ypatingas dėmesys skiriamas Ukrainai – teikta ekspertinė parama gynybos sektoriaus reformai, vykdytas Ukrainos karių karinis rengimas ir mokymas (bendros pratybos, kursai), karių rehabilitacija, Lietuvos kariuomenės nenaudojamų ginklų ir šaudmenų perdavimas.

Skatinant Lietuvos eksportą, tiesiogines užsienio investicijas ir įvažiuojamąjį turizmą, toliau sistemingai dirbta, siekiant veiksmingo Lietuvos diplomatinė atstovybių darbo **ekonominės diplomatijos srityje ir geresnės koordinacijos tarp ekonominės diplomatijos veikloje dalyvaujančių institucijų**.

Pritaikius ES muitų suspendavimo žaliavų ir komponentų importui procedūras, Lietuvos įmonėms 2017 m. pavyko sutaupyti apie 3,3 mln. eurų importo muitų. Laisvosios prekybos susitarimų teikiamos lengvatos ir Lietuvos atstovavimas daugiašalėje prekybos sistemoje – PPO leidžia Lietuvai kasmet sutaupyti apie 16–17 mln. eurų maito mokesčių lietuviškos kilmės eksportui.

57 pav. Lietuvos įmonių pajamų didinimas naudojant prekybos politikos priemones (mln. eurų) (kaupiamasis principas)



Duomenų šaltinis: Užsienio reikalų ministerija

Papildomai atstovaujant Lietuvos įmonių interesams, ES taikomomis prekybos apsaugos priemonėmis pasiekta, kad Lietuvos įmonėms kasmet būtų užtikrinta apie 60 mln. eurų pajamų. 2017 m. pasiekta, kad būtų pratęstos antidempingo ir antisubsidijų (kompensacinės) priemonės Kinijos kilmės saulės moduliams. Tai leido išsaugoti 600 darbo vietų Lietuvoje ir neprarasti eksporto pajamų.

2017 m. ES bendrosios prekybos politikos temomis buvo nuolat konsultuojamasi su Lietuvos pramone, gamintojais, importuojančiomis įmonėmis, vartotojais ir pilietine visuomene. Svarbu paminėti, kad 2017 m. birželio 27 d. Vilniuje Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministras pasirašė Lietuvos ir Europos branduolinių mokslinių tyrimų organizacijos (toliau – **CERN**) **susitarimą** dėl asocijuotos

narystės (ratifikuotas 2017 m. gruodžio 7 d.). Lietuva pirmoji iš Baltijos šalių tapo šios didžiausios pasaulio mokslininkų vienijančios organizacijos asocijuota nare.

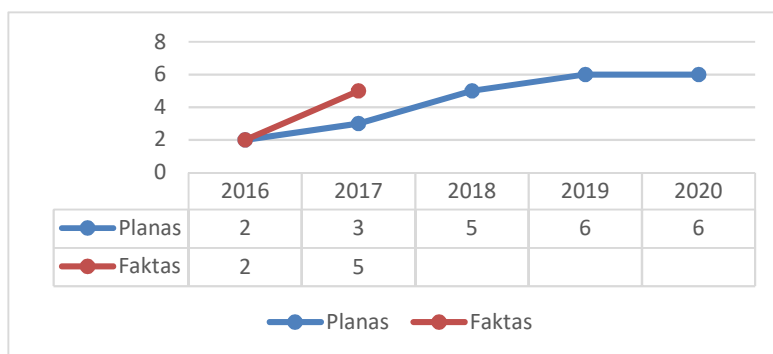
2017 m. siekta praplėsti tarptautinių susitarimų spektrą: greta bendresnių investicinių ir ekonominių sutarčių 2017 m. lapkričio 27 d. pasirašytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kinijos Liaudies Respublikos Vyriausybės susitarimo memorandumas dėl bendradarbiavimo pagal Šilko kelio ekonominės juostos ir XXI a. jūrų šilko kelio iniciatyvą. Seimui pateiktos ratifikuoti mišrios ES sutartys: **išsamus ekonomikos ir prekybos susitarimas su Kanada; ekonominės partnerystės susitarimas su Pietų Afrikos vystymosi bendrijos valstybėmis; prisijungimo protokolas prie prekybos susitarimo su Peru, kuriuo atsižvelgiama į Ekvadoro prisijungimą; tarpinis ekonominės partnerystės susitarimas su Gana.**

2017 m. Užsienio reikalų ministerija toliau koordinavo institucijų pastangas, kad Lietuva 2018 m. taptų EBPO nare. Iki 2017 m. pabaigos pavyko sėkmingai baigti Lietuvos atitikties EBPO rekomendacijoms ir standartams peržiūras 12 komitetų, o dėl atitikties pripažinimo 6 komitetuose liko tik sutvarkyti formalumus.

Siekiant Lietuvos interesų įgyvendinimo per veiklą tarptautinėse organizacijose, rengti dokumentai, rezoliucijos, deklaracijos, paremtos JT, arba prisidėta šiuos dokumentus rengiant. **Bendras Lietuvos pareiškimų JT, ESBO, ET, UNESCO skaičius – 188.**

2017 m. rugsėjį Lietuva išrinkta į **JT pasaulio turizmo organizacijos (PTO)** vykdomąją tarybą (2018–2021 m. laikotarpiui) ir perrinkta Europos regiono komisijos vicepirmininke antrai dvejų metų kadencijai. Lietuvos atstovė išrinkta **Europos Tarybos vystymo banko** Administracinės tarybos pirmininke. Lietuva perrinkta antrai kadencijai į **UNESCO** Tarpvyriausybinių bioetikos komitetą (2017–2021 m. kadencijai). Pradėta rengti Lietuvos kandidatavimo į ŽTT kampanijos strategija ir prioritetai, sukurtas Lietuvos kandidatavimo į ŽTT kampanijos logotipas. Lietuva perrinkta antrai kadencijai į **UNESCO** Tarpvyriausybines programos „Informacija visiems“ tarybą. Lietuva išrinkta į **UNESCO** Tarptautinės komunikacijos plėtros programos (IPDC) tarpvyriausybinių tarybą (2017–2021 m. kadencijai).

58 pav. Lietuvos / Lietuvos atstovų, išrinktų į tarptautines organizacijas, skaičius (kaupiamasis principas)



Duomenų šaltinis: Užsienio reikalų ministerija

Lietuva siekia plėsti vystomojo bendradarbiavimo veiklą bei didinti lėšas vystomajam bendradarbiavimui, atsižvelgiant į Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus – **iki 2030 m. oficialiai vystymosi paramai turi būti skiriama ne mažiau kaip 0,33 proc. bendrųjų nacionalinių pajamų.** 2017 m. lapkričio 15 d. patvirtintas atnaujintas Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinis veiklos planas 2018–2020 m., kuriuo nustatomos Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos kryptys ir jų įgyvendinimo priemonės ir siekiama Lietuvos tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimo. Plano įgyvendinime dalyvaujančių institucijų skaičius per metus išaugo nuo 13 iki 17, 2018 m. suplanuota įgyvendinti priemonių, kurių bendra vertė 11 929,5 tūkst. euro, 2019 m. – 11 117 tūkst. eurų, 2020 m. – 10 884 tūkst. eurų.

2. Ministerijų 2017 m. veiklos apžvalga

2.1. Aplinkos ministerija

Dėl šalies ekonominės padėties ir mažų gyventojų pajamų svarbiausia gyventojams yra įsigyti pirmo būtinumo prekių ir paslaugų, o aplinkos kokybei gerinti skiriamas mažesnis dėmesys arba jo visai neskiriama.

Taip pat paminėtina, kad 2017 m. būta intensyvių ir dažnų liūčių, potvynių ir kitų gamtos reiškinių. Dėl nepakankamos lietaus nuotekų infrastruktūros šalies miestuose, ypač didmiesčiuose, pablogėjo paviršinių telkinių vandens būklė, taip pat nebuvo sudarytos tinkamos sąlygos sėkmingai vykdyti daugiabučių namų modernizavimo procesus.

1 strateginis tikslas – užtikrinti Lietuvos gyventojams tinkamą aplinkos kokybę, išsaugoti biologinę įvairovę ir kraštovaizdžio savitumą.

Geriamasis vanduo ir nuotekos. 2017 m. buvo parengtas Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, numatantis individualių nuotekų tvarkymo sistemų sukūrimo teisinis prielaidas, nustatant, kad visos būtinosios veiklos sąnaudos būtų įtrauktos į paslaugų kainą, įtraukiant investicijas, reikalingas infrastruktūros rekonstrukcijai ir plėtrai. Siekiant sukurti individualių nuotekų tvarkymo apskaitos ir kontrolės sistemą, numatoma inicijuoti užsakomąjį darbą individualių nuotekų tvarkymo sistemų inventorizacijai atlikti (šiuo metu rengiama užsakomojo darbo techninė specifikacija).

Komunalinių atliekų perdirbimas. 2017 m. buvo vykdomos priemonės, skatinančios, kad komunalinių atliekų tvarkymas būtų pagrindinis prioritetas atliekų tvarkymo hierarchijoje. Plečiama antrinių žaliavų surinkimo sistema. Tai lemia didesnę atskirai surenkamų ir geresnės kokybės atliekų surinkimą. Be to, Aplinkos ministerija kasmet skiria savivaldybėms lėšų dotacijoms – 2017 m. jos buvo skirtos pakuočių atliekų surinkimo priemonėms (konteineriams) įsigyti.

2017 m. parengti teisės aktų pakeitimo projektai, kuriuose nustatyti įvairių rūšių kompostų, anaerobinių raugų kokybės ir užterštumo kriterijai. Juos atitinkantis kompostas, anaerobinis raugas būtų priskiriami produktams, o ne atliekoms.

Išmetamosios šiltnamio efektą sukeliančios dujos. Nors 2017 m. duomenų dar nėra, preliminariai vertinama, kad išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis 2017 m. sudarys 503 t/1 mln. eurų BVP; išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis – 20,18 mln. t CO₂e. Augant BVP (2015 m. augo 1,6 proc., 2016 m. – 2,5 proc. ir 2017 m. – 3,7 proc.), išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis beveik nedidėja. Darytina išvada, kad Nacionalinėje klimato kaitos valdymo politikos strategijoje įtvirtinti tikslai ir uždaviniai įgyvendinami sėkmingai.

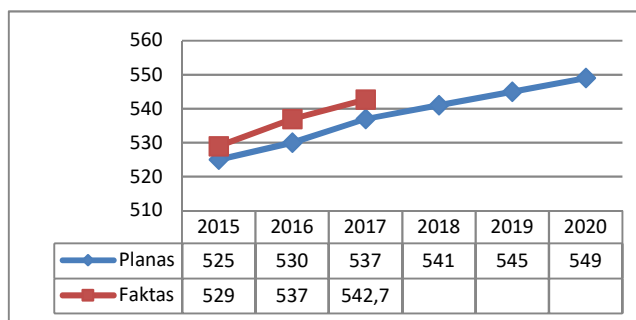
Oro kokybės rodikliai. Lietuvoje išmetamų sieros dioksido, azoto oksidų, kietųjų dalelių (DK_{2,5}), nemetaninių lakiųjų organinių junginių ir amoniako kiekis 2017 m., palyginti su 2005 m. išmestu kiekiu, toliau mažėjo.

2 strateginis tikslas – siekti racionalaus gamtos išteklių naudojimo ir tolesnio jų gausinimo, vykdyti hidrometeorologinės informacijos teikimą.

Miškai. Šalies miškingumas per metus padidėja 0,05 proc. Panaudodamos Bendrųjų miškų ūkio reikmių finansavimo programos lėšas, 2017 m. VĮ miškų urėdijos įveisė 481,4 ha naujų miškų (iš viso įveista 1 439,9 ha naujų miškų), 2017 m. sausio 1 d. miško žemės plotas buvo 2 189,6 tūkst. ha. Siekiant didesnio miškingumo, susidurta su šiomis problemomis: sumažėjus ES paramai, skirtingai naujiems miškams įveisti, privatūs žemės savininkai mažiau želdo miško, o VĮ miškų urėdijoms mažiau perduodama žemės, skirtos miškui įveisti. Šiuo metu Lietuvos miškingumas atitinka ES šalių vidurkį, tačiau siektinas didesnis miškingumas prisideda prie klimato kaitos švelninimo.

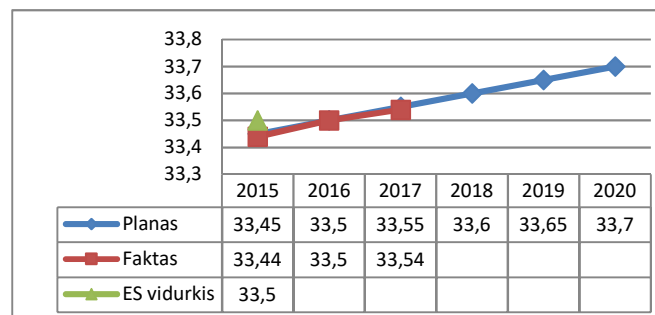
Lietuvoje augančių miškų medienos tūris didėja, nes didėja pačių miškų plotas ir jų produktyvumas, iškertamas medienos kiekis mažesnis nei prieaugis. Tai suteikia didesnių galimybių ateityje tolygiau naudoti medienos išteklius ir sudaro darnaus miškų ūkio prielaidas ilgalaikėje perspektyvoje. Daugiausiai medienos kaupiama miškuose. Iškertamų stiebų tūrio ir grynojo prieaugio santykis išlieka optimalus.

59 pav. Medienos išteklių kiekis šalies miškuose (mln. m³)



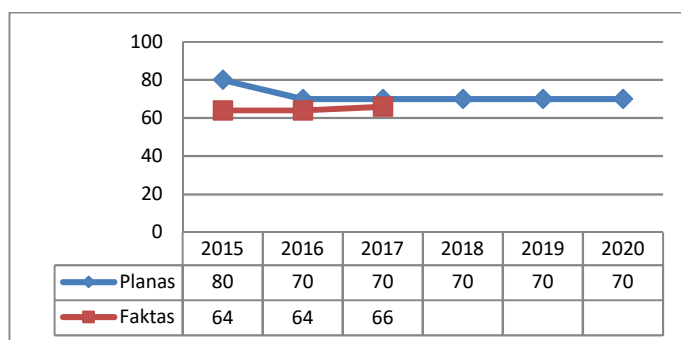
Duomenų šaltinis: Valstybinė miškų tarnyba

60 pav. Lietuvos miškingumas (miško žemės ploto santykis su Lietuvos teritorijos plotu) (proc.)



Duomenų šaltinis: Valstybinė miškų tarnyba

61 pav. Lietuvos miškuose iškertamo stiebų tūrio ir grynojo prieaugio santykis (proc.)



Duomenų šaltinis: Valstybinė miškų tarnyba

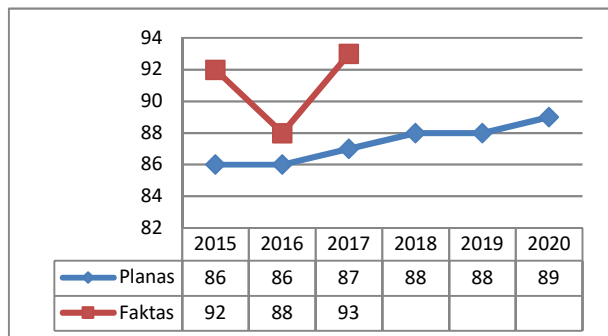
VĮ miškų urėdijų pertvarka. 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojo 2017 m. liepos 11 d. priimti Miškų įstatymo pakeitimai. 2017 m. rugpjūčio–gruodžio mėnesiais atlikti valstybinių miškų valdymo reformos parengiamieji darbai: patvirtinta Valstybinio miškotvarkos instituto valdyba, parengtas reorganizavimo veiksmų planas ir visų 42 miškų urėdijų reorganizavimo sąlygos, atlikta pirminė miškų urėdijų turto, sutarčių, kreditorių ir kita inventorizacija, kita.

Buvo reorganizuotos 42 miškų urėdijos ir įregistruota nauja valstybės įmonė Valstybinių miškų urėdija. Ji apjungė visas 42 miškų urėdijas, kurių pagrindu palaipsniui (iki 2019 m. sausio 1 d.) bus steigiami centralizuotai valdomi 26 regioniniai valstybės įmonės padaliniai. Generalinė miškų urėdija, paskutinė senosios sistemos sudėtinė dalis, galutinai bus likviduota iki 2018 m. gegužės 31 d. 2018 m. bus įgyvendinamas kitas valstybinių miškų valdymo konsolidavimo proceso etapas, kurio metu bus optimizuojama įmonės veikla, centralizuojamos bendrosios funkcijos, standartizuojami miškų ūkio veiklos procesai ir kita. Visiškai užbaigus valstybinių miškų ūkio valdymo pertvarką ir sukūrus efektyviai veikiančią valstybės įmonę, kasmet bus sutaupoma po 10 mln. eurų įmonės lėšų ir iki 3 mln. eurų valstybės biudžeto lėšų. Šias lėšas planuojama panaudoti miškininkų atlyginimams didinti ir miškų gamtosauginėms funkcijoms stiprinti.

Hidrometeorologinės prognozės. Nuosekliai daugėja pasitvirtinančių hidrometeorologinių prognozių. Metų pabaigoje parengta ir įdiegta naujausia HARMONIE modelio versija CY40. Šis modelis gali ne tik tiksliau apskaičiuoti vėjo greitį, kritulių intensyvumą, matomumą, bet ir yra geriau pritaikytas prognozuoti mažo masto sudėtingus konvekcinius reiškinius (škvalą, krušą ir kita), pavojingus vėjo poslinkius, kurie dažnai padaro didelės žalos ir buvo sunkiai prognozuojami naudojant kitus skaitmeninius meteorologinius prognozių modelius. Nuo 2017 m. pabaigos skaičiavimai atliekami 8 kartus per parą,

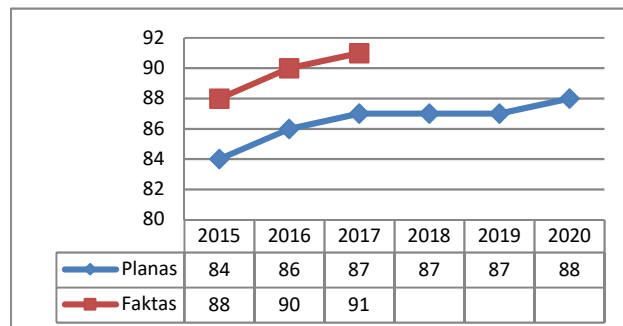
taigi dažniau atnaujinama ir patikslinama informacija, skirta visuomenės, kelių priežiūros, skrydžių bei visos Lietuvos infrastruktūros saugumui gerinti.

62 pav. Hidrometeorologinių prognozių ir perspėjimų apie pavojingus meteorologinius reiškinius (išplitusius daugiau nei trečdalyje šalies teritorijos) pasitvirtinimas (proc.)



Duomenų šaltinis: Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos

63 pav. Hidrometeorologinių prognozių ir perspėjimų apie pavojingus meteorologinius reiškinius pasitvirtinimas (proc.) (aerodromų prognozių pasitvirtinimas)

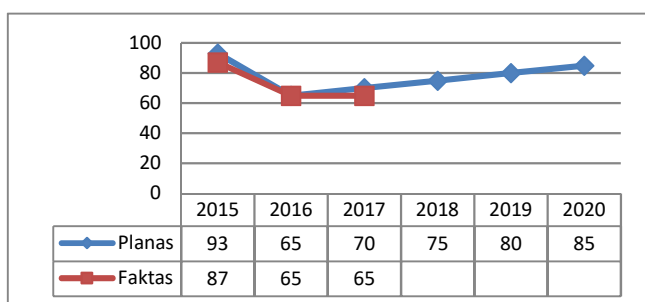


Duomenų šaltinis: Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos

3 strateginis tikslas – vykdyti darnaus vystymosi principus atitinkantį teritorijų planavimo, statybos ir būsto plėtros procesų, statinių naudojimo ir priežiūros valstybinį reguliavimą.

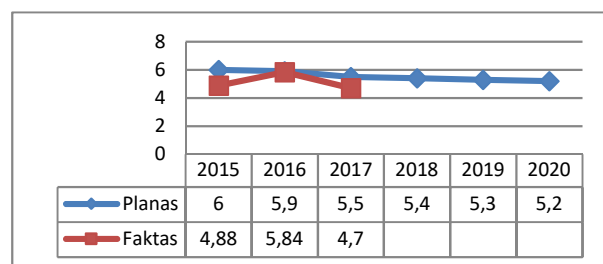
Teritorijų planavimas ir statybos. 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojus Statybos įstatymo naujos redakcijos nuostatomis, atnaujinti dauguma statybos techninių reglamentų. Jie buvo apjungti ir suvienodinti, siekiant, kad nacionaliniai normatyviniai dokumentai atitiktų ES teisę ir šiuolaikines technologijas, palengvintų administracinę bei biurokratinę našą. Konsolidavus statybos techninius reglamentas, trečdaliu sumažėjo bendras statybos techninių reglamentų skaičius. 2017 metais atlikta 17 370 teritorijų planavimo ir statybos procesų patikrinimų, esminių teisės aktų reikalavimų pažeidimų nustatyta 4,7 proc. atvejų.

64 pav. Teisiškai sureguliuota statybos normavimo proceso dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Aplinkos ministerija

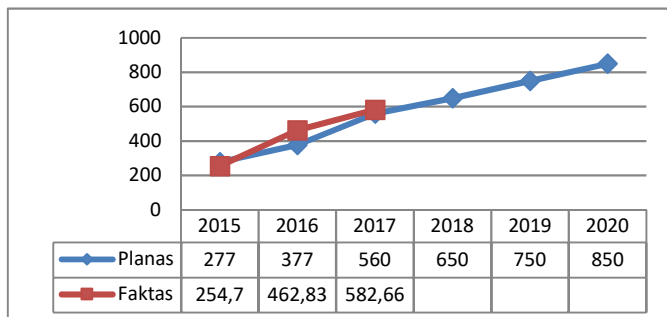
65 pav. Teritorijų planavimo ir statybos procesų patikrinimų, kurių metu nustatyti esminiai teisės aktų pažeidimai, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos

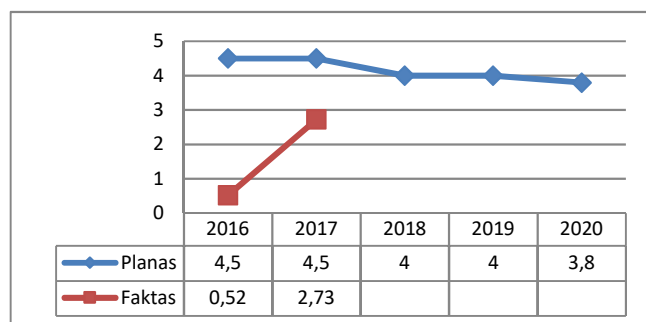
Daugiabučių namų atnaujinimas (modernizavimas). 2017 m. modernizuoti (atnaujinti) 403 daugiabučiai namai, todėl šiluminės energijos sąnaudos daugiabučiuose namuose sumažintos apie 582,7 GWh per metus (planuota 560 GWh per metus). Atliekant 2013 m. atnaujintų (modernizuotų) 12 daugiabučių namų energinį auditą, nustatyta, kad modernizuoti namai, šildomi iš miesto centralizuotų tinklų, patalpoms šildyti suvartoja šiluminės energijos 59–74 proc. mažiau nei prieš renovaciją. 2017 metais visuomenė buvo aktyviai šviečiama teritorijų planavimo ir statybų klausimais, informuojama apie atnaujinimo (modernizavimo) programas, išplėstas konsultacijų centras – per 2017 metus suteikta daugiau nei 20 tūkst. konsultacijų.

66 pav. Sutaupyta suminis galutinės energijos kiekis (skaičiuojamųjų šiluminės energijos sąnaudų sumažėjimas daugiabučiuose namuose, pastatytuose pagal galiojusius iki 1993 metų statybos techninius normatyvus (nuo 2005 metų), GWh per metus)



Duomenų šaltinis: Aplinkos ministerija, VšĮ Būsto energijos taupymo agentūra

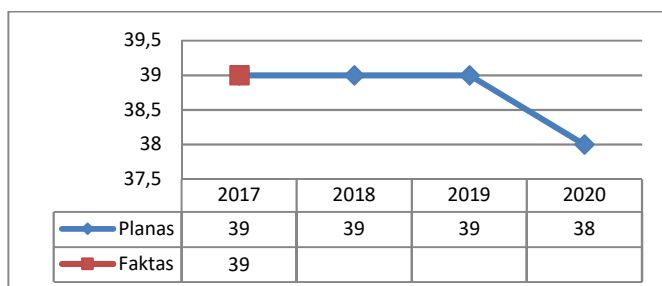
67 pav. Pastatų atnaujinimo (modernizavimo) patikrinimų (atliekant statybos užbaigimo procedūras), kurių metu nustatyti teisės aktų pažeidimai, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos

Urbanizacija. Lietuvos urbanistinės sistemos pagrindą sudaro 5 didžiausi šalies miestai: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai ir Panevėžys. Juose gyvena per 60 proc. visų Lietuvos miestų gyventojų (apie 40 proc. visų Lietuvos gyventojų). Esamas gyventojų tankis didžiųjų miestų užstatytose teritorijose – 39 gyv./ha, tai nedaug daugiau už minimalų rekomenduojamą tankį (minimalus rekomenduojamas – 30 gyv./ha, maksimalus – 150 gyv./ha), kurio reikia, kad atsirinktų kuriama techninė ir socialinė infrastruktūra. Šio tankio mažėjimas didina miestų infrastruktūros eksploatacijos kaštus. Gyventojų tankis šių miestų užstatytose teritorijose nusako ne tik pačių miestų darnumą, jų funkcijų ir veiklos gyvybingumą, bet ir reikšmingai veikia regionų raidą. Siekiant gerinti situaciją, rengiama Urbanistinė chartija, kurioje būtų nustatyti miestų vystymosi principai, grindžiantys nacionalinę urbanistinę politiką. Tikėtina, kad šie principai leis veikti taip, kad gyventojų tankumas miestų užstatytose teritorijose nemažėtų (rizika gali kilti dėl stiprių išorinių veiksnių, t. y. tarptautinės migracijos), o ilgainiui – didėtų.

68 pav. Gyventojų tankis 5 didžiausių Lietuvos miestų užstatytose teritorijose (gyv./ha)



Duomenų šaltiniai: Aplinkos ministerija, Lietuvos statistikos departamentas

2.2. Energetikos ministerija

Lietuva siekia tolesnės ir didesnės šalies energetikos sektoriaus integracijos į bendrąją ES energetikos rinką ir sistemas, taip didindama energetinį savarankiškumą, saugumą bei konkurenciją.

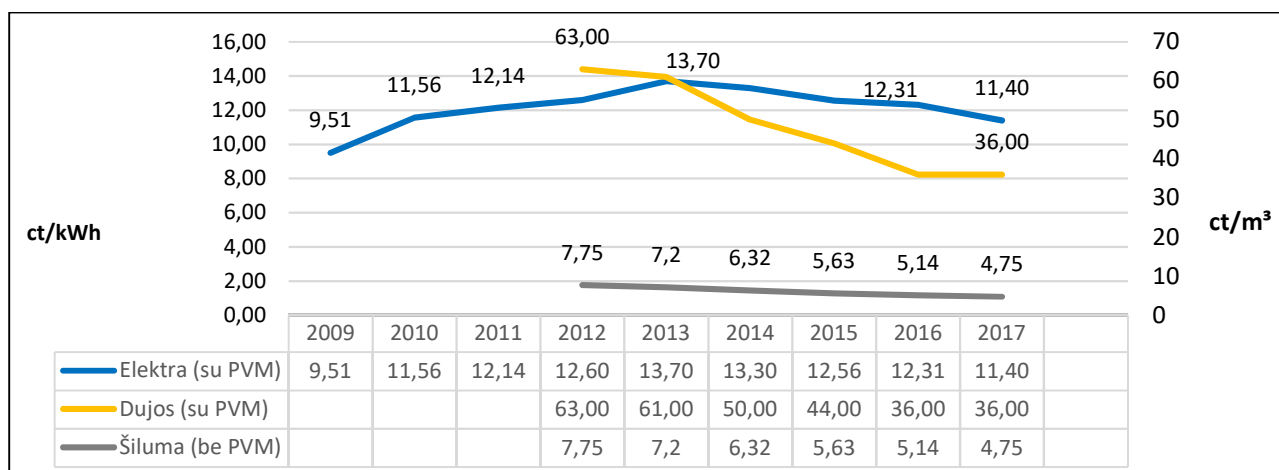
2015 m. Lietuvoje baigtos statyti elektros jungtys su Švedija („NordBalt“) ir Lenkija („LitPol Link“), veikia SGD terminalas. Tai mažina viso regiono energetinę izoliaciją ir kartu didina jo saugumą. Vis dėlto, net ir turėdamas jungčių su kitomis sistemomis, Baltijos regionas išlieka bendroje su Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalimis elektros sistemoje IPS / UPS. Tęsimos ir kitos reikšmingos Lietuvos energetinį savarankiškumą stiprinsiančios iniciatyvos bei projektai: 2017 m. lapkričio 23 d. Europos Komisija patvirtino trečiąjį ES bendro intereso projektų sąrašą, į kurį įtraukti ir 6 svarbūs Lietuvos energetikos projektai.

2018 m. turėtų būti reikšmingi, žvelgiant į naujas strategines energetikos sektoriaus plėtros kryptis, kurios įsigalios patvirtinus Nacionalinę energetinės nepriklausomybės strategiją.

1 strateginis tikslas – integruotis į ES energetines sistemas ir skatinti darnią, konkurencingą bei efektyvią energetikos sektoriaus plėtrą.

Energijos kainos. 2017 m., palyginti su 2016 m., vidutinė centralizuotai tiekiamos šilumos kaina sumažėjo 7,6 proc., o elektros kaina (pagal standartinį vienos laiko zonos tarifą buitiniams vartotojams) sumažėjo 7,4 proc. Dujų kaina išliko nepakitusi.

69 pav. Energijos kainų pokytis Lietuvoje



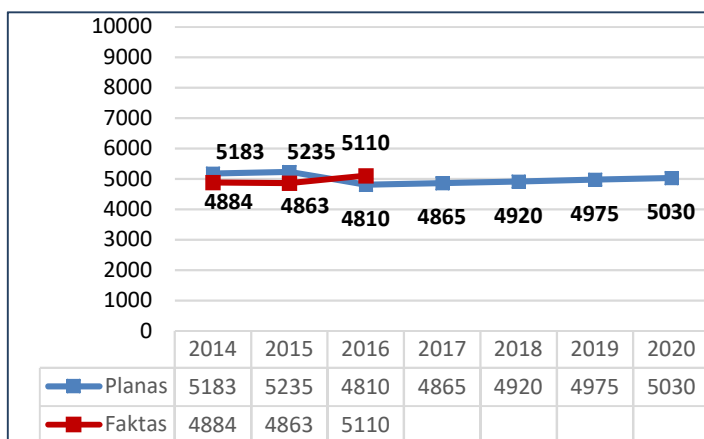
Duomenų šaltiniai: Eurostatas ir Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija

Energijos suvartojimas šalyje. Visuose sektoriuose galutinis energijos suvartojimas auga, didžiausias pokytis fiksuotas transporto (6,8 proc.) ir žemės ūkio (6,3 proc.) sektoriuose. 2017 m. kuro ir energijos balansas bus žinomas 2018 m. pabaigoje. Energijos suvartojimas transporto sektoriuje augo dėl nuosekliai didėjančių krovinių ir keleivių vežimo srautų, didėjančios sektoriaus pridėtinės vertės bei efektyvios valstybės institucijų politikos kovojant su kontrabandinėmis degalų (dizelino) patekimu į šalies teritoriją iš trečiųjų valstybių. Didėjantis galutinės energijos suvartojimas yra tiesiogiai susijęs su augančiu Lietuvos BVP. Nors 2010–2016 m. BVP išaugo 41,7 proc. – nuo 27,2 mlrd. eurų iki 38,6 mlrd. eurų, galutinis energijos suvartojimas tuo pačiu laikotarpiu išaugo 7,2 proc. – tai parodo sėkmingą veiklą užtikrinant didėjančią energijos efektyvumą.

2017 m. Energetikos ministerija pasirašė susitarimus su elektros ir dujų skirstymo bendrove „Energijos skirstymo operatorius“ (ESO) bei energijos perdavimo ir mainų įmonių grupės „EPSO-G“ bendrovėmis. Šie susitarimai iki 2020 m. padės sutaupyti apie 1,9 TWh galutinės energijos. Šiais susitarimais energetikos įmonės prisiima atsakomybę ir įsipareigoja siekti reikšmingo energijos taupymo, nesukeldamos papildomos naštos vartotojams. Taip pat 2017 m. Energetikos ministerija pasirašė energijos vartotojų švietimo ir konsultavimo susitarimus su 48 didžiausiomis energijos tiekimo įmonėmis,

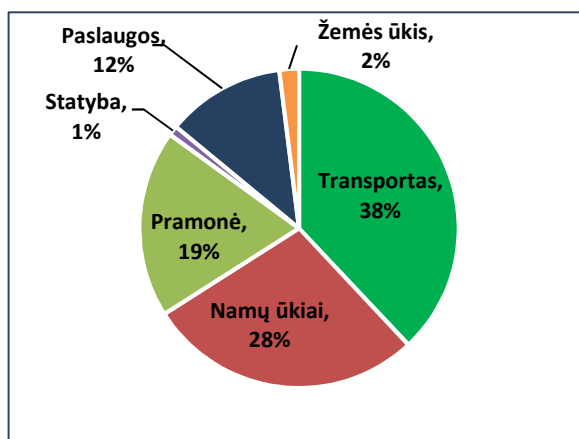
turinčiomis daugiau kaip 1 000 vartotojų. Šių susitarimų sudarymo tikslas – šviesti ir konsultuoti vartotojus apie energiją taupančias priemones ir sprendimus, kurie keičia vartotojų elgseną ir įpročius didinant energijos efektyvumą. Šios priemonės yra svarbios užtikrinant, kad iki 2020 m. bus pasiektas ES energijos sutaupymo tikslas.

70 pav. Galutinės energijos suvartojimas šalyje (tūkst. tonų naftos ekvivalentu (toliau – tne))



Duomenų šaltinis: Energetikos ministerija

71 pav. Galutinės energijos suvartojimas pagal sektorius Lietuvoje 2016 m. (proc.)



Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

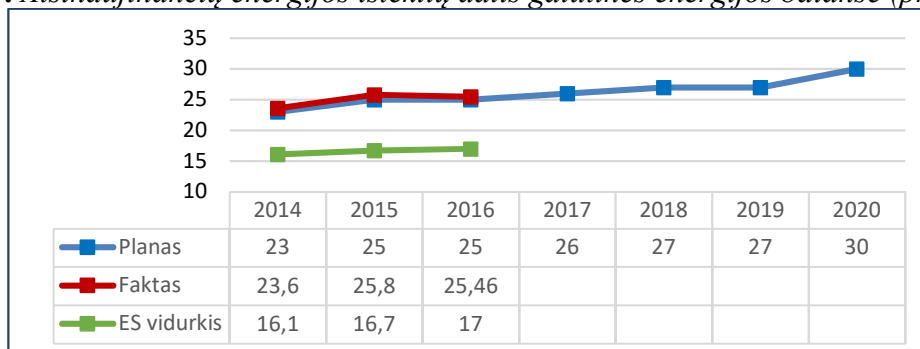
Atsinaujinantys energetikos ištekliai. Efektyvus atsinaujinančių energijos išteklių naudojimas ir plėtra yra vienas iš esminių Nacionalinės energetikos nepriklausomybės strategijos tikslų. Atsinaujinančių energijos išteklių plėtros ir energetinio efektyvumo didinimo Energetikos ministerija siekia kurdamą palankią teisinę ir reguliacinę aplinką atsinaujinančių energijos išteklių generavimo pajėgumams plėsti elektros ir šilumos sektoriuose ir energijai taupyti bei efektyviau naudoti.

Duomenys apie 2017 m. atsinaujinančius energijos išteklius bus žinomi tik įpusėjus 2018 m., tačiau, atsižvelgiant į tai, kad 2017 m. pradėjo veikti naujos vėjo elektrinės, taip pat daugėjo elektros energiją gaminančių vartotojų (tai lėmė, kad elektros energijos gamyba šalyje 2017 m., palyginti su 2016 m., padidėjo 21 proc.), tikėtina, kad faktinis 2017 m. rodiklis bus artimas siektinai rodiklio reikšmei.

Lietuva yra įsipareigojusi iki 2020 m. atsinaujinančių energijos išteklių dalį padidinti iki 23 proc. bendro galutinio šalies energijos suvartojimo, tačiau šį tikslą Lietuva pasiekė jau 2014 m. Lietuvai plėtojant atsinaujinančius energijos išteklius sparčiau nei planuota, nacionaliniu lygiu iki 2020 m. užsibrėžta, kad atsinaujinančių energijos išteklių dalis pasieks 30 proc.

2017 m. spalio 26 d. energetikos ministras Žygmantas Vaičiūnas ir Liuksemburgo vicepremjeras Étienne Schneider pasirašė dvišalę sutartį, kurioje numatoma, kad 2018–2020 m. laikotarpiu Lietuva perduos dalį atsinaujinančių energijos išteklių rodiklio perviršio Liuksemburgui. Lietuvos gauta finansinė nauda, kuri sieks ne mažiau kaip 10 mln. eurų, bus investuojama į naujus atsinaujinančios energetikos projektus bei mokslinius tyrimus. Tikimasi, kad šis dvišalis susitarimas taps gerosios praktikos pavyzdžiu ir kitoms ES valstybėms narėms.

72 pav. Atsinaujinančių energijos išteklių dalis galutinės energijos balanse (proc.)



Duomenų šaltiniai: Eurostatas ir Lietuvos statistikos departamentas

Decentralizuotos elektros energijos gamybos skatinimas. Siekiant gausinti elektros energiją savo reikmėms gaminančių vartotojų, 2017 m. nuo 10 megavatų (MW) iki 100 MW padidinta tokių vartotojų kvota, panaikinti pertekliniai reikalavimai mažos galios elektrinėms iki 5 kW, todėl beveik 4 kartus sutrumpėjo administracinių procedūrų laikas. Elektros energiją gaminančiais vartotojais gali tapti ne tik gyventojai, bet ir įmonės. 2017 m. Energetikos ministerija parengė tolesnes priemones, kurios leis palengvinti administracinę naštą, optimizuoti procedūras ir kurti naujas skatinimo priemones elektros energiją gaminantiems vartotojams.

Suskystintų gamtinių dujų terminalas. Turėdama SGD terminalą Lietuva gali savarankiškai apsirūpinti gamtinėmis dujomis, dalyvauti tarptautinėse dujų rinkose ir kuria potencialą tapti regioniniu gamtinių dujų prekybos ir inovatyvaus SGD panaudojimo kompetencijų centru. SGD terminalas sukūrė prielaidas atsirasti konkurencingai dujų rinkai su galimybe dujų vartotojams rinktis priimtinausią dujų tiekimo šaltinį. 2017 m. per SGD terminalą buvo patiekta 45 proc. gamtinių dujų, suvartotų Lietuvoje.

Sąlygų verslui gerinimas. 2017 m. supaprastintas naujų verslo vartotojų prijungimo prie elektros tinklų procesas ir sumažinti kaštai. Taip pat buvo patvirtinta teisingesnė ir lankstesnė gamtinių dujų vartojimo pajėgumų apmokestinimo tvarka, pagal kurią vartotojams, kurie gamtines dujas naudoja ne nuolatos ar kaip rezervinį kurą, sumažinta saugumo dedamosios kaina. 2017 m. ministerija parengė paketą įstatymų pakeitimų, kuriais planuojama mažinti mokesstinę naštą įmonėms, veikiančioms intensyviai elektros energiją naudojančiuose pramonės sektoriuose, joms taikant diferencijuotą viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (VIAP) kainą. Taip pat bus sudarytos sąlygos trumpinti prijungimą prie dujų ir elektros tinklų, sukuriant pagreintą prijungimo procedūrą („Fast Track“), sudaryta galimybė stambiems vartotojams prisijungti tiesiai prie elektros perdavimo tinklo. Šiuos teisės aktus planuojama priimti šiemet.

Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija. 2017 m. Energetikos ministerija parengė atnaujintos Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos projektą. Strategiją numatoma įgyvendinti keturiomis strateginėmis kryptimis: konkurencingumas, patikimumas, įtakos klimato kaitai ir aplinkos oro taršai mažinimas, šalies verslo dalyvavimas, siekiant energetikos pažangos. 2017 m. lapkričio 29 d. Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos projektui pritarė Vyriausybė, o 2017 m. gruodžio 21 d. Seime pritarė projekto pateikimui ir nutarta svarstyti Seimo pavasario sesijoje.

Astravo atominė elektrinė. 2017 m. sausį Seimo patvirtintoje Nacionalinio saugumo strategijoje Astravo atominė elektrinė įvardyta kaip viena iš grėsmių nacionaliniam saugumui. Netoli sienos su Lietuva statoma Astravo atominė elektrinė tampa ekologinio, energetinio, karinio, sveikatos ir teritorijos saugumo problema, jeigu bus panaudota priešišškai nusiteikusios šalies. 2017 m. balandį Seimas priėmė Būtinųjų priemonių, skirtų apsaugoti nuo trečiųjų šalių nesaugių branduolinių elektrinių keliamų grėsmių, įstatymą. Šiame įstatyme įtvirtinta, kad į Lietuvos rinką negali patekti elektra iš trečiųjų šalių, kuriose veikia tokios elektrinės, išskyrus, jei ji būtina šalies energetikos sistemos patikimumui, be to, Kruonio hidroakumuliacinė elektrinė negali būti naudojama tokių jėgainių elektrai akumuliuoti.

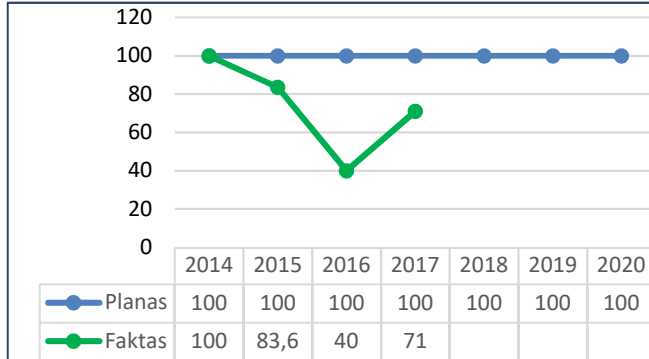
Valstybės įmonių pertvarkos. Pradėtas kurti naujas kompetencijų ir duomenų centras – Lietuvos energetikos agentūra (toliau – Agentūra), kuri pakeis VĮ Lietuvos naftos produktų agentūrą ir VĮ Energetikos agentūrą. Agentūrai atiteks ir dalis VĮ Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo agentūros, kuri po pertvarkos bus prijungta prie valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės, funkcijų. Tikimasi sukurti lanksčią, efektyvią ir greitai prie besikeičiančios aplinkos prisitaikančią įstaigą, kuri atliks energetikos politikos įgyvendinimo stebėseną, užtikrins, kad valstybė tinkamai pasirengtų energetikos skaitmeninimo erai, ir taps energetikos sektoriaus duomenų ir kompetencijų centru.

2 strateginis tikslas – užtikrinti saugų ir efektyvų Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo procesą ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymą.

VĮ Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo darbai vykdomi nuosekliai, numatoma tęsti veiklos procesų optimizavimą ir įmonės organizacinės struktūros pertvarkymą, prisitaikant prie besikeičiančių sąlygų. 2017 m. VĮ Ignalinos atominės elektrinės projektų įgyvendinimo rodiklių vykdymo planuota reikšmė nepasiekta dėl įvairių priežasčių, susijusių su techninių specifikacijų derinimu su Centrine projektų valdymo agentūra ir darbų apimties keitimu, rangovų vėlavimu pateikti infrastruktūros statybos projektus ir kita. 2017 m. VĮ Ignalinos atominėje elektrinėje neįvyko nė vieno

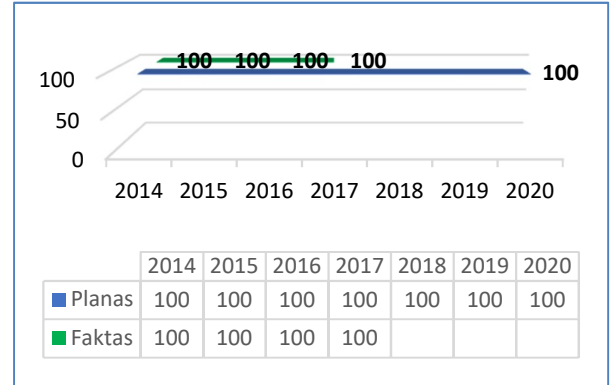
incidento, klasifikuojamo pagal tarptautinę branduolinių įvykių skalę kaip pirmo ir aukštesnio lygio, suminė personalinė apšvitos dozė vienam darbuotojui neviršijo nustatytos 18 mSv ribos, radioaktyviųjų medžiagų išmetimai į orą ir vandenį buvo žymiai mažesni už leidžiamas normas.

73 pav. VĮ Ignalinos atominės elektrinės projektų įgyvendinimo rodiklių vykdymas (proc.)



Duomenų šaltiniai: Energetikos ministerija, VĮ Ignalinos atominė elektrinė

74 pav. Galiojančių Ignalinos atominės elektrinės VATESI išduotų licencijų dalis (proc.)



Duomenų šaltiniai: Energetikos ministerija, VĮ Ignalinos atominė elektrinė

2.3. Finansų ministerija

Lietuvos stabilumo 2017 m. programoje buvo nustatytas 0,4 proc. BVP 2017 m. valdžios sektoriaus deficitas. Tačiau pagal duomenis, turėtus rengiant 2018 m. Lietuvos biudžeto projektą, numatytas 0,1 proc. BVP 2017 m. valdžios sektoriaus perteklius.

Dėl Vyriausybės vykdomos griežtos fiskalinės politikos centrinės valdžios deficitas nuosekliai mažėja – 2017 m. sudarė 156,3 mln. eurų ir, palyginti su 2016 m., sumažėjo 47,7 proc., arba 142,3 mln. eurų.

2017 m. rugsėjį tarptautinė kredito reitingų agentūra „Standard & Poor’s“, teigiamai įvertinusi Lietuvoje įgyvendinamą fiskalinę politiką, pakeitė Lietuvos ilgalaikio kredito reitingo perspektyvą iš stabilios į teigiamą. 2018 m. kovą „Standard & Poor’s“ vėl pagerino šaliai nustatytus ilgalaikio ir trumpalaikio skolinimosi reitingus iš A- ir A-2 į A ir A-1, nes mato sparčią ekonomikos plėtrą ir prognozuoja augimo perspektyvas.

Mokesčių sistema galėtų labiau prisidėti prie socialinės nelygybės mažinimo ir užimtumo skatinimo – mokesčių našta, tenkanti mažiausiai uždirbantiems asmenims, Lietuvoje vis dar atsilieka nuo ES vidurkio.

Pastaraisiais metais išryškėjo biudžeto formavimo procesų problemos – planuojant biudžetą per mažai dėmesio kreipiamą į tai, kas už biudžeto lėšas bus pasiekta ir kokia iš to bus nauda valstybei. Įvertinus pastebėtas problemas, 2017 m. parengti biudžeto ir strateginio planavimo sistemos pertvarkų projektai, kuriuos įgyvendinus biudžeto valdysena reikšmingai pagerės.

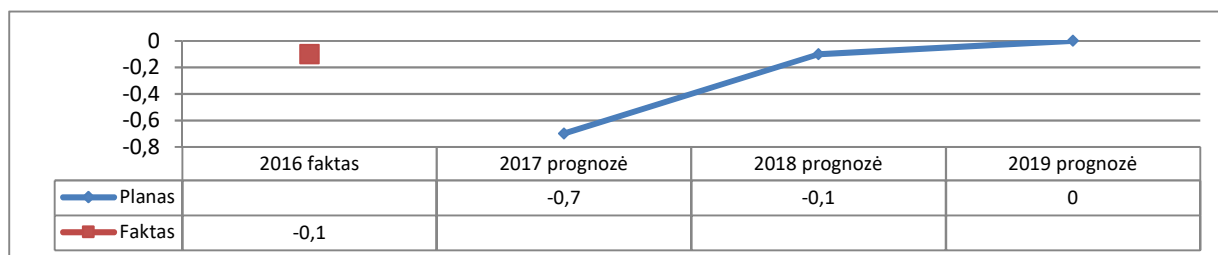
Lietuvos finansų rinkos, palyginti su kitomis ES valstybėmis narėmis, turi daug galimybių plėstis. Šiuo metu finansų rinkų struktūroje vyrauja bankų sektorius, kuris yra labai koncentruotas. Siekdama didinti konkurenciją, Finansų ministerija nemažai dėmesio skiria veiklos sąlygų rinkoje gerinimui – naujų alternatyvių finansavimo šaltinių plėtrai, aplinkos instituciniams investuotojams gerinimui. Atsižvelgiant į pastaraisiais metais išaugusias investicijas į *Fintech* sektorių, daug dėmesio buvo skirta šiai sričiai.

1 strateginis tikslas – dalyvauti formuojant ir vykdyti efektyvią finansų politiką, stiprinančią pasitikėjimą šalies makroekonominiu stabilumu, užtikrinti efektyvų ir racionalų valstybės, ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšų valdymą ir panaudojimą, finansų sektoriaus plėtrą ir sklandų kitų finansų srities priemonių įgyvendinimą.

Valdžios sektoriaus balansas. 2016 m. pirmą kartą nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo buvo pasiektas valdžios sektoriaus perteklius (0,3 proc. BVP) ir struktūriniam balansui artimas 0,1 proc. BVP struktūrinis deficitas. Tai užtikrina anticiklinės fiskalinės politikos įgyvendinimą ir sudaro sąlygas mažėti valstybės skolai, kaupti rezervus gerai ekonomikai laikais.

2017 m. fiskalinė politika buvo formuojama tokia, kad valdant valdžios sektoriaus finansus būtų laikomasi fiskalinės drausmės taisyklių. 2017 metams buvo projektuojamas 0,7 proc. BVP struktūrinis deficitas, kurį lėmė planuotos priemonės, didinančios ekonomikos augimo potencialą ir viešųjų finansų tvarumą. Atskaičius socialinio modelio kaštus, struktūrinis deficitas sumažėja iki 0,2 proc. BVP. Preliminariais duomenimis, 2017 m. pasiektas geresnis nei suplanuotasis struktūrinio balanso rodiklis.

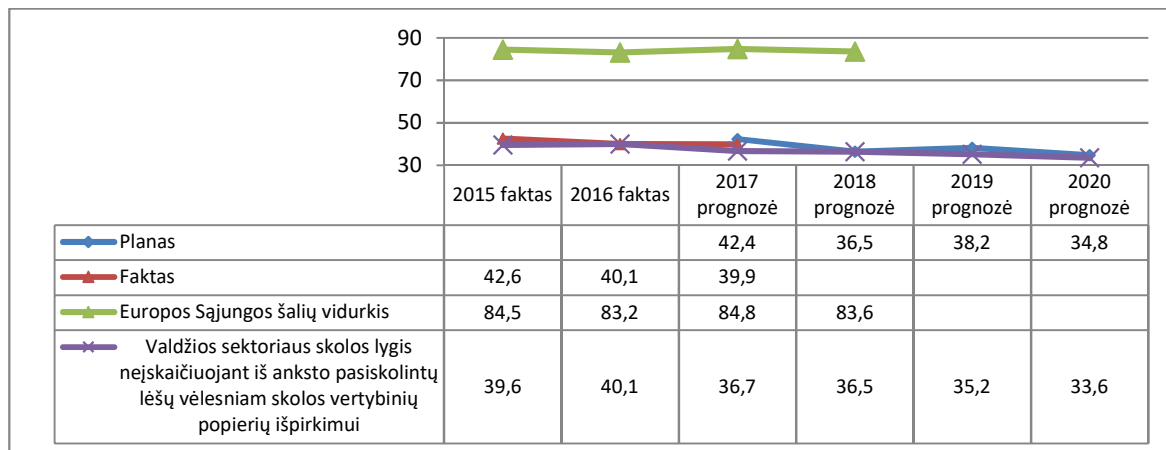
75 pav. Valdžios sektoriaus struktūrinio balanso rodiklis (proc. nuo BVP)



Duomenų šaltinis: Finansų ministerija

Valdžios sektoriaus skola. Prognozuojama, kad valdžios sektoriaus skola (skolos santykis su BVP) per metus sumažėjo 0,2 proc. punkto BVP ir 2017 m. pabaigoje sudarė apie 39,9 proc. BVP, tačiau, į skolą neįskaičiuojant iš anksto pasiskolintų vėlesniam Vyriausybės vertybinių popierių (toliau – VVP) išpirkimui, skolos lygis 2017 m. pabaigoje, palyginti su 2016 m. pabaiga, sumažėjo 3,4 proc. punkto BVP ir prognozuojama, kad sudarė 36,7 proc. BVP.

76 pav. Valdžios sektoriaus skola (BVP proc.)

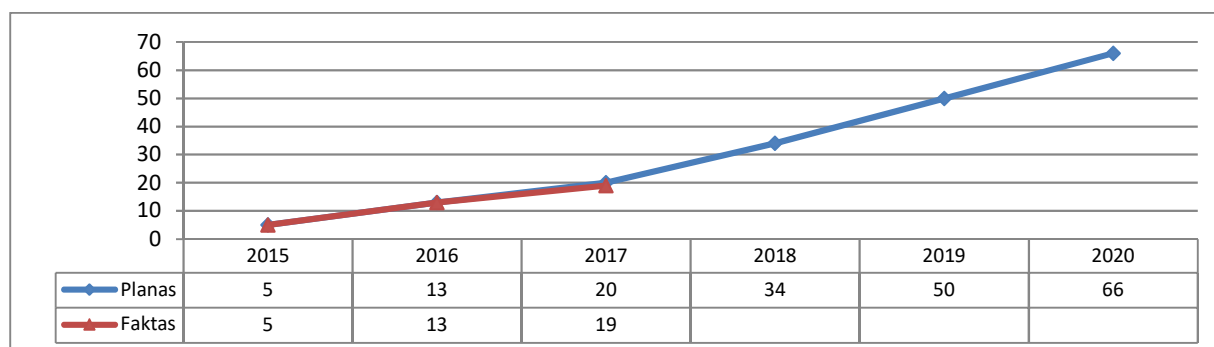


Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Finansų ministerija

ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas. Lietuva, iki 2017 m. pabaigos projektų vykdytojams išmokėjusi 1,291 mlrd. eurų ES fondų lėšų (19 proc. visų Lietuvai skirtų 2014–2020 m. ES fondų lėšų), yra 8 vietoje tarp ES valstybių pagal 2014–2020 m. laikotarpio ES fondų lėšų investavimą.

2017 m. ES investicijų sparta nebuvo pakankama dėl didesnio dėmesio investicijų kokybei ir efektyvumui. Šiems tikslams pasiekti prieš investuojant ES lėšas buvo inicijuotos IT konsolidavimo, sveikatos apsaugos, švietimo ir kitos reformos. Šių reformų rengimas ir patvirtinimas sulėtino investavimo tempą atitinkamuose sektoriuose, nes prieš priimant sprendimus investuoti ES lėšas investicijos turėjo būti suderintos su numatytomis reformomis. Taip pat infrastruktūros projektams yra nustatyti reikalavimai parengti investicijų projektus, pagrindžiančius efektyviausią projektų įgyvendinimo alternatyvą, tai lemia ilgesnius projektų parengimo terminus.

77 pav. Išmokėta projektų vykdytojams 2014–2020 m. finansavimo laikotarpio ES struktūrinių fondų lėšų dalis iš visų Lietuvai skirtų ES struktūrinių fondų lėšų (proc.)

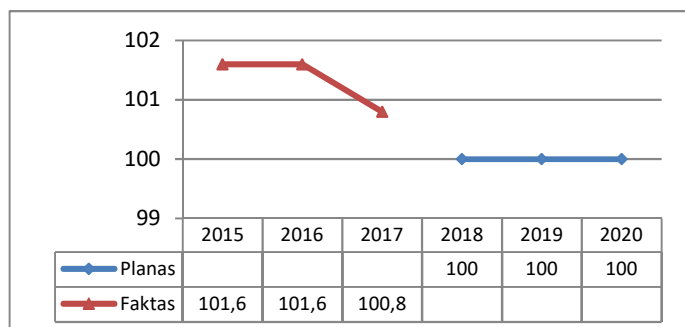


Duomenų šaltinis: ES struktūrinių fondų investicijų informacinė sistema (SFMIS)

Mokesčių surinkimas. Dėl naujai pradėtų taikyti mokesčių administravimo priemonių pajamų iš mokesčių buvo gauta daugiau, nei suplanuota.

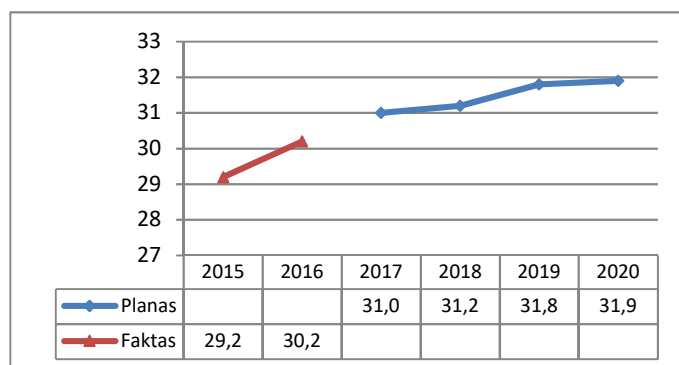
Pajamų iš mokesčių dalis BVP 2016 m., palyginti su 2015 m., padidėjo 1 proc. punktu (2017 m. faktiniai duomenys bus paskelbti 2018 m. balandį). Atsakingai vykdant viešųjų finansų politiką, siekiama didinti BVP dalį, perskirstomą per valdžios sektorių.

78 pav. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos ir muitinės gautų ir planuotų pajamų iš mokesčių santykis (proc.)



Duomenų šaltinis: Finansų ministerija

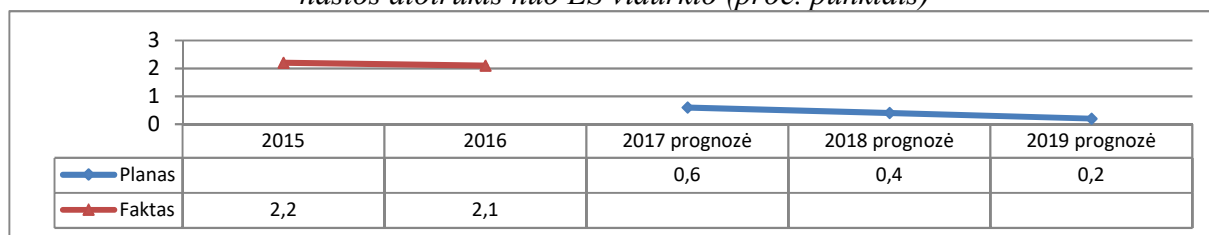
79 pav. Pajamų iš mokesčių (įskaitant socialinio draudimo įmokas) dalis BVP (proc.)



Duomenų šaltinis: Finansų ministerija

Darbo jėgos apmokestinimas. 2017 m. rodiklio reikšmę Europos Komisija paskelbs ne anksčiau nei 2018 m. gegužę. Siekiant tobulinti Lietuvos mokesčių sistemą ekonomikos augimui palankia kryptimi, nuosekliai mažinama mokesčių našta mažiausias pajamas gaunantiems asmenims.

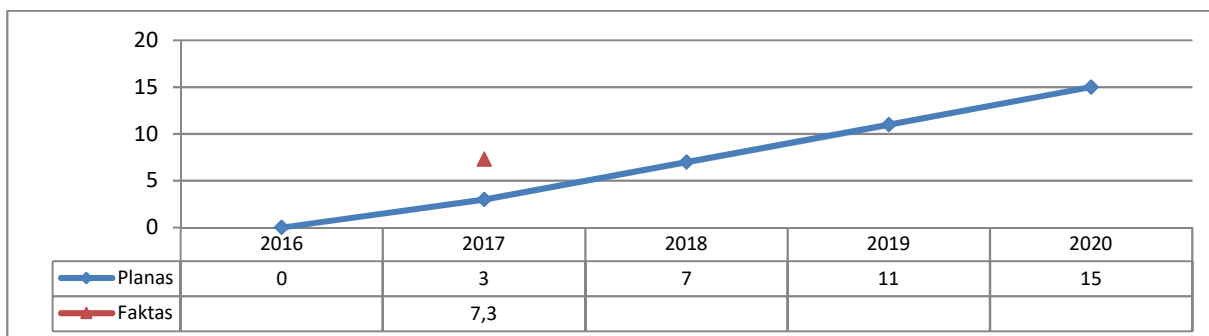
80 pav. 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio dydžio pajamas gaunančių asmenų darbo apmokestinimo naštos atotrūkis nuo ES vidurkio (proc. punktais)



Duomenų šaltinis: Europos Komisija

Darbo užmokesčio augimas. Darbo užmokesčio augimui per metus įtakos turėjo dar 2016 m. liepos 1 d. padidinta MMA, nuo 2017 m. sausio 1 d. padidinta žemiausių kategorijų valstybės tarnautojų pareiginė alga, nuo 2017 m. liepos 1 d. padidintas darbo užmokestis sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojams (gydytojams ir slaugytojams) ir kitos priežastys. Spartesniai neto darbo užmokesčio augimui įtakos turėjo nuo 2017 m. sausio 1 d. pasikeitusi neapmokestinamojo pajamų dydžio skaičiavimo tvarka ir padidintas papildomas neapmokestinamasis pajamų dydis. Atsižvelgiant į tai, kad rodikliui pasiekti numatytos veiklos 2017 m. dar nebuvo atliktos arba atliktos tik iš dalies, metinis darbo užmokestis padidėjo 7,3 proc. daugiausia dėl išorinių veiksnių, nepriklausančių nuo atliekamų Vyriausybės priemonių plane numatytų darbų.

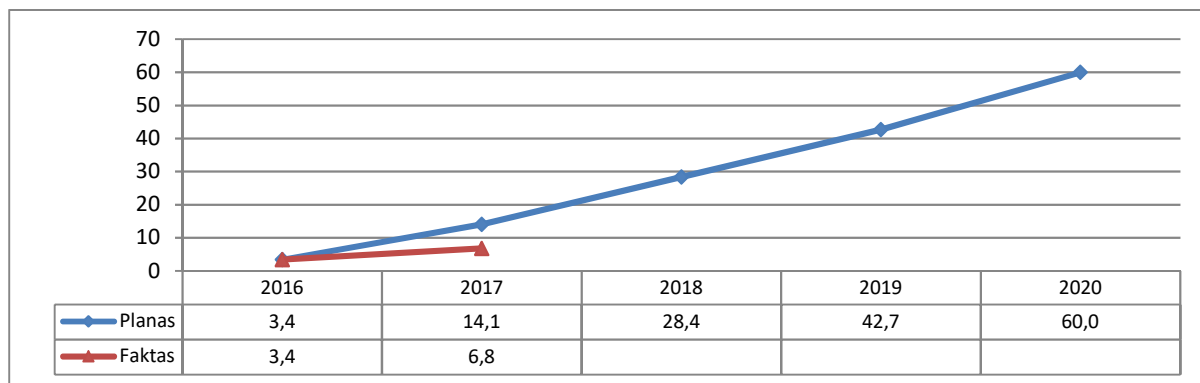
81 pav. Darbo užmokesčio (bruto ir neto) apskirtyse didėjimas (proc.)



Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Valstybės turto valdymas. Siekiant didinti valstybės nekilnojamojo turto valdymo efektyvumą, kiekvienais metais, pradedant 2015 m., CTV centralizuotai valdyti perduodamas administracinės paskirties valstybės nekilnojamasis turtas (toliau – AVNT), visas perduotinas centralizuotai valdyti AVNT sudaro 723 tūkst. kv. metrų. 2017 m. CTV perduota centralizuotai valdyti 40 valstybės institucijų ir įstaigų nekilnojamasis turtas, kurio bendras plotas – 181 tūkst. kv. m. Atsižvelgiant į tai, kad AVNT perdavimo valdyti centralizuotai etapas baigiasi pasirašius su nutarime nurodytomis valstybės institucijomis ir įstaigomis valstybės nekilnojamojo turto panaudos, valdymo ir priežiūros sutartis ir priėmimo ir perdavimo aktus, 2017 m. numatytas pasiekti rodiklis – 14,1 proc. nebuvo pasiektas, nes per 2017 m. gruodį buvo spėta perimti centralizuotai valdyti 34 tūkst. kv. m.

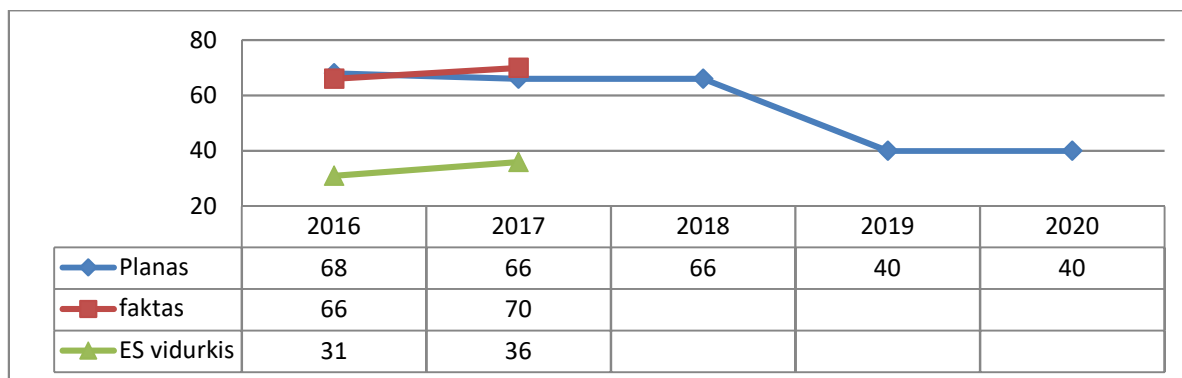
82 pav. Centralizuotai valdomas administracinės paskirties valstybės nekilnojamasis turtas (proc.)



Duomenų šaltinis: VĮ Turto bankas

Nemokumo sistema. „Doing Business“ ataskaitoje verslo aplinka vertinama pagal 11 rodiklių. Viena iš silpniausiai vertinamų sričių yra nemokumo problemų sprendimas, vertinamas „Doing Business“ nemokumo balu, rodančiu valstybės nemokumo sistemos efektyvumą, palyginti su kitomis Pasaulio banko vertinamomis valstybėmis. 2017 m. Lietuvos nemokumo balas nukrito per 4 vietas, nes patobulėjo kitų vertinamų valstybių nemokumo teisinės sistemos. Numatoma, kad Lietuva nuo 2019 m. užims 40 vietą, įgyvendinus nemokumo reformos priemones, kurių pagrindinė – 2017 m. pradėtas rengti Juridinių asmenų nemokumo įstatymo projektas. Projekte numatytos teisinio reguliavimo priemonės, sudarančios sąlygas veiksmingam juridinių asmenų nemokumo (restruktūrizavimo ir bankroto) procesui ir aukštesniam Lietuvos nemokumo balui pasiekti.

83 pav. Lietuvos pozicija pagal „Doing Business“ nemokumo balą (vieta)



Duomenų šaltiniai: „Doing Business 2017“ ir „Doing Business 2018“

Biudžeto skaidrumas. Šiuo metu biudžeto skaidrumo indekso (remiantis „Index of Public Integrity“ duomenų bazės duomenimis) reikšmė dešimtbalėje sistemoje yra 5,93 balo ir stipriai atsilieka nuo ES, Norvegijos ir JAV vidurkio (8,02 balo). Strateginio planavimo ir biudžeto formavimo sistemos pertvarkų rezultatai turės reikšmingos įtakos Lietuvos biudžeto skaidrumo indekso reikšmei. Planuojama, kad indekso reikšmė dėl padidėjusio biudžeto dokumentų skaidrumo, biudžeto struktūros aiškumo, didesnės biudžeto dokumentų sąsajos su rezultatais turėtų pasiekti 7,5 balo.

Finansų rinkų plėtra. Siekiant užtikrinti palankias sąlygas fondų veiklai Lietuvoje, buvo vykdoma investicinių fondų, tarp jų ir rizikos kapitalo, teisinio reguliavimo peržiūra. Tuo tikslu 2017 m. parengtas įstatymų projektų paketas, kuriuo gerinamos investicinių fondų veiklos sąlygos. Taip pat buvo parengtas Finansinių priemonių rinkų įstatymo projektas, kuriuo patobulintas finansų rinkų reglamentavimas. Papildomai buvo inicijuoti du projektai su Europos Komisija: investicinės aplinkos instituciniams investuotojams gerinimas ir paramos smulkiajam ir vidutiniam verslui (toliau – SVV) priemonės sukūrimas, remiant SVV, kurios ketina pritraukti kapitalą per biržą. Siekdamos paskatinti investicijas, 2017 m. lapkričio 7 d. Briuselyje Lietuva, Latvija ir Estija susitarė pritraukti investicijų – sukurti bendrą kapitalo rinką ir taip sujungti trijų Baltijos šalių pranašumus ir įveikti apribojimus, su kuriais jos, kaip nedidelės valstybės, dažnai susiduria.

Atsižvelgiant į palyginti didelę koncentraciją bankų sektoriuje, buvo imtasi įvairių konkurenciją skatinančių priemonių. 2017 m. pradžioje įsigaliojo įstatymų pakeitimai, numatantys naujo tipo kredito įstaigų licenciją specializuotiems bankams, kuriems taikomas mažesnis pradinio kapitalo dydžio reikalavimas. Tai turėtų paskatinti Lietuvoje steigti tradicinio verslo modelio bankus, orientuotus į SVV bei gyventojų kreditavimą. Veikiant kartu su VšĮ „Investuok Lietuvoje“ ir Lietuvos banku, buvo daugiau dėmesio skirta užsienio kapitalo *Fintech* įmonių pritraukimui į Lietuvos jurisdikciją. Nuo 50 tūkst. iki 4 tūkst. eurų buvo sumažintas banko licencijos išdavimo mokestis. Taip pat buvo siekiama gerinti finansinių paslaugų vartotojų teisių apsaugą ir efektyvinti finansų rinkų dalyvių priežiūrą konsoliduojant ir optimizuojant skirtingų sektorių priežiūros procesus.

ES struktūrinių fondų lėšų ir kitos finansinės paramos administravimas. Iki 2017 m. gruodžio 31 d. paskelbta kvietimų teikti paraiškas finansuoti ES struktūrinių fondų projektus ir sudaryta 4,4 mlrd. eurų (66 proc. visų Lietuvai skirtų 2014–2020 m. finansavimo laikotarpio ES fondų lėšų) vertės valstybės projektų sąrašų, pasirašyta 2,908 mlrd. eurų (43 proc. ES fondų lėšų) vertės projektų sutarčių, projektų vykdytojams išmokėta 1,291 mlrd. eurų (19 proc. ES fondų lėšų).

2017 m. daugiausia ES struktūrinių fondų lėšų – 192 mln. eurų panaudota investicijoms į infrastruktūrą: 83,9 mln. eurų transporto infrastruktūrai ir 57,8 mln. eurų aplinkosaugai. 138 mln. eurų panaudota konkurencingumui didinti: 71,6 mln. eurų energijos efektyvumui didinti ir atsinaujinantiems energijos ištekliams, 33 mln. eurų investicijoms į SVV, 29,8 mln. eurų moksliniams tyrimams, eksperimentinei plėtrai, inovacijoms. 92,9 mln. eurų panaudota investicijoms į aktyvią darbo jėgą: 60,5 mln. eurų užimtumui ir socialinei integracijai, 27,6 mln. eurų švietimo sričiai.

2017 m. sėkmingai atsiskaityta su Europos Komisija už 2007–2013 m. ES finansavimo laikotarpį – išsiųsti visi projektų užbaigimo dokumentai, kuriuose pateikta informacija apie įgyvendinant 2007–2013 m. veiksmų programas pasiektus rodiklius ir deklaruotas visas tinkamas finansuoti išlaidas, kurios siekia 8,6 mlrd. eurų. Iš Europos Komisijos paprašytas galutinis ES fondų lėšų likutis – 338,8 mln. eurų. 2017 m. buvo baigta įgyvendinti Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programa ir 2009–2014 m. laikotarpio EEE ir Norvegijos finansinių mechanizmų programos.

UAB „Lietuvos energija“ veikla. Finansų ministerijos valdoma energetikos įmonių grupė „Lietuvos energija“, UAB (toliau – Lietuvos energija), 2017 m. išlaikė stabilius finansinius rodiklius. Lietuvos energija į valstybės biudžetą sumoka didžiausius dividendus iš visų valstybės valdomų įmonių: 2017 m. Lietuvos energija sumokėjo 59,8 mln. eurų dividendų. 2017 m. viduryje Lietuvos energija taip pat įsteigė į energetikos startuolius investuosiantį inovacijų fondą bei pradedančiųjų verslų akceleratorių. Šis fondas tapo pirmuoju korporatyviniu rizikos kapitalo fondu Baltijos šalyse. Lietuvos energija Vilniuje ir Kaune toliau įgyvendina modernių atliekas ir biokurą naudojančių didelio efektyvumo kogeneracinių jėgainių valstybei svarbiais ekonominiais projektais pripažintus projektus.

2017 m. liepą Lietuvos energija sėkmingai išplatino 300 mln. eurų dydžio 10 m. trukmės obligacijų emisiją, kuri tapo didžiausia ir ilgiausios trukmės iš visų kada nors Lietuvos bendrovių išplatintų emisijų bei didžiausia ir ilgiausios trukmės žaliųjų korporatyvinių euroobligacijų emisija visose Centrinės ir Rytų Europos valstybėse. 2017 m. birželio pabaigoje tarptautinė kredito reitingų agentūra „Standard & Poor's“ suteikė Lietuvos energijai BBB+ kredito reitingą ir stabilią kredito reitingo perspektyvą. Tai aukščiausias valstybės valdomos įmonės įvertinimas tarp analogiškų Baltijos šalių energetikos įmonių.

Skolos valstybės vardu valdymas. Skolos valstybės vardu valdymo išlaidos 2017 m. sudarė 534,4 mln. eurų ir, palyginti su 2017 m. patvirtintu asignavimų šioms išlaidoms planu, buvo 20 mln. eurų

mažesnės, o palyginti nominaliaja išraiška su 2016 m. faktinėmis išlaidomis, padidėjo 1 proc., arba 5,5 mln. eurų. 2017 m. gegužę buvo išleistos dvi, galima sakyti, istorinės euroobligacijų emisijos. 750 mln. eurų vertės ir 10 m. trukmės emisija, išleista taikant mažiausią atkarpos (kupono) normą (0,95 proc.), kokia tik yra taikyta Lietuvos istorijoje už tokios trukmės VVP, ir 550 mln. eurų vertės taikant 2,1 proc. atkarpos (kupono) normą išleista emisija yra ilgiausios Lietuvos istorijoje trukmės (30 m.). Abi šios emisijos buvo papildytos lapkritį, atitinkamai 350 mln. ir 200 mln. eurų, gaunant apie 16 mln. eurų emisinę premiją, kadangi investuotojai šiuos papildomus VVP įsigijo taikant VVP dar mažesnę pelningumo normą, nei leidžiant pradines emisijas gegužę.

Valstybinė mokesčių inspekcija. Valstybinės mokesčių inspekcijos 2017 m. atliktų kontrolės veiksmų rezultatas – 78,9 mln. eurų. 2017 m. daugiau dėmesio buvo skiriama įmonių grupių kontrolei – didžiausio masto piktnaudžiavimams.

2017 m. baigtas įgyvendinti pirmasis Išmaniosios mokesčių administravimo informacinės sistemos (i.MAS) etapas, visiškai įdiegti du posistemiai: Elektroninis sąskaitų faktūrų posistemis (i.SAF) ir Elektroninių važtaraščių posistemis (i.VAZ), kurie prisidėjo prie teigiamos įtakos gerinant PVM administravimą. Skatinant savanorišką mokesčių mokėjimą ir gerinant mokesčių surinkimą 2017 m. pradėtos formuoti preliminariosios avansinio pelno mokesčio deklaracijos, preliminariosios PVM deklaracijos, pradėtos teikti PVM sąskaitų faktūrų kryžminio sutikrinimo paslaugos.

Lietuvos Respublikos muitinė. Lietuvos Respublikos muitinė 2017 m. į valstybės biudžetą surinko 147,2 mln. eurų muitų, akcizų ir PVM, užkardė nusikalstamų veikų, kurios valstybei būtų padariusios 29,4 mln. eurų žalos. Muitinė sulaukė cigarečių, tabako, alkoholio, ginklų ir strateginių prekių, grynųjų pinigų bei kitų prekių, kurių preliminarinė vertė – 22,4 mln. eurų, bei 830 kg narkotinių medžiagų (daugiausia – hašišo). Siekiant užkirsti kelią neteisėtam prekių gabenimui ir apsaugoti Lietuvos ir kitų Baltijos šalių regiono rinką, 2017 m. sukurtas ir įdiegtas Baltijos valstybių muitinės institucijų naudojamas rentgeno kontrolės sistemų bendras duomenų mainų tinklas (BAXE), jungiantis 12 rentgeno kontrolės sistemų (6 Lietuvoje, 4 Latvijoje ir 2 Estijoje).

2 strateginis tikslas – siekti, kad valstybės finansiniai ištekliai, ES ir kita tarptautinė finansinė parama būtų paskirstomi racionaliai ir pagal paskirtį, užtikrinti svarbiausių valstybės reikmių ir išpareigojimų finansavimą.

Lėšų pervedimas. Įgyvendinant strateginį tikslą, visos programų lėšos buvo pervestos tikslingai ir laiku pagal atitinkamų institucijų sprendimus ir pateiktas paraiškas.

Teisės aktuose numatytų priemonių finansavimas savivaldybėse. 2017 m. Finansų ministerija, siekdama kompensuoti mažėjančias savivaldybių pajamas, kas ketvirtį lygiomis dalimis pervedė 46,2 mln. eurų bendrosios dotacijos kompensacijas. Vykdamas Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 m. rugsėjo 7 d. nutartį, Vilniaus miesto savivaldybei buvo pervesta 18,6 mln. eurų.

Įmokos į ES biudžetą. 2017 m. į ES biudžetą buvo pervesti visi privalomi sumokėti nuosavi ištekliai – 352,2 mln. eurų; palyginti su 2016 m., ši suma sumažėjo 13,3 proc. Buvo įmokėta trečioji 65,4 mln. eurų įmokos į Europos stabilumo mechanizmo (ESM) kapitalą.

Teisės aktuose numatyto darbo užmokesčio didinimo užtikrinimas. Priėmus Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo įstatymą, kuriuo, be kita ko, siekiama užtikrinti darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, laipsnišką darbo užmokesčio didėjimą, Finansų ministerija 2017 m. paskirstė 16 000 tūkst. eurų valstybės biudžeto asignavimų valdytojams ir savivaldybėms.

2.4. Krašto apsaugos ministerija

Saugumo situacija regione ir toliau yra sudėtinga. Lietuvos saugumui didžiausią grėsmę kėlė auganti Rusijos karinė galia ir sprendimai ją naudoti, pažeidžiant tarptautines normas ir įsipareigojimus. Žemas Rusijos karinės jėgos naudojimo slenkstis, pasirengimas naudoti konvencines ir nekonvencines priemones yra ilgalaikiai saugumo iššūkiai.

Kaip vienas pagrindinių Lietuvos saugumo garantų išliko narystė NATO ir Aljanso įgyvendinamos praktinės kolektyvinės gynybos ir atgrasymo stiprinimo priemonės (priešakinių pajėgų dislokavimas, tarptautinės pratybos). Lietuvai buvo ypač svarbu sudaryti kuo geresnes sąlygas Lietuvoje dislokuotoms NATO pajėgoms, užtikrinti, kad, kilus krizei, sąjungininkų pajėgos būtų pasirengusios iškart veikti kartu su nacionalinėmis pajėgomis.

Lietuvos ilgalaikis interesas – nuolatinis ir svarus NATO ir atskirų sąjungininkų karinis buvimas Lietuvoje ir Baltijos regione, užtikrinantis patikimą atgrasymą, taip pat visapusiškas NATO pasirengimas atsakyti į įvairias, įskaitant kolektyvinę gynybą, krizes.

2017 m. ES valstybės narės oficialiai pradėjo vykdyti nuolatinį struktūrizuotą bendradarbiavimą (angl. *Permanent Structured Co-operation*, PESCO) gynybos srityje, siekdamas aktyviau bendradarbiauti, ypač vystydamos bendrus pajėgumų projektus ir iniciatyvas.

Ypatingos pastangos buvo skiriamos Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) kariniam buvimui regione išlaikyti, naujoms iniciatyvoms ir projektams vystyti, JAV skiriamai finansinei paramai pritraukti ir JAV administracijos vykdomos saugumo politikos Baltijos šalių atžvilgiu tęstinumui užtikrinti. Buvo tęsiamas intensyvus praktinis bendradarbiavimas su kitais NATO sąjungininkais, ypač su Lietuvoje dislokuotoms NATO priešakinėms pajėgoms vadovaujančia Vokietija, taip pat su Jungtine Karalyste, Lenkija, Šiaurės ir Baltijos šalimis.

Padidintas Lietuvos indėlis į tarptautines operacijas ir misijas – stiprinamas solidarumas su sąjungininkais ir prisidedama prie bendrų NATO pastangų kovoti su terorizmu.

Po Rusijos agresijos prieš Ukrainą susiformavęs politinis konsensusas Lietuvoje dėl šalies gynybos pajėgumų stiprinimo išliko tvirtas. 2017 m. Seimo priimta nauja Nacionalinio saugumo strategija įtvirtino sutarimą dėl kertinių Lietuvos kariuomenės plėtros kryptių ir numatė tolygų finansavimo augimą pasiekus 2 proc. BVP. Toliau sparčiai didinamas gynybos biudžetas, o tai sudaro prielaidas Lietuvos kariuomenės struktūros plėtrai ir modernizacijai.

Stiprėjant kibernetinėms grėsmėms, buvo stiprinamas skirtingų institucijų pastangų koordinavimas, toliau konsoliduojamos valstybės kibernetinio saugumo funkcijos.

Patikimam atgrasymui ir gynybai itin svarbus veiksnys ir toliau yra visuomenės parama Lietuvos kariuomenei, pilietiškumo ir patriotizmo stiprinimas, atsparumo prieš informacines grėsmes didinimas.

1 strateginis tikslas – sukurti ir išlaikyti karinius pajėgumus, kurie saugotų Lietuvos Respublikos suverenitetą, jos teritorinį vientisumą, užtikrintų Lietuvos ir kitų NATO šalių kolektyvinę gynybą ir būtų parengti dalyvauti tarptautinėse operacijose ir misijose.

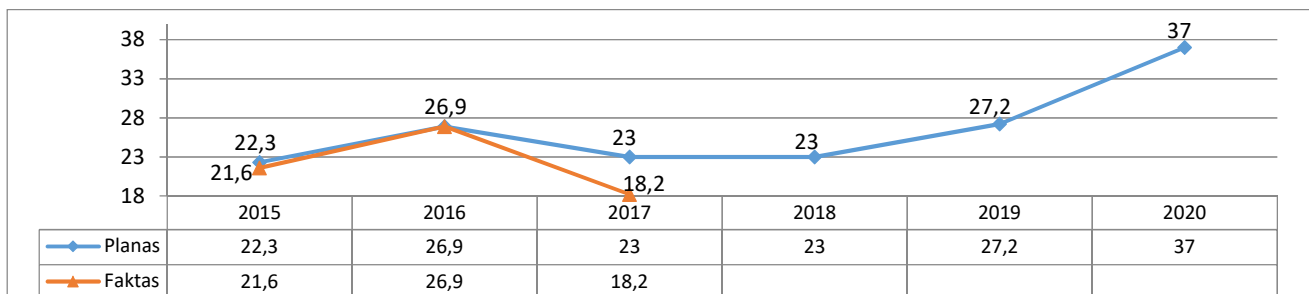
Oro erdvės, teritorinės jūros, išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo stebėjimas ir kontrolė. 2017 m. pasiektas planuotas vertinimo kriterijaus „Užtikrinamas Lietuvos oro erdvės, teritorinės jūros, išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo stebėjimas ir kontrolė“ įgyvendinimo rezultatas „Iš dalies užtikrinta“ (kaip ir 2015–2016 m.).

Nacionalinė oro erdvės stebėjimo ir kontrolės sistema buvo toliau integruojama į bendrą NATO oro gynybos sistemą. 2017 m. Lietuvos kariuomenės Karinių jūrų pajėgų jūros stebėjimo postuose, techniškai plėtojant integruotą jūros stebėjimo informacinę sistemą (toliau – IJSIS), įdiegti radijo ryšio krypties nustatymo įrenginiai. 2017 m. Karinės jūrų pajėgos pasirašė IJSIS modernizavimo sutartį. 2017 m. atnaujinta ir modernizuota Karinių jūrų pajėgų Jūrų gelbėjimo koordinavimo centro ryšių įranga.

Pradėtas bendradarbiavimas su Aplinkos ministerija ir Susisiekimo ministerija dėl ES fondų panaudojimo galimybių naujam daugiafunkciam laivui plėtojant paieškos ir gelbėjimo, teršalų likvidavimo pajėgumus bei derybos su EMSA RPAS (angl. *European Maritime Safety Agency Remotely Piloted Aircraft System*) programos vykdytojais dėl bepiločių orlaivių panaudojimo laivybos kontrolei ir teršimo incidentams stebėti Lietuvos atsakomybės rajone.

Pasirengimas dalyvauti tarptautinėse operacijose ir misijose kartu su sąjungininkais. 2017 m. pabaigoje NATO deklaruotų sausumos pajėgumų, parengtų dalyvauti tarptautinėse operacijose ir misijose kartu su sąjungininkų pajėgomis, asmenų skaičius mažėjo ir sudarė 1 192 profesinės karo tarnybos karius. Ši sumažėjimą lėmė atitinkamų NATO parengčių reikalavimų pritaikymas Aljansui deklaruotiems perdislokuojamiems pajėgumams.

84 pav. Sausumos pajėgumai⁷, parengti dalyvauti tarptautinėse operacijose ir misijose kartu su sąjungininkų pajėgomis (proc.)



Duomenų šaltinis: Krašto apsaugos ministerija

Kovinė parengtis. 2015–2017 m. buvo pasiekta rodiklio „Pagal nustatytus kovinės parengties lygius parengtų Lietuvos kariuomenės karinių vienetų, kurių paskirtis – reaguoti į Lietuvos Respublikos suvereniteto pažeidimus, dalis, palyginti su numatytu parengti skaičiumi“ planinė reikšmė – 100 proc. 2017 m. budėjimą Lietuvos kariuomenės Greitojo reagavimo pajėgose tęsė bataliono kovinės grupės⁸. Lietuvos kariuomenės Greitojo reagavimo pajėgas sudaro dvi bataliono kovinės grupės, Karinės oro pajėgos (vienas budintis sraigtasparnis ir du oro gynybos būriai), Karinių jūrų pajėgų budintis laivas (1 val. parengtis), Specialiųjų operacijų pajėgos, logistinės paramos elementai ir jiems vadovaujantys elementai. Kiekvieną iš šių grupių sudaro apie 800 karių. Lietuvos kariuomenės Greitojo reagavimo pajėgos yra pasirengusios nedelsiant reaguoti (per 2 val. nuo įsakymo gavimo) ir turi pakankamai kovinės galios reaguoti į karinius incidentus ir provokacijas šalies teritorijoje taikos metu.

Kariuomenės vienetų sukomplektavimas ir aprūpinimas. Kariuomenės vienetų sukomplektavimas ir aprūpinimas pagal operacinių sistemų ir įrangos lenteles rodo Lietuvos kariuomenės vienetų personalo sukomplektavimo ir aprūpinimo ginkluote, transportu, ryšiu, stebėjimo ir kita įranga lygį. Šio kriterijaus planinės ir faktinės reikšmės pažymėtos slaptumo žyma „Riboto naudojimo“. 2017 m. planinės reikšmės buvo pasiektos, išskyrus tai, kad 2017 m. ne iki galo pasiektas planuotas Lietuvos kariuomenės vienetų sukomplektavimo lygis, nes į atsargą išleista daugiau, nei planuota, profesinės karo tarnybos karių.

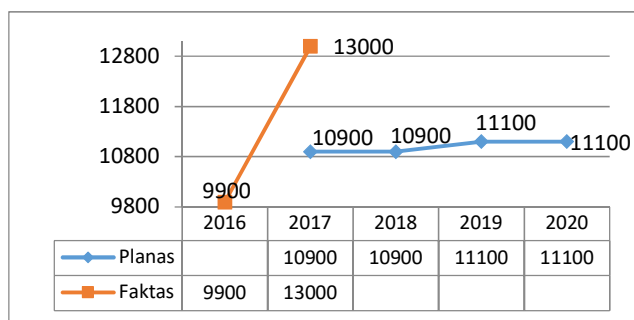
Pagalba valstybės ir savivaldybių institucijoms. 2015–2017 m. Lietuvos kariuomenė suteikė pagalbą pagal visus valstybės ir savivaldybių institucijų prašymus. Planuota pasiekti ir pasiekta šio efekto kriterijaus reikšmė – 100 proc. 2018–2020 m. toliau planuojama 100 proc. užtikrinti pagalbą valstybės ir savivaldybių institucijoms teisės aktų nustatytais atvejais. 2017 m. Karinių oro pajėgų sraigtasparniai 35 kartus buvo pasitelkti į pagalbą Aplinkos ministerijos pareigūnams, siekiant padėti stebėti ir kontroliuoti aplinką, vykdė 26 paieškos ir gelbėjimo ir 3 donorų organų gabenimo operacijas. Karinės jūrų pajėgos teikė pagalbą Viešojo saugumo tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos, vykdydamos SGD terminalo povandeninės dalies apžiūrą. Taip pat Karinės jūrų pajėgos vykdė žmonių paieškos ir gelbėjimo darbus jūroje (17 kartų), organizavo ir vykdė taršos incidentų likvidavimo darbus (užtikrintas paieškos ir gelbėjimo laivo nuolatinis budėjimas (4 val. parengtis).

⁷ Sausumos pajėgumai (SP), parengti dalyvauti tarptautinėse operacijose ir misijose kartu su sąjungininkų pajėgomis – tai nustatytų Lietuvos kariuomenės vienetų privalomosios karo tarnybos personalas, gebantis veikti SP sudėtyje ar kurio pirminė paskirtis yra paremti SP vienetus, dislokuotus operacijų rajone. Į šią kategoriją taip pat įeina sukarintų pajėgų elementai, kuriuos Lietuva numachi skirti ir suformuoti karinių operacijų už šalies ribų tiesioginei paramai. Papildomai gali būti įtraukiamas ir aktyviojo rezervo personalas, su kuriuo sudarytos sutartys, leidžiančios personalą atrinkti ir komplektuoti tarnybai (neskaitant visuomenės, bendrosios mobilizacijos), vieneto etatams užpildyti ar pajėgoms krizės rajone rotuoti.

⁸ Bataliono kovinės grupės – tai kovinėms užduotims vykdyti suformuoti bataliono dydžio kariniai vienetai, į kuriuos įeina manevriniai, žvalgybos, ugnies paramos, kovinio aprūpinimo, oro gynybos, inžineriniai ir kt. pajėgumai.

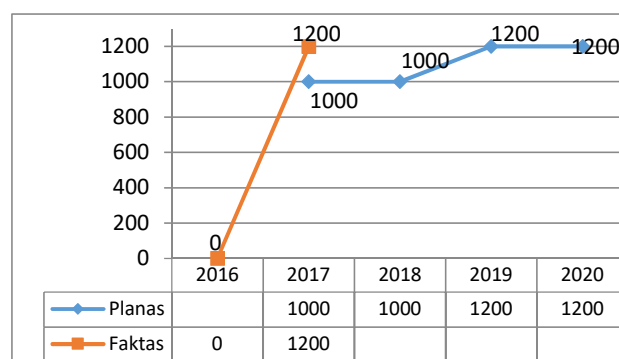
Sajungininkų buvimas Lietuvoje. 2017 m. NATO oro policijos misiją Baltijos šalyse vykdė Nyderlandų, Lenkijos ir JAV karinių oro pajėgų kontingentai (iš viso – daugiau kaip 350 karių), buvo dislokuotos JAV rotacinės pajėgos ir NATO priešakinių pajėgų batalionas. NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinėje grupėje Lietuvoje 2017 m. dislokuota daugiau kaip 1 500 Vokietijos karių (vienu metu neviršijant 630 karių), 100 Belgijos, 250 Nyderlandų, 200 Norvegijos, 190 Kroatijos ir 20 Liuksemburgo karių. Vienu metu kovinės grupės dydis neviršijo 1 200 karių.

85 pav. *Sajungininkų pajėgų Lietuvoje (oro policija, NATO priešakinės pajėgos, JAV rotacinės pajėgos ir pratybose dalyvaujantys sąjungininkai) karių skaičius per metus*



Duomenų šaltinis: Krašto apsaugos ministerija

86 pav. *NATO priešakinių pajėgų (angl. Enhanced Forward Presence, EFP) bataliono dydžio kovinės grupės Lietuvoje karių skaičius*

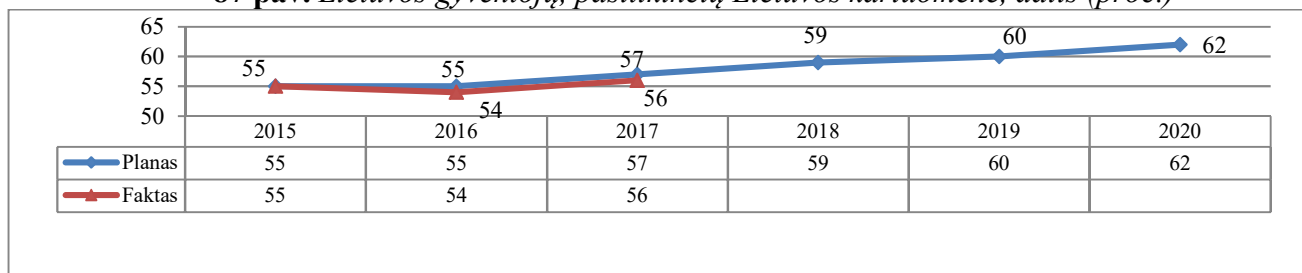


Duomenų šaltinis: Krašto apsaugos ministerija

2 strateginis tikslas – formuoti ir įgyvendinti Lietuvos Respublikos interesus atitinkančią krašto apsaugos (gynybos) politiką.

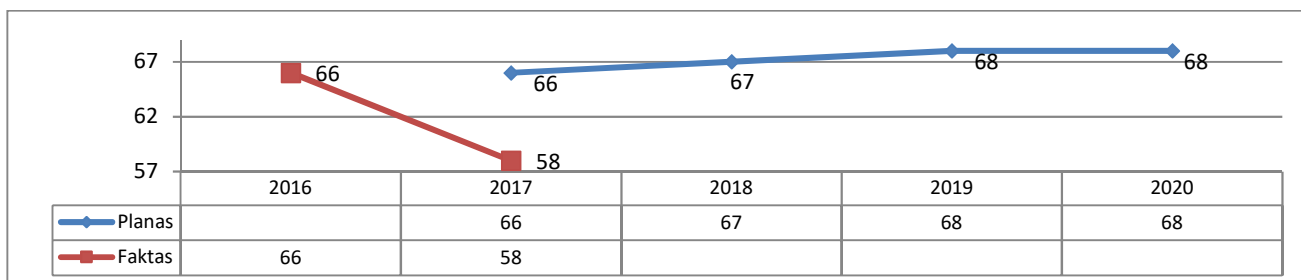
Pasitikėjimas kariuomene. 2017 m. Lietuvos gyventojų pasitikėjimas Lietuvos kariuomene svyravo tarp 53 ir 60 proc. ir vidutiniškai siekė 56 proc. Remiantis ankstesnėmis tendencijomis, šio rodiklio kitimo tempai nebūna greiti, pvz., per paskutinius 4 metus bendras augimas sudaro 2 proc.: 2014 m. – 54 proc., 2015 m. – 55 proc., 2016 m. – 54 proc., 2017 m. – 56 proc.

87 pav. *Lietuvos gyventojų, pasitikinčių Lietuvos kariuomene, dalis (proc.)*



Duomenų šaltiniai: Krašto apsaugos ministerija, UAB „Vilmorus“ viešai skelbiami pasitikėjimo institucijomis reitingai

Rusijos daromas informacinis poveikis. 2017 m. 58 proc. Lietuvos gyventojų visiškai sutinka arba sutinka su teiginiu, kad Rusijos Federacija sąmoningai daro informacinį poveikį Lietuvos gyventojams, bandydama paveikti jų nuostatas. 2017 m. rodiklio reikšmė yra panaši į 2014–2015 m. rodiklio reikšmes (atitinkamai 59 ir 55 proc.), todėl tikėtina, kad 2017 m. reikšmė buvo labiau išimtis nei tvari tendencija. Kita vertus, Rusijos Federacija galėjo pradėti naudoti subtilesnes propagandos priemones, todėl žmonės, akivaizdžiai jų nematydami, teigia, kad poveikis nedaromas.

88 pav. Rusijos daromo informacinio poveikio Lietuvos visuomenėje atpažinimas (proc.)

Duomenų šaltiniai: Krašto apsaugos ministerija, bendrovės „Spinter tyrimai“ 2017 m. gruodį atlikta visuomenės nuomonės apklausa

NATO atliktas Lietuvos vertinimas. Lietuva, kaip NATO narė, dalyvauja Aljanso gynybos planavimo procese, kurio vienas iš etapų yra kas dvejus metus rengiamas visapusiškas Lietuvos gynybos politikos, planų ir išsipareigojimų vertinimas. Ankstesniais nei 2015 m. laikotarpiais pagrindinė NATO gynybos planuotojų kritika buvo nukreipta į nepakankamą Lietuvos gynybos finansavimą. 2015–2016 m. vykusio NATO vertinimo metu Lietuva pirmą kartą po įstojimo į NATO sulaukė palankių vertinimų. 2017 m. vykusio vertinimo metu atkreiptas dėmesys, kad Lietuva politinį išsipareigojimą didinti gynybos finansavimą grindžia praktiniais žingsniais ir per itin trumpą laiką sugebėjo pasiekti 2 proc. BVP (2018 m.). Taip pat pagirtinas daugiau nei 30 proc. asignavimų skyrimas modernizacijai, Lietuvos indėlis į tarptautines operacijas. Bendras vertinimas atitinka reikšmę „gerai“, tačiau NATO ekspertai atkreipė dėmesį, kad dėl ilgamečio nepakankamo finansavimo ir įvertinus Lietuvos geopolitinę padėtį (pafrontės valstybės statusą) reikalingos didesnės nei 2 proc. BVP investicijos į gynybą.

1 lentelė. NATO rengiamas Lietuvos nacionalinių kariuomenės vystymo planų ir NATO išsipareigojimų vykdymo vertinimas (vertinimas vyksta kas antri metai)

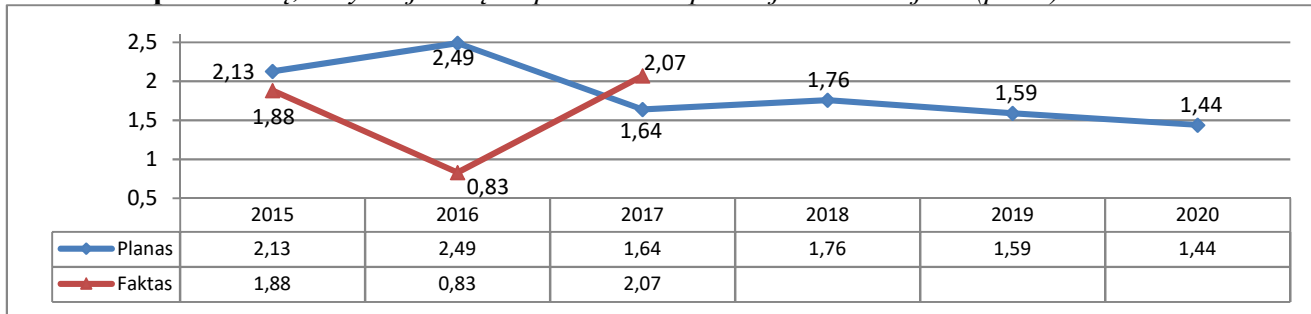
2015 m. faktas	2016 m. planas	2017 m. planas	2018 m. planas	2019 m. planas	2020 m. planas
Vidutiniškai	–	Gera	–	Gera	–

Duomenų šaltinis: Krašto apsaugos ministerija

Valstybės pasirengimas priimti NATO ypač greito reagavimo pajėgas. Efekto vertinimo kriterijaus „Valstybės pasirengimas priimti NATO ypač greito reagavimo pajėgas (angl. *Very High Readiness Joint Task Force, VJTF*) (viso VJTF kontingento dalis)“ planinės ir faktinės reikšmės pažymėtos slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, planinės reikšmės 2017 m. buvo pasiektos. Vertinant valstybės pasirengimą priimti NATO ypač aukštos parengties greitojo reagavimo pajėgas, vertinami valstybės lygmeniu pasirašyti tarptautiniai susitarimai, priėmimo, sutelkimo ir tolesnio judėjimo planas, turima infrastruktūra ir jos plėtra, sudarytos prekių tiekimo ir paslaugų teikimo sutartys. 2017 m. pasirašytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Sąjungininkų pajėgų Europoje vyriausiosios vadavietės techninis susitarimas dėl priimančiosios šalies paramos teikimo su NATO ypač aukštos parengties greitojo reagavimo pajėgomis susijusiai veiklai vykdyti. Gauti NATO ypač aukštos parengties greitojo reagavimo pajėgas priimančiosios šalies paramos poreikiai. Parengtas pirminis NATO ypač aukštos parengties greitojo reagavimo pajėgų priėmimo, sutelkimo ir tolesnio judėjimo planas.

3 strateginis tikslas – užtikrinti tarptautinių operacijų ir misijų vykdymą ir taip prisidėti prie šalies ir pasaulinio saugumo ir stabilumo.

Dalyvavimas tarptautinėse operacijose ir misijose. 2017 m. Lietuvos kariuomenės karių, dalyvaujančių tarptautinėse operacijose ir misijose, skaičiaus didėjimą daugiausia lėmė padidintas indėlis į Jungtinių Tautų vadovaujamą operaciją MINUSMA Malyje ir prasidėjusi nacionalinė karinė mokymo operacija Ukrainoje.

89 pav. Karių, dalyvaujančių tarptautinėse operacijose ir misijose (proc.)

Duomenų šaltinis: Krašto apsaugos ministerija

Išlaikomos pajėgos. Efekto vertinimo kriterijaus „Išlaikomų pajėgų dalis sausumos pajėgumuose, proc.“ planinės ir faktinės reikšmės pažymėtos slaptumo žyma „Konfidencialiai“. 2017 m. planinės reikšmės buvo pasiektos.

2.5. Kultūros ministerija

Vienas svarbiausių 2017 m. pasiekimų kultūros sektoriui – užtikrintas didesnis kultūros srities finansavimas. 2018 m. valstybės biudžete finansavimas kultūrai didėja 28 mln. eurų.

Kultūros strateginio vaidmens valstybės politikoje įtvirtinimas ir toliau yra vienas didžiausių įsipareigojimų visuomenei ir kultūros sektoriui. 2017 m. buvo parengti kultūros politikos pertvarkai svarbūs įstatymų projektai (naujos redakcijos Kino įstatymas, Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas, Mecenavimo įstatymas, atlikti Kultūros politikos pagrindų įstatymo projekto parengiamieji darbai), sukurtas naujas profesionaliojo scenos meno įstaigų finansavimo modelis.

2017 m. atlikto gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo⁹ duomenimis, kultūroje dalyvauti yra visai nelinkę trečdalis (31 proc.) Lietuvos gyventojų. Tiesioginis kultūros dalyvių potencialas – kultūroje dar nedalyvaujantys, tačiau linkę dalyvauti Lietuvos gyventojai (16 proc.).

Didelį poveikį kultūros paslaugų prieinamumui ir kokybei daro bendras paslaugų ir produktų kainų augimas šalyje. Bendras kainų didėjimas (ne tiek pačių kultūros paslaugų, kiek transporto, maitinimo ir kt. paslaugų brangimas) blogina kultūros paslaugų prieinamumą, ypač pažeidžiamoms socialinėms grupėms, didina jų kultūrinę atskirtį.

Kultūros vartojimo ir dalyvavimo kultūroje problemą tik iš dalies galima spręsti didinant kokybiškų kultūros paslaugų pasiūlą. Taip pat būtina ugdyti paklausą, visų pirma tarp vaikų ir jaunimo, siekiant dalyvavimą kultūroje paversti sąmoningu pasirinkimu.

Bendras kainų augimas taip pat neigiamai veikia kultūros darbuotojų darbo užmokesčio struktūrą – augant kainoms, o darbo užmokesčiui nekintant, kultūros sektorius pralaimi konkurenciją kitiems sektoriams bei kultūros sektoriui kaimyninėse šalyse ir ilgainiui gali netekti daugelio kvalifikuotų specialistų, o tai turėtų įtakos kultūros paslaugų kokybei.

Pasikeitus biudžetinių įstaigų darbuotojų darbo užmokesčio teisiniam reglamentavimui, neliko teisinių kliūčių didinti atlyginimus, tačiau kultūros specialistų VDU ir toliau lieka vienas mažiausių šalyje (2016 m. savivaldybių kultūros specialistų atlyginimų mediana: bibliotekose – 527 eurai, muziejuose – 542 eurai, kultūros centruose – 510 eurų).

Vienas didžiausių iššūkių ir toliau yra valstybės simbolio – Gedimino kalno sisteminga tvarkyba ir ilgalaikis stabilizavimas.

1 strateginis tikslas – skatinti Lietuvos profesionaliojo meno kūrybą, meno ir kultūros sklaidą Lietuvoje ir užsienyje, užtikrinti autorių teisių ir gretutinių teisių aukšto lygio apsaugą, plėtoti kūrybines industrijas.

Kūrybingumas – tai modernios visuomenės ir valstybės pažangos veiksnys, svarbiausias kultūros ekonomikos išteklius. Strateginis tikslas įtvirtina siekį sudaryti geresnes kūrybos sąlygas, atitinkančias profesionalaus meno kūrėjų interesus, atsižvelgus į visuomenės kultūrinius poreikius, sudarant tinkamas sąlygas kūrybai bei kultūrinių kompetencijų ugdymui.

Profesionalioji kūryba ir tarptautiškumo politika. 2016 m. priimtas Profesionaliojo scenos meno įstatymas, o 2017 m. parengta ir patvirtinta Profesionaliojo scenos meno nacionalinė programa, kuria skatinami jauni menininkai, scenos meno kūrinių įvairovė, užtikrinama, kad aukštos meninės vertės profesionaliojo scenos meno kūriniai būtų prieinami visoje Lietuvoje, vykdoma jų sklaida užsienyje. 2018 m. Kultūros ministerijai skirtas papildomas 3 mln. eurų finansavimas šiai programai įgyvendinti, kuris papildys bazinį valstybės finansavimą, kasmet skiriamą kultūrai. 2017 m. parengtas ir Seimui pateiktas Mecenavimo įstatymas.

Kino filmų gamybos ir kino kultūros projektų finansavimas – vienas aktualiausių strateginių klausimų artimiausiu metu. 2017 m. priimtas naujos redakcijos Kino įstatymas, jame apibrėžti kino valstybinio finansavimo šaltiniai, kurie sukurs stabilų, prognozuojamą nacionalinio kino finansavimo mechanizmą. Reglamentuojant filmų platinimą ir rodymą, įtrauktas ir filmų platinimas virtualioje erdvėje.

⁹ Tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ atliekamas kas trejus metus, pirmą kartą atliktas 2014 m.

Europos kultūros sostinė. 2017 m. vyko Europos kultūros sostinės 2022 m. atrankos 2 etapas, išgrynintas valdymo ir finansavimo modelis. Kauno miesto savivaldybei 2019–2022 m. numatyta 10 mln. eurų tikslinė dotacija programai „Europos kultūros sostinė 2022“ finansuoti.

Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga. 2017 m. priimtas Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo įstatymas, kuris sudaro teises sąlygas įgyvendinti Teisingumo Teismo sprendimą dėl ES teisės aiškinimo, užtikrina nacionalinės teisės normų suderinamumą su ES teise. 2017 m. pasirašytas Kultūros ministerijos ir Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (toliau – PINO) susitarimas dėl bendradarbiavimo alternatyvaus ginčų sprendimo srityje, Kultūros ministerija galės pasinaudoti PINO sukaupta ikiteisminio ginčų sprendimo patirtimi ir gerąja praktika.

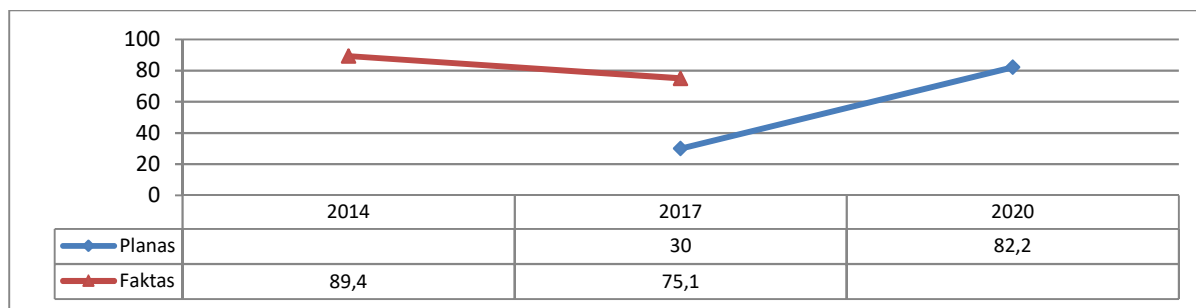
2 strateginis tikslas – formuoti bendrą integralią paveldo apsaugos politiką, saugoti valstybinę kalbą.

Kultūros paveldas ir valstybinė kalba – neatskiriama šalies ir jos piliečių tapatumo dalis, vienas svarbiausių valstybės nacionalinio saugumo garantų. Paveldo apsaugos politika užtikrina nacionalinės kultūros gyvybingumą, saugumą, telkia visuomenę, suteikia jai bendrų vertybių, bendrų tapatumo atpažinimo bruožų, apibrėžia šiuolaikinio gyvenimo sąlygas ir skatina kūrybą.

Kultūros paveldo apsauga. Sąsają su kultūros paveldu nurodo turintys 35 proc. Lietuvos gyventojų (lanko kultūros paveldo vietas arba renginius, tokius kaip paminklai, muziejai, šventės, koncertai ir pan.) (atitinka 2017 m. ES šalių vidurkį, 31 proc.). Tačiau kultūros paveldo apsaugos kokybę gyventojai vertina kaip vidutinišką – net 50 proc. gyventojų mano, kad kultūros paveldo apsauga nepasikeitė, o 11 proc. – kad tapo prastesnė¹⁰.

2018 m. numatoma atlikti kultūros paveldo apsaugos teisinio reguliavimo analizę, kurios pagrindu būtų rengiamas naujos redakcijos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo projektas. Numatoma, jog ateityje gyventojų pasitenkinimas kultūros paveldo apsauga didės dėl 2017 m. prasidėjusių ES lėšomis finansuojamų kultūros paveldo aktualizavimo projektų, nuosekliai vykdomų paveldotvarkos programų, taip pat planuojamo kultūros paveldo apsaugos procesų tobulinimo projekto.

90 pav. Gyventojų nuomonė apie kultūros paveldo apsaugos paslaugų kokybės pokyčius (gyventojai, manantys, kad paslaugų kokybė gerėja) (proc.)



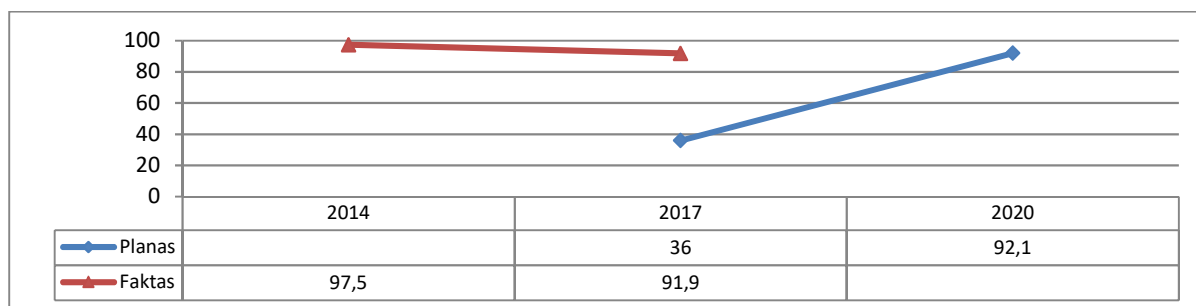
Duomenų šaltinis: 2017 m. tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“

Muziejai. Šiuolaikinio muziejaus vizija – mūsų visų moderni, kūrybiška, gyva, atvira, artima kultūros, istorijos, gamtos ir technikos paveldo puoselėjimo ir pažinimo erdvė, suteikianti visuomenei galimybę kurti geresnę ateitį. 2017 m. Lietuvos muziejuose apsilankė daugiau kaip 3,9 mln. lankytojų. Palyginti su 2016 m., muziejų lankytojų skaičius išliko labai panašus. Siekiant ugdyti vaikų ir jaunimo kompetencijas kultūros srityje, padėti vaikams ir jaunimui užmegzti unikalų santykį su šalies paveldu ir istorine atmintimi ir taip skatinti kultūros prieinamumą visoje Lietuvoje, pasirengta 2018 m. įgyvendinti bandomąjį mokinių nemokamo muziejų lankymo modelį. Siekiant sistemingai planuoti muziejų veiklą, pagal darnios plėtros principus pradėta rengti nacionalinė muziejų koncepcija, kurioje bus išgryninta muziejų teisinė bazė ir infrastruktūra, nustatytos pagrindinės muziejų funkcijos ir tikslai, aptariama muziejų valdyba valstybiniais ir instituciniais lygmenimis bei muziejų sąveika su vartotoju.

¹⁰ 2017 m. atliekant tyrimą buvo pakeista kultūros paslaugų kokybės vertinimo rodiklio apskaičiavimo metodika.

2017 m. rezultatai atskleidė, kad po 2014 m. įvykusio didelio muziejų kokybės pagerėjimo (daugumos kultūros sričių kokybę gyventojai vertino kaip pagerėjusią) 2017 m. situacija stabilizavosi, t. y. didžioji dalis gyventojų kultūros kokybę vertina kaip nepakitusią¹¹. Numatoma, jog ateityje gyventojų pasitenkinimas muziejų teikiamų paslaugų kokybe didės dėl kasmet atnaujinamų muziejų nuolatinių ekspozicijų, kuriose taikomi inovatyvūs kūrybiniai sprendimai, naujų muziejų lankytojų aptarnavimo paslaugų kūrimo ir diegimo, muziejų infrastruktūros modernizavimo.

91 pav. Muziejų teikiamų paslaugų kokybės pokytis (proc.)



Duomenų šaltinis: 2017 m. tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“

Gedimino kalno problematika. 2017 m. buvo tęsiami Gedimino kalno tvarkybos ir avarinės būklės likvidavimo darbai. Vykdamas Gedimino kalno tvarkybos ir avarinės būklės likvidavimo darbus, buvo atliekami ne tik labiausiai pažeisto Gedimino kalno šiaurės vakarų šlaito tvarkybos darbai, bet ir kitų šlaitų stabilizavimo darbai; vykdoma nuolatinė Gedimino kalno stebėseną. 2018 m. planuojama užbaigti Gedimino kalno šiaurės vakarų šlaito tvarkybos darbus ir baigti rengti Gedimino kalno aikštelės ir kitų pažeistų kalno šlaitų tvarkybos darbų projektus. 2017 m. sausį, vykdamas archeologinius Gedimino kalno aikštelės tyrimus, aptikti 1863 m. sukilėlių palaikai. Juos 2019 m. planuojama iškilmingai perlaidoti Vilniaus Rasų kapinėse.

Kultūros paveldo aktualizavimas. Per visą nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo laikotarpį kultūros paveldo tvarkybai valstybės biudžete buvo numatoma kelis kartus mažiau lėšų nei esamas poreikis. Nekilnojamojo kultūros paveldo fizinė būklė Lietuvoje kasmet blogėja dėl netinkamo kultūros paveldo objektų valdymo – dėl ribotų finansinių galimybių arba dėl aplaidumo, o kartais netgi piktavališkai. Nuo 2015 m. didinami valstybės asignavimai kompensacijoms už privačių kultūros paveldo objektų ir kilnojamojo kultūros vertybių tvarkybos darbus, kadangi didėjant privačiai iniciatyvai lėšų poreikis kompensacijoms didėja. Finansavimas kultūros paveldo aktualizavimui taip pat skiriamas iš 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos lėšų, nuo finansavimo laikotarpio pradžios iki 2017 m. pabaigos iš viso išmokėta 3,35 mln. eurų ES lėšų.

Pilietinės tautinės savimonės stiprinimas. Iš viso istorinės ir kultūrinės atminties išsaugojimo iniciatyvose, kurias 2017 m. organizavo Kultūros ministerija, apsilankė per 254 tūkst. žmonių (didžioji dalis jų šventinius renginius, specialiai sukurtas apybraižas žiūrėjo per televiziją, taip pat daug dėmesio sulaukė Valstybės atkūrimo dienos renginiai). 2017 metai buvo paskelbti ir Lietuvių kalbos kultūros, Tautinio kostiumo bei Piliakalnių metais, per kuriuos aktyviai vykdyta veikla, skirta: lietuvių kalbai puoselėti, populiarinti, kalbos politikos klausimams kultūros ir švietimo erdvėje; tautinio kostiumo, kaip vieno iš tautos ir valstybės simbolių, etninio tapatumo ir nacionalinės kultūros išraiškos formos svarbai išryškinti; piliakalnių – baltų kultūros ir ankstyvosios Lietuvos valstybės simbolio, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybingumo liudijimo ir tautinio atgimimo sąjūdžio įkvėpimo šaltinio, taip pat lietuvių tautos tapatumą stiprinančių vertybių bei jų apsaugos svarbai išryškinti ir siekiant Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio išvakarėse sutelkti tautą ir įkvėpti jai pasididžiavimą.

Kultūros ministerija, siekdama sutelkti Lietuvos seniūnijas kultūrinėms, pilietinėms iniciatyvoms, stiprinti arčiausiai žmogaus esančios vietos savivaldos grandies – seniūnijos – bendruomeniškumą ir atsakomybę už valstybę, jos saugumą ir klestėjimą bei įgyvendindama Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimui skirtas iniciatyvas, atliko parengiamuosius 2018 m. startuojančio nacionalinio Lietuvos seniūnijų konkurso „Valstybę kuriame mes“ darbus.

¹¹ 2017 m. atliekant tyrimą buvo pakeista kultūros paslaugų kokybės vertinimo rodiklio apskaičiavimo metodika.

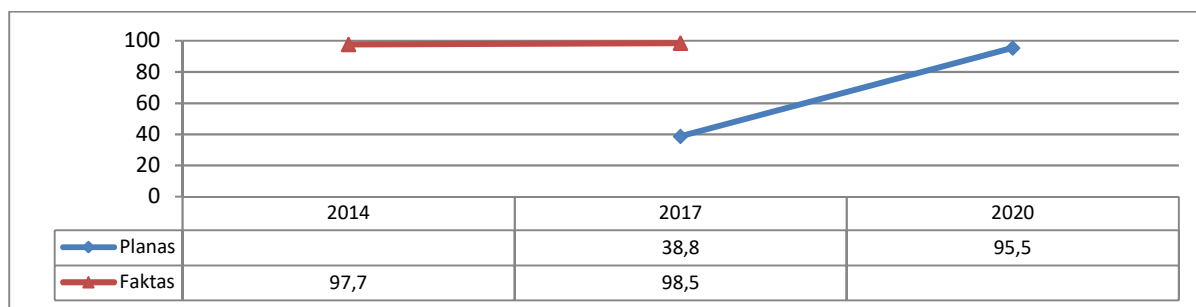
3 strateginis tikslas – užtikrinti informacijos prieinamumą visuomenei.

Informacijos prieinamumas – pagrindinė demokratijos, visuomenės kultūrinių kompetencijų ugdymo ir jos konkurencingumo sąlyga. Visuomenė aprūpinama informacija viešosiose bibliotekose, skatinama Lietuvos kultūrai reikšmingos literatūros leidyba, sklaida ir skaitymas. Taip pat sudaromos sąlygos žmogui stiprinti gebėjimus suvokti vykstančius procesus, prisitaikyti prie šiuolaikinio gyvenimo pokyčių, lavinti kritinį mąstymą.

Bibliotekos. Lietuvos bibliotekos – tai didelio potencialo informacinė infrastruktūra, užtikrinanti visuomenės narių mokymosi visą gyvenimą, socialinės ir ekonominės gerovės plėtojimą bei poveikio šalies ir regionų raidai didinimą. Lietuvos gyventojų lankymasis viešosiose bibliotekose per pastaruosius metus reikšmingai nekito, 2017 m. bibliotekose apsilankė daugiau nei 38,9 mln. žmonių, iš jų virtualūs apsilankymai sudarė 43 proc. (virtualių lankytojų skaičius padidėjo 6 proc.). Viešosiose bibliotekose bent kartą per metus apsilanko beveik kas trečias Lietuvos gyventojas (atitinka 2013 m. ES šalių vidurkį).

2017 m. rezultatai atskleidė, kad po didelio kultūros sričių (tarp jų ir bibliotekų) kokybės pagerėjimo 2014 m. didžioji dalis gyventojų kultūros kokybę 2017 m. vertina kaip nepakitusią. Viešųjų bibliotekų paslaugų kokybę gyventojai vertina geriausiai iš visų kultūros sričių paslaugų. Prognozuojame, kad pavyks išlaikyti esamą aukštą vertinimą, nes 2018 m. pradedamas įgyvendinti didelės apimties kompiuterizavimo projektas, lygiagrečiai bibliotekose bus vykdomi gyventojų skaitmeninio raštingumo mokymai, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka pradės įgyvendinti skaitmeninio projektus¹².

92 pav. Gyventojų nuomonė apie bibliotekų paslaugų kokybės pokyčius (proc.)



Duomenų šaltinis: 2017 m. tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“

Skaitymas. Bent vieną knygą per metus perskaito 66 proc. Lietuvos gyventojų (atitinka 2013 m. ES šalių vidurkį) (dažniausiai perskaitomos 3–6 knygos). Per 2014–2017 m. sumažėjo gyventojų, kurie per metus neperskaito nė vienos knygos, dalis ir padaugėjo asmenų, skaitančių lietuvių kalba parašytą grožinę literatūrą. Iš negrožinės literatūros ir toliau labiausiai skaitomos saviugdos ir istorinės knygos. Sparčiai populiarėja alternatyva įprastoms, popierinėms knygų versijoms – e. knygos. 2017 m. šalies viešosiose bibliotekose atnaujinta ir įsigyta 1 710 pavadinimų e. knygų (42 proc. daugiau nei 2016 m.).

Medijų raštingumas. 2017 m. pabaigoje pirmą kartą buvo nustatytas Lietuvos visuomenės žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygis – 37,8 proc. Prognozuojama, kad šis rodiklis ateityje turėtų didėti dėl augančios vartotojų edukacijos (2020 m. turėtų siekti 39 proc., o 2023 m. – 41,3 proc.). VšĮ „Spaudos radijo ir televizijos rėmimo fondas“, kurio viena iš dalininkių yra ir Kultūros ministerija, 2017 m. parėmė medijų raštingumo ugdymo bei visuomenės informavimo saugumą stiprinančius daugiau nei 614 tūkst. eurų vertės projektus.

Bibliotekų fondai – aprūpinimas informacija ir dokumentais. 2017 m. šalies viešosios bibliotekos įsigijo 245 tūkst. fizinių vienetų, 60 tūkst. pavadinimų naujų spaudinių, vaizdo ir garso, elektroninių bei kitų dokumentų. Vis dėlto valstybės biudžeto lėšos, skiriamos viešosioms bibliotekoms dokumentams įsigyti, neatitinka šalies gyventojų poreikių ir ES šalių vidurkio – 2017 m., kaip ir 2016 m., šiam tikslui skirta 1,9 mln. eurų (vienam gyventojui teko 0,69 euro; plg. ES šalių vidurkis – 1,22 euro, Estijoje – 2,32 euro). Atlikus Lietuvos bibliotekų fondo valdymo efektyvumo tyrimą, 2018 m. numatoma

¹² 2017 m. atliekant tyrimą buvo pakeista kultūros paslaugų kokybės vertinimo rodiklio apskaičiavimo metodika.

parengti Lietuvos bibliotekų informacijos išteklių fondo valdymo koncepciją ir rekomendacijas, kaip ją įgyvendinti.

Socialinės ir informacinės atskirties gyventojų grupių integracija. 2017 m. išleisti 509 leidiniai, skirti asmenims, negalintiems skaityti įprasto spausdinto teksto (68 leidiniais daugiau nei 2016 m.), taip pat 2017 m. pirmą kartą skirtos lėšos aprūpinti bibliotekas socialinės ir informacinės atskirties gyventojų grupėms skirta įranga bei priemonėmis.

Literatūros sklaida, leidyba. Skatinant lietuvių literatūros sklaidą užsienyje, pastaraisiais metais suintensyvėjo bendradarbiavimas su užsienio leidėjais, literatūros vertėjais bei ekspertais, ypač vokiečiųkalbiais bei britų – 2017 m. pasiekti susitarimai dėl 32 vertimų ir 24 bandomųjų lietuvių literatūros vertimų į užsienio kalbas. 2017 m. tarptautinėje Leipcigo knygų mugėje pristatyta Lietuvos, kaip šalies viešnios, literatūrinių bei kultūrinių renginių programa, tema – moderniosios Lietuvos šimtmetis (1918–2018), kuri sulaukė didelio partnerių Vokietijoje ir Lietuvoje susidomėjimo. Taip pat intensyviai rengiamasi Lietuvos, Latvijos ir Estijos prisistatymui Londono knygų mugėje 2018 m. Kasmet organizuojamas didžiausias ir svarbiausias leidybos sektoriaus renginys Lietuvoje – tarptautinė Vilniaus knygų mugė. 2017 m. ji lankytojams pasiūlė 400 renginių kultūrinę programą ir sulaukė daugiau kaip 62 tūkst. lankytojų.

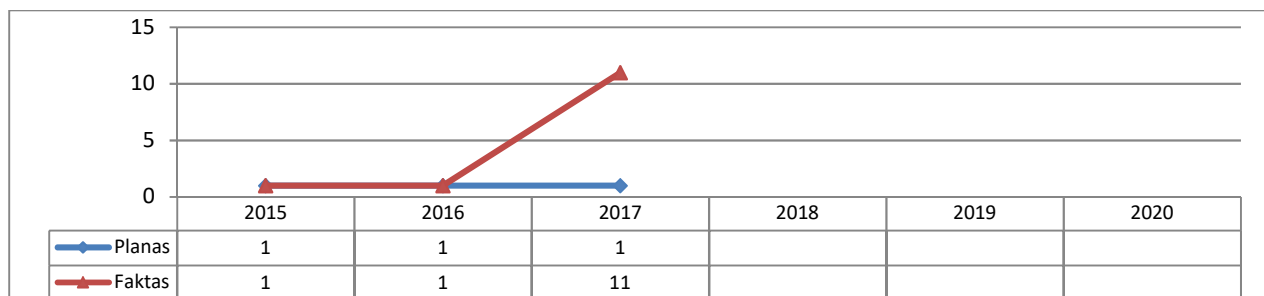
Visuomenės informavimo politika. 2017 m. pabaigoje įsteigta Kultūros ministerijos Medijų taryba – patariamoji institucija, atliekanti eksperto ir konsultanto funkcijas analizuojant, vertinant ir sprendžiant visuomenės informavimo srities politikos formavimo ir įgyvendinimo klausimus. Taip pat parengtas Visuomenės informavimo politikos 2018–2022 m. strateginių kryptių projektas. Lietuvoje iki šiol nėra bendros viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų informacinės sistemos, dėl skirtingose sistemose tvarkomų duomenų neproporcingai didėja deklaravimo našta ir šių sistemų administravimo, eksploatavimo, palaikymo kaštai. Sprendžiant šias problemas, buvo parengtos ir priimtos Visuomenės informavimo įstatymo pataisos. Be to, 2019 m. bus įsteigta Viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų informacinė sistema, joje atveriami papildomi duomenys apie viešosios informacijos rengėjus (skleidėjus) ir jų veiklą.

4 strateginis tikslas – skatinti kultūros prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms ir jų dalyvavimą kultūroje puoselėjant kultūros tradicijas bei kultūrinės raiškos įvairovę.

Viena esminių kultūros ir meno institucijų funkcijų yra skleisti kultūrą visoje Lietuvoje, kurti patrauklią, pažinimo džiaugsmą teikiančią aplinką, kultūriškai šviesti visuomenę, ugdyti Lietuvos gyventojų pasitikėjimą savimi, skatinti didžiulius savo šalies kultūros paveldu, gyvą etninės kultūros tradiciją ir kūrybą. Tam ypač svarbus Kultūros rėmimo fondas – pagrindinis Lietuvos kultūros ir meno projektų finansavimo mechanizmas.

Mėgėjų meno kolektyvai. Prasidėjus Dainų šventės pasirengimo darbams, jos programų rengimui ir atrankoms, mėgėjų meno kolektyvai suaktyvėjo, pagausėjo jų dalyvių (2017 m. – 65 000 dalyvių, 2016 m. – 58 669 dalyviai). Vertinant mėgėjų meno kolektyvų dalyvių kaitą, pastebima, kad po Dainų šventės metų mėgėjų meno kolektyvų renginių sumažėja, atitinkamai nusistovi mėgėjų meno kolektyvų dalyvių skaičius.

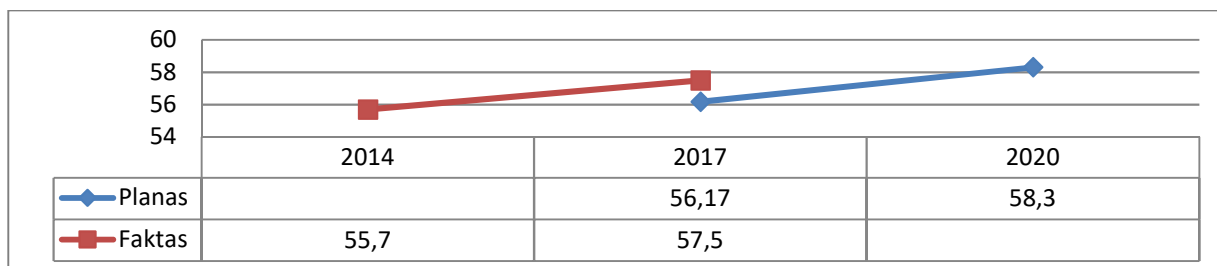
93 pav. Mėgėjų meno kolektyvų dalyvių skaičiaus didėjimas (proc.)



Duomenų šaltinis: Kultūros ministerija

Dalyvavimas kultūrinėje meninėje veikloje. Nors vienoje kultūrinėje veikloje per pastaruosius 12 mėnesių dalyvavo 23 proc. Lietuvos gyventojų – aktyviausiai gyventojai dalyvauja socialiniuose tinkluose (55 proc.) bei su vaizduojamaisiais menais ir amatais susijusiose veiklose (25 proc.); scenos menų ir kultūros paveldo veiklose dalyvavo panašaus dydžio gyventojų grupės (atitinkamai 14 ir 16 proc.). Teoriškai įmanomas dalyvavimo kultūroje potencialas – 34 proc., t. y. dar trečdalį gyventojų potencialiai galima pritraukti dalyvauti kultūrinėse veiklose.

94 pav. Visuomenės narių, kurie jau dalyvauja arba yra linkę dalyvauti kultūrinėje meninėje veikloje, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: 2017 m. tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“

Kultūros sklaida regionuose. Siekiant nematerialaus kultūros paveldo išsaugojimo, etninės kultūros tradicijų tęstinumo, 2017 m. buvo toliau kuriama nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvado informacinė sistema. Kai Kultūros ministerija pavedė Lietuvos nacionaliniam kultūros centrai kultūros centrų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo funkciją, 2017 m. buvo aktyviai pradėti organizuoti kvalifikacijos kėlimo kursai ir seminarai. Tam tikrų kategorijų specialistams ne vienus metus nebuvo rengiami seminarai, mokymai specialiesiems gebėjimams ugdyti, kitiems jų visai nebuvo.

2017 m. Lietuvos kultūros sostine tapo Klaipėda. Pasitelkiant klasikinius šiuolaikinius menus bei mėgėjų meno kolektyvus, buvo sustiprintas Klaipėdos, kaip nuolat gyvo, aktyvaus, inovacijoms atviro ir tolerantiško miesto, įvaizdis. Iš viso Lietuvos kultūros sostinės renginiuose 2017 m. dalyvavo per 80 tūkst. žmonių, Klaipėdoje 30 proc. pagausėjo Lietuvos ir užsienio šalių turistų, kultūros sostinės projektui įgyvendinti Klaipėdoje iš viso pavyko pritraukti per 1,5 mln. eurų įvairių finansavimo šaltinių lėšų.

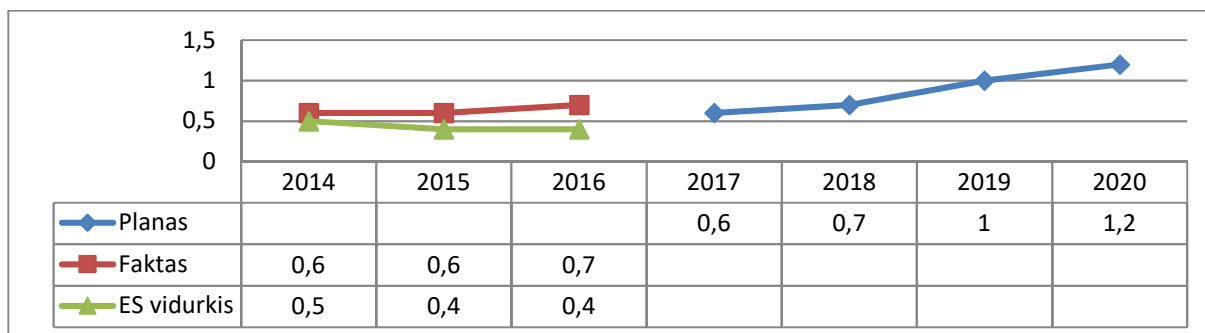
Kultūros ir meno plėtra ir sklaida per Kultūros rėmimo fondą. Kultūros rėmimo fondas (toliau – KRF) reikšmingai prisideda prie kultūros plėtros ir raidos, ypač privataus sektoriaus organizacijų, kultūros prieinamumo didinimo regionuose, skatina vaikų ir jaunimo, vyresnio amžiaus žmonių, neįgalųjų ir kt. dalyvavimą kultūrinėje veikloje ir domėjimąsi kultūra. Iš viso KRF lėšomis 2017 m. organizuoti 2 kvietimai kultūros ir meno projektų vykdytojams ir 3 kvietimai stipendijų kultūros ir meno kūrėjams, pagal šiuos kvietimus finansuota 1 830 projektų ir paskirtos 462 stipendijos, jiems suteiktas per 16 mln. eurų finansavimas. Platesnę KRF lėšomis finansuojamų projektų rezultatų ir tendencijų apžvalgą visuomenei bei suinteresuotoms šalims Lietuvos kultūros taryba numato pristatyti kasmetiniame Lietuvos kultūros tarybos forume.

5 strateginis tikslas – sudaryti sąlygas kultūros paslaugų plėtrai.

Sudarant sąlygas kultūros paslaugų plėtrai, būtina užtikrinti tvarias finansavimo sąlygas, tobulinti Lietuvos kultūros politikos įgyvendinimą ir administravimą, įrodymais grįstą valdymą kultūros srityje, modernizuoti Lietuvos kultūros infrastruktūrą (renovuoti ir aktualizuoti Lietuvos kultūros įstaigas).

Kultūros srities finansavimas. 2016 m. Lietuvoje kultūrai buvo skiriama 0,7 proc. BVP lėšų nuo visų valdžios išlaidų (Latvijoje – 1 proc., Estijoje – 1,1 proc., Lenkijoje – 0,6 proc., o Švedijoje – 0,5 proc). Atsižvelgiant į didėjančią finansinių investicijų poreikį, numatomą ES lėšų investavimą kultūros sektoriuje bei į šalies ekonomines tendencijas, prognozuojama, kad ateityje kultūrai bus skiriama daugiau BVP lėšų.

95 pav. BVP lėšos, skiriamos kultūrai (proc.)



Duomenų šaltinis: Eurostatas

Kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo efektyvinimas. Atlikti Kultūros politikos pagrindų įstatymo projekto parengiamieji darbai – atlikta analizė; remiantis jos duomenimis, rengiamas įstatymo projektas, kurį numatyta pateikti Seimui 2018 m. IV ketvirtį. Taip pat pradėti parengiamieji darbai Lietuvos kultūros strategijai iki 2030 m. parengti.

Darbo organizavimo pakeitimai. Baigta Kultūros ministerijos darbo organizavimo pertvarka – nuo 2018 m. sausio 15 d. įsigaliojo nauja ministerijos struktūra. Po pertvarkos sumažėjo vadovaujančių darbuotojų, padaugėjo kultūros politikos ir turinio specialistų, atsisakyta perteklinės hierarchijos. Ypatingas dėmesys bus skiriamas regioninei kultūrai, kuri patenka į kiekvieno kultūros politiką formuojančio skyriaus priežiūros lauką. Ministerija taip pat stiprins kultūros edukacijos, medijų raštingumo bei visuomenės informavimo politikos kompetencijas. Taip pat, siekiant atnaujinti ir demokratizuoti prie Kultūros ministerijos veikiančių patariamųjų tarybų bei komisijų sistemą, įkurta Kultūros ministerijos kolegija.

Analizė. Lietuvos kultūros taryboje įsteigtas Stebėsenos ir analizės skyrius, įgalinantis Lietuvos kultūros tarybą daryti išsamesnes veiklos analizės siekiant įgyvendinamų finansavimo schemų didesnio efektyvumo ir savalaikiškumo, stiprinant kultūros ir meno procesų, kurie daro įtaką kultūros politikai, analizę. Taip pat sistemingai vykdomi kultūros sritys tyrimai – 2017 m. antrą kartą atliktas gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas¹³. Pagal kultūros sritys tyrimų poreikį patvirtintas Kultūros ministerijos 2017–2020 m. strateginių ir reikminių tyrimų planas, parengta ir Lietuvos kultūros tarybos stebėsenai perduota kultūros tyrimų duomenų bazė.

Kokybės vertinimo metodika. 2017 m. patvirtinta Kultūros įstaigų vartotojų pasitenkinimo teikiamomis paslaugomis tyrimo metodika, kuria kultūros įstaigos skatinamos nuolat vykdyti kultūros įstaigų lankytojų apklausas, įvertinti lankytojų poreikius. Daugelis kultūros ministro valdymo sritys muziejų, bibliotekų, koncertinių įstaigų bei teatrų 2017 m. atliko lankytojų tyrimus, kurie padėjo įstaigoms įsivertinti stipriąsias ir tobulintinas veiklos sritis.

Kultūros paslaugų infrastruktūros modernizavimas. Modernizuojant kultūros paslaugų infrastruktūrą siekiama, kad infrastruktūros gerinimas būtų grindžiamas kultūros paslaugų kokybės ir patrauklumo didinimu, investicijos skiriamos ten, kur jos sukuria maksimalią naudą visuomenei, atitinka tikslinių grupių lūkesčius ir poreikius. 2017 m. ES investicijų planavimo geroji praktika (investicijų poreikį grindžiant sąnaudų ir naudos analizės metodika bei lankytojų pokyčiu) integruota ir bendrai taikoma Valstybės investicijų programos projektų atrankai. 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos lėšos 2017 m. skirtos 35-iesiems valstybės ir savivaldybių kultūros infrastruktūros objektų projektams, iš viso nuo finansavimo laikotarpio pradžios iki 2017 m. pabaigos kultūros infrastruktūros projektams išmokėta 6,5 mln. eurų ES lėšų. Valstybės investicijų programos lėšomis užbaigtas 21 investicijų projektas, iš jų – 14 savivaldybių kultūros įstaigų investicijų projektų. Taip pat 2017 m. sėkmingai baigtos įgyvendinti 2009–2014 m. Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo programos kultūros srityje.

¹³ Tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ atliekamas kas trejus metus, pirmą kartą atliktas 2014 m.

2.6. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Situacija darbo rinkoje 2017 m. nors ir lėčiau, bet gerėjo. 15–64 m. gyventojų užimtumo lygis 2017 m. sudarė 70,4 proc. (2016 m. – 69,4 proc.), nedarbo lygis 2017 m. sudarė 7,1 proc. (2016 m. – 7,9 proc.). Toliau sparčiai didėjo darbo užmokestis. Vidutinis mėnesinis atlyginimas bruto (iki mokesčių), įskaitant individualiąsias įmones, palyginti su 2016 m., padidėjo apie 8,5 proc. ir sudarė 840 eurų.

Lietuvos darbo rinka išgyvena pozityvų laikotarpį – tiek nedarbo lygio, tiek ir atlyginimų atžvilgiu. Darbo jėgos aktyvumas ir toliau yra didelis, tačiau jo augimo išteklių mažėja. Verslo įmonėms bus vis sudėtingiau rasti specialistų į kuriamas naujas darbo vietas, kurioms atsirasti ekonominės sąlygos išliks palankios. 2017 m. sparčiai augęs darbo užmokestis, laisvų darbo vietų pasiūla ir laiku suteiktas užimtumo rėmimas ilgalaikiams, nekvalifikuotiems, vyresnio amžiaus ir jauniems bedarbiams skatino juos ir padėjo jiems įsiliesti į darbo rinką. Teigiamą poveikį darbo rinkai turėjo Darbo kodekso pakeitimai, sudarantys sąlygas patekti į darbo rinką naujiems dalyviams ir skatinantys darbo jėgos aktyvumą, kartu švelninantys neigiamas demografinių tendencijų pasekmes užimtumui.

Vis dėlto dalis gyventojų statistikos rodomo gyvenimo gerėjimo neįtako dėl didelės infliacijos, kuri sumažino realaus darbo užmokesčio augimą ir vartotojų perkamąją galią. Praėjusiais metais Lietuvoje buvo fiksuota 3,9 proc. metinė infliacija (2016-ųjų metinė infliacija buvo 1,7 proc.), didžiausia ES. Atsižvelgiant į tai, kad darbo užmokestis didėjo netolygiai, o kainų augimas atsiliepė visiems, pajamų skirtumai gali išryškėti dar labiau.

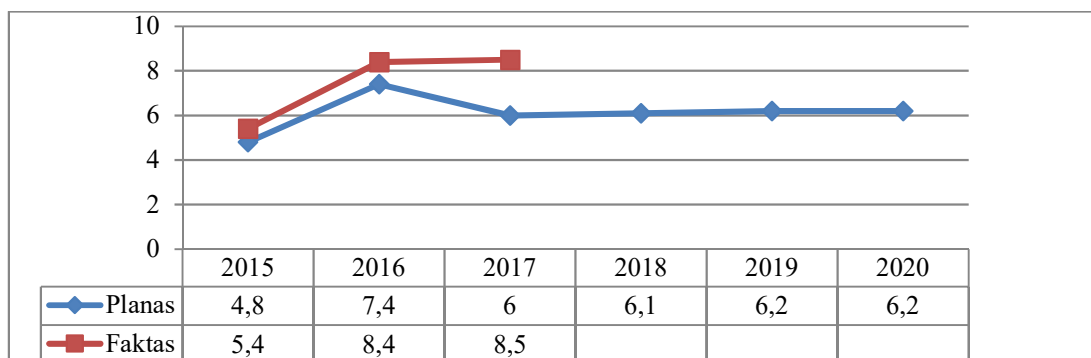
Europos Komisija 2018 m. Lietuvai skirtoje ataskaitoje socialinėje ir užimtumo srityje pažymi, kad gerėjantys ekonominiai ir užimtumo rodikliai nepadėjo sumažinti skurdo šalyje. Atsižvelgiant į kylančius iššūkius, skurdo mažinimo politika Lietuvoje tebėra vienas pagrindinių prioritetų.

1 strateginis tikslas – plėtoti įsidarbinimo galimybes ir tinkamas darbo sąlygas.

Darbo užmokestis. Šalies vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 2017 m. augo 8,5 proc. Jo augimui įtakos turėjo šie valstybės tiesiogiai lemiami veiksniai: MMA padidėjimas nuo 350 iki 380 eurų; įsigaliojęs Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo įstatymas, kuriuo remiantis daliai darbuotojų padidėjo atlyginimai; 2017 m. liepos 1 d. įsigaliojęs Darbo kodeksas, kuriame numatyta, kad MMA gali būti mokama tik už nekvalifikuotą darbą. „Sodros“ duomenimis, sumažėjo darbuotojų, gaunančių MMA ir mažiau, skaičius: 2016 m. rugpjūtį – 240 515 (22 proc. visų darbuotojų), o 2017 m. rugpjūtį – 178 034 (16,2 proc. visų darbuotojų).

Tačiau darbo užmokestis augo netolygiai. Ryškėja regioniniai skirtumai, kur darbo rinka nėra pakankamai efektyvi. Skirtingai pajamos didėjo privačiame ir viešajame sektoriuose, pastarajame ne taip greitai ir jautriai reaguojama į darbuotojų trūkumą ir rinkos dėsniams neveikia taip efektyviai.

96 pav. Šalies vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio pokytis, palyginti su praėjusiais metais (proc.)



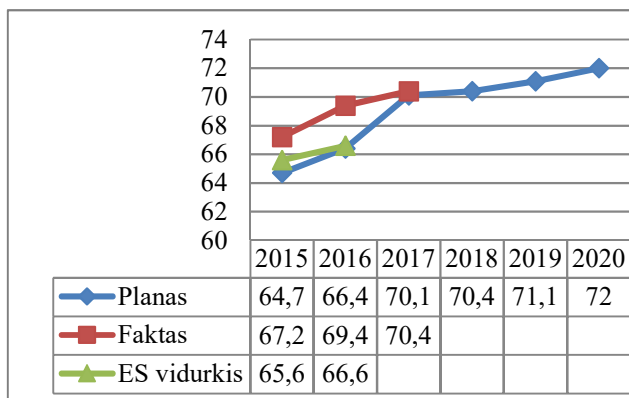
Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Darbo rinkos ir užimtumo tendencijos. 2017 m. didėjo visų amžiaus grupių gyventojų užimtumas. 2017 m. šalyje buvo 1 mln. 458 tūkst. darbo jėgai priskiriamų asmenų, dirbo 1 mln. 355 tūkst. gyventojų. Vis dėlto per metus šių asmenų skaičius sumažėjo, atitinkamai 19,6 tūkst. ir 6,6 tūkst. Tam

įtakos turėjo gyventojų senėjimas ir neigiama neto migracija. Išankstiniais duomenimis, 2017 m. darbdaviai į darbą priėmė 15 tūkst. asmenų daugiau, nei atleido (2016 m. – 23,7 tūkst.).

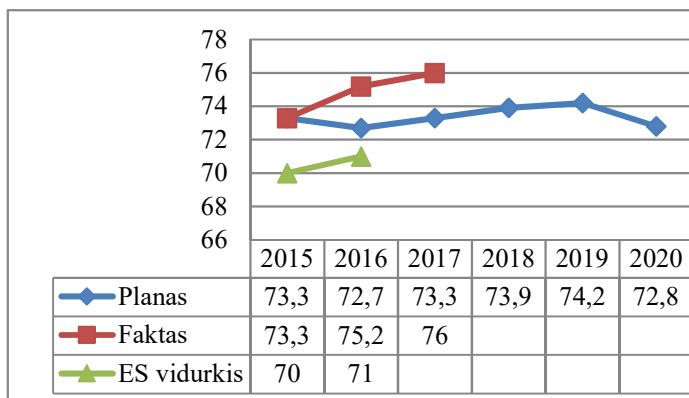
Jaunimo (15–24 m.) užimtumo lygis per metus padidėjo 0,2 proc. punkto ir sudarė 30,4 proc., 55–64 m. gyventojų užimtumo lygis 2017 m. padidėjo 1,5 proc. punkto ir sudarė 66,1 proc. Tikėtina, kad užimtumas toliau didės, atsižvelgiant į palankią ekonominę padėtį ir mažėjantį darbingo amžiaus gyventojų skaičių.

97 pav. Gyventojų (15–64 m.) užimtumo lygis (proc.)



Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Eurostatas

98 pav. Gyventojų (20–64 m.) užimtumo lygis (proc.)

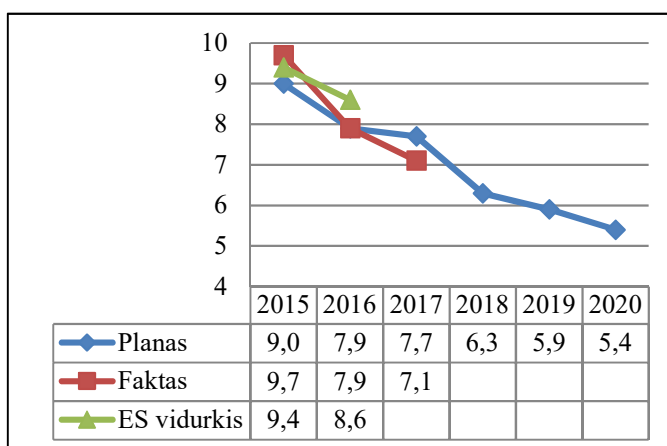


Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Eurostatas

Nepaisant struktūrinio darbo jėgos pasiūlos ir paklausos neatitikimo, ekonomikos plėtros tempas buvo pakankamas nedarbo lygiui (įskaitant ilgalaikį nedarbo lygį) toliau mažėti.

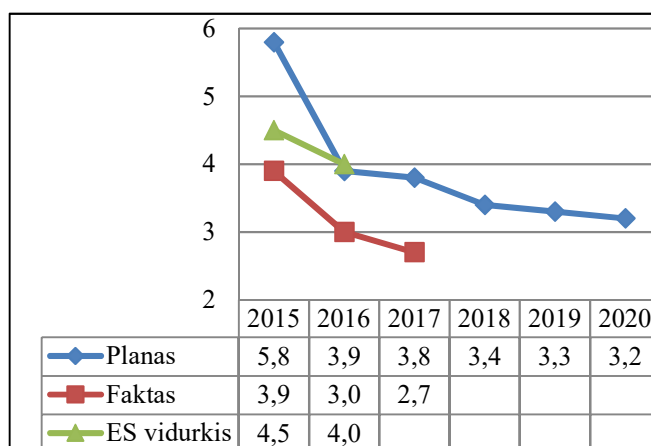
Prie užimtumo ir nedarbo rodiklių gerėjimo prisidėjo investavimas į darbo netekusių žmonių individualios situacijos gerinimą, taikant jiems užimtumo rėmimo priemones. 2017 m. į aktyvios darbo rinkos politikos priemones buvo nusiųsta 44,5 tūkst. darbo ieškančių asmenų, iš jų į profesinio mokymo programas nusiųsta 21,4 tūkst. (4,4 tūkst. daugiau, palyginti su praėjusiais metais), subsidijomis paremtas beveik 17,5 tūkst. bedarbių įdarbinimas, įsteigtos 1 044 naujos darbo vietos (iš jų 439 darbo vietos įsteigtos per vietinių užimtumo iniciatyvų projektus, 386 darbo vietas įsteigė buvę bedarbiai).

99 pav. Nedarbo lygis (proc.)



Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Eurostatas

100 pav. Ilgalaikio nedarbo lygis (proc.)



Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Eurostatas

Naujasis Darbo kodeksas. 2017 m. liepos 1 d. įsigaliojo socialinio modelio įstatymai (Darbo kodeksas, Užimtumo įstatymas ir kiti įstatymai). Darbo kodekse, viena vertus, įvedama naujų darbo sutarčių rūšių, sudaromos galimybės lankstesniam darbo laiko reguliavimui, sutrumpinami išpėjimo terminai atleidžiant darbuotojus ir sumažinamos išeitinės išmokos, palengvintos galimybės sudaryti terminuotas darbo sutartis, tačiau, kita vertus, įkuriamas ilgalaikio darbo išmokų fondas, sudaromos palankesnės mokymosi visą gyvenimą galimybės, užtikrinamas šeimos ir darbo gyvenimo balansas,

nediskriminavimas darbe, asmens duomenų apsauga, galimybės plėtoti socialinę partnerystę. Užimtumo įstatyme išplėsta nelegalaus darbo sąvoka ir numatoma atsakomybė už nelegalų ir nedeklaruotą darbą bei užsieniečių įdarbinimo tvarkos pažeidimus, įtvirtintos naujos paramos mokymuisi formos (įdarbinimas pagal pameistrystės darbo sutartį, stažuotė, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimas), praplečiama parama judumui, kompensuojant kelionės išlaidas bedarbiams, dalyvaujantiems aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse ar įsidarbinusiems ne savo gyvenamojoje vietovėje, ir kita. Nedarbo socialinio draudimo įstatymu sumažintas stažo nedarbo draudimo išmokai skirti reikalavimas (nebe 18 mėnesių per paskutinius 36 mėnesius, o 12 mėnesių per paskutinius 30 mėnesių), padidinta nedarbo draudimo išmoka, pailginta išmokos mokėjimo trukmė nuo 6 iki 9 mėnesių.

Darbuotojų sauga ir sveikata. Preliminariais Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VDI) duomenimis, Lietuvos įmonėse 2017 m. įvyko 37 mirtini ir 150 sunkių nelaimingų atsitikimų darbe (2016 m. per tą patį laikotarpį įvyko atitinkamai 45 ir 131). Siekiant mažinti jų skaičių, patvirtintos Nacionalinio darbuotojų saugos ir sveikatos 2017–2021 m. veiksmų plano priemonės, ypatingas dėmesys skirtas patikrinimams, kaip laikomasi darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų statybvietėse. Nuo 2017 m. liepos 1 d. įmonių darbuotojų, atliekančių darbuotojų saugos ir sveikatos funkcijas, darbuotojų saugos ir sveikatos srities žinios tikrinamos VDI testu, kurį sudaro ir skelbia VDI. Žinių patikrai VDI galima registruotis tik baigus atitinkamus mokymus, kuriuos vykdyti galės ir profesinio mokymo teikėjai. Iki 2017 m. gruodžio 31 d. VDI buvo patikrintos beveik 1 000 asmenų darbuotojų saugos ir sveikatos žinios, testą išlaikė 60,5 proc.

Socialinė partnerystė. Darbuotojų atstovavimas kolektyviniuose santykiuose nėra paplitęs – profesinės sąjungos apima tik iki 10 proc. darbuotojų. 2017 m. liepos 1 d. įsigaliojus naujam Darbo kodeksui, buvo sudarytos naujos teisinės sąlygos stiprinti kolektyvinius santykius, leidžiama kolektyviniuose susitarimuose susitarti dėl daugelio darbo ir socialinių garantijų, motyvacinių sąlygų ir kita. Siekiant stiprinti profesines sąjungas ir skatinti darbuotojus jungtis į jas, pradėti įgyvendinti du ilgalaikiai projektai: VDI vykdys 1,7 mln. eurų vertės projektą „Profesinių sąjungų ir darbdavių bendradarbiavimo modelis vystant socialinį dialogą“, kuriuo taip pat siekiama užtikrinti socialinio dialogo Lietuvoje situacijos stebėseną ir rezultatų vertinimą, parengti metodines priemones kolektyvinėms deryboms vesti, kolektyvinių sutarčių šablonus ir kt. Ministerija taip pat vykdys 1,8 mln. eurų vertės projektą „Įmonių socialinės atsakomybės skatinimas“, kuriuo įmonės bus skatinamos savo veikloje taikyti socialinės atsakomybės principus. Be kitų veiklų, bus parengtas verslo tvarumo ir atsakingumo indeksas, įgyvendinami daugiašaliai bandomieji socialinės atsakomybės projektai.

2017 m. valdžios, verslo ir profsąjungų atstovai Vyriausybėje pasirašė nacionalinį susitarimą dėl šalies pažangai būtinų reformų. Dokumente pažadama kelti atlyginimus, mažinti darbo jėgos apmokestinimą ir skatinti kolektyvinių sutarčių sudarymą. Siekiant kelti gyvenimo lygį ir didinti darbo rinkos patrauklumą, pripažįstami šie šalies ilgalaikiai pažangai būtini tikslai: viešojo sektoriaus efektyvumo didinimas ir viešųjų paslaugų kokybės gerinimas; socialinio dialogo stiprinimas ir socialinių partnerių kompetencijų ugdymas; švietimo ir mokslo kokybės, efektyvumo ir mokymosi visą gyvenimą užtikrinimas; mokesčių sistemos suderinamumo ir stabilumo užtikrinimas; šalies konkurencingumo didinimas.

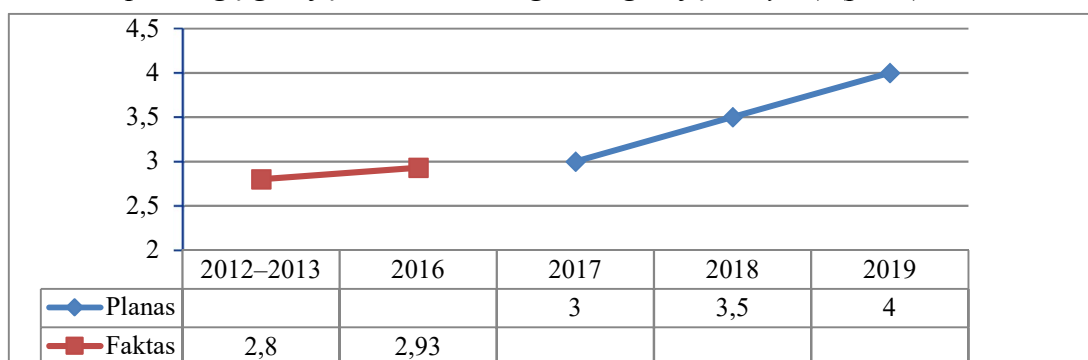
Lyčių lygybė. Moterų ir vyrų darbo užmokesčio atotrūkis šalies ūkyje (neįskaitant žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės įmonių) 2016 m. sudarė 13,4 proc. ir, palyginti su 2015 m., padidėjo 0,4 proc. punkto. Didžiausias atotrūkis buvo finansinės ir draudimo veiklos (38,3 proc.) bei informacijos ir ryšių (29,9 proc.) įmonėse, privačiame sektoriuje atotrūkis buvo didesnis negu valstybės sektoriuje. 2017 m. liepos 1 d. įsigaliojusiame Darbo kodekse darbdaviai įpareigojami parengti darbo apmokėjimo sistemą taip, kad ją taikant būtų išvengta bet kokios diskriminacijos lyties pagrindu. Už tokį patį ar lygiavertį darbą taikomas vienodas darbo užmokestis, apibrėžiant, kas laikoma tokiu pačiu ir lygiavertiu darbu, o darbdaviai, kurių vidutinis darbuotojų skaičius yra daugiau kaip 50, privalo paskelbti lygių galimybių politikos įgyvendinimo ir vykdymo priežiūros principų įgyvendinimo priemones.

2 strateginis tikslas – užtikrinti socialinės atskirties mažinimą.

Bendruomeninės paslaugos neįgaliesiems. Neįgalūs asmenys, gyvenantys stacionariose socialinės globos įstaigose, yra atskirti nuo bendruomenės, negali įsitraukti į bendruomenės gyvenimą ir gauti individualias, jų poreikiams pritaikytas paslaugas. Siekiant įgyvendinti Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijoje įtvirtintas nuostatas dėl neįgaliųjų lygių teisių gyventi bendruomenėje ir dalyvauti joje, nepatiriant socialinės atskirties, 2014 m. pradėti perėjimo nuo institucinės globos prie bendruomenėje ir šeimoje teikiamų paslaugų veiksmai, parengtas 2014–2020 m. veiksmų planas.

2017 m. parengta 10 globos įstaigų pertvarkos planų, parengti 1 926 globos įstaigų gyventojų individualūs planai, vykdomas naujų bendruomeninių paslaugų standartizavimas, suteiktos bandomosios paslaugos. 2017 m. valstybiniai socialinės globai namai iš Valstybės investicijų programos pradėjo plėtoti grupinio gyvenimo namų infrastruktūrą, įsteigti arba įsigyti 24 grupinio gyvenimo namai, kuriuose apsigyvens apie 180 neįgalių asmenų. Planuojama, kad 2018 m. šalies grupinio gyvenimo namuose gyvens ne mažiau nei 265 asmenys.

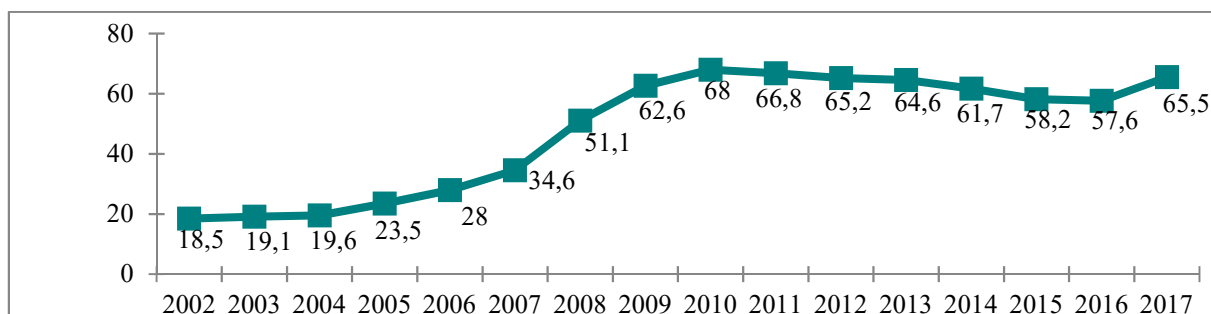
101 pav. Bendruomeninių paslaugų neįgaliesiems prieinamumo (plėtros) rodiklis (bendruomeninių paslaugų gavėjų ir institucinės globos gavėjų santykis) (proc.)



Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Piniginė socialinė parama. Esminis siekis skirstant piniginę socialinę paramą (išmokos vaikams, piniginė socialinė parama nepasiturintiems gyventojams, socialinė parama mokiniams) – mažinti skurdą ir socialinę atskirtį, kartu išvengiant asmenų ilgalaikės priklausomybės nuo socialinės paramos ir užtikrinant paskatas dalyvauti darbo rinkoje. 2017 m., palyginti su 2016 m., vidutinės socialinės pašalpos dydis per mėnesį vienam gyventojui padidėjo 13,7 proc. (nuo 57,6 iki 65,5 euro), tai susiję su Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimais. Tačiau vidutiniškai per vieną mėnesį socialinę pašalpą gavusių asmenų skaičius sumažėjo 15,2 proc. (nuo 87,9 iki 74,5 tūkst. asmenų), išlaidos socialinei pašalpai mokėti sumažėjo 3,5 proc. Prie to prisidėjo efektyvus pašalpų teikimas, gerėjanti Lietuvos ekonomikos būklė, teigiami darbo rinkos pokyčiai. Bendros piniginės socialinės paramos išlaidos 2017 m. sudarė 165,4 mln. eurų ir, palyginti su 2016 m., padidėjo 7,4 proc.

102 pav. Vidutinis socialinės pašalpos dydis per mėnesį 2002–2017 m. (eurais)



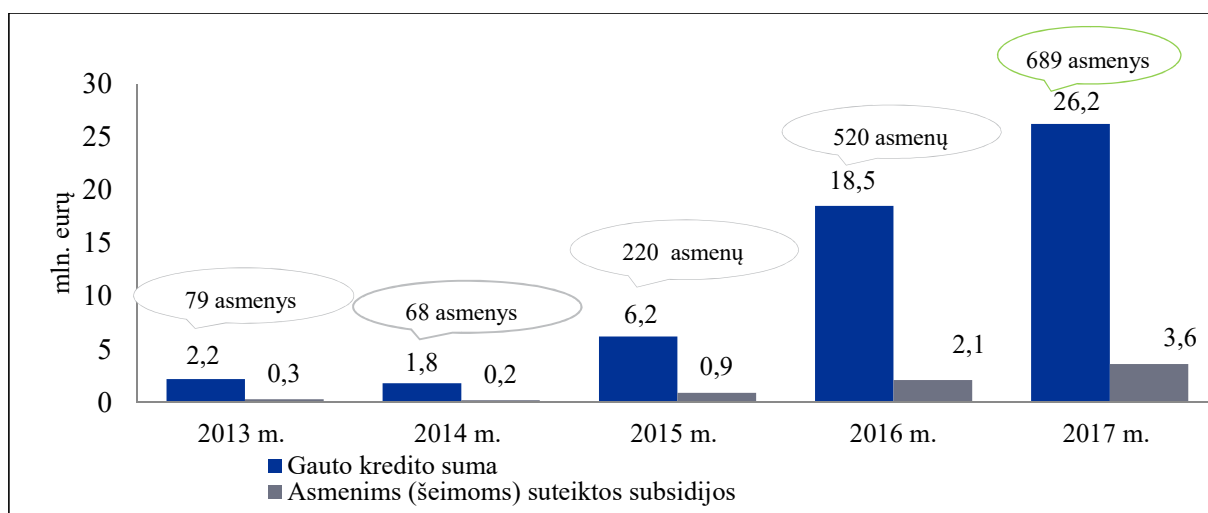
Duomenų šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

2017 m. gruodžio 5 d. priimti Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimai, kuriais nuo 2018 m. sausio 1 d. išmoka vaikui („vaiko pinigai“) neįskaitoma į bendrai gyvenančių asmenų gaunamas pajamas; nustatytas toleruotinas pajamų lygis – į apskaitomas pajamas neįskaitoma dalis su darbo santykiais susijusių pajamų (nuo 15 iki 35 proc., priklausomai nuo šeimos sudėties ir vaikų skaičiaus šeimoje). Taip pat padidintas papildomos socialinės paramos rūšių sąrašas – numatytas teisinis pagrindas savivaldybėms skirti ne tik vienkartinę pašalpą, bet ir tikslinę, periodinę bei sąlyginę pašalpas. Minėti pakeitimai ir valstybės remiamų pajamų padidinimas nuo 102 iki 122 eurų ypač palies dirbančias ir vaikus auginančias šeimas – prognozuojama, kad 2018 m. socialinės pašalpos dydis vienam asmeniui per mėnesį išaugs apie 22 proc. (nuo 65,5 iki 80 eurų), padidės realios nepasiturinčių šeimų pajamos (dėl dalies darbinių pajamų ir išmokos vaikui neįskaitymo į šeimos pajamas).

Parama būstui įsigyti ir išsinuomoti. 2017 m. parama apsirūpinant būstu buvo suteikta 2 147 asmenims ir šeimoms (54 proc. daugiau nei 2016 m.). Valstybės iš dalies kompensuojami būsto kreditai buvo suteikti 689 asmenims ar šeimoms. 48,6 proc. visų valstybės iš dalies kompensuojamų būsto kreditų buvo suteikti didžiųjų Lietuvos miestų gyventojams, daugiausia – jaunosms šeimoms (70,9 proc.). Socialinis būstas buvo išnuomotas 1 039 asmenims ar šeimoms. Be to, 2017 m. už Europos regioninės plėtros fondo lėšas buvo įsigyti 289 socialiniai būstai, o per visą 2017–2020 m. laikotarpį savivaldybių socialinio būsto fondą planuojama padidinti mažiausiai 1 150 socialinių būstų. Būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių dalies kompensacijų gavėjų skaičius nuosekliai auga, nes asmenys, laukiantys socialinio būsto ne vienus metus, suprato, kad šia paramos forma galima pasinaudoti iš karto, sudarius legalias būsto nuomos sutartis su būstų savininkais. 2017 m. tokia kompensacija pasinaudojo 1 077 asmenys.

Tačiau galiojantis paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti teisinis reglamentavimas neužtikrina pakankamai veiksmingo žmogaus teisės į būstą įgyvendinimo, todėl buvo parengti Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo pakeitimai, kurių pagrindiniai uždaviniai yra: įteisinti galimybę savivaldybėms socialinio būsto fondo plėtrą vykdyti pernuomojant rinkoje išsinuomotą būstą; užtikrinti, kad asmenys, gaunantys MMA, kurios nepakanka būstui įsigyti, neprarastų teisės kreiptis dėl socialinio būsto nuomos; sudaryti galimybes asmenims, kurių pajamos didesnės, tačiau nepakankamos pasinaudoti parama būstui įsigyti, kreiptis dėl būsto nuomos mokesčio dalies kompensacijos.

103 pav. Valstybės parama būstui įsigyti 2013–2017 m.



Duomenų šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Socialinis draudimas. 2017 metai Valstybinio socialinio draudimo fondui buvo geri. Išankstiniais duomenimis, antrus metus iš eilės fondo biudžeto rezultatas buvo teigiamas: įplaukos viršijo išlaidas 123,4 mln. eurų, nors buvo planuojamas tik 5,2 mln. eurų perviršis. Augantys atlyginimai, gausėjantis dirbančiųjų skaičius ir institucijų bei verslo pastangomis mažinami šešėlinės ekonomikos mastai gerina įmokų surinkimą.

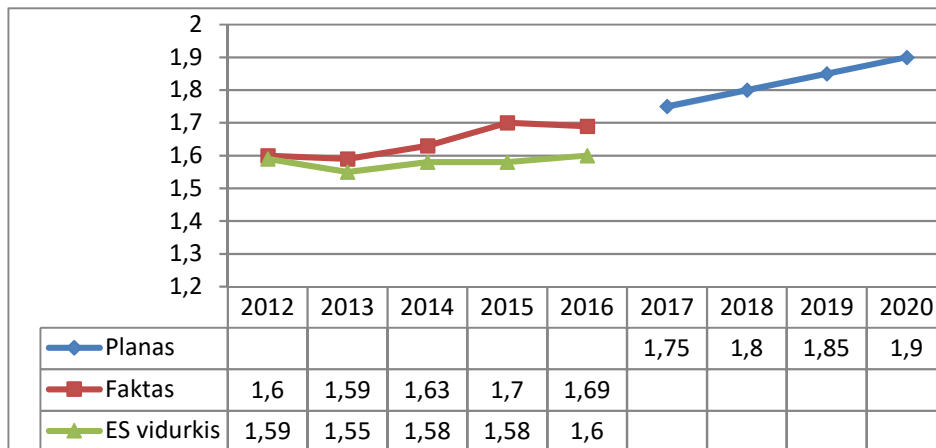
2016 m. priimtos socialinio draudimo pensijų indeksavimo taisyklės lėmė, kad vidutinė senatvės pensija nuo 2017 m. sausio padidėjo 7,3 proc. 2017 m. rugsėjį priimtas sprendimas padidinti socialinio draudimo bazinę pensiją papildomai nuo 120 iki 130 eurų lėmė, kad vidutinė senatvės pensija 2017 m.

gruodį, palyginti su tuo pačiu 2016 m. mėnesiu, augo dar labiau – padidėjo 12,5 proc. (nuo 255,05 iki 287,09 euro).

3 strateginis tikslas – stiprinti šeimų atsakomybę ir didinti jaunimo aktyvumą.

Gimstamumas. Teigiami gimstamumo pokyčiai sietini su geresnėmis galimybėmis derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus, tolesne paslaugų šeimai plėtra, kokybiškų darbo vietų skaičiaus didėjimu. Veikla šiose srityse 2018 m. bus plėtojama tobulinant esamas priemones ir inicijuojant naujas veiklas, susijusias su Šeimos stiprinimo įstatymu bei kitais 2017 m. priimtais sprendimais. 2017 m. duomenys bus skelbiami 2018 m. liepą, tačiau tikėtina, kad suminis gimstamumo rodiklis Lietuvoje 2017 m. išliks panašus kaip 2016 m. ir aukštesnis nei vidutiniškai ES.

104 pav. Suminis gimstamumo rodiklis (vaikų skaičius, tenkantis vienai moteriai)

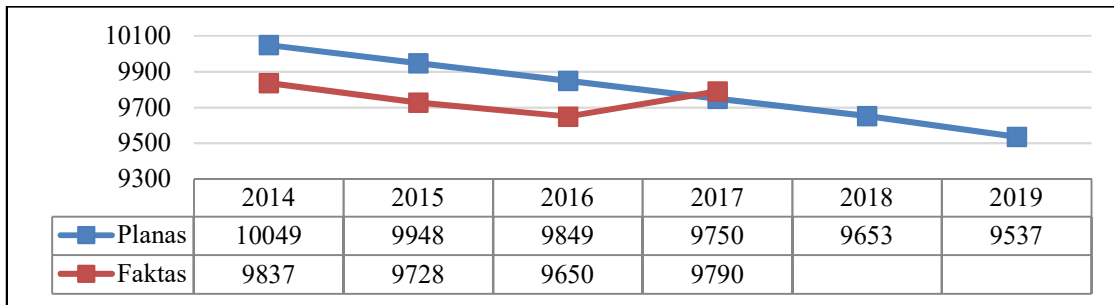


Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Eurostatas

Vaiko teisių apsauga. 2017 m. vasario 14 d. Seimas priėmė Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimą, kuriame apibrėžė smurto prieš vaikus sąvoką ir nustatė smurto prieš vaikus formas, be kita ko, uždraudė fizinių bausmių vaikams naudojimą. Įstatymas taip pat padidino tėvų atsakomybę už vaikus tėvams ir kitiems teisėtiems vaiko atstovams, kurie pažeidžia vaiko teises, piktnaudžiauja savo teisėmis (pareigomis), vengia arba nevykdo pareigos prižiūrėti, išlaikyti vaiką, ir kita.

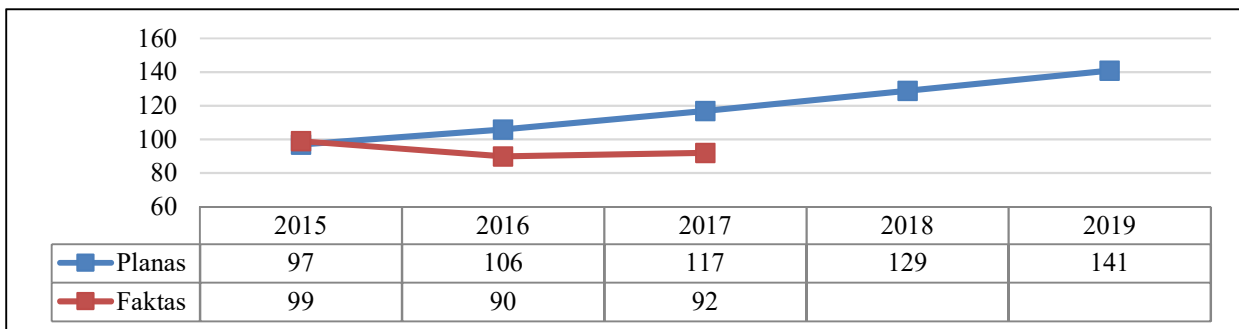
Vis dėlto šiuo metu ne visada laiku suteikiama prevencinė pagalba vaikui ir šeimai – nėra ankstyvo probleminių šeimų atpažinimo mechanizmo, todėl nespėjama laiku padėti šeimai išvengti krizių, dėl kurių tenka vaiką paimti iš tėvų. Socialinis darbas su paimto iš šeimos vaiko tėvais prasideda per vėlai, o pagalba grindžiama ne priemonių ir paslaugų visuma, bet civilinių teisinių santykių reguliavimu ir šeimos lankomąja priežiūra. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, įsigaliojančiu 2018 m. liepos 1 d., centralizuojama vaiko teisių apsaugos sistema, t. y. keičiamas savivaldybių administracijų vaiko teisių apsaugos skyrių pavaldumas – jie tampa Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos struktūriniais padaliniais. Kartu stiprinama vaiko apsauga nuo smurto, didinama tėvų atsakomybė už vaiko saugumo užtikrinimą (vaikas iki 6 m. neturi likti be vyresnių kaip 14 m. asmenų priežiūros), nustatoma pranešimų nagrinėjimo tvarka įtvirtinant grėsmės vaikui lygių kriterijų nustatymą, nustatoma atvejo vadybos taikymo principai ir tvarka, įtvirtinama mobiliųjų komandų veikla, skirta darbui su šeima, ir kita.

Pažymėtina, kad 2013–2016 m. socialinės rizikos šeimų mažėjo 4,9 proc., kartu mažėjo ir jose augančių vaikų. Tai lėmė bendra demografinė tendencija, šeimų emigracija. Tačiau plėtojant socialinį darbą su socialinės rizikos šeimomis, gerėja socialinės rizikos veiksnių nustatymas šeimose ir paslaugų organizavimas, o tai lemia, kad šeimų, kurioms nustatoma socialinė rizika, gausėja.

105 pav. Socialinės rizikos šeimų skaičius

Duomenų šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Įvaikinimas. Siekiant skatinti vaiko globą šeimoje ir įvaikinimą, nuo 2017 m. įtvirtintas budinčio globotojo institutas, vaiko globa (rūpyba) galės būti organizuojama globos centre, nustatyti profesionalios vaiko globos (rūpybos) sistemos teisiniai pagrindai. Siekiant užtikrinti tinkamą budinčių globotojų parengimą padėti tėvų globos netekusiam vaikui, šalyje steigiami globos centrai, kurie vieno langelio principu vykdys globėjų, rūpintojų, įtėvių ir laikinųjų globotojų paiešką, mokymus, vertinimą ir kita. Be to, nuo 2018 m. sausio 1 d. įtvirtinama nauja 8 bazinių socialinių išmokų dydžio (304 eurai) per mėnesį išmoka įvaikinus vaiką, mokama 24 mėnesius (bet ne ilgiau, iki vaikui sukanka 18 m.). Prognozuojama, kad išmoką įvaikinus vaiką kasmet gaus apie 100 asmenų.

106 pav. Lietuvos Respublikos piliečių įvaikintų vaikų skaičiaus didėjimas, palyginti su ankstesniais metais

Duomenų šaltinis: Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

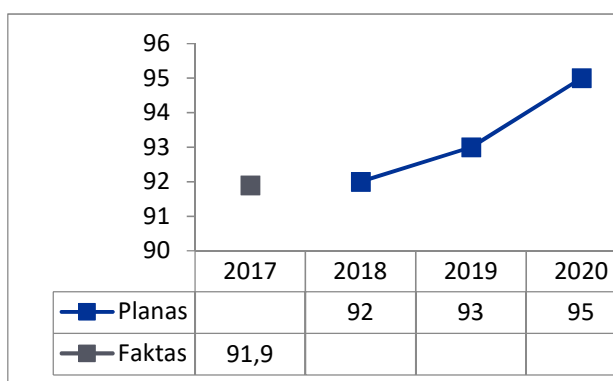
Paslaugos šeimai. Siekdama padėti šeimoms derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija įgyvendina Kompleksiškai teikiamų paslaugų šeimai 2016–2020 m. veiksmų planą, finansuojamą Europos socialinio fondo lėšomis, siekiant užtikrinti vaikų priežiūros paslaugų prieinamumą, stiprinti šeimos galimybes spręsti krizines situacijas, tobulinti pozityvios tėvystės įgūdžius, mažinti socialinę atskirtį. Tėvams pradėta teikti nemokama konsultacinė pagalba telefonu. Finansuota nevyriausybių organizacijų, dirbančių šeimos gerovės srityje, veikla: 2017 m. skirta 336 tūkst. eurų ir įgyvendinti 107 projektai, kuriais siekiama ugdyti santykius šeimoje, kultūrą ir atsakomybę, šeimoms teikti savitarpio pagalbą, organizuoti stovyklas vaikams.

Svarbus ir priimtas Šeimos stiprinimo įstatymas, kuriame nustatomos šeimos stiprinimo kryptys. Įgyvendindama šį įstatymą, Vyriausybė parengs ilgalaikę šeimos stiprinimo programą ir nustatys bazinių paslaugų šeimai paketą, kurio prieinamumą savo teritorijoje užtikrins visos savivaldybės. Įstatymu taip pat nutarta steigti naujas institucijas – Nacionalinę šeimos tarybą ir Šeimos politikos komisiją. Be to, rengiama 2018–2027 m. Lietuvos demografinės, migracijos ir integracijos politikos strategija, Lietuvos piliečių grįžimo į tėvynę skatinimo programos ir gimstamumo skatinimo programos projektai.

Smurtas artimoje aplinkoje. Smurtas artimoje aplinkoje vis dar opi Lietuvos problema. Specializuotos pagalbos centruose (SPC) pagalbą gavusių žmonių skaičius kasmet didėja: 2017 m. pagalba suteikta iš viso 11,6 tūkst. asmenų (iš jų 9,3 tūkst. moterų, 1,6 tūkst. vyrų ir daugiau nei 600 vaikų). SPC siūlo nukentėjusiajam specializuotą kompleksinę pagalbą: konsultacinę, teisinę, jei reikia, centras bendradarbiauja su kitomis įstaigomis, pvz., policija, sveikatos priežiūros įstaigomis ir kt.

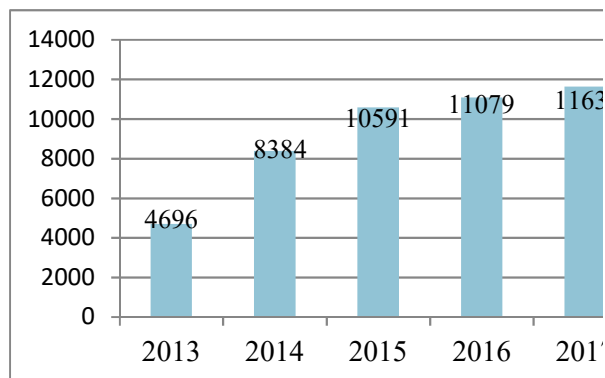
2017 m. atliktas visuomenės nuomonės tyrimas parodė, kad palaipsniui didėja pagalbos galimybių žinomumas. Tai palanki tendencija, taip pat liudijanti smurto artimoje aplinkoje latentškumo mažėjimą. Darytina prielaida, kad nukentėjusieji drąsiau kreipiasi pagalbos, nes tikisi didesnio supratimo ir veiksmingesnės paramos, o tai sudaro didesnes pagalbos galimybes. Siekiant mažinti smurto artimoje aplinkoje mastą ir vykdyti smurto artimoje aplinkoje prevenciją, 2017 m. buvo remiama nevyriausybinų organizacijų veikla ir bendradarbiaujama su visuomenės informavimo priemonėmis.

107 pav. Gyventojų, manančių, kad smurtas artimoje aplinkoje yra nepateisinamas reiškinys, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

108 pav. Asmenų, kuriems suteikta specializuota kompleksinė pagalba 2013–2017 m., skaičius

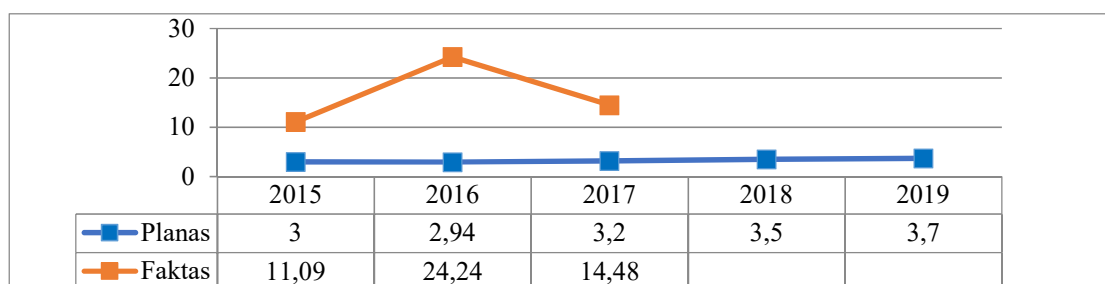


Duomenų šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Jaunimas. Darbas su jaunimu vyksta įtraukiant jaunus žmones į įvairias jaunimo politikai skirtas veiklas. Lietuvoje jaunų žmonių, per paskutinius 12 mėnesių dalyvavusių įvairių sričių organizacijų veiklose, dalis 2017 m. sumažėjo 3 proc. punktais iki 33 proc. Į konkursų, kuriuos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija organizavo kartu su Jaunimo reikalų departamentu prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos per 2017 m., veiklas buvo įtraukta daugiau nei 64 tūkst. jaunų žmonių (8,1 tūkst., arba 14 proc., daugiau nei 2016 m.). Akivaizdu, kad jaunus asmenis įtraukti į ilgalaikes veiklas darosi vis sunkiau, tačiau į tokias veiklas išitraukę ir neformaliu būdu įgiję kompetencijų jaunuoliai tampa pranašesni ir sėkmingiau integruojasi į darbo rinką ir visuomeninį gyvenimą.

2017 m. Seimui pateiktas Jaunimo politikos pagrindų įstatymo pakeitimo įstatymo, kuriuo siekiama apibrėžti darbo su jaunimu sistemą Lietuvoje, įteisinti jo formas ir įgyvendinimo mechanizmus, projektas. Jame siekiama apibrėžti ir išplėtoti naujas darbo su jaunimu formas, tokias kaip mobilus darbas ir darbas su jaunimu gatvėje, pagrįstas paslaugos teikimu jam palankioje vietoje ir jam priimtinais būdais. Tai leistų pasiekti daugiau jaunų asmenų, ypač patiriančių socialinę atskirtį. Nuo 2018 m. bus pradėtas organizuoti tokių formų darbą su jaunimu finansuojantis konkursas.

109 pav. Jaunimo, dalyvaujančio jaunimo politikai įgyvendinti skirtose priemonėse, dalies didėjimas (proc.)



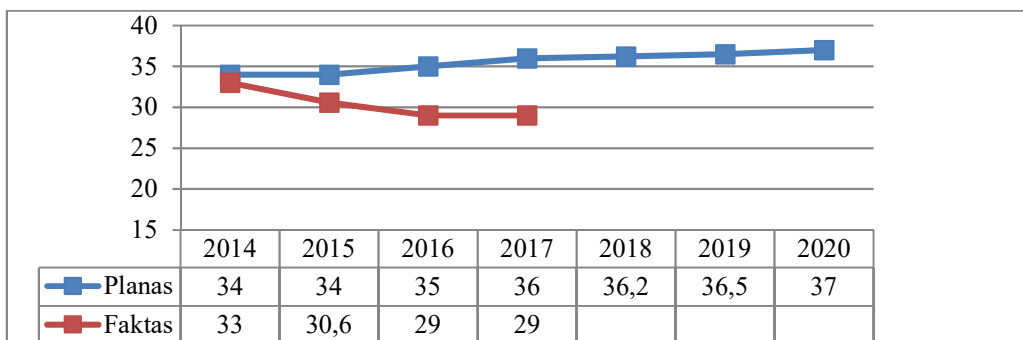
Duomenų šaltinis: Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

4 strateginis tikslas – užtikrinti socialiai pažeidžiamų gyventojų socialinę integraciją.

Neįgaliųjų integracija. 2017 m. pradžioje mūsų šalyje gyveno 241,9 tūkst. gyventojų, turinčių negalią, tai sudarė apie 8 proc. bendro šalies gyventojų skaičiaus. 2017 m. socialinės integracijos priemonėmis pasinaudojo 29 proc. visų šalies neįgaliųjų (tiek pat kaip ir 2016 m.). Socialinės rehabilitacijos paslaugomis bendruomenėje pasinaudojo 26,8 tūkst. neįgaliųjų (0,5 tūkst. mažiau nei 2016 m.), tačiau šios paslaugos yra reikalingos daugiau nei 30 proc. neįgaliųjų asmenų, todėl esama veikla neįmanoma patenkinti viso socialinės rehabilitacijos paslaugų poreikio. Techninės pagalbos priemonėmis 2017 m. aprūpinta daugiau nei 33 tūkst. neįgaliųjų asmenų; išduota priemonių ir išmokėta kompensacijų 6 proc. daugiau nei 2016 m. Aprūpinimo poreikis 2017 m. patenkintas 65 proc.

2017 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija parengė rinkimų įstatymų pakeitimų paketą, kuriais siekiama skatinti savivaldybes aktyviau rūpintis balsavimo patalpų pritaikymu neįgaliesiems ir senyvo amžiaus rinkėjams. Taip pat parengti teisės aktai, susiję su asmeninės pagalbos ir asmeninio asistento paslaugų sistemos kūrimu, siekiant sukurti tokias paslaugas reglamentuojančią teisinę bazę, įgyvendinti bandomąjį projektą keliuose savivaldybėse ir ateityje diegti tokias paslaugas visose savivaldybėse. Parengti įstatymų paketai, susiję su didelių atotrūkių tarp neįgaliesiems mokamų tikslinių kompensacijų mažinimu ir nuosekliu perėjimu nuo medicininio negalios vertinimo modelio prie biopsichosocialinio modelio.

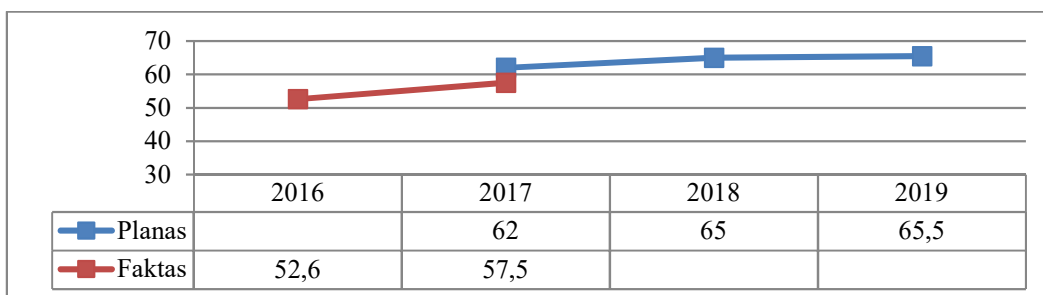
110 pav. Neįgaliųjų, pasinaudojusių socialinės integracijos priemonėmis, skirtomis jų socialinei atskirčiai mažinti, dalis nuo visų neįgaliųjų (proc.)



Duomenų šaltinis: Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

Nediskriminavimo skatinimo priemonių įgyvendinimas. Šalyje nuosekliai didėjo gyventojų sąmoningumo nediskriminavimo ir lygių galimybių klausimais lygis. Daugiau nei pusė gyventojų žinotų, kur kreiptis dėl pažeistų savo teisių (2017 m. – 57,5 proc., 2016 m. – 52,6 proc., 2014 m. – 54 proc.). Skatinant nediskriminavimą, organizuoti mokymai, vykdytos visuomenės švietimo kampanijos viešajame transporte. Planuota efekto kriterijaus reikšmė nepasiekta, nes visuomenės nuomonės pokyčiams reikia daugiau laiko, didesnę dėmesį reikia skirti jaunimo pasaulėžiūros ir lygių galimybių nuostatų ugdymui.

111 pav. Gyventojų sąmoningumo nediskriminavimo ir lygių galimybių užtikrinimo klausimais lygis (proc.)

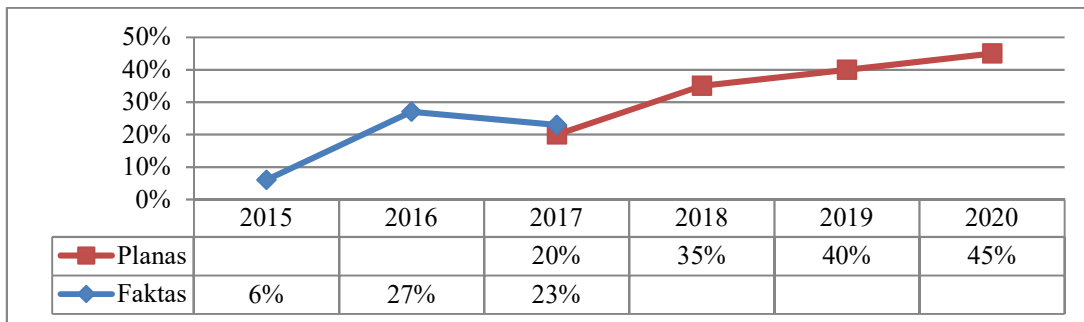


Duomenų šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

5 strateginis tikslas – siekti bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų partnerystės su valstybės ir savivaldybių institucijomis, jų plėtros ir aktyvaus dalyvavimo socialinėje veikloje.

Bendruomenių veiklos skatinimas. Gyventojų dalyvavimas bendruomenių veikloje sudaro sąlygas būti socialiai aktyvesniems, skatina pilietinį sąmoningumą ir jautrumą. Gyventojų susidomėjimas bendruomenine veikla auga (planuotas efekto kriterijus – 20 proc., pasiekta 23 proc.). Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos patvirtinta priemonė leidžia pačioms bendruomeninėms organizacijoms savarankiškai priimti sprendimus ir įgyvendinti vietos bendruomenės poreikius tenkinančias veiklas. 2017 m. įgyvendinant priemonę dalyvavo 1 103 bendruomeninės organizacijos ir daugiau nei 250 religinių bendruomenių ir bendrijų, nevyriausybinių organizacijų.

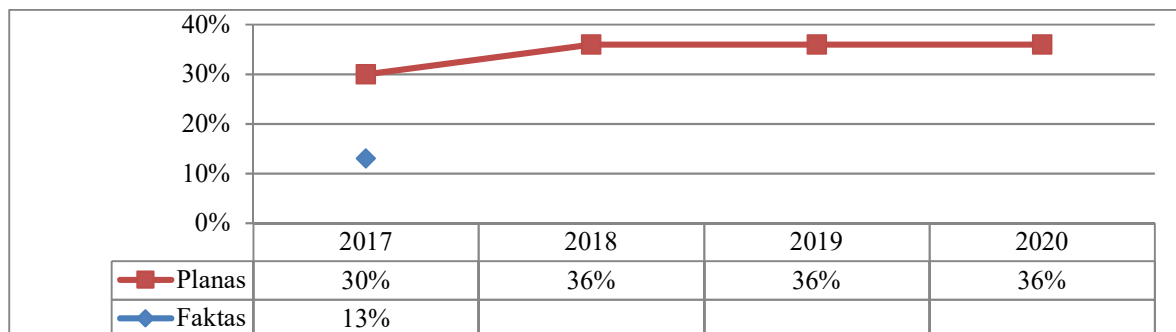
112 pav. Į bendruomenių veiklą įsitraukusių gyventojų dalis nuo visų gyventojų (proc.)



Duomenų šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Savanorystė. Į savanorišką veiklą šiuo metu įsitraukę 13 proc. gyventojų (planuota 30 proc.). Gyventojai nurodo šias priežastis, kodėl nedalyvauja savanoriškoje veikloje: neturi tam laiko, jiems tai neįdomu, trūksta informacijos apie galimybes savanoriauti. Atsižvelgdama į tyrimo išvadas, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija šiuo metu tobulina teisinę bazę, kuri padės labiau įtraukti gyventojus į savanorišką veiklą ir sustiprinti nevyriausybinių organizacijų sektoriaus gebėjimus teikti viešąsias paslaugas.

113 pav. Dalyvavimas savanoriškoje veikloje (proc.)



Duomenų šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

6 strateginis tikslas – užtikrinti socialinės apsaugos ir darbo politikos įgyvendinimą.

Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 m. programos įgyvendinimas. 2017 m. buvo įgyvendinama ketvirtoji Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 m. programa. Dauguma šios programos veiklų įgyvendinamos pasitelkiant moterų nevyriausybines organizacijas, finansuojamas konkurso būdu. Organizuoti mokymai siekiant didinti gebėjimus lyčių lygybės srityje, renginiai moterų lyderystei, verslumui ir motyvacijai skatinti, konsultacijos dėl naujojo Darbo kodekso nuostatų. Vyko informacinės kampanijos, lygiausios darbovietės ir lygiausios savivaldybės atrankos konkursai ir kt. Siekiant skatinti moterų ir vyrų lygias galimybes Lietuvoje ir

pasaulyje, organizuota Steigiamojo Azijos ir Europos susitikimo (ASEM) konferencija moterų ekonominio įgalinimo klausimu Vilniuje 2017 m. gegužės 25–26 d.

Tarptautinės organizacijos ir iniciatyvos. Konsultuodamasi su Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ekspertais, EBPO parengė Lietuvos darbo rinkos, socialinės ir migracijos politikos stojimo peržiūros ataskaitą. 2017 m. lapkričio 7 d. EBPO Užimtumo, darbo ir socialinių reikalų komitete vyko Lietuvos prisijungimo peržiūros ataskaitos svarstymas, po kurio bus pateikta oficiali komiteto pirmininko nuomonė.

2017 m. lapkričio 17 d. aukščiausio lygio susitikime Geteborge (Švedija) ES valstybių narių vadovai patvirtino Europos socialinių teisių ramstį (ESTR). Po konsultacijų su socialiniais partneriais, nevyriausybinėse organizacijose, Vyriausybės institucijose ir akademinės bendruomenės atstovais parengta Lietuvos pozicija Europos Komisijos komunikatui dėl ESTR. Vertinama nacionalinės sistemos atitiktis ESTR principams ir reikiamos papildomos priemonės.

2017 m. parengtos ir pateiktos 8 Lietuvos Respublikos ratifikuotų Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijų ir 1 TDO rekomendacijos įgyvendinimo ataskaitos. 2017 m. Lietuvoje įsigaliojo TDO konvencija dėl darbo žvejybos sektoriuje, užtikrinanti žvejų, dirbančių laivuose, darbo sąlygų, apgyvendinimo ir maitinimo, darbuotojų saugos, sveikatos ir socialinės apsaugos minimalius reikalavimus.

2.7. Susisiekimo ministerija

1 strateginis tikslas – siekti, kad būtų sukurta moderni, darni, saugi, nekenksminga aplinkai susisiekimo sistema kaip regioninis įvairiarūšis transporto centras, kuri efektyviai tenkintų gyventojų ir verslo poreikius.

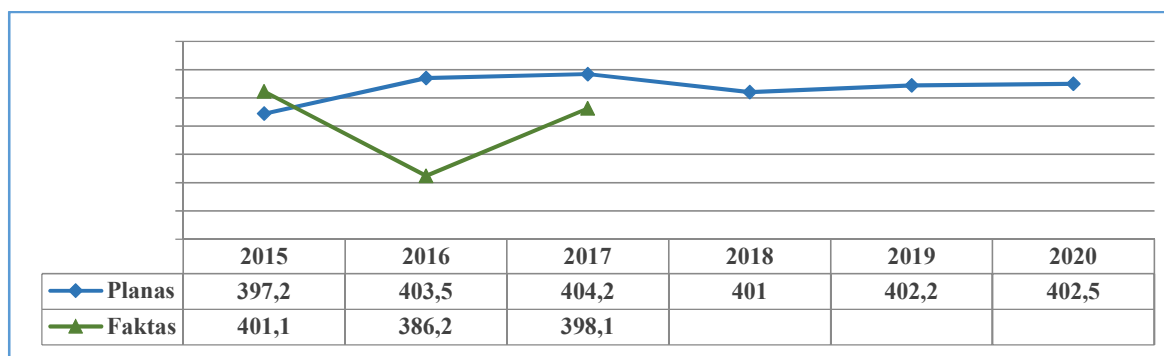
Keleivių vežimas. Išankstiniais duomenimis, 2017 m. keleivių visų rūšių transportu vežta 3,4 mln. mažiau, nei planuota, bet 11,9 mln. daugiau, nei faktiškai vežta 2016 m. Numatoma 2018 m. vežti 4,2 proc. keleivių daugiau, tačiau mažėjant gyventojų skaičiui reikšmingo augimo neplanuojama.

Lietuvoje vidutiniškai apie 98 proc. keleivių vežama kelių transportu, apie 2 proc. kitomis transporto rūšimis – oro, geležinkelių ir vandens transportu, tačiau siekiama pervežti daugiau keleivių oro ir geležinkelių transportu. Eurostato 2014 m. duomenimis, ES valstybėse narėse vidutiniškai 83,4 proc. keleivių vežama sausumos transportu, iš jų geležinkelių transportu – 7,7 proc., ši dalis kiekvienais metais auga.

Nors kelių transporto sektoriuje faktiškai vežta 3 proc. daugiau keleivių nei 2016 m., tačiau keleivių vežimo visų rūšių transportu 2017 m. numatytos reikšmės iki galo nepasiektos. Nedidelį faktinį keleivių skaičiaus sumažėjimą, palyginti su planu, lėmė augantis nuosavų automobilių skaičius, emigracija, konkurencija su kitos rūšies transporto paslaugas teikiančiais vežėjais.

Sėkmingai įgyvendinami vandens ir geležinkelių transporto rūšių infrastruktūros kūrimo ir gerinimo investiciniai projektai lemia tai, kad šių rūšių transportu keleivių vežama vis daugiau. Keleivių vežimas geležinkelių transportu padidėjo 14 proc., palyginti su 2015 m. Keleivių srautai padidėjo užbaigus pirmosios „Rail Baltica“ geležinkelio atkarpos statybos darbus, atkūrus keleivinį traukinių eismą maršrutais Kaunas–Kybartai ir Kaunas–Kazlų Rūda–Marijampolė.

114 pav. Kasmetinis keleivių vežimas visų rūšių transportu (mln. keleivių)

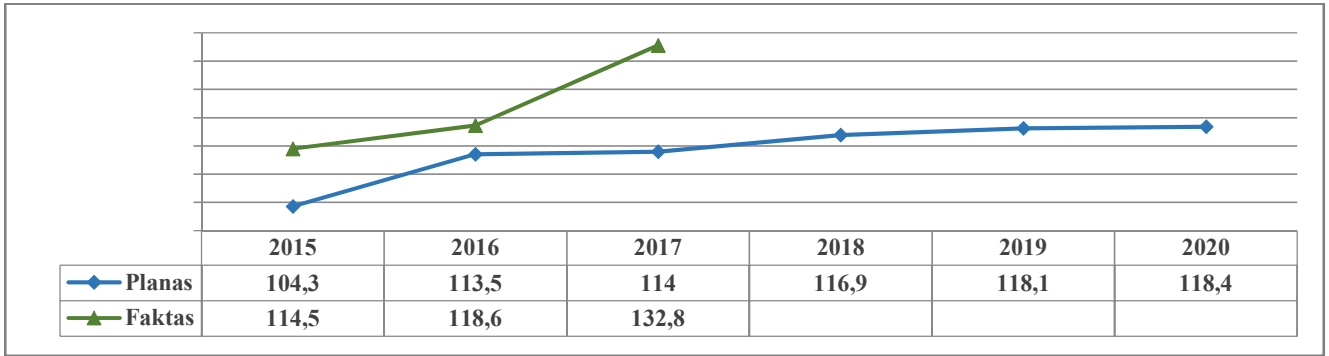


Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas¹⁴

Krovinių vežimas. Lietuva yra patraukli šalis krovinių vežimo paslaugomis užsiimančioms bendrovėms. Iš Lietuvos per 3 dienas bet koku transportu įmanoma pristatyti krovinį į visus tolimesnius ES taškus. Lietuvos transporto ir logistikos sektorius efektyviai gali aptarnauti ne tik rinkas Rytų–Vakarų kryptimi, bet ir Šiaurės–Pietų kryptimi. Išankstiniais duomenimis, 2017 m. krovinių visų rūšių transportu vežta 16,5 proc. daugiau, nei planuota, o palyginti su 2015 m., krovinių vežimas išaugo 16 proc. Lietuvoje daugiausia krovinių vežama kelių transportu – vidutiniškai apie 54 proc. visų krovinių, geležinkelių transportu – apie 41 proc., vandens transportu – apie 5,3 proc., oro transportu – apie 0,1 proc.

Apie 70 proc. visų gabenamų krovinių sudaro tarptautiniai kroviniai, kurių vežimą daugiausia lemia kaimyninių šalių politika vežimo klausimais, ekonominiai pokyčiai regione, pasaulinių rinkų tendencijos ir kt. Todėl krovinių vežimo augimas ateinančiais laikotarpiais planuojamas atsargiai.

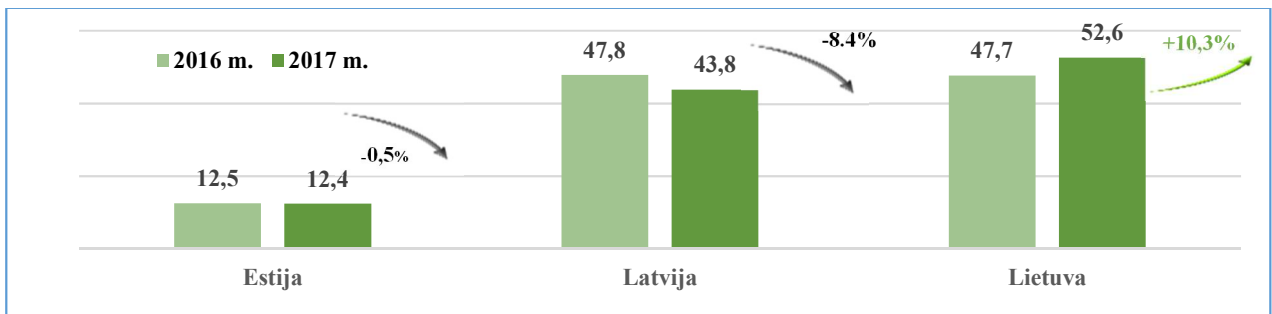
¹⁴ Toliau tekste visuose Susisiekimo ministerijos grafikuose 2017 m. duomenys yra išankstiniai, Eurostatas 2017 m. duomenų neskelbia.

115 pav. Kasmetinis krovinių vežimas visų rūšių transportu (mln. t)

Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

2017 m. realiai didėjo krovinių vežimas visų rūšių transportu, išskyrus oro transportą. Krovinių vežimo kelių transportu 15 proc. augimą lėmė atsigaunantis krovinių vežimas susisiekiama su Rusija sektoriuje ir vežėjų, įsitvirtinusių Europos šalių rinkose, rezultatai. Didelę reikšmę turi ir tai, kad Lietuvoje sukurta patogi, moderni, saugi, darni ir nekenksminga aplinkai susisiekiama keliais infrastruktūra, kurios plėtra ir modernizavimu rūpinasi Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekiama ministerijos (toliau – LAKD). LAKD toliau įgyvendino Transeuropinio tinklo kelio E67 – „Via Baltica“ plėtros projektus. 2017 m. nutiesta, rekonstruota ar sutaisyta 811 km kelių, suremontuota 16 tiltų, rekonstruotos 5 sankryžos ir kt.

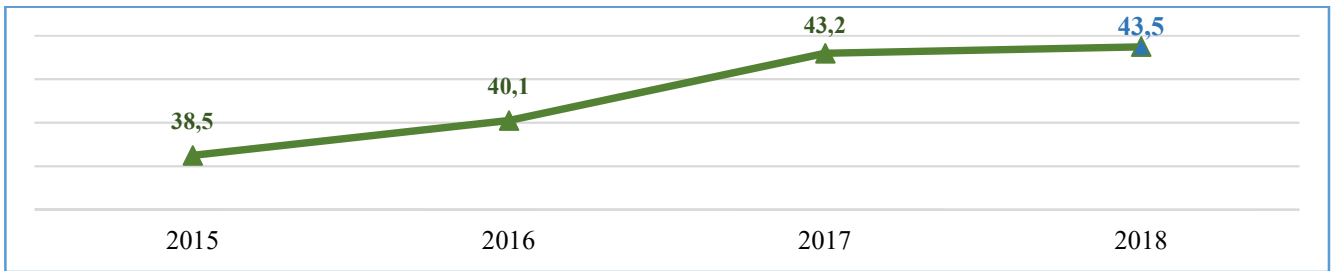
AB „Lietuvos geležinkeliai“ vežamų krovinių rodiklių augimą 2017 m. lėmė sėkmingai pradėta strateginė veiklos pertvarka. Be to, Lietuva turi 1 520 mm ir 1 435 mm vėžes, todėl gali pristatyti krovinių į reikiamą valstybę. Šiuo metu siekiama gerinti vežimą Skandinavijos, Turkijos, Kinijos, Vakarų Europos kryptimis. 2017 m. buvo toliau įgyvendinami sudėtingi „Rail Baltica“ investiciniai projektai, elektrifikuojami atitinkami geležinkelio keliai, tęsiami IXB koridoriaus antrojo kelio statybos darbai ir kt. Palyginti su kitomis Baltijos regiono šalimis, AB „Lietuvos geležinkeliai“ 2017 m. vežė 20 proc. daugiau krovinių nei Latvija ir 4 kartus daugiau nei Estija.

116 pav. Krovinių vežimo geležinkelių transportu palyginimas su kitomis Baltijos šalimis (mln. t)

Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Eurostatas

Daugiau nei 50 proc. visų krovinių yra vežama per Klaipėdos uostą. 2017 m. perkrauta 43,2 mln. t krovinių (beveik 8 proc. daugiau nei 2016 m. ir 12 proc. daugiau nei 2015 m.). Todėl labai didelę reikšmę turi modernus ir sėkmingai funkcionuojantis transporto ir pramonės kompleksas jūrų uoste, kuris užtikrina greitą ir saugų krovinių perkrovimą.

117 pav. Krovinių krova į jūrų laivus ir iš jų Klaipėdos uoste (mln. t)



Duomenų šaltinis: VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija

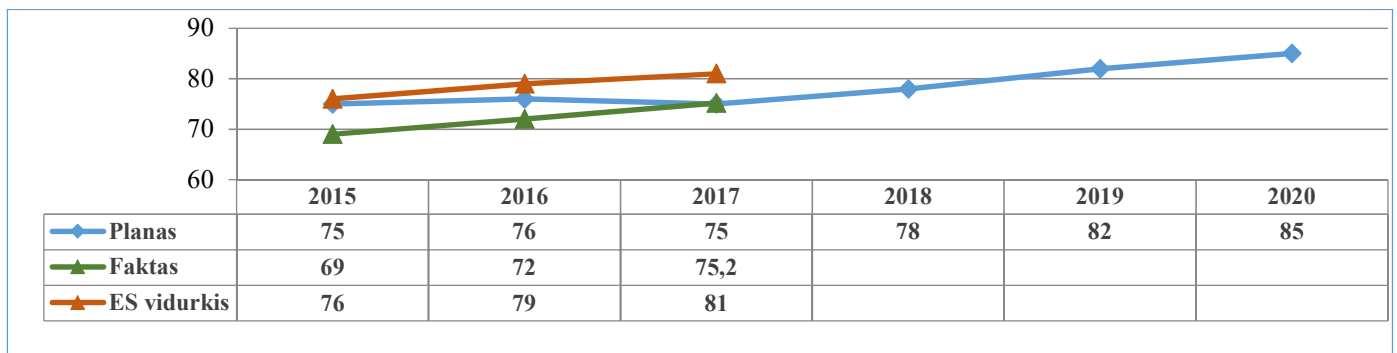
Klaipėdos uosto konkurentais laikomi rytinės Baltijos jūros pakrantės uostai, kurie varžosi su Klaipėdos uostu dėl Rytų–Vakarų transporto koridoriaus einančių krovinių srautų. Iš 12 Baltijos jūros rytinėje pakrantėje esančių uostų Klaipėdos uostas pagal daugiausia krautų krovinių rezultatus užima 4 vietą. Baltijos jūros rytinės pakrantės uostų bendra krova 2017 m. didėjo, išskyrus kaimyninių šalių Latvijos bei Estijos didžiuosius uostus ir Rusijos „Primorsko“ uostą.

Siekiant aukštų krovinių krovos rezultatų, VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija 2017 m. įgyvendino projektus „Malkų įlankos gilinimas iki 14,5 m, įskaitant gamtosauginės krantosaugos sienutės įrengimą“ ir „Priemonių, užtikrinančių eismo saugą ir saugią laivybą Klaipėdos uoste, diegimas“, atliko dugno valymo darbus (iš viso iškasta 483 tūkst. kub. m grunto).

Naudojimasis internetu. Susisiekimo ministerija kartu su Informacinės visuomenės plėtros komitetu prie Susisiekimo ministerijos siekia, naudojantis informacinių ir ryšių technologijų (toliau – IRT) teikiamomis galimybėmis, gerinti Lietuvos gyventojų gyvenimo kokybę, didinti įmonių veiklos produktyvumą ir pasiekti, kad iki 2020 m. ne mažiau kaip 85 proc. gyventojų naudotųsi internetu ir 95 proc. įmonių – sparčiuoju internetu.

Efekto kriterijaus vertei didelę įtaką turi gyventojų amžius: 2017 m. iš visų 16–24 metų gyventojų internetu naudojosi 99 proc., 65–74 metų gyventojų – 34 proc. Teigiamą poveikį šio rodiklio reikšmei darys pradedamas įgyvendinti projektas, kuriuo siekiama skatinti gyventojus įgyti įgūdžių, reikalingų norint efektyviai, įvairiapusiškai, saugiai ir atsakingai naudotis internetu.

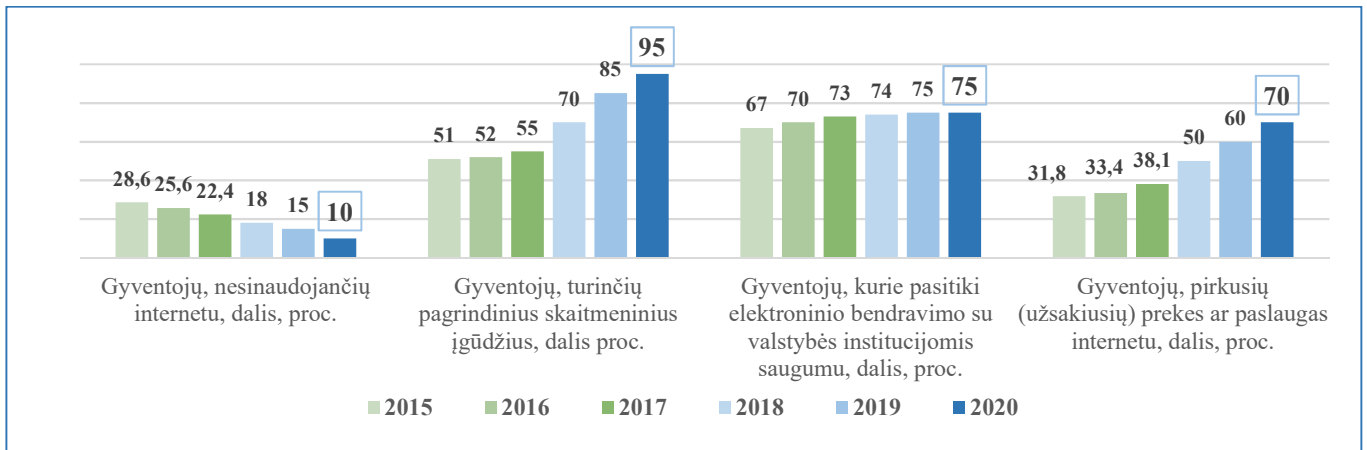
118 pav. 16–74 metų gyventojų, kurie nuolat naudojami internetu, dalis (proc.)



Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Eurostatas

Lietuvoje mažėja gyventojų, kurie niekada nesinaudojo internetu: išankstiniais 2017 m. duomenimis, tokių gyventojų Lietuvoje buvo 22,4 proc. (palyginti su 2015 m., sumažėjo 6,6 proc. punktais). Gyventojų, kurie turi pagrindinių skaitmeninių įgūdžių, dalis didėja (2015 m. – 51 proc., 2017 m. – 55 proc.). Tai lemia ir gyventojams teikiamos mokymo paslaugos viešosiose bibliotekose: vidutiniškai per metus kompiuterinio raštingumo mokosi apie 250 tūkst. gyventojų.

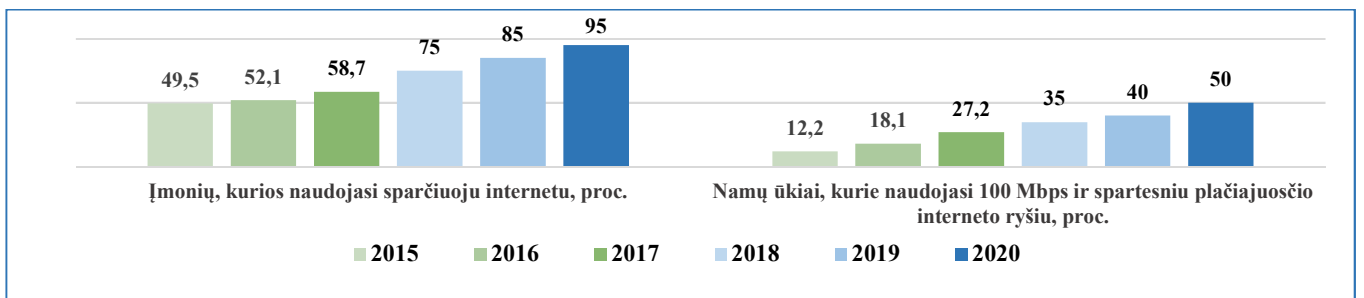
119 pav. Naudojimosi internetu įgūdžiai (gyventojų dalis, proc.)



Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susisiekimo ministerijos

Kadangi vis daugiau gyventojų naudojami internetu, auga ir viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių lankomumas. Be to, kasmet didėja gyventojų pasitikėjimas elektroninio bendravimo su valstybės institucijomis saugumu: 2017 m. 73 proc. visų gyventojų pasitikėjo elektroniniu saugumu (4 proc. daugiau nei 2016 m. ir 9 proc. daugiau nei 2015 m.). Sustiprėjęs pasitikėjimas lemia ir tai, kad kasmet vis daugiau gyventojų perka prekes ir paslaugas internetu. Kad vis daugiau naudojama IRT, parodo kitas svarbus rodiklis – tai įmonių ir namų ūkių, kurie naudojami sparčiuoju plačiajuosčiu internetu, skaičiaus didėjimas.

120 pav. Įmonių ir namų ūkių, kurie naudojami sparčiuoju plačiajuosčiu internetu, dalis (proc.)



Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Ryšių reguliavimo tarnyba

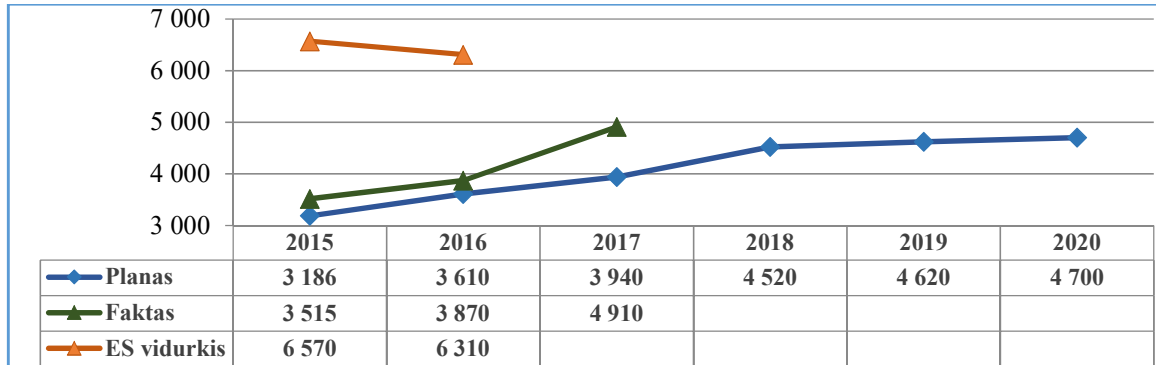
Siekiant įgyvendinti šiuos efekto kriterijus, 2017 m. atnaujinta Skaitmeninės darbotvarkės 2014–2020 m. programa, kurios tikslas – kiekvienais metais mažinti gyventojų skaitmeninę atskirtį ir didinti galimybių jiems įgyti vis daugiau reikiamų žinių ir įgūdžių. Tobulinamas ir plėtojamas Atvirų duomenų portalas, suteikiantis galimybę gyventojams naudotis e. paslaugomis, patogiai pasiekti aktualią informaciją. Atvirų duomenų prieinamumas ir analizė įtraukia visuomenę į sprendimų priėmimą ir skatina prisidėti prie valstybės valdymo proceso, sudaro galimybę įvertinti valdžios skaidrumą.

Transporto paslaugų eksportas. 2017 m. paslaugų eksportas išaugo daugiau nei 20 proc., prie šio augimo prisideda ir transporto paslaugų eksportas, ypač Lietuvos kelių vežėjų teikiamos paslaugos. Lietuvos transporto įmonės sėkmingai konkuruoja užsienio rinkose su kitų šalių vežėjais ir užima vis didesnę eksporto rinkos dalį. Išankstiniais duomenimis, 2017 m. transporto paslaugų eksportas išaugo 26,8 proc. (pasiektas rodiklis 24,6 proc. didesnis nei planuotas).

Kelių transporto paslaugų eksportas sudaro apie 60 proc. viso transporto paslaugų eksporto. Transporto paslaugų eksporto vertė 2017 m. sausį–rugsėį buvo 25 proc. didesnė nei 2016 m. atitinkamu laikotarpiu. Augantys sektoriaus pajėgumai ir konkurencingumas padidino užimamą rinkų dalį ir apimtį Vakarų rinkose. Pirmą kartą nuo abipusių ES ir Rusijos sankcijų įvedimo 26,3 proc. išaugo transporto paslaugų eksportas su Rusija (2016 m. sumažėjo 4,7 proc.). 2017 m. pasirašytas susitarimas tarp Lietuvos ir Rusijos susisiekimo ministerijų leis padidinti vadinamųjų dvišalių ir trišalių leidimų skaičių. Prie gerų

veiklos rezultatų prisideda tai, kad Lietuvos transporto įmonių automobilių parkas padidėjo, o įmonės sėkmingai randa naujų prekybos partnerių Vakarų šalių rinkose.

121 pav. Transporto paslaugų eksporto raida (mln. eurų)



Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Eurostatas

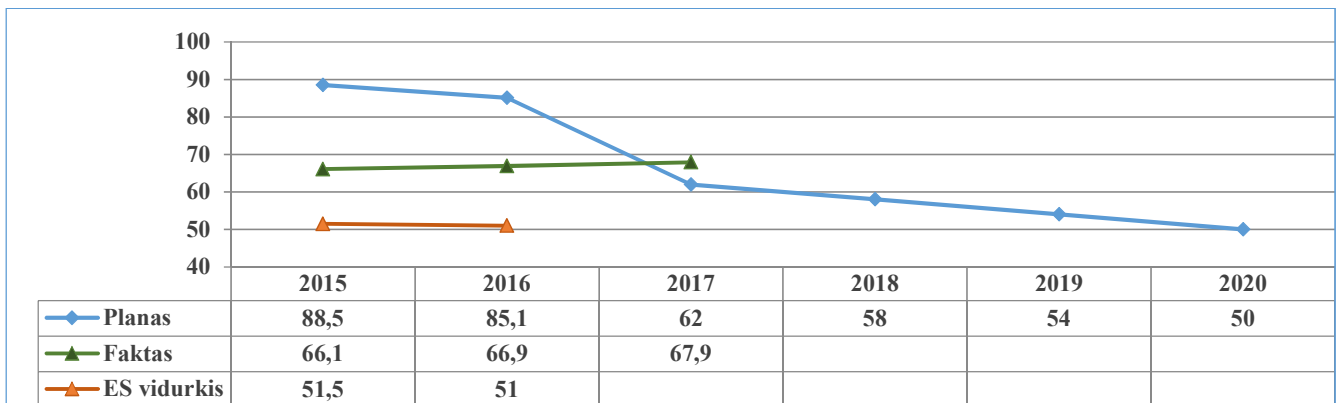
Saugumas keliuose. Eismo sauga tebėra vienas iš svarbiausių prioritetų. 2017 m. saugumas keliuose iš esmės nesikeitė – palyginti su 2016 m., eismo įvykių sumažėjo 0,3 proc. (9 eismo įvykiai), sužeistųjų skaičius padidėjo 0,1 proc. (2 sužeistieji), žuvusiųjų skaičius išliko toks pat – 192. 2017 m. buvo siekiama, kad žuvusiųjų skaičius 1 mln. gyventojų neviršytų 62, tačiau faktinė reikšmė – 67,9. Realus žuvusiųjų keliuose skaičius 2017 m. nepadidėjo, tačiau šio rodiklio reikšmė yra susieta su Lietuvos gyventojų skaičiumi, kuris kiekvienais metais mažėja. Pagal žuvusiųjų skaičių tarp ES valstybių narių 2016 m. Lietuva užėmė 22, 2015 m. – 25, 2014 m. – 27 vietą.

Visos Lietuvos mastu 36,4 proc. sumažėjo žuvusiųjų dėl pėsčiųjų kaltės, bet padaugėjo aukų dėl vairuotojų (14,1 proc.) ir dviratininkų (33,3 proc.) kaltės. Vis dar pasitaiko nemažai atvejų, kai ant pėsčiųjų užvažiuojama pėsčiųjų perėjose (2016 m. – 491 eismo įvykis, 2017 m. – 502). Šios tendencijos rodo, kad eismo saugai didelės įtakos turi pačių eismo dalyvių atidumas, atsargumas ir pagarba vienių kitiems kelyje.

Ministerija kartu su LAKD kasmet įgyvendina įvairias inžinerines saugaus eismo priemones, vykdo aktyvią ir didelio masto socialinę reklamą, šviečiamąją veiklą. 2017 m. išplatinta 20 tūkst. vnt. leidinių saugaus eismo tema, skirtų senjorams, išgyta ir išplatinta 232 tūkst. vnt. atšvaitų, saugaus eismo siužetai buvo transliuojami televizijos ir radijo stotyse.

2017 m. LAKD pradėjo intelektinės transporto sistemos, skirtos automobilio ir infrastruktūros ryšiui užtikrinti (angl. *Vehicle to Infrastructure interaction V2I*), įrengimo darbus magistralinio kelio A1 Vilnius–Kaunas–Klaipėda trijuose ruožuose. Naudojant šią sistemą bus laiku teikiama informacija apie transporto spūstis, kelio darbus, orų sąlygas, greičio ribojimus ir kt. 2017 m. LAKD sukūrė programėlę mobiliesiems įrenginiams *Eismo info*, pritaikytą *iOS* ir *Android* operacinėms sistemoms, kurios paskirtis – informuoti eismo dalyvius apie eismo sąlygas ir rinkti pranešimus apie eismo sąlygų sutrikimus.

122 pav. Žuvusiųjų keliuose skaičius 1 mln. gyventojų per metus



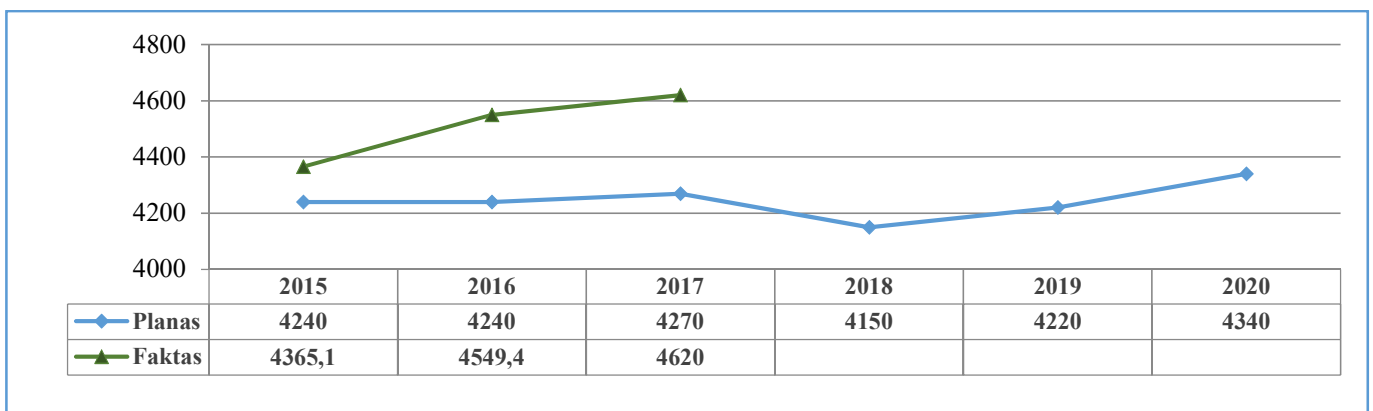
Duomenų šaltiniai: Europos Komisijos CARE duomenų bazė ir LAKD

Transporto sektoriuje sukuriama pridėtinė vertė. Transporto sektorius – trečias pagal dydį Lietuvos ekonomikos sektorius po apdirbamosios gamybos ir prekybos, lenkiantis tokius sektorius kaip statyba ir nekilnojamojo turto operacijos. Transporto sektoriaus sukuriamos bendrosios pridėtinės vertės (toliau – BPV) augimas atspindi gerus transporto srities rezultatus.

Investicijos į transporto sektorių didina šio sektoriaus pajėgumus ir gerina jo konkurencingumą. Be to, Lietuva yra patogi tranzito šalis, todėl transporto sektoriaus indėlis į šalies sukuriamą BPV yra santykinai reikšmingas: išankstiniais duomenimis, 2017 m. transporto (kartu su sandėliavimo ir ryšių paslaugomis) sukuriamos BPV indėlis į šalies ekonomiką augo ir sudarė 13,3 proc. (2016 m. – 13,1 proc., 2015 m. – 12,9 proc.). Eurostato duomenimis, visų ES valstybių narių transporto sektoriaus (be ryšių paslaugų) indėlis į šalies BPV sudaro apie 5 proc., o Lietuvos – vidutiniškai apie 11,5 proc., Latvijos ir Estijos – apie 8 proc.

Susisiekimo ministerijos reguliavimo srities įmonės (jų yra 12) 2017 m. uždirbo 61,3 mln. eurų pelno (54 proc. daugiau nei 2016 m.). Tikėtina, kad šių įmonių sukuriama BPV reikšmingai prisidėjo ir prie didelio šalies BVP augimo 2017 m.

123 pav. Transporto sektoriuje sukuriama BPV (mln. eurų)

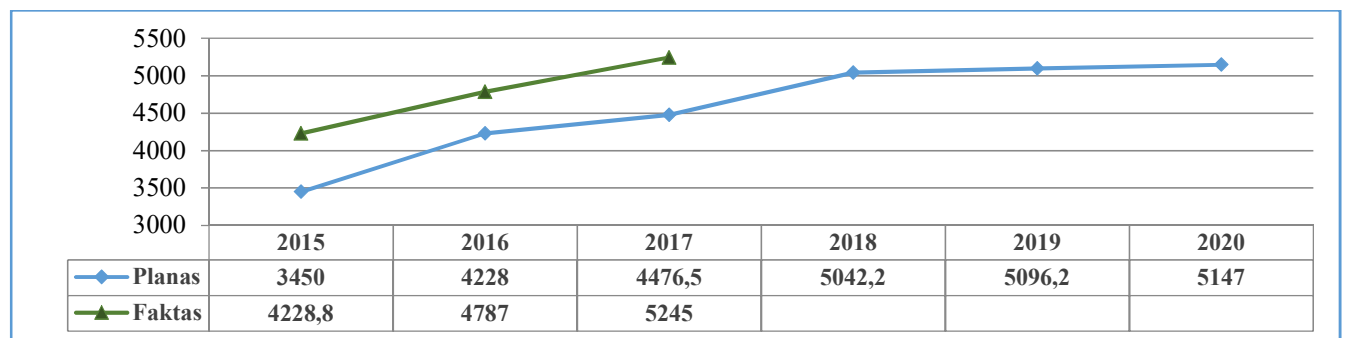


Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos bankas

Oro uostai. Lietuvoje keleivių vežimo oro transportu paslaugas vykdo trys oro uostai – Vilniaus, Kauno ir Palangos. 2017 m. visuose oro uostuose bendrai aptarnauta 768,5 tūkst. keleivių (17,2 proc. daugiau, nei planuota; palyginti su 2016 m., jų skaičius išaugo 24 proc.). Tačiau dėl mažėjančio Lietuvos gyventojų skaičiaus aptarnautų keleivių skaičiaus augimas planuojamas atsargiai.

VĮ Lietuvos oro uostai sėkmingai įgyvendina aviacinio saugumo ir skrydžių saugos standartus, diegia oro linijų skatinimo priemones. 2017 m. liepą–rugsį sėkmingai rekonstruotas Vilniaus oro uosto kilimo ir tūpimo takas, tačiau tai lėmė nedidelį aptarnautų keleivių skaičiaus sumažėjimą (1,3 proc.). Kauno oro uoste, į kurį daugiausia buvo nukreipiami keleivių srautai, aptarnauta net 445,7 tūkst. keleivių (arba 60,2 proc.) daugiau nei 2016 m., Palangos oro uoste – 64,6 tūkst. (arba 27,8 proc.) keleivių daugiau nei 2016 m.

124 pav. Tarptautiniuose oro uostuose aptarnautų keleivių skaičius (tūkst. keleivių)



Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir VĮ Lietuvos oro uostai

Nors Lietuvos oro uostuose aptarnautų keleivių skaičius kiekvienais metais gana reikšmingai auga, tačiau, palyginus Pabaltijo šalių oro uostuose aptarnautų keleivių skaičių, matyti, kad Lietuvos oro uostai neužima pirmaujančios pozicijos. Rygos oro uostas aptarnauja vidutiniškai 17 proc. daugiau keleivių nei visi trys Lietuvos oro uostai kartu, o Lietuvos oro uostų aptarnaujamų keleivių skaičius auga lėčiau (9,6 proc.) nei Rygos (12,9 proc.) ar Talino (19,2 proc.) oro uostų.

Esminę įtaką keleivių aptarnavimo skaičiaus augimui turi reguliarių aviakompanijų ir naujų maršrutų skaičiaus augimas. 2017 m. Lietuvos oro uostai turėjo 17 reguliarių aviakompanijų ir net 92 kryptis (2016 m. – 61 kryptis) į 53 miestus 28 valstybėse Europoje ir už jos ribų. Iš viso 2017 m. įvyko 55 tūkst. skrydžių (5 proc. daugiau nei 2016 m.), o tai rodo stiprią Lietuvos oro uostų poziciją tarp kaimyninių šalių.

2 lentelė. *Krypčių ir aviakompanijų skaičius regiono oro uostuose 2017 m.*

	Lietuvos OU	Rygos OU	Talino OU	Minsko OU	Lenkijos OU
Krypčių skaičius	92	90	34	58	119
Reguliarių aviakompanijų skaičius	17	15	16	16	35

Duomenų šaltinis: VĮ Lietuvos oro uostai

Įstaigų reorganizacija. 2017 m. baigtos 11 kelių priežiūros funkcijas atliekančių valstybės įmonių reorganizavimo procedūros, siekiant racionalizuoti sektorius, kuriuose veikia daug tą pačią veiklą vykdančių VVĮ. Valstybės įmonės buvo reorganizuotos į vieną – valstybės įmonę „Kelių priežiūra“. Preliminariais skaičiavimais, ši valstybės įmonių pertvarka leis sutaupyti iki 8,5 mln. eurų per metus, kuriuos bus galima naudoti kokybiškesnei ir efektyvesnei kelių priežiūrai.

2017 m. Susisiekimo ministerijai perdavus VĮ Registrų centrą, jos reguliavimo sričiai šiuo metu priklauso 12 VVĮ. Baigiamos formuoti susisiekimo sektoriaus VVĮ valdybos pasikeitė iš esmės – jas papildė išrinkti nauji nepriklausomi nariai, nebeliko politinio pasitikėjimo asmenų. **Įmonių valdymo depolitizavimas** – esminė sąlyga, leidžianti įmonėms vykdyti plėtrą pagal savo nustatytą ilgalaikę strategiją, vadovaujantis verslo logika ir nepriklausomai nuo politinių interesų. Šios permainos – vienas iš svarbių žingsnių, gerinančių įmonių valdymą ir įgyvendinančių Lietuvos narystės EBPO rekomendacijas.

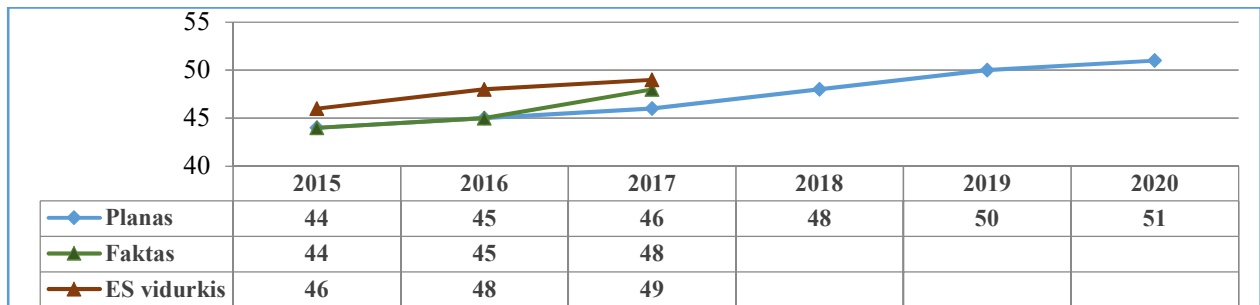
2017 m. reorganizuotos 3 transporto saugos institucijos (veiklos vizijos vienodos, funkcijos panašios, skyrėsi tik veiklos sritis): Valstybinė geležinkelių inspekcija prie Susisiekimo ministerijos, Lietuvos saugios laivybos administracija ir Valstybinė kelių transporto inspekcija prie Susisiekimo ministerijos, ir sujungtos į vieną įstaigą – Lietuvos transporto saugos administraciją. Savo veiklą ji pradėjo 2017 m. gruodžio 1 d.

2017 m. daug dėmesio skirta Susisiekimo ministerijos veiklos efektyvumo didinimui – buvo aktyviai diegiami LEAN sistemos metodai ir optimizuojamas dokumentų valdymo procesas. Vidaus ir siunčiamų popierinių dokumentų sumažėjo net 95 proc., teisės aktų rengimo laikas ir sąnaudos sumažėjo 4 kartus. Susisiekimo ministerija 2018 m. išskėlė naują iššūkį ir tikslą – siekti, kad klientų pasitenkinimo judumu rodiklis siektų ne mažiau kaip 50 proc. (2017 m. šis rodiklis siekė 35 proc.).

2 strateginis tikslas – siekti, kad Lietuvoje būtų sukurta moderni informacinė visuomenė, kurios nariai savo veiklą grindžia informacija, žinojimu ir naujausių IRT teikiamomis galimybėmis.

Valstybės elektroninių paslaugų naudojimas. Vienas iš pagrindinių Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Susisiekimo ministerijos veiklos prioritetų – siekti, kad kuo daugiau gyventojų naudotųsi elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis. 2017 m. nustatyto efekto kriterijaus reikšmė buvo viršyta.

125 pav. Gyventojų, kurie naudojami elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Nuo 2015 m. į elektroninę terpę perkelta daug gyventojams ir verslui aktualių viešųjų ir administracinių paslaugų, tačiau reikia laiko, kol gyventojai įgis įgūdžių ir įprotį jomis naudotis. Šiuo metu aktyviai vykdomos elektroninių viešųjų ir administracinių paslaugų viešinimo ir informavimo veiklos, todėl gyventojų, kurie naudojami tokiomis paslaugomis, dalis kasmet auga. Elektroniniuose valdžios vartuose 2017 m. apsilankė daugiau kaip 10,9 mln. lankytojų (2016 m. – 8,2 mln. lankytojų), juose pateikiamos nuorodos į 634 elektronines viešąsias ir administracines paslaugas. Gyventojų, kurie naudojami elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis, teikiamomis per Elektroninius valdžios vartus, dalis taip pat didėjo – 2017 m. sudarė 29,6 proc. (2016 m. – 23,9 proc.).

Europos Komisijos paskelbtame ES DESI indekse¹⁵ Lietuva 2017 m. užėmė 13 vietą. Indeksas apima galimybių naudotis elektroniniu ryšiu, naudojimosi internetu įgūdžių, naudojimosi elektroniniais ištekliais apimties, svarbiausių skaitmeninių technologijų išplėtojimo ir viešojo sektoriaus elektroninių paslaugų įvertinimą. Lietuva priskiriama prie pirmaujančių šalių, kuriose valdžios skaidrumas didžiausias ir taikoma daugiausia priemonių e. valdžios paslaugoms gerinti. Organizacijos „FTTH Council Europe“ 2017 m. surengtoje konferencijoje paskelbta, kad Lietuva pagal šviesolaidinio interneto tinklo skvarbą užima 3 vietą Europoje (šviesolaidinio tinklo skvarba Lietuvoje siekia 40,3 proc.) ir 11 vietą pasaulyje¹⁶.

2018 m. toliau tobulinama prieiga prie viešojo sektoriaus atvirų duomenų, metaduomenų ir duomenų rinkinių, Lietuvos atvirosius duomenis integruojant į ES bendrą skaitmeninę rinką.

¹⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>.

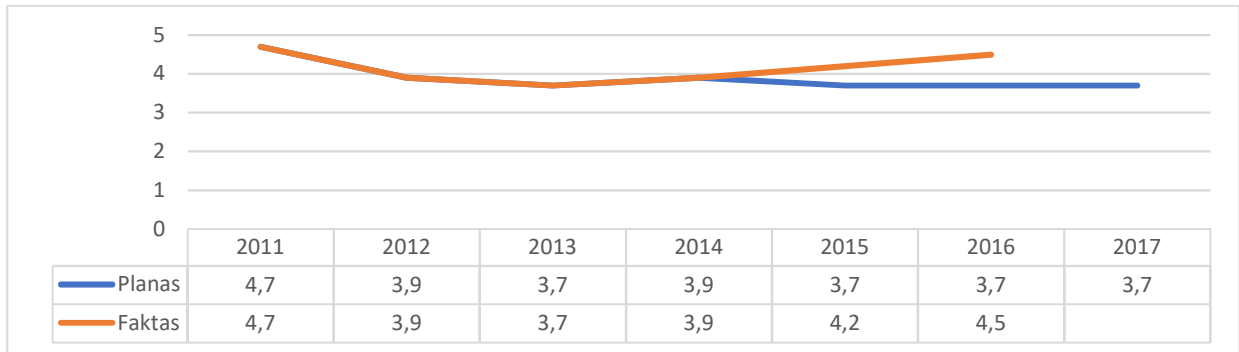
¹⁶ <http://www.ftthcouncil.eu/>.

2.8. Sveikatos apsaugos ministerija

1 strateginis tikslas – organizuoti kokybišką, saugią ir prieinamą sveikatos priežiūrą.

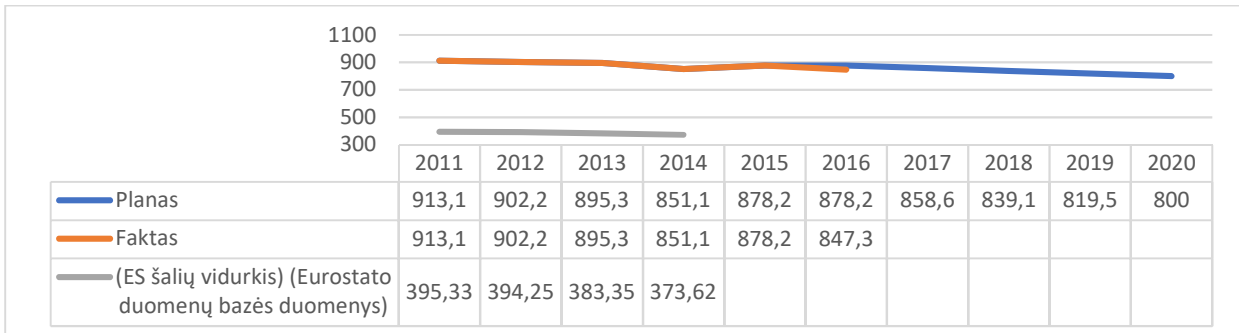
Gyventojų mirtingumas. Nuo 2013 m. kūdikių mirtingumas pradėjo didėti. 2016 m. pagrindinės kūdikių mirties priežastys vis dar yra įgimtos formavimo ydos (40,3 proc.) ir perinatalinio laikotarpio ligos (30,2 proc.). Šio kriterijaus įvykdymo vertinimo duomenys bus pateikti 2018 m. birželį–liepą. Nuo 2018 m. šio kriterijaus atsisakoma.

126 pav. Kūdikių mirtingumas 1 tūkst. gyvų gimusiųjų



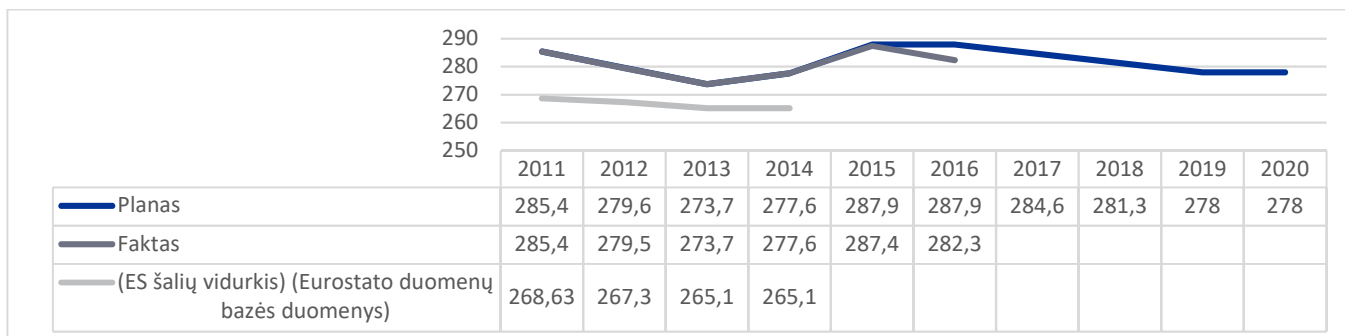
Duomenų šaltinis: Higienos institutas

127 pav. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų, standartizuotas rodiklis 100 tūkst. gyventojų (pagal atnaujintą Europos standartą)



Duomenų šaltinis: Higienos institutas

128 pav. Mirtingumas nuo piktybinių navikų, standartizuotas rodiklis 100 tūkst. gyventojų (pagal atnaujintą Europos standartą)



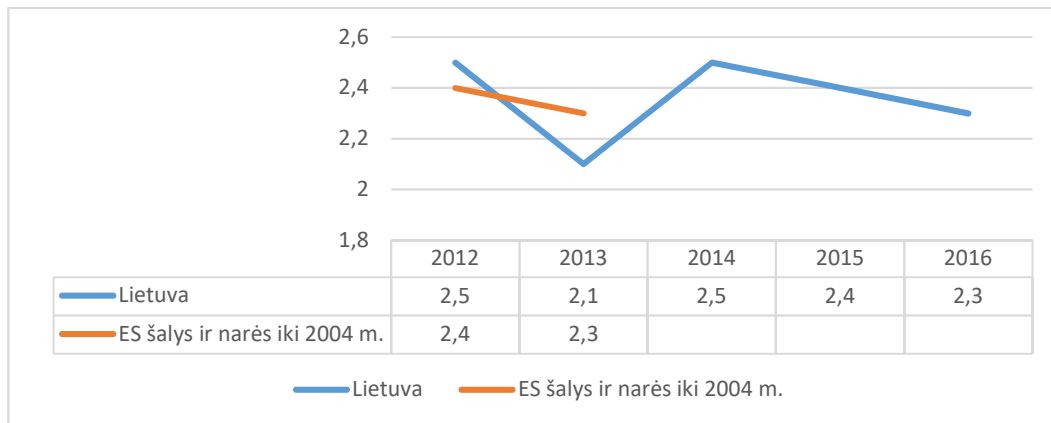
Duomenų šaltinis: Higienos institutas

Naujagimių sveikata. Nuo 2016 m. sausio 1 d. pradėjus neinvazinį visuotinį naujagimių tikrinimą dėl gyvybei kritinių įgimtų širdies ydų, 2017 m. patikrinta 98,1 proc. naujagimių.

2017 m. baigta įgyvendinti viena iš didžiausių savo apimtimi ir paramos dydžiu (48 mln. eurų) Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo sveikatos srityje programų, susijusių su nėščiąjų, gimdyvių ir naujagimių sveikatos priežiūros gerinimu ir energiją tausojančių technologijų diegimu. Įgyvendinus

programų veiklas, renovuoti akušerijos ir neonatologijos skyriai, parengtos diagnostikos ir gydymo metodikos, daugiau kaip 4 tūkst. paslaugų teikėjų tobulino kvalifikaciją mokymuose, įrengtos simuliacijos klasės, atliktas ligoninių vertinimas pagal Naujagimiams palankios ligoninės reikalavimus (šis statusas suteiktas 17 ligoninių), sukurta Nėščiujų, gimdyvių ir naujagimių sveikatos duomenų tvarkymo informacinė sistema (NGN IS), ligoninės aprūpintos modernia medicinos įranga. Be to, įrengti alternatyvūs energijos šaltiniai ir taip sumažinta aplinkos tarša, sutaupyta lėšų. Bendras pacientų pasitenkinimas akušerijos ir (ar) neonatologijos paslaugomis išaugo nuo 14 proc. 2007 m. iki 51 proc. 2016 m. Naujagimių mirtingumo rodiklis sumažėjo nuo 2,5 atvejo iš 1 tūkst. gimusiųjų 2012 m. iki 2,3 atvejo iš 1 tūkst. gimusiųjų 2016 m. ir priartėjo prie ES valstybių narių iki 2004 m. rodiklio vidurkio.

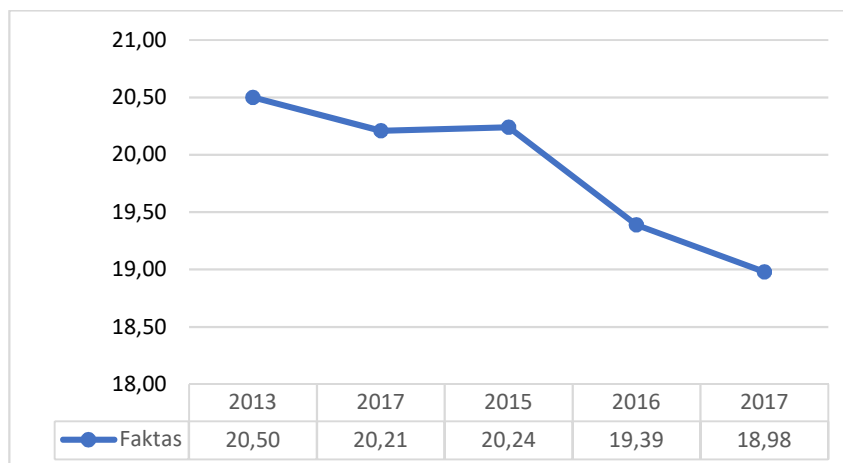
129 pav. Naujagimių mirtingumas



Duomenų šaltinis: Higienos institutas

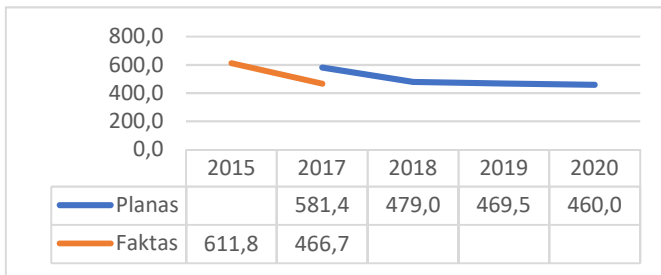
Ambulatorinės paslaugos. 2017 m. baigtas įgyvendinti Ketvirtojo sveikatos sistemos plėtros ir ligoninių tinklo konsolidavimo etapo planas, kuriuo siekiama stiprinti pirminę sveikatos priežiūros grandį ir užtikrinti daugiau paslaugų vyresnio amžiaus žmonėms, racionaliai panaudoti ligoninėse turimas lovas. 2017 m. ambulatorinių paslaugų suteikta 4,7 proc. daugiau, palyginti su 2014 m.; ambulatorinių slaugos ir paliatyvosios pagalbos paslaugų suteikta 10,3 proc. daugiau, palyginti su 2015 m. Stacionarinės slaugos ir paliatyvosios pagalbos ligonių skaičius, palyginti su 2015 m., išaugo 14,7 proc. Didėjo aktyvaus gydymo lovų užimtumas (išankstiniais duomenimis, 278 dienos per metus, o 2015 m. – 263,6). Pasiektas hospitalizacijos rodiklis – 18,98 atvejo 100 gyventojų. Numatoma toliau konsoliduoti sveikatos priežiūros įstaigų tinklą, siekiant didinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą.

130 pav. 2013–2017 m. hospitalizacijos atvejų skaičius 100 gyventojų



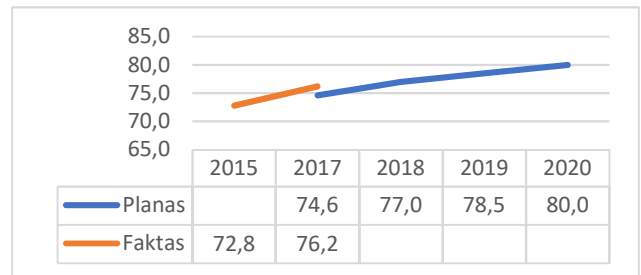
Duomenų šaltinis: Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos informacinė sistema SVEIDRA (toliau – SVEIDRA)

131 pav. Aktyvaus gydymo lovų skaičius 100 tūkst. gyventojų



Duomenų šaltinis: Higienos institutas
(2017 m. duomenys – išankstiniai)

132 pav. Aktyvaus gydymo lovų funkcionavimas (proc.)

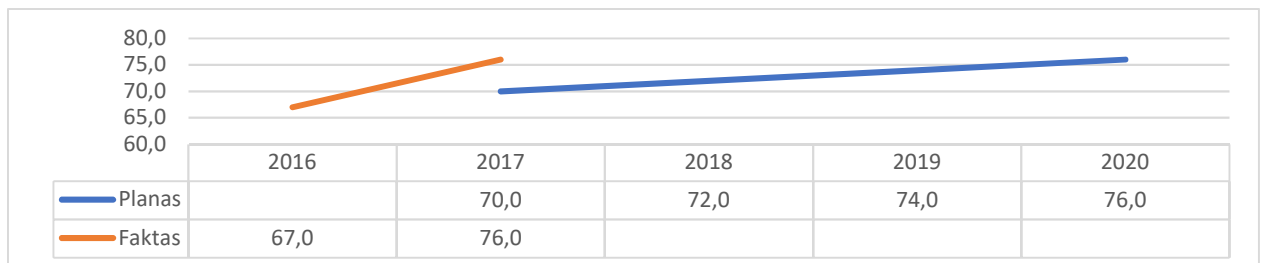


Duomenų šaltinis: Higienos institutas
(2017 m. duomenys – išankstiniai)

E. sveikata. 2017 m. buvo dedamos visos pastangos, kad sukurtą centrinę e. sveikatos sistema veiktų sklandžiai ir kuo daugiau sveikatos priežiūros įstaigų prisijungtų prie jos, užtikrinant principą „vienas pacientas – viena sveikatos istorija“. Daugiau nei 240 sveikatos priežiūros įstaigų ar vaistinių integrovosi su Elektronine sveikatos paslaugų ir bendradarbiavimo infrastruktūros informacine sistema (ESPBI IS) arba teikia į ją duomenis. E. sveikatos sistemos naudojimas auga kasdien, per dieną išrašoma apie 25 tūkst. elektroninių receptų ir pateikiama apie 80 tūkst. elektroninių medicininių dokumentų. 2017 m. kompensuojamųjų vaistų elektroninių receptų išrašymas padidėjo nuo 10 iki 45 proc.

Patvirtinus Lietuvos e. sveikatos sistemos 2017–2025 m. plėtros programą, numatyta užtikrinti efektyvų ir tvarų e. sveikatos sistemos valdymą ir veikimą. Atnaujinta ESPBI IS e. recepto posistemės plėtros techninė specifikacija, inicijuoti elektroninio recepto patbulinimai, kurie leis jį pildyti patogiau ir greičiau. Sveikatos apsaugos ministerija, įvertinusi sveikatos priežiūros įstaigų pasirengimą naudotis sukurtais e. sveikatos paslaugomis, išskyrė prioritėtines e. formas, privalomas teikti į ESPBI IS.

133 pav. E. sveikatos paslaugų vartotojų, teigiamai vertinančių šias e. paslaugas, dalis, palyginti su visais e. sveikatos paslaugų vartotojais (proc.)



Duomenų šaltinis: Sveikatos apsaugos ministerija

Gyventojų slauga. Išplėstas ambulatorinių slaugos paslaugų namuose gavėjų spektras – numatyta daugiau ambulatorinių slaugos paslaugų namuose. Patvirtintas Geriatrijos ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo tvarkos aprašas, kuris leis spręsti daugelį geriatrinių problemų, taikyti profilaktines priemones (pirminę, antrinę, tretinę profilaktiką), mažinti institucionalizacijos dažnį, gerinti senyvo amžiaus žmonių gyvenimo kokybę, mažinti neįgalumą. Parengtas Slaugos praktikos ir akušerijos praktikos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, numatantis suteikti slaugytojams ir akušeriams daugiau funkcijų ir atsakomybės, įtvirtinti slaugos praktikos ir akušerijos praktikos valdymo pagrindus, įteisinti gimdymo priežiūros namuose paslaugas ir nustatyti jų teikimo sąlygas.

Onkologija. Patbulintas onkologijos srities reglamentavimas. Parengtas Onkologijos radioterapijos paslaugų teikimo optimizavimo ir linijinių greitintuvų atnaujinimo 2017–2021 m. veiksmų planas. Vadovaujantis šiuo planu, numatoma atnaujinti linijinius greitintuvus specializuotą onkologinę pagalbą teikiančiose įstaigose, siekiant užtikrinti kokybiškų ir šiuolaikinius reikalavimus atitinkančių paslaugų teikimą onkologiniams pacientams. Patvirtinti Onkologinių ligų diagnostikos ir gydymo paslaugų prieinamumo ir kokybės rodikliai ir jų stebėsenos tvarkos aprašas, kuriais vadovaujantis bus vertinama specializuotą onkologinę pagalbą teikiančių ASPĮ teikiamų paslaugų onkologiniams

pacientams kokybė. Suvienodinti bendrieji radiologijos paslaugų teikimo reikalavimai, sudaryta galimybė teikiant asmens sveikatos priežiūros paslaugas naudotis teleradiologijos priemonėmis, aiškiai reglamentuota šių paslaugų teikimo tvarka. Pakeista Lietuvos medicinos norma MN 99:2017 „Gydytojas onkologas radioterapeutas“, atsižvelgiant į įgytas naujas gydytojų kompetencijas, naujus diagnostikos ir gydymo metodus, taikomus radioterapijos praktikoje, sudaromos geresnės sąlygos užtikrinti aukštesnę paslaugų kokybę ir pacientų saugos lygį.

Pagalbinis apvaisinimas. Įsigaliojus Pagalbinio apvaisinimo įstatymui, suteikta daugiau nei 2 880 įvairių pagalbinio apvaisinimo paslaugų, kurios apmokėtos PSDF biudžeto lėšomis. Nustatyta, kad PSDF biudžeto lėšomis būtų apmokamos pagalbinio apvaisinimo paslaugos ir poroms, kurioms reikalinga preimplantacinė genetinė diagnostika. ASPI, norinčioms teikti PSDF biudžeto lėšomis apmokamas pagalbinio apvaisinimo paslaugas, nustatyta prievolė atnaujinti licenciją.

Priklausomybės ligos. 2017 m. optimizuota priklausomybės ligų centrų veikla: 2017 m. lapkričio 1 d. įsteigtas Respublikinis priklausomybės ligų centras, daug dėmesio skiriama priklausomybės ligų gydymo paslaugų standartizavimui, siekiant gerinti asmens sveikatos priežiūros srityje teikiamų priklausomybės ligų prevencijos, gydymo paslaugų prieinamumą visiems Lietuvos gyventojams ir šių paslaugų kokybę.

Darbo užmokestis. Pasirašytas susitarimas tarp Sveikatos apsaugos ministerijos ir medikų derybinės grupės bendromis pastangomis siekti tolygiai didinti sveikatos priežiūros specialistų darbo užmokestį. Sutarta nuo 2018 m. gegužės didinti 20 proc. sveikatos priežiūros specialistų darbo užmokesčio fondą, prioritetą teikiant mažiausiai uždirbantiems specialistams; siekti, kad 2020 m. II pusmečio pradžioje gydytojų VDU būtų ne mažesnis kaip 3 šalies VDU, slaugytojų – ne mažesnis kaip 1,5 šalies VDU; iki 2018 m. balandžio parengti darbo užmokesčio apmokėjimo tvarką, kuri būtų susieta su šalyje apskaičiuojamu VDU.

GMP parko atnaujinimas ir reorganizacija. Atnaujintas GMP automobilių parkas – įgyvendinant GMP automobilių parko atnaujinimo 2015–2020 m. programą, ES fondų investicijomis ir valstybės biudžeto lėšomis įsigyti 144 GMP automobiliai. Tai leis operatyviau laiku suteikti kokybiškas medicinos pagalbos paslaugas ir greičiau transportuoti pacientą į atitinkamą gydymo įstaigą. Be to, nuo 2018 m. liepos 1 d. centralizuojamos GMP dispečerinės – atsisakoma mažiausių gyventojų skaičių aptarnaujančių dispečerinių (sumažinama nuo 8 iki 5 dispečerinių). Nustatoma viena GMP dispečerinės tarnybos teikiamų paslaugų kaina.

Paslaugų kokybės vertinimas. Siekiant tobulinti ASPI kokybės rodiklių stebėsenos sistemą, nustatyti ASPI, teikiančių stacionarines asmens sveikatos priežiūros paslaugas, vertinimo rodikliai, padėsiantys vertinti sveikatos paslaugų kokybę.

Korupcijos prevencija. Pradėti įgyvendinti ES lėšomis finansuojami projektai, kurių veiklos prisidės prie visuomenės, sveikatos sistemos darbuotojų ir kitų tikslinių grupių antikorpucinio švietimo ir informavimo, netolerantiškos aplinkos korupcijai atsirasti ir plisti sveikatos priežiūros sistemoje formavimo. Atlikus galimybių studiją, numatyta sukurti Korupcijos apraiškų sveikatos apsaugos sistemoje stebėjimo ir vertinimo sistemą, kuri sudarys veiksmingas sąlygas laiku pastebėti galimas korupcijos apraiškas pačioje jų atsiradimo pradžioje ir laiku priimti sprendimus dėl jų prevencijos.

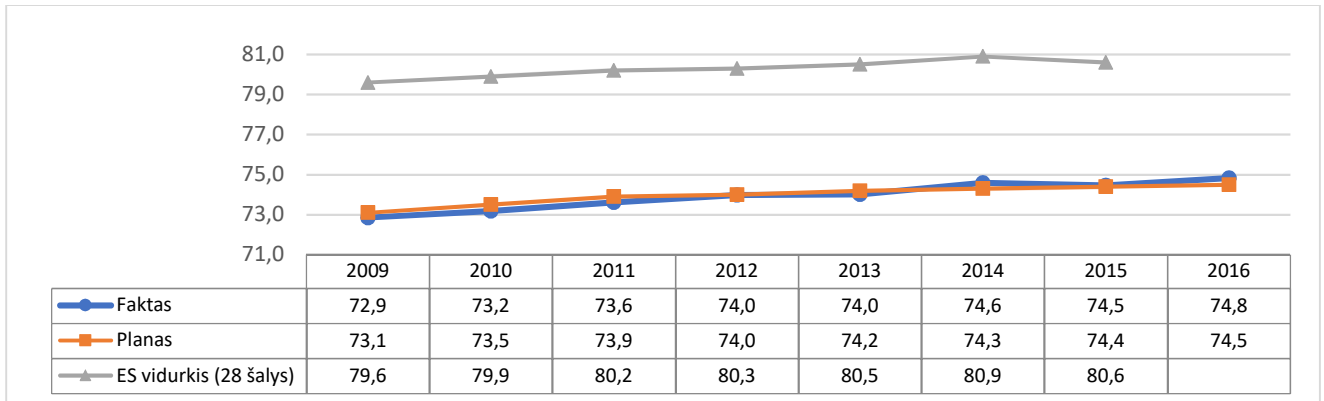
ES finansuojami projektai. 2017 m. aktyviau naudojamos ES lėšos: patvirtintos 14 priemonių projektų finansavimo sąlygos, įvertinti ir į valstybės projektų sąrašus įtraukti 62 projektai, skirtas finansavimas 49 projektams. Įgyvendinami projektai šiose srityse: GMP atnaujinimo, tuberkuliozės gydymo paslaugų kokybės ir prieinamumo gerinimo, vaikų sveikatos priežiūros paslaugų gerinimo, galvos smegenų kraujotakos ligų diagnostikos ir gydymo paslaugų kokybės bei prieinamumo gerinimo, onkologinių ligų prevencijos, ankstyvosios diagnostikos ir gydymo paslaugų infrastruktūros tobulinimo, paslaugų gerinimo neįgaliesiems, specialistų pritraukimo į regionus. 2017 m. baigtas įgyvendinti 31 investicijų projektas, finansuotas pagal Valstybės investicijų programą.

Privalomojo sveikatos draudimo taryba. Siekiant užtikrinti skaidresnę, kokybiškesnę ir efektyvesnę Privalomojo sveikatos draudimo tarybos veiklą, 2017 m. nustatyta, kad tai trišalio atstovavimo pagrindu sudaryta kolegiali patariamoji institucija, sudaroma dvejų metų kadencijai, nustatyti reikalavimai tarybos nariams, jos darbo organizavimo, koordinavimo tvarka ir kt. Patvirtinta naujos sudėties Privalomojo sveikatos draudimo taryba.

2 strateginis tikslas – skatinti sveiką gyvenimą, saugoti ir stiprinti sveikatą, vykdyti ligų prevenciją.

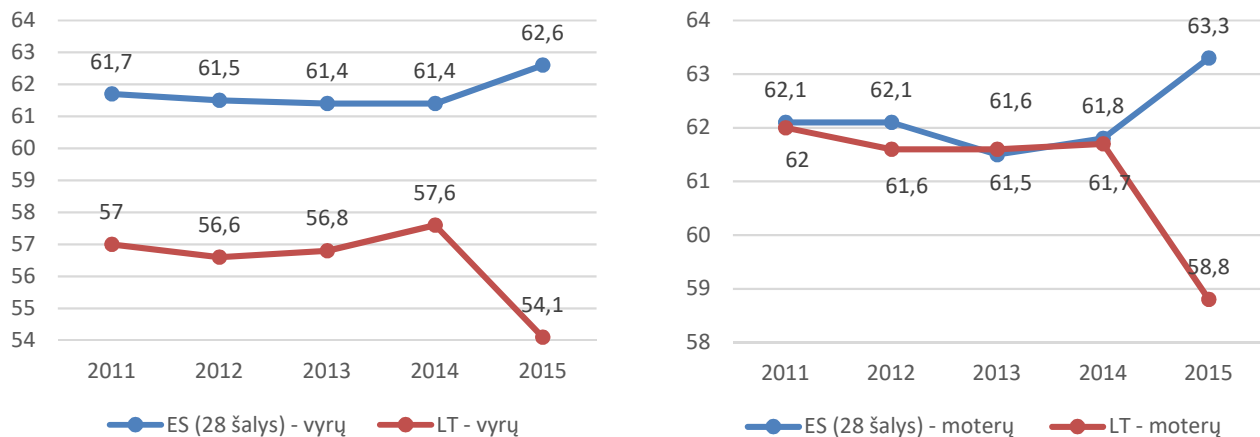
Gyvenimo trukmė. Pastaraisiais metais vidutinė būsimo gyvenimo trukmė ilgėja, tačiau, 2015 m. duomenimis, ji vis dar 5,8 metų mažesnė nei ES valstybių narių vidurkis ir mažiausia ES. Gyvenimo trukmės skirtumus daugiausiai lemia visuomenės sveikata, sveikatos priežiūra ir mityba. Vyrų vidutinė būsimo gyvenimo trukmė beveik 11 metų trumpesnė nei moterų, ir tai didžiausias lyčių skirtumas ES. Siekiant pailginti Lietuvos gyventojų gyvenimo trukmę ir sveiko gyvenimo metus, svarbiausi 2017 m. pokyčiai buvo susiję su šiais sveikatos priežiūros sistemos tobulinimo veiksmais: alkoholio prieinamumo mažinimu, vaistų kainų mažinimu, sveikos gyvensenos skatinimu, sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo gerinimu.

134 pav. Lietuvos gyventojų vidutinė būsimo gyvenimo trukmė (metais)



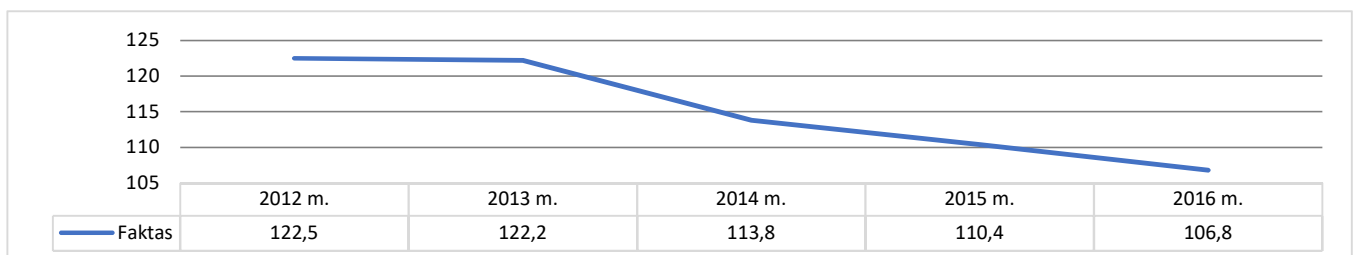
Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Eurostatas

135 pav. Tikėtina moterų ir vyrų sveiko gyvenimo trukmė (metais)



Duomenų šaltinis: Eurostatas

136 pav. Mirtingumas dėl išorinių priežasčių (mirtingumo rodiklis 100 tūkst. gyventojų)



Duomenų šaltinis: Higienos institutas

Alkoholio vartojimas. Alkoholinių gėrimų vartojimas ir priklausomybė nuo alkoholio yra didelė sveikatos ir socialinė problema. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, vienas suaugęs asmuo Lietuvoje 2015 m. vidutiniškai suvartojo 14 l, o 2016 m. – 13,2 l legalaus absoliučiojo alkoholio. Higienos instituto duomenimis, su alkoholio vartojimu siejamų ligų reikšmingai padaugėjo – 2016 m., palyginti su 2010 m., buvo 5,8 karto daugiau naujai susirgusių asmenų.

Siekiant mažinti alkoholio vartojimą, nuo 2017 m. kovo 1 d. žymiai padidinti akcizai alkoholiniams gėrimams: alui akcizas padidėjo 112 proc., vynui – 92–111 proc., stipriajam alkoholiui – 23 proc. Alkoholinių gėrimų pardavimas mažėja, o akcizo įplaukos didėja. Nuo 2018 m. sausio 1 d., įsigaliojus Alkoholio kontrolės įstatymo pataisoms, sugriežtinti alkoholio pardavimo ir reklamos reikalavimai: sutrumpintas prekybos alkoholiniais gėrimais laikas, iki 20 metų padidintas amžiaus limitas, nuo kurio leidžiama įsigyti, turėti ir vartoti alkoholinius gėrimus, uždrausta visų rūšių alkoholio reklama, įtvirtinta galimybė pilnamečiams dalyvauti Alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos programoje ir kt.

Galiausiai, nustatyta ankstyvojo alkoholio vartojimo rizikos įvertinimo ir pagalbos teikimo ASPĮ tvarka, nuo 2018 m. liepos 1 d. leidžianti pirminėje sveikatos priežiūros grandyje kuo anksčiau nustatyti alkoholio vartojimo rizikos lygį ir siūlyti asmeniui prevencinę pagalbą ar gydymo paslaugas. Didelis dėmesys buvo teikiamas prevencijai, ypač sveikesnės gyvensenos propagavimui ir vartotojų elgsenos pokyčiams, skatinant bendruomenių ir nevyriausybinę organizacijų iniciatyvas.

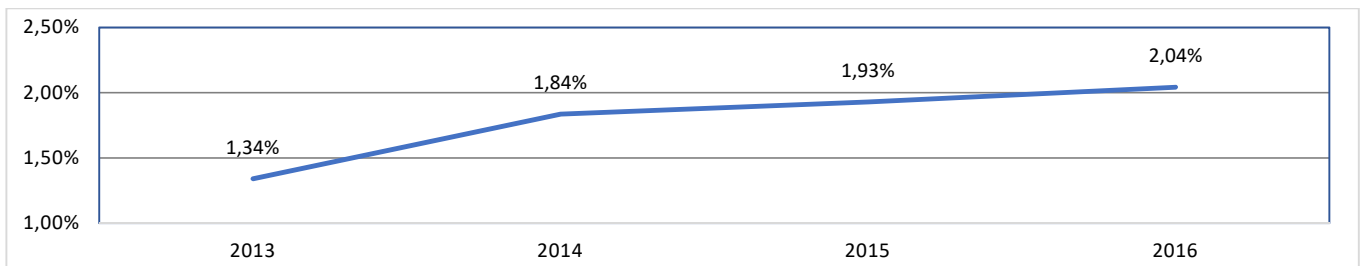
Visuomenės sveikata ir prevencija. Gerinta gyventojų sveikos gyvensenos ugdymo sistema, orientuojantis į sveikatinimą „nuo darželio“, – reglamentuotas riebalų rūgščių transizomerų (transriebalų) kiekis maiste. Tikimasi, kad transriebalų kiekio reglamentavimas ir ribojimas maisto produktuose mažins lėtinių neinfekcinių ligų riziką ir sveikatos netolygumus, susijusius su mityba.

Parengtos Vegetarinių valgiaraščių sudarymo rekomendacijos, skirtos vaikų ir suaugusiųjų organizuotų kolektyvų vegetariniam maitinimui organizuoti (ugdymo, krašto apsaugos, socialinės globos, įkalinimo, asmens sveikatos priežiūros įstaigose ir pan.). Patvirtintos Karių ir civilinę krašto apsaugos tarnybą atliekančių statutinių valstybės tarnautojų mitybos fiziologinės normos. Pasirašytas susitarimas tarp Sveikatos apsaugos ministerijos ir 11 stambių maisto pramonės įmonių dėl cukrų, druskos ir sočiųjų riebalų kiekio mažinimo rinkai tiekiamuose maisto produktuose. Taip pat didėjo sveikatai palankių maisto produktų, ženklinau „Rakto skylutės“ simboliu, skaičius – 2017 m. pabaigoje tokių produktų buvo 140.

Siekiant sumažinti sergamumą ir mirtingumą nuo meningokokinės infekcijos, taip pat sumažinti sergamumą rotavirusine infekcija, papildytas Vaikų profilaktinių skiepimų kalendorius – įtraukti skiepėjimai nuo B tipo meningokokinės infekcijos (bus pradėti nuo 2018 m. liepos 1 d.) ir rotavirusinės infekcijos (bus pradėti nuo 2018 m. rugsėjo 1 d.).

Patikslinus Valstybinėms (valstybės perduotoms savivaldybėms) visuomenės sveikatos priežiūros funkcijoms vykdyti reikalingų lėšų apskaičiavimo metodiką, sudarytos galimybės padidinti vidutinį mėnesinį darbo užmokestį visuomenės sveikatos priežiūros specialistams, sumažinti finansavimo netolygumus tarp didelių ir mažų savivaldybių ir padidinti savivaldybėse teikiamų paslaugų prieinamumą. Plėtotą sveikatą stiprinančių mokyklų veikla formuojant mokinių sveikos gyvensenos įpročius.

137 pav. *Prevencijos ir visuomenės sveikatos priežiūros išlaidų dalis nuo einamųjų sveikatos priežiūros išlaidų (proc.)*

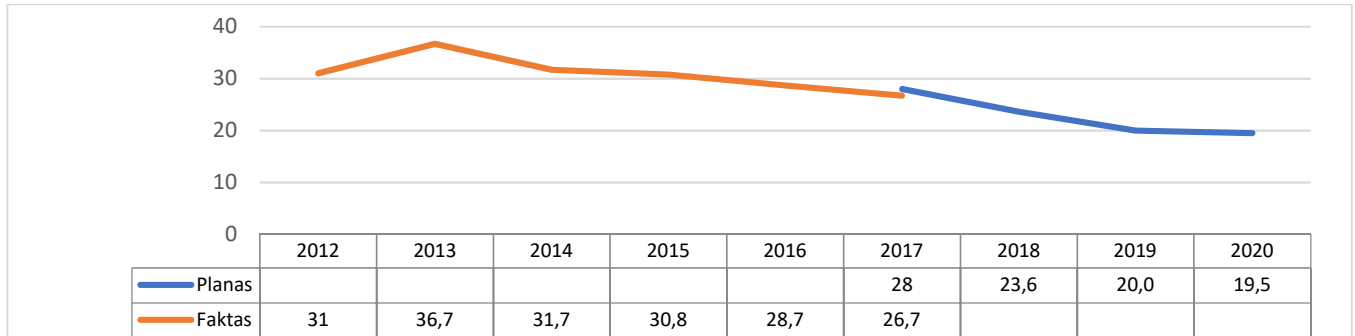


Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Savižudybės. Sprendžiant savižudybių problemą Lietuvoje, padidintas psichikos sveikatos priežiūros paslaugų, teikiamų pirminės psichikos sveikatos centruose, prieinamumas – maksimalus aptarnaujamų gyventojų skaičius kiekvienam psichikos sveikatos paslaugų teikimo komandos nariui

sumažintas nuo 20 iki 17 tūkst. Pradėtos teikti naujos psichikos sveikatos paslaugos, joms teikti skiriamas papildomas skatinamasis priedas.

138 pav. *Mirtingumas dėl savižudybių (mirtingumo rodiklis 100 tūkst. gyventojų)*



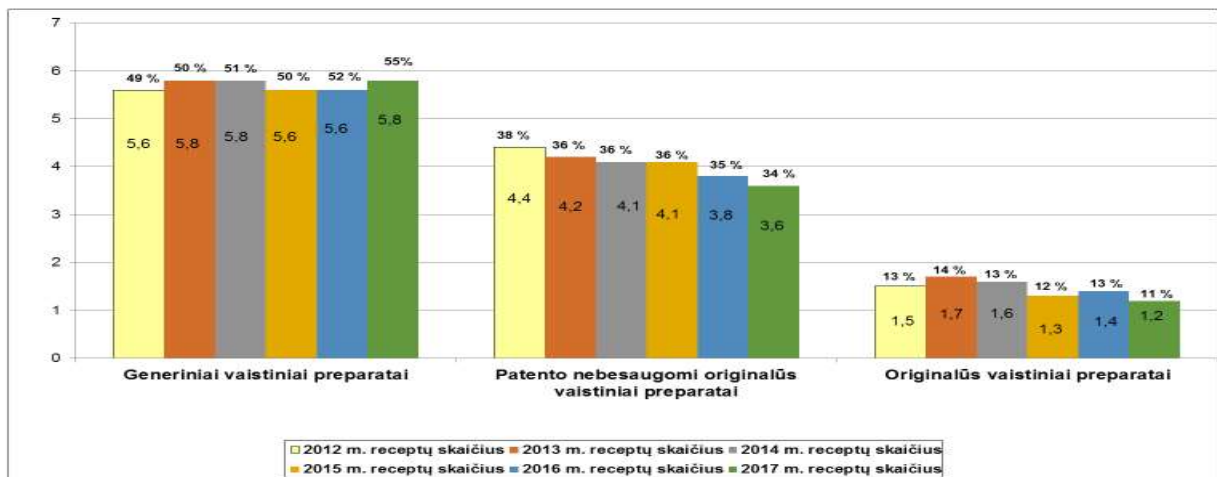
Duomenų šaltinis: Higienos institutas (2017 m. duomenys – išankstiniai)

Visuomenės sveikatos stiprinimo fondas. 2016 m. sausio 1 d. įsteigtas Valstybinis visuomenės sveikatos stiprinimo fondas, kurį administruoja Sveikatos apsaugos ministerija. Fondo paskirtis – remti sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiklas, įskaitant prevencinius projektus, socialinę reklamą ir reikalingus mokslinius tyrimus. Fondo veiklai 2017 m. skirta 0,5 proc. 2015 m. faktinių įplaukų iš akcizų, gautų už parduotus alkoholinius gėrimus (1,3 mln. eurų). Fondo tarybos sprendimu finansuoti 34 projektai prioritetingose alkoholio vartojimo prevencijos ir bendruomenių gebėjimų stiprinimo savižudybių prevencijos srityse. Apie 60 proc. visų fondo lėšų skirta prevenciniams projektams, 35 proc. – socialinės reklamos projektams, 5 proc. – mokslinių tyrimų projektams įgyvendinti. Daugiau nei pusę fondo lėšomis finansuotų projektų įgyvendina nevyriausybinės organizacijos. 2017 m. priėmus Sveikatos sistemos įstatymo pakeitimą, nustatytas fondo finansavimo iš akcizų mechanizmas, pagal kurį 2018 m. fondo finansavimas didėja dvigubai – iki 2,7 mln. eurų.

3 strateginis tikslas – gerinti vaistų prieinamumą gyventojams ir užtikrinti, kad Lietuvos Respublikoje būtų geros kokybės, saugūs ir veiksmingi vaistai.

Farmacija. 2017 m. planuota, kad, skaičiuojant generinių vaistų receptų skaičiaus dalį nuo visų parduotų vaistų receptų, generinių vaistų vartojimas pasieks 53 proc. Planuota reikšmė viršyta (2017 m. – 54,6 proc., 2015 m. – 50 proc.), nuo 2018 m. šio kriterijaus atsisakoma.

139 pav. *2012–2017 m. generinių, patento nebesaugomų ir originalių vaistų receptų skaičiaus pasiskirstymas Lietuvoje (mln.)*



Duomenų šaltinis: SVEIDRA

2017 m. buvo tobulinama nacionalinė teisinė bazė. Įvirtinta galimybė tiekti vaistinius preparatus į ASPI užsienio kalba paženklintomis pakuotėmis, taip sudarytos sąlygos įsigyti vaistinius preparatus mažesnėmis kainomis ir užtikrinti įvairiapusį vaistinių preparatų prieinamumą ASPI. Priimti Farmacijos įstatymo ir Viešojo administravimo įstatymo pakeitimo įstatymai, siekiant sustiprinti vaistinių vykdomos veiklos priežiūrą ir sudaryti palankesnes galimybes kontroliniams vaistinių preparatų pirkimams vaistinėse atlikti.

Patvirtintos Vaistų politikos gairės, kurių tikslas – pridėtinę terapinę naudą turinčiais vaistais gerinti ir stiprinti žmonių sveikatą, užtikrinti geresnį vaistų prieinamumą, racionalų valstybės biudžeto ir gyventojų lėšų naudojimą. Tai svarbus strateginis dokumentas, kuriuo remiantis bus planuojami tolesni darbai ir pokyčiai. 2018 m. bus patvirtintas jo įgyvendinimo priemonių planas.

2017 m. patobulintos Farmacinės veiklos licencijavimo taisyklės (nustatyta aiški ūkio subjektų licencijavimo tvarka) ir Vaistinių preparatų reklamos taisyklės (nustatyti aiškesni reklamos reikalavimai). Siekiant užtikrinti farmacinių paslaugų kokybę ir konfidencialumą, Geros vaistinių praktikos nuostatuose įtvirtintas reikalavimas vaistinėms parengti procedūrą „Farmacinės paslaugos konfidencialumo užtikrinimas“, taip pat kiekvienoje vaistinių preparatų pardavimo (išdavimo) vietoje pateikti gyventojams informaciją apie galimybę rinktis pigesnius generinius vaistus.

Nustatius, kad Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainynas tvirtinamas 4 kartus per metus, 2017 m. patvirtinti 3 Kompensuojamųjų vaistinių preparatų kainynai. Perskaičius visų kompensuojamųjų vaistų kainas 3 kartus per metus, papildomai sutaupyta apie 2 mln. eurų PSDF biudžeto lėšų. Nuolat tobulinamas vaistų įtraukimo į kompensavimo sistemą ir komisijos, priimančios šiuos sprendimus, veiklos reglamentavimas. Teisinis reglamentavimas užtikrino racialesnį PSDF biudžeto lėšų naudojimą ir sudarė galimybes daugiau lėšų skirti naujiems didelę terapinę vertę ir pridėtinę terapinę naudą turintiems vaistiniams preparatams kompensuoti. 2017 m. priimti sprendimai kompensuoti 17 naujų vaistinių preparatų.

Siekiant mažinti koncentraciją mažmeninės prekybos rinkoje, skatinti alternatyvių prekybos vaistais kanalų atsiradimą, parengtas ir Vyriausybei pateiktas Farmacijos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas. Šiuo įstatymu siekiama: leisti Vaistinių preparatų, leidžiamų parduoti mažmeninės prekybos įmonėse, sąraše įrašytus vaistinius preparatus parduoti mažmeninės prekybos įmonėms, kurios nėra vaistinės; nustatyti šio sąrašo sudarymo kriterijus; taikyti licencijų išdavimo modelį „D“ („deklaravimas“) juridiniams asmenims, kurie nori parduoti šiame sąraše įrašytus vaistinius preparatus; nustatyti draudimą gyventojams gražinti ar keisti vaistinius preparatus ir draudimą jaunesniems nei 16 metų asmenims įsigyti vaistinių preparatų ir kt.

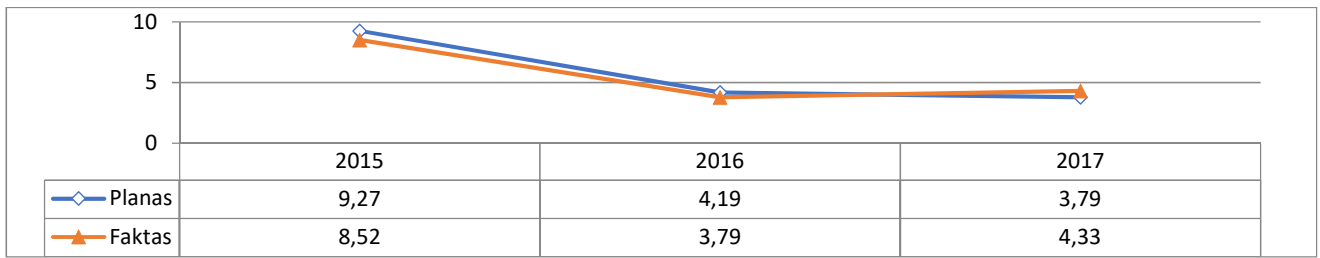
Siekiant liberalizuoti reikalavimus vaistinių patalpoms ir užtikrinti sąžiningą konkurenciją, panaikintas nustatytas bendrojo ploto reikalavimas vaistinėms, esančioms mieste, t. y. vaistinės pačios gali apsispręsti, kaip užtikrinti kokybišką vaistinės veiklą, vadovaudamosi Farmacijos įstatymu ir kitais teisės aktais. Šiuo pakeitimu mažinant verslo sąnaudas, jam sudaromos palankesnės sąlygos.

Patobulintos receptų rašymo ir vaistinių preparatų išdavimo taisyklės, siekiant sudaryti sąlygas geresniam vaistinių preparatų prieinamumui: sveikatos apsaugos ministro įsakymu nustatyta, kad vienu kartu receptinių vaistinių preparatų be recepto leidžiama išduoti ne ilgesniam kaip 30 dienų gydymo laikotarpiui (tai pakankamas laikotarpis, kad visi pacientai patektų pas gydantį gydytoją).

4 strateginis tikslas – užtikrinti nemokamą iš PSDF biudžeto kompensuojamą sveikatos priežiūrą.

Sveikatos paslaugų prieinamumas. Sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą lemia jų vartojimo netolygumai atskirose Lietuvos savivaldybėse. 2017 m. planuota šio kriterijaus reikšmė – 3,79, pasiekta reikšmė – 4,33 (įvykdyta 87,5 proc.). Įgyvendinant ketvirtąjį sveikatos sistemos plėtros ir ligoninių tinklo konsolidavimo etapą, buvo siekiama atsisakyti perteklinių aktyviojo gydymo lovų, specializuotas paslaugas keisti slaugos, ilgalaikio gydymo, geriatrijos ar paliatyviosios pagalbos paslaugomis. Pasiektai rodiklio reikšmei įtakos turėjo įgyvendinant Ketvirtojo sveikatos sistemos plėtros ir ligoninių tinklo konsolidavimo etapo planą savivaldybių priimti sprendimai dėl stacionarinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų struktūros pokyčių. Šio rodiklio nuo 2018 m. atsisakoma.

140 pav. Sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo gerėjimas, mažinant jų vartojimo netolygumus (vnt.)

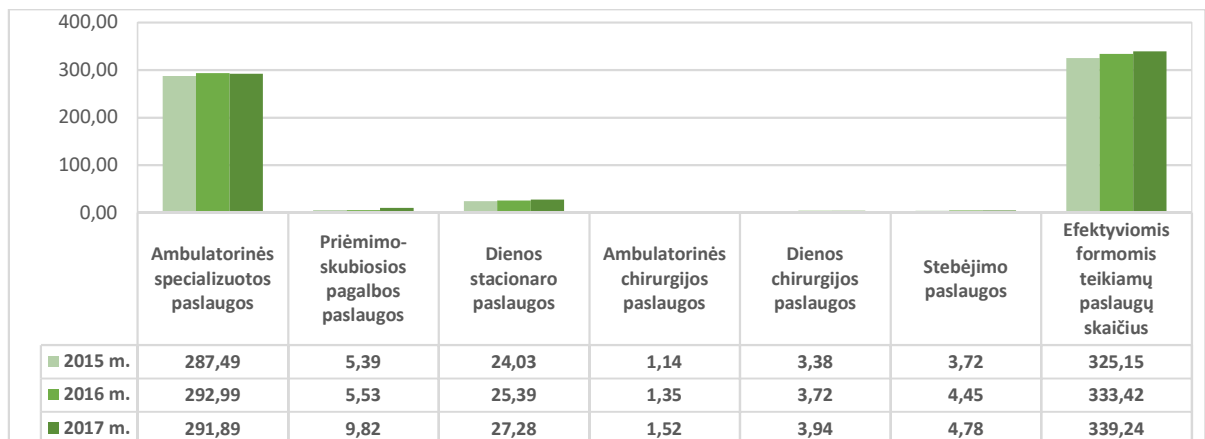


Duomenų šaltinis: SVEIDRA

PSDF biudžeto lėšomis pradėtos kompensuoti naujos asmens sveikatos priežiūros paslaugos – pagalbinio apvaisinimo paslaugos, preimplantacinės genetikos tyrimai, ambulatorinės gydytojo nefrologo ir gydytojo vaikų nefrologo konsultacijos ir kt. Pradėtas mokėti priedas už kiekvieną aptarnaujamą gyventoją pirminės ambulatorinės sveikatos priežiūros įstaigoms, anksčiau akredituotoms teikti šeimos gydytojo paslaugas; taip pat priedas už gyventojų, kuriems nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, priežiūrą. Priėmimo ir skubiosios pagalbos paslaugų sąrašas papildytas naujomis paslaugomis ir jų bazinėmis kainomis.

Ekonominis efektyvumas. Kasmėt suteikiama vis daugiau ekonomiškai efektyvių paslaugų. 2017 m. 100 gyventojų teko 339,2 ekonomiškai efektyvios paslaugos (4,2 proc. daugiau nei 2015 m.). Brangiai kainuojančios stacionarinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos keičiamos dienos stacionaro ar dienos chirurgijos paslaugomis: 2017 m. suteikta daugiau paslaugų ambulatorinėmis sąlygomis (4,72 proc. daugiau nei 2014 m.), daugiau priėmimo ir skubiosios pagalbos paslaugų (75,3 proc. daugiau nei 2016 m.), nes buvo pradėtos teikti naujos šios srities paslaugos, nustatytos naujos priėmimo ir skubiosios pagalbos paslaugų kainos. Vis daugiau teikiama dienos chirurgijos paslaugų, kurios visuomenei priimtinos, nes suteikiamos per trumpesnį laiką, pacientai greičiau grįžta į jiems įprastą socialinę aplinką.

141 pav. 2015–2017 m. ekonomiškai efektyvių asmens sveikatos priežiūros paslaugų, apmokamų PSDF biudžeto lėšomis, skaičius, tenkantis 100 gyventojų



Duomenų šaltinis: SVEIDRA

Kompensavimas. Dėl senstančios populiacijos ir didėjančio ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo masto vis daugiau skiriama kompensuojamųjų vaistų, didėja jų vartojimas, o kartu – ir priemokos. 2017 m. taikant vaistų kainų mažinimo priemones, paciento priemokos sumažėjo apie 20 proc., daugiau vartojama generinių vaistų. 2017 m. pacientų priemokų už kompensuojamuosius vaistus dalis, palyginti su bendra kompensuojamųjų vaistų įsigijimo išlaidų suma, sudarė 19,1 proc. (2016 m. – 20 proc.). Per 2017 m. vidutinė vienam receptui tenkanti priemoka sumažėjo nuo 5,4 (sausio duomenimis) iki 4,4 euro (gruodžio duomenimis).

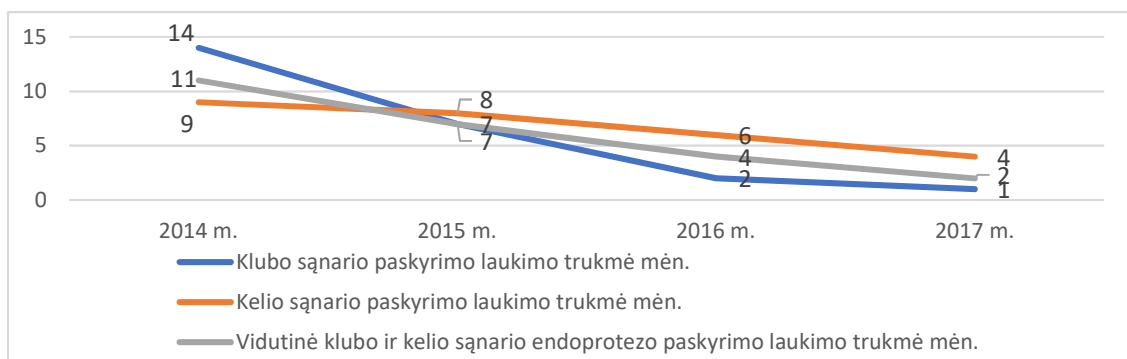
Pradėtos kompensuoti išlaidos įsigyti tam tikriems naujiems vaistams, skirtiems šiems sveikatos sutrikimams: moterų ir vyrų nevaisingumui gydyti, antitromboziniais vaistams, sergantiems bronchektazėmis, lėtiniu virusiniu C hepatitu skirtiems vaistams, onkologiniams vaistams, skirtiems

kepenų piktybiniam navikui ir inkstų karcinomai gydyti, vaistams nuo II tipo cukrinio diabeto. 2017 m. į Centralizuotai apmokamų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių sąrašą įrašytas ir pradėtas pirkti naujas vaistinis preparatas *Pertuzumab* agresyviai krūties vėžiui gydyti.

2017 m. Lietuva pirmą kartą kartu su Latvija įsigijo vaikams skirtą vakciną nuo pneumokokinės infekcijos. Buvo nupirktas dvejų metų abiejų šalių šios vakcinos poreikiui tenkinti reikalingas kiekis. Teigiamas šio pirkimo ekonominis efektas – 15 proc. sumažėjusi vakcinos kaina.

2017 m. 17 proc. daugiau, nei planuota, sumažėjo laukimo, kol bus skirti kompensuojamieji klubo ir kelio sąnarių endoprotezai, trukmė, nes PSDF biudžeto lėšomis buvo nupirktas daugiau sąnarių endoprotezų ir atlikta daugiau endoprotezavimo operacijų. Nuo 2017 m. visos ortopedijos įmonės apie laukiančiųjų eiles privalo teikti informaciją per Ortopedijos informacinę sistemą, be to, privalo nurodyti konkrečius asmenis, o ne bendrą jų skaičių. Tai skatina įmones teikti tikslesnius duomenis. 2017 m. laukiančiųjų ortopedijos techninių priemonių užsakymų priėmimo eilė, palyginti su 2016 m., gerokai sumažėjo: nuo 296 laukiančiųjų 2016 m. iki 80 laukiančiųjų 2017 m.

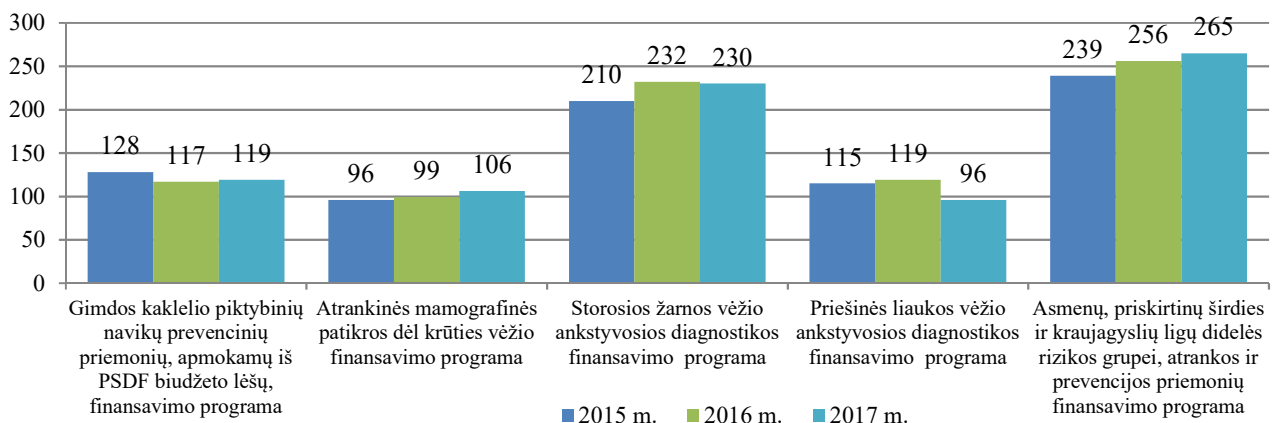
142 pav. Laukimo, kol bus skirti kompensuojamieji klubo ir kelio sąnarių endoprotezai, trukmė



Duomenų šaltinis: Eilių valdymo informacinė sistema

Preveninės programos. Didelis dėmesys skiriamas ir prevencinėms programoms. Nemaža gyventojų dalis jau pasitikrino savo sveikatą pagal šias programas. Laiku užkirtus kelią ligai, išsaugoma asmens sveikata ir darbingumas, nereikia kreiptis į specialistus dėl tolesnio gydymo, taupomas gydytojų darbo laikas, išvengiama didesnių gydymo išlaidų. Nuo tada, kai buvo paskelbta pirmoji Europos Komisijos prevencinių programų įgyvendinimo ES valstybėse narėse 2007 m. ataskaita, Lietuva padarė didelę pažangą: 2017 m. jau buvo įdiegtos ir sėkmingai vykdomos visos ES rekomenduojamos vėžio prevencijos programos – krūties, gimdos kaklelio, storosios žarnos. Pagal Storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programą sveikatą pasitikrino 46–56 proc. gyventojų, turinčių teisę gauti šias paslaugas, todėl pagal pasitikrinusių asmenų skaičių Lietuva yra viena pirmųjų tarp ES valstybių narių (nuo vykdymo pradžios iki 2018 m. pradžios pagal programą bent vieną kartą pasitikrino daugiau kaip 781 tūkst. asmenų). Gana aktyviai vykdomos ir kitos prevencinės programos.

143 pav. Prevencinių programų vykdymas (tūkst. asmenų)



Duomenų šaltinis: SVEIDRA

Ligonių kasų paslaugų kokybė. 2017 m. pagerintas Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ir teritorinių ligonių kasų (toliau kartu – ligonių kasos) teikiamų paslaugų prieinamumas, įdiegus Eilių valdymo informacinės sistemos posistemius, į elektroninę erdvę IV brandos lygiu perkeltos trys ligonių kasų aptarnaujamiems gyventojams teikiamos paslaugos (duomenys apie ambulatorinio gydymo deguonimi, dantų protezavimo paslaugų ir klausos implantų kompensavimą).

Atlikus ligonių kasų 2016 m. apklausą, nustatyta, kad teikiamų administracinių paslaugų atitiktis vartotojų poreikiams siekia 90 proc., o 96,6 proc. respondentų nurodė, kad yra labai patenkinti ar patenkinti teikiamomis paslaugomis.

2.9. Švietimo ir mokslo ministerija

Stojimo į EBPO metu tarptautinių ekspertų atliktos Lietuvos būklės analizės suteikė daugiau požiūrių ir argumentų švietimo ir mokslo pertvarkos keliui pasirinkti.

Buvo intensyviai dirbama su mokytojų ir dėstytojų profesinėmis sąjungomis ir su beveik visomis iš jų buvo pasirašyta kolektyvinė sutartis. Tai teigiamai veikė emocinį švietimo ir mokslo bendruomenės klimatą, išvengta streikų, tačiau atsirado papildomų įsipareigojimų.

1 strateginis tikslas – paversti Lietuvos švietimą veiklios, solidarios ir besimokančios visuomenės tvariu pagrindu.

Ši Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ iškelta tikslą perėmė ir Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija. Jis iš esmės atitinka ir Vyriausybės programoje numatytas darnaus žmogaus, darnios visuomenės, darnaus švietimo nuostatas. Tęstinis įsipareigojimas ilgalaikiams šalies tikslams – pirmas darnaus švietimo požymis.

Švietimo problematika. Lietuvoje ugdymas grindžiamas atskirų dalykų mokymu, orientuojamasi daugiau į tai, kad mokiniai įgytų mokomųjų dalykų teorinių žinių. Mokykloje sprendžiami dažniausiai tipiniai, su kontekstu per mažai susieti uždaviniai, kuriems reikia pritaikyti tam tikrus algoritmus. Mokykloje atliekami bandymai pernelyg dažnai yra tik demonstracinio pobūdžio, juos dažniausiai atlieka patys mokytojai, o mokiniai eksperimentus atlieka pagal mokytojo iš anksto paruoštus aprašymus. Todėl tradicines, memorizacija grįstas užduotis Lietuvos mokiniai atlieka gerai, o kurioms reikia bendrojo raštingumo – nepakankamai. Todėl tradicines, atmintimi grįstas užduotis Lietuvos mokiniai atlieka gerai, o reikalaujančias bendrojo raštingumo – nepakankamai.

Tarptautiniu penkiolikmečių tyrimu (PISA) siekiama įvertinti ne tik mokinio gamtamoksles žinias, bet ir tai, ką jis gali atlikti jomis remdamasis ir kaip jis savo žinias geba kūrybiškai pritaikyti kasdienėse situacijose. Tiriamas mokslinis, sisteminis, kritinis, kūrybinis mąstymas, gebėjimas spręsti problemas ir pan. Tyrimo metu teikiamos užduotys yra integruotos, pateiktos virtualioje aplinkoje ir todėl neįprastos Lietuvos mokiniams. Dėl to atnaujinamas ugdymo turinys, pertvarkomas mokinių pasiekimų vertinimas, įvedamas brandos darbas, diegiamas kaupiamasis ir formuojamasis vertinimas.

Lietuvos mokyklose ugdymo proceso kokybė penkerius metus gerėja netolygiai ir per mažu tempu. Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros duomenimis, ugdymas ir mokymasis kasmet įvertinamas prasčiausiai iš visų mokyklos veiklos sričių (2017 m. ši sritis įvertinta 2,59 balo iš 4; palyginti, ugdymosi aplinka – 2,65 balo). Daugumoje bendrojo ugdymo mokyklų pamokose ugdymas organizuojamas taikant mokymo paradigmą. Mokymosi (šiuolaikinė) paradigma taikoma tik 13,7 proc. stebėtų pamokų.

Remiantis „Eurydice“ 2015 m. duomenimis, Lietuvos mokytojai gauna vieną mažiausių atlyginimų ES. Didžiausią įtaką mokytojo darbo užmokesčiui turi jam tenkantis darbo krūvis. Daugumos 18 kontaktinių valandų (pamokų) per savaitę turinčių šalies mokytojų atlyginimas bruto yra nuo 465 iki 517 eurų. 2015 m. 11 proc. miesto ir 20 proc. kaimo mokytojų turėjo mažiau nei 18 kontaktinių valandų (pamokų) per savaitę. Mažėjant mokinių skaičiui, klasės nesukomplektuojamos ir yra jungiamos. Dėl didelio mokyklų tinklo mokytojai dirba keliose mokyklose ir nėra motyvuojami siekti mokinių aukštesnių pasiekimų.

Mažas atlyginimas ir darbo krūvis neskatina geriausių abiturientų rinktis mokytojo profesijos. Pedagogų rengimas taip pat nesudaro prielaidų mokytojų darbo krūviams didėti. Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos inertiškai siūlo studijų programas, kurios suteikia siaurą (dažniausiai vieno mokomojo dalyko) kvalifikaciją. Stojančiųjų į pedagogines studijas skaičius mažėja, o iš baigusiujų bakalauro studijas pedagogais įsidarbina tik 15 proc. asmenų. Jų konkursinis balas, LAMA BPO duomenimis, 2016 m. buvo 36 proc. mažesnis nei stojančiųjų į populiarias studijų programas (2013 m. – 22,8 proc.). Esamai situacijai gerinti 2017 m. buvo patvirtintas pedagogų rengimo modelis, įteisintos švietimo įstaigų vadovų kadencijos, sumodeliuotas etatinis pedagogų darbo apmokėjimas, steigiami trys nacionaliniai pedagogų rengimo centrai.

Gamtos mokslai Lietuvos mokyklose labai dažnai mokomi tik teoriškai, o eksperimentiniai darbai nėra atliekami. Tam įtakos turi ne tik mokytojo profesionalumo, motyvacijos, laiko pasirengti stoka, bet ir įrangos, medžiagų trūkumas. 2015 m. TIMSS duomenys parodė, kad tik 2 proc. Lietuvos ketvirtokų ir 11 proc. aštuntokų gali naudotis laboratorijomis (tyrime dalyvavusių šalių vidurkis buvo atitinkamai 38 proc. ir 85 proc.).

Mokinių pasiekimai. Nacionaliniai ir tarptautiniai duomenys rodo, kad Lietuvos mokinių pasiekimai nėra stabilūs: vieni prastėja, kiti gerėja. Tarptautinio penkiolikmečių tyrimo PISA 2015 rezultatai (naujas tyrimas bus vykdomas 2018 m., jo rezultatų galima tikėtis 2019 m.) atskleidė Lietuvos mokinių skaitymo gebėjimų ir gamtamokslio raštingumo pablogėjimą ir dalinį matematinio raštingumo pagerėjimą, palyginti su 2009 m. Tačiau Lietuva atsiliko nuo ES valstybių narių vidurkio visose PISA tyrimo dalykinėse srityse, o žemų pasiekimų mokinių, kurie nepasiekia antro lygmens visose tirtose srityse, yra net 25 proc.

Kita vertus, Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos (IEA) TIMSS 2015 ir PIRLS 2016 tyrimuose Lietuvos 4 ir 8 klasių mokinių matematikos, gamtos mokslų ir skaitymo gebėjimai yra aukštesni už tarptautinį šalių vidurkį, be to, rezultatai rodo statistiškai reikšmingą mokinių pasiekimų pažangą. IEA PIRLS 2016 tyrimo duomenimis, per 5 metus (2011–2016 m.) Lietuvos ketvirtokų skaitymo rezultatai smarkiai pagerėjo (22 taškais), dešimt metų (nuo 2001 m. iki 2011 m.) vykęs skaitymo rezultatų prastėjimas sustabdytas.

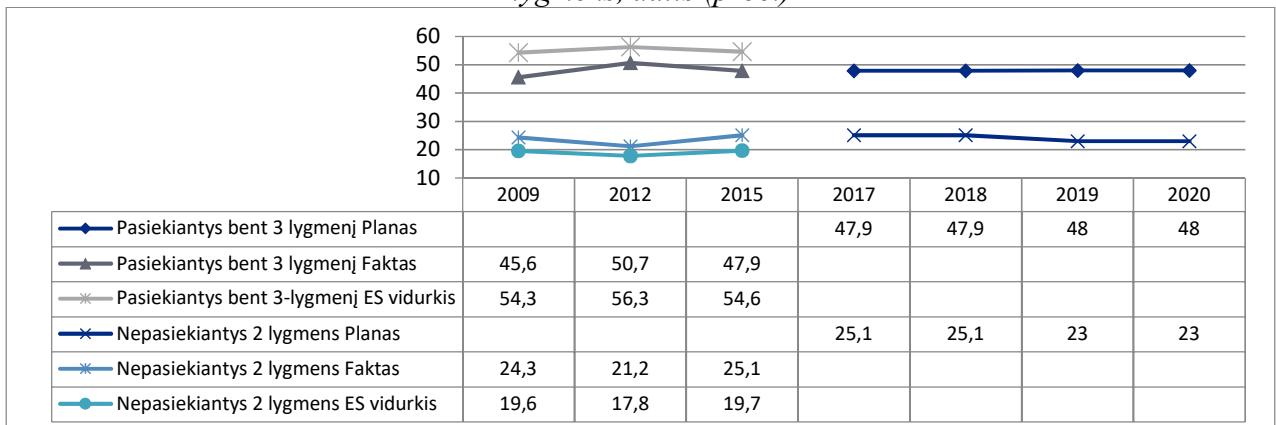
IEA ICCS 2016 (Pilietinio ugdymo ir pilietiškumo) tyrimo duomenimis, Lietuvos mokinių pilietiškumo žinių rezultatas, palyginti su 2009 m., pakilo 13 taškų. Mokinių pasiekimams didelę įtaką turi mokinių socialinis, ekonominis ir kultūrinis (SEK) statusas. Lietuvoje aukščiausio (IV ketvirčio) SEK statuso mokinių pasiekimai lenkia žemiausio (I ketvirčio) SEK statuso mokinių pasiekimus skaitymo gebėjimų srityje net 84 PISA taškais, gamtamokslio raštingumo – 82, o matematinio raštingumo – 77.

Švietimui labai sunku kompensuoti didelius pajamų skirtumus Lietuvoje. Kiti veiksniai, darantys įtaką prastėjantiems mokinių pasiekimams, – mokykloje įgyvendinamas ugdymo turinys, ugdymo proceso kokybė, kurią daugiausia lemia mokytojai ir mokyklų aprūpinimas materialiniais ištekliais.

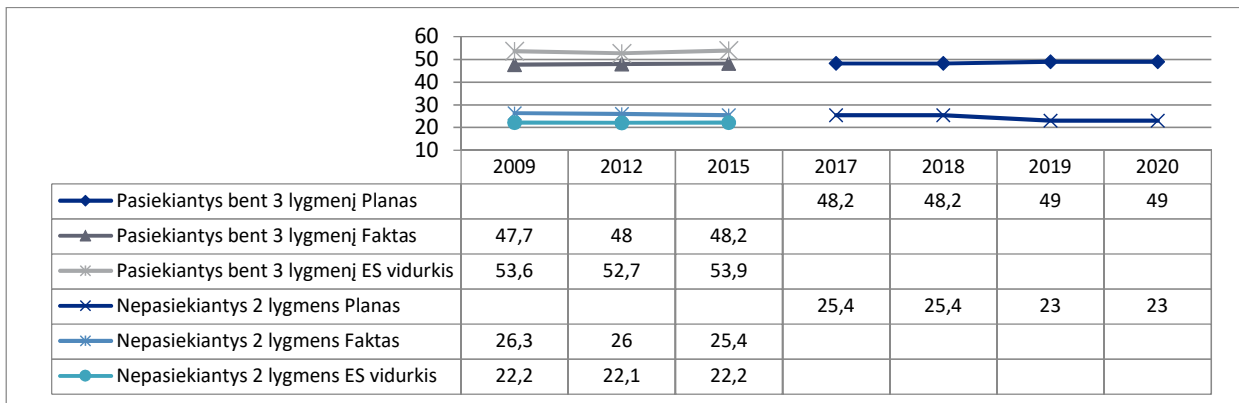
Mokymosi pasiekimams gerinti 2017 m. padidintas ugdymo dienų skaičius, vykdomi nacionaliniai ir tarptautiniai mokinių pasiekimų tyrimai 4, 8 klasėse ir 15-mečių, pradėtas atnaujinti bendrojo ugdymo mokyklų ugdymo turinys, greta valstybinių egzaminų įvedamas brandos darbas, kuriamos kaupiamojo ir individualizuoto formuojamojo vertinimo priemonės, parengtas naujas Pedagogų rengimo modelis, Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų veiklos vertinimo modelio ir Individualios pažangos vertinimo metodikos projektai; jau parengti vaikų akademinio gebėjimų atpažinimo ir vertinimo instrumentų ir metodinės medžiagos projektai išbandomi 30 mokyklų.

Atsižvelgiant į pameistrystės poreikį, inicijuotas projektas suaugusiesiems, nebaigusiems bendrojo ugdymo programos ir norintiems ją baigti (atskirai arba kartu su profesine kvalifikacija). Siekiama skaidrumo priimant į profesines mokyklas: organizuotas prašymų priėmimas vykstant ne į profesinio mokymo mokyklas, o per LAMA BPO. Šių priemonių poveikis dar nėra akivaizdus, jis atsiskleis vidutiniu laikotarpiu.

144 pav. Mokinių, pasiekiančių PISA skaitymo gebėjimų bent 3 (iš 6) lygmenį ir nepasiekiančių 2 lygmens, dalis (proc.)

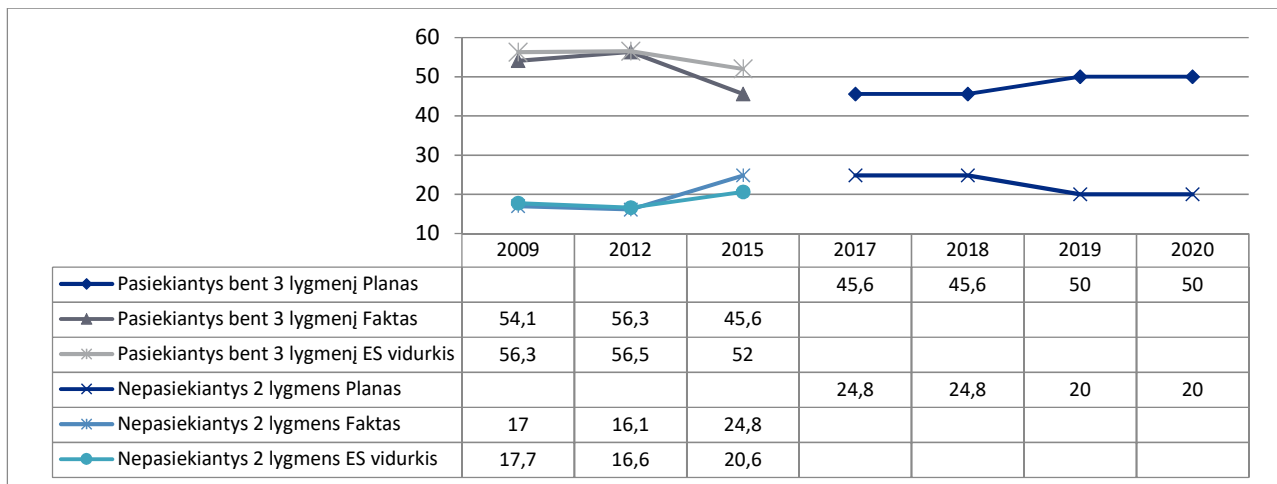


145 pav. Mokinių, pasiekiančių PISA matematinio raštingumo bent 3 (iš 6) lygmenį ir nepasiekiančių 2 lygmens, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: PISA 2015

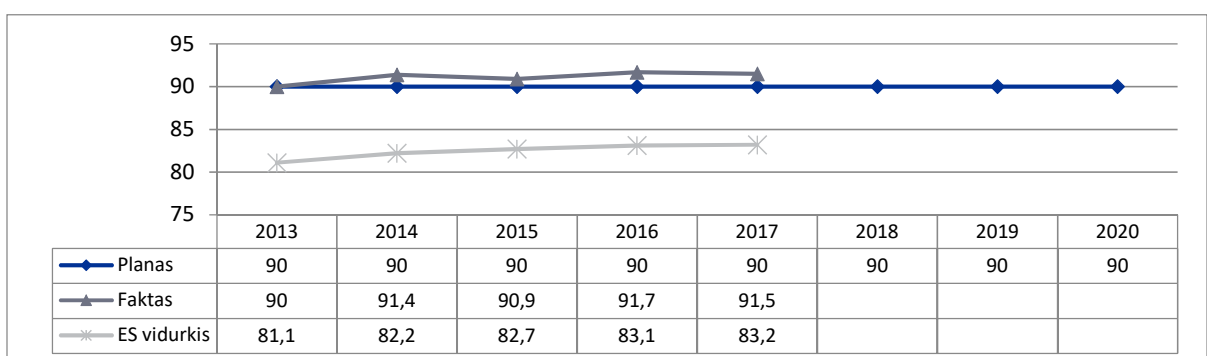
146 pav. Mokinių, pasiekiančių PISA gamtamokslio raštingumo bent 3 (iš 6) lygmenį ir nepasiekiančių 2 lygmens, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: PISA 2015

Išsilavinimo lygis. 20–24 metų asmenų, įgijusių bent vidurinį išsilavinimą, dalis lenkia ES valstybių narių vidurkį. Palyginti su kitomis ES valstybėmis narėmis, Lietuva, 2017 m. preliminariais duomenimis, užėmė ketvirtą poziciją ir aplenkė tokias švietimo srityje pirmaujančias šalis kaip Suomija, Estija, Švedija, Vokietija. Tačiau kaimas atsilieka nuo miesto (atitinkamai 89,1 proc. ir 93,3 proc.), o moterų dalis lenkia vyrų dalį (2016 m. moterų – 93,6 proc., vyrų – 89,1 proc.). Švietimo prieinamumas ir išsilavinimo kokybė kaime – kertiniai uždaviniai, kad jauni asmenys ne tik siektų vidurinio ir aukštesnio išsilavinimo, bet ir pajėgtų visavertiškai įsilieti į darbo rinką.

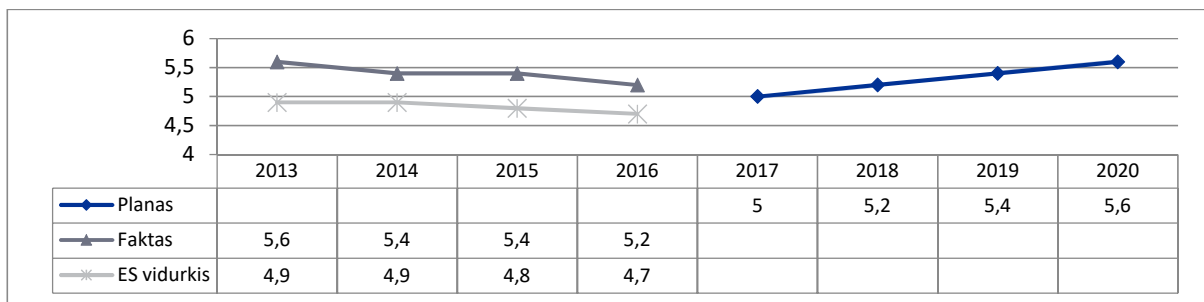
147 pav. 20–24 metų asmenų, turinčių bent vidurinį išsilavinimą, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Eurostatas

Išlaidos švietimui. Tarptautinės organizacijos (UNESCO, EBPO) rekomenduoja skirti švietimui ne mažesnę nei 6 proc. BVP valstybės biudžeto dalį. Lietuva švietimui skyrė didesnę BVP dalį nei vidutiniškai ES, tačiau vienam mokiniui ar studentui Lietuvoje teko mažiau lėšų nei ES ir EBPO valstybėse. Labiausiai šis šalies rodiklis nuo tarptautinio vidurkio skyrėsi pagrindinio ir vidurinio bendrojo ugdymo lygmenyse (Lietuvoje – po 17 proc., ES valstybėse narėse – atitinkamai 27 ir 24 proc.). Valdžios sektoriaus lėšos sudaro didžiausią mokyklų gaunamų lėšų dalį. Iš šalies fizinių ir juridinių asmenų ir užsienio institucijų bei tarptautinių organizacijų gautos lėšos 2015 m. aukštosiose mokyklose sudarė apie 40 proc., kitose mokyklose – mažiau nei penktadalį. 2016 m. priešmokykliniam ir bendrajam ugdymui teko 780,1 mln. eurų, panaši suma (776,1 mln. eurų) skirta papildomoms paslaugoms, švietimo valdymui ir administravimui.

148 pav. Nacionalinės išlaidos švietimui (BVP dalis, proc.)

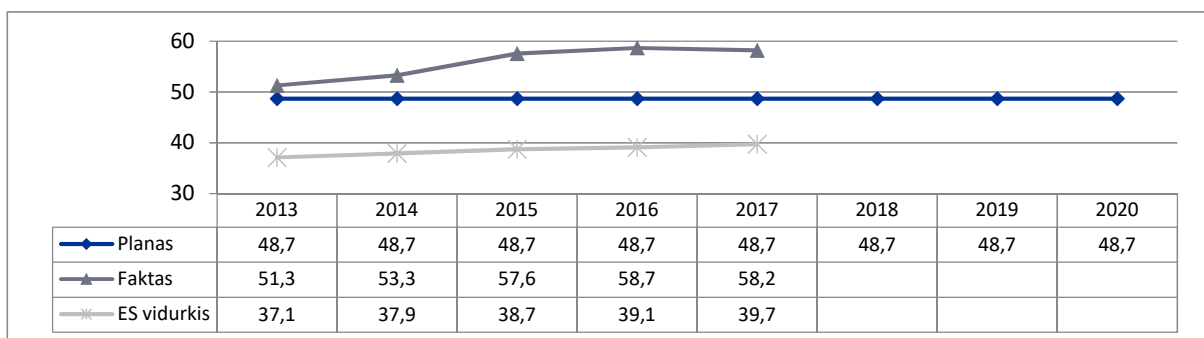


Duomenų šaltinis: Eurostatas

2 strateginis tikslas: skatinti darnią žmogaus ir visuomenės raidą, stiprinančią šalies konkurencingumą ir sudarančią sąlygas inovacijoms, plėtojant studijas ir MTEP.

Aukštasis išsilavinimas. 30–34 metų asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalis auga, Lietuva yra viena pirmųjų tarp ES valstybių narių pagal šį rodiklį. Lietuvoje šio amžiaus moterų dalis yra beveik 1,5 karto didesnė nei vyrų, nors abiejų grupių dalys kasmet auga. Tikėtina, kad tokio amžiaus vyrai linkę anksčiau įsiliesti į darbo rinką nei siekti tolesnio išsilavinimo.

149 pav. 30–34 metų asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalis (proc.)



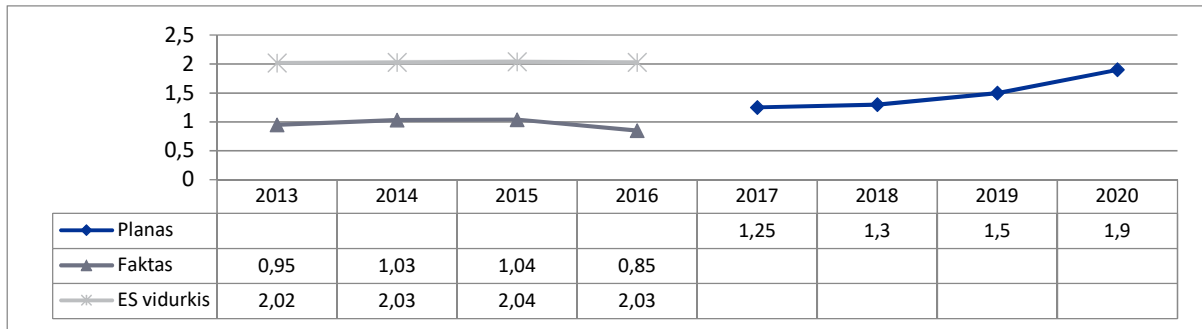
Duomenų šaltinis: Eurostatas

Išlaidos MTEP. Lietuvos verslo, viešojo sektoriaus ir užsienio išlaidos MTEP 2016 m. Lietuvoje siekė 286,1 mln. eurų – tai 26,6 proc. mažiau nei prieš metus. 2016 m. ES valstybės narės MTEP išleido vidutiniškai 2 proc. BVP. Palyginti su ES vidurkiu, Lietuva atsilieka – Eurostato duomenimis, už ją mažiau į MTEP 2016 m. investavo tik Malta, Kipras, Rumunija ir Latvija. Kyla rizika, kad nebus pasiektas mokslo finansavimo įsipareigojimas ES mastu, t. y. pasiekti 1,9 proc. nuo BVP mokslo finansavimo lygį. Sumažėjimą daugiausia (94 proc.) lėmė sumažėjęs finansavimas ES fondų lėšomis, atskleidžiantis Lietuvos inovacijų srities priklausomybę nuo ES fondų. Ypač tai aktualu aukštajam mokslui, kuris gauna didžiąją dalį MTEP veiklai skirtų ES lėšų: pernai aukštojo mokslo MTEP finansavimas sumenko 78 proc.

Siekiant pažangos MTEP ir aukštojo mokslo srityje, 2017 m. patvirtintas Vyriausybės nutarimas dėl valstybės biudžeto lėšų MTEP ir meno veiklai plėtoti skyrimo mokslo ir studijų institucijoms, numatantis, kad 60 proc. lėšų skirstoma pagal palyginamojo ekspertinio MTEP vertinimo, o 40 proc. – pagal formaliojo vertinimo rezultatus. Tikimasi, kad naujasis finansavimo modelis padės geriau įvertinti MTEP veiklų kokybę ir tikslingiau jas finansuoti.

Taip pat parengtas aukštųjų mokyklų ir užsienio aukštųjų mokyklų filialų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo projektas. Atnaujinta vertinimo tvarka turėtų prisidėti prie tikslesnio šių mokyklų programų veiklos kokybės įvertinimo.

150 pav. Bendros išlaidos MTEP (BVP dalis, proc.)



Duomenų šaltinis: Eurostatas

Pagal viešojo sektoriaus pritrauktas verslo lėšas Lietuva ES užima antrąją vietą, į pirmąją poziciją užleisdama tik Vokietiją. Tai reiškia, kad esamas žinioms imlaus verslo sektorius Lietuvoje labai aktyvus, o valstybės vykdoma esamų mokslo institucijų ir žinioms imlaus verslo įmonių bendradarbiavimo politika pasiteisina, yra efektyvi. Tačiau problema tampa inovacijų kultūros diegimas verslo įmonėse – Lietuvos žinioms imlaus verslo sektorius ES mastu yra labai nedidelis.

2017 m. veiklą pradėjo Ministro Pirmininko sudaryta darbo grupė, rengianti pasiūlymus dėl valstybinių mokslinių tyrimų institutų veiklos kokybės gerinimo. Numatyta sutelkti aukštųjų mokyklų, mokslinių tyrimų institutų tyrėjų potencialą, orientuojant į visuomenei, valstybei ir ūkiui aktualių problemų ir globalių iššūkių sprendimą, skatinti tarpdiscipliniškumą ir tarptautinį bendradarbiavimą, racionaliai ir tikslingai panaudoti mokslo infrastruktūrą.

2017 m. patvirtinta nauja lėšų administravimui ir ūkiui bei sudėtingos infrastruktūros objektų priežiūrai skyrimo tvarka, joje nustatyti racionalūs, efektyvūs ir aiškūs šių lėšų paskirstymo mokslo ir studijų institucijoms principai, t. y., nuo 2018 m. lėšos skiriamos pagal vykdomus mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą, meno veiklą ir studijas.

2.10. Teisingumo ministerija

2017 m. metų rudenį iš valdančiosios koalicijos pasitraukus Lietuvos socialdemokratų partijai, keitėsi ir Teisingumo ministerijos politinė vadovybė – pasitraukė visi viceministrai ir dalis ministro patarėjų. Pasikeitus vadovybei, užtruko ir kai kurių darbų įgyvendinimas.

2017 m. vasarą pasikeitė Vyriausybei teikiamų teisės aktų projektų derinimo ir svarstymo Vyriausybėje tvarka, kuri kartu lėmė Teisingumo ministerijos dalyvavimo Vyriausybės teisėkūros procese apimties pokyčius. Įsigaliojęs naujas Vyriausybės darbo reglamentas numato, kad teisės aktų projektai su Teisingumo ministerija derinami kaip ir su kitomis ministerijomis ar institucijomis – pagal kompetenciją; nebeliko nuostatų, reguliuojančių Teisingumo ministerijos antrinių išvadų teikimą. Dėl to susiaurėjo Teisingumo ministerijos teisėkūros funkcijos.

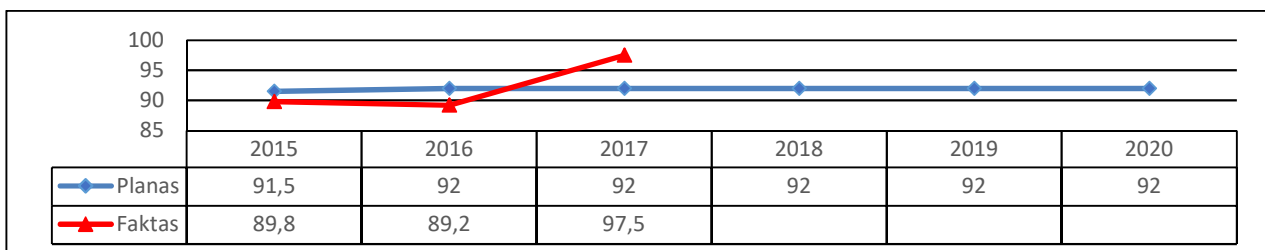
2017 m. visuomenės informavimo priemonėse pasirodė informacijos apie piktnaudžiavimo atvejus bausmių vykdymo sistemos įstaigose. Siekiant iširti paaiškėjusius atvejus, buvo atliekami tyrimai, keitėsi įstaigų vadovai. Tai paskatino pasirengti sisteminiams pokyčiams.

Auganti šalies ekonomika 2017 m. leido padidinti pataisos pareigūnų atlyginimus, antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų užmokestį.

1 strateginis tikslas – siekti skaidrios, darnios ir veiksmingos teisės sistemos.

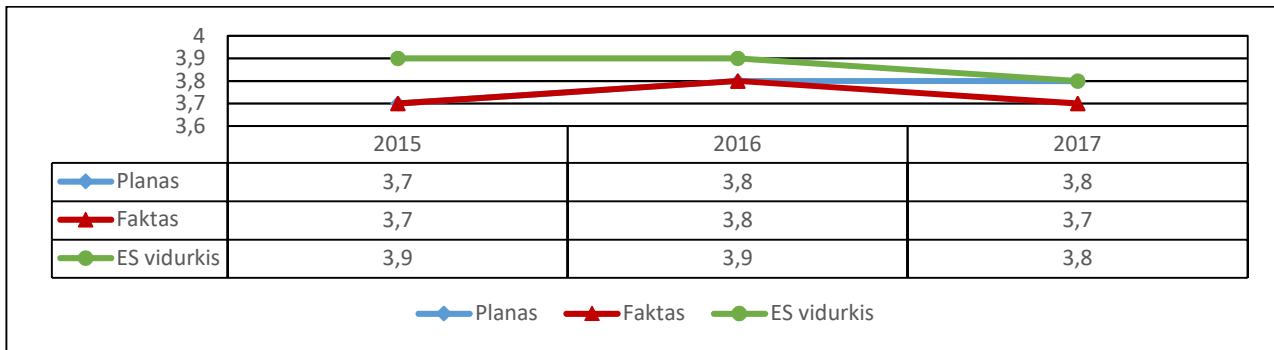
Teisingumo ministerijos išvadų kokybė. 97,5 proc. institucijų atstovų teigiamai vertino Teisingumo ministerijos ir Europos teisės departamento teiktas teises išvadas dėl jų rengtų teisės aktų projektų. Apklausiant siekiama sužinoti, ar gautos teisinės išvados buvo naudingos rengiant teisės aktų projektus, ar pateiktos išvados buvo argumentuotos ir išsamios, ir kita. Tačiau nuo 2018 m., pasikeitus teisės aktų projektų, dėl kurių teikiamos išvados, apimčiai, šis kriterijus perkeltas į rezultato kriterijus.

151 pav. *Institucijų atstovų, teigiamai vertinusių teises išvadas, dėl kurių išvengta netinkamo teisinio reguliavimo ir netinkamo ES teisės perkėlimo, dalis (proc.)*



Duomenų šaltinis: Teisingumo ministerija

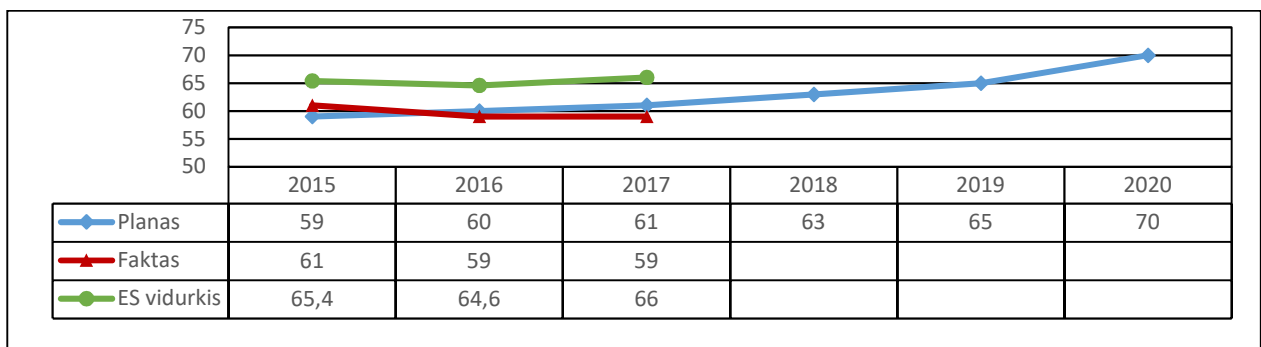
Teisės sistemos efektyvumas sprendžiant ginčus. Pasaulio ekonomikos forumo vykdomųjų vadovų apklausos duomenimis, Lietuva užima 62 vietą tarp 137 valstybių pagal teisinės sistemos efektyvumą sprendžiant ginčus. Kriterijus parodo, ar lengva verslo įmonėms spręsti ginčus Lietuvoje, ginčų sprendimo efektyvumą Lietuvoje, palyginti su kitomis valstybėmis. Pažymėtina, kad tai plačios apimties kriterijus, kuris apima visos Lietuvos teisės sistemos būklę ir pokyčius, tad jo reikšmę lemia visų institucijų darbas.

152 pav. Teisės sistemos efektyvumas sprendžiant ginčus (balais nuo 0 iki 10)

Duomenų šaltinis: Pasaulio ekonomikos forumas

Korupcijos suvokimas. Korupcijos suvokimo indeksas (toliau – KSI) yra korupcijos suvokimo tyrimas, parodantis, kaip įvairioms pasaulio valstybėms pavyksta kontroliuoti korupciją. Korupcijos mastą viešajame ir politikos sektoriuose vertina įvairių sričių ekspertai ir verslo lyderiai. Pagal 2017 m. KSI rezultatus Lietuvai skirti 59 balai iš 100 galimų (Lietuva užėmė 38 vietą 180 valstybių sąrašė ir 16 vietą tarp ES valstybių narių). KSI rezultatai rodo, kad vertintojai Lietuvos pastangų sumažinti korupciją nevertino avansu. 2012–2016 m. Lietuvos KSI tolygiai kilo nuo 54 iki 59 balų, tokia pat reikšmė išsilaikė ir 2017 m.

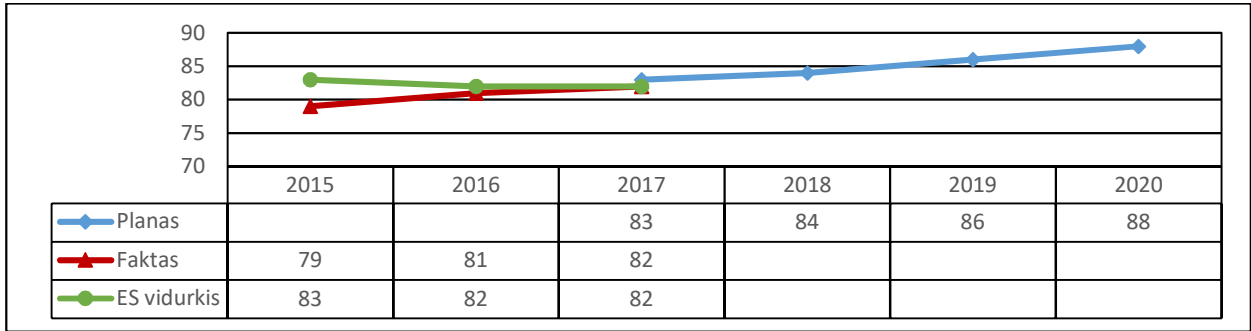
2017 m. atlikti reikšmingi veiksmai ir pasiekti rezultatai didinant skaidrumą ir atvirumą, stiprinant kovą su korupcija dar neatspindi KSI kriterijaus reikšmėje, tačiau jau 2018 m. galima tikėtis teigiamų pokyčių.

153 pav. Lietuvos korupcijos suvokimo indekso įvertinimas (balais nuo 0 iki 100)

Duomenų šaltinis: organizacija „Transparency International“

Teisės viršenybė. Pasaulio banko skaičiuojamo Teisės viršenybės principo įgyvendinimo rodiklio reikšmė parodo asmenų pasitikėjimą socialinėmis normomis ir paklusimą daugiausia šiose srityse: sutarčių laikymasis, nuosavybės teisės, policija ir teismai, nusikalstamumas ir smurtas. Tai bendro pobūdžio, plačios apimties rodiklis, parodantis valstybės teisinės sistemos būklę – kaip valstybėms pavyksta užtikrinti teisės viršenybės principo laikymąsi, tad šio rodiklio gerėjimui svarbus visų valstybės institucijų (Vyriausybės, teismų, policijos ir kt.) tinkamas darbas.

154 pav. Teisės viršenybės principo įgyvendinimas (proc.)



Duomenų šaltinis: Pasaulio bankas

Išvados dėl teisės aktų projektų. Teisingumo ministerijos specialistai per 2017 m. pateikė 857 teisinės išvadas dėl kitų institucijų pateiktų teisės aktų projektų, mažiau nei įprastai (2016 m. – 1 236). Tokį pokytį lėmė Vyriausybės darbo reglamento pakeitimas, nebeįtraukęs Teisingumo ministerijos antrinių išvadų teikimo.

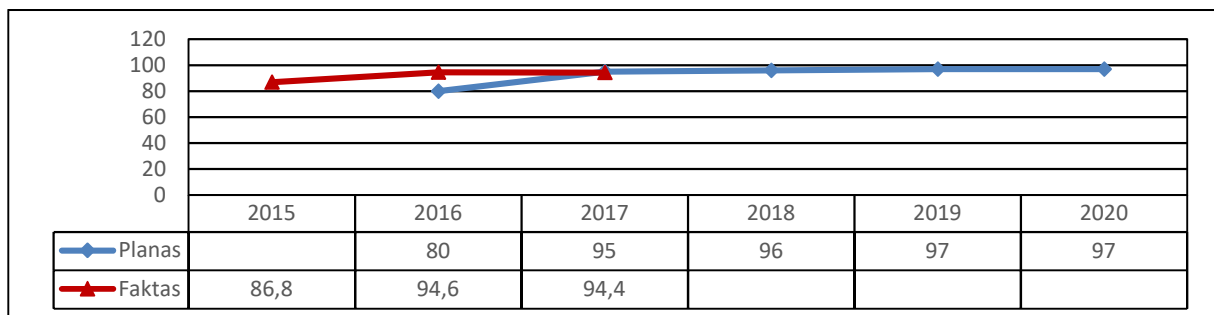
ES teisės aktų perkėlimas. 2017 m. gegužės 31 d. Lietuvoje nebuvo nė vieno ilgiau kaip 2 metus užsitęsusio vidaus rinkos direktyvos neperkėlimo atvejo, o vėlavimas įgyvendinti vidaus rinkos direktyvas vidutiniškai užtruko 4,4 mėnesio (ES vidurkis – 7,2 mėnesio). 2017 m. Europos teisės departamentas teikė prioritetą EK Lietuvai pateiktų paklausimų arba prieš Lietuvą pradėtų ES teisės pažeidimų procedūrų valdymui, siekdamas, kad ES teisės įgyvendinimo trūkumai būtų pašalinti EK nepradėjus oficialios pažeidimo procedūros arba kad pradėta pažeidimo procedūra būtų nutraukta nepradėjus bylos nagrinėti Europos Sąjungos Teisingumo Teisme. EK pateiktų paklausimų pagrindu 2017 m. prieš Lietuvą pradėjo 3 oficialias pažeidimo procedūras (palyginti su 2016 m., jų sumažėjo daugiau kaip 3 kartus), tačiau nė viena pažeidimo procedūra nepasiekė teisminės stadijos.

Per 2017 m. EK Lietuvai pateikė 6 naujus paklausimus (2016 m. – 24), 17 naujų oficialių pranešimų (2016 m. – 31) ir 2 naujas pagrįstas nuomones (2016 m. – 9). Iš esmės tai yra teigiamos tendencijos, susijusios ES teisės aktų įgyvendinimu, o pasiekti rezultatai geriausi nuo pat narystės ES pradžios. Kita vertus, buvo žymiai mažiau ES direktyvų, kurias reikėjo įgyvendinti, o 2018 m. Lietuvos institucijoms į nacionalinę teisę reikės perkelti jau daugiau ES direktyvų. Atsižvelgdamas į tai, 2018 m. Europos teisės departamentas sieks aktyviau bendradarbiauti su atsakingomis už direktyvų perkėlimą institucijomis.

2 strateginis tikslas – padidinti teisinių institucijų paslaugų patogumą vartotojams ir jų efektyvumą.

Paslaugų skaitmeninimas. Šiuo metu 94,4 proc. teisingumo ministro valdymo sričių institucijų teikiamų viešųjų ir administracinių paslaugų pasiekiamos elektroniniu būdu. Kai kurios įstaigos jau yra perkėlusios visas savo paslaugas, kurias galima teikti el. būdu, į el. lygį.

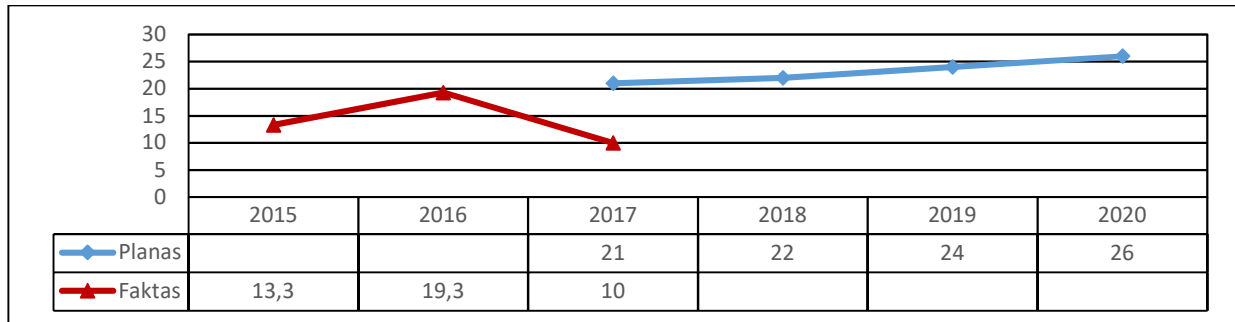
155 pav. Teisinių institucijų paslaugų, pasiekiamų elektroniniu būdu, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Teisingumo ministerija

Vartotojų teisės. Lietuvos vartotojų teisių apsaugos indeksas apskaičiuojamas sumuojant atskirus subindeksus: vartotojų teisių pažeidimų indeksas (+25,2), informuotumo apie vartotojų teises indeksas (+26), vartotojų aktyvumo indeksas (-34,5), Lietuvos vartotojų teisių apsaugos sistemos vertinimo indeksas (+23,5). Dauguma gyventojų (65 proc.) žinotų, kur kreiptis, jeigu pardavėjas / teikėjas atsisakytų kompensuoti nuostolius, taip pat daugėja gyventojų, patenkintų savo informuotumu vartotojų teisių apsaugos klausimais – 53 proc. (2016 m. – 43 proc.).

156 pav. Lietuvos vartotojų teisių apsaugos indeksas

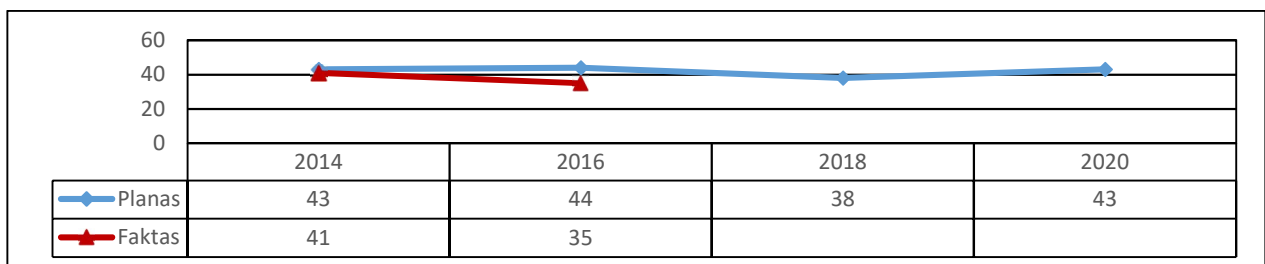


Duomenų šaltinis: Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba

Duomenų apsauga. Visuomenės informuotumo asmens duomenų apsaugos klausimais lygis parodo, kiek asmenys (taip pat kitų asmenų duomenis tvarkantys asmenys) žino apie savo teises ir jiems tenkančias pareigas duomenų apsaugos srityje. Kriterijaus reikšmė apskaičiuojama atliekant reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą, kita apklausa planuojama 2018 m.

2017 m. daug dėmesio skirta pasirėngimui duomenų apsaugos reformai. 2018 m. gegužės 25 d. Lietuvoje ir kitose ES valstybėse narėse bus pradėtas taikyti naujas reglamentas, kuriuo siekiama teisinį reguliavimą pritaikyti esamai ir būsimai realybei, aktyviai visuomenės veiklai elektroninėje erdvėje. Siekiant reglamentuoti šaliai specifinius nurodyto reglamento aspektus, parengtas Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, surengta viešoji konsultacija bei konferencija. Vykdomos pokyčius pristatančios viešinimo kampanijos, dėl kurių, tikimasi, asmenų informuotumas apie savo teises ir pareigas didės.

157 pav. Visuomenės informuotumo apie teisę į duomenų apsaugą lygis (proc.)



Duomenų šaltinis: Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija

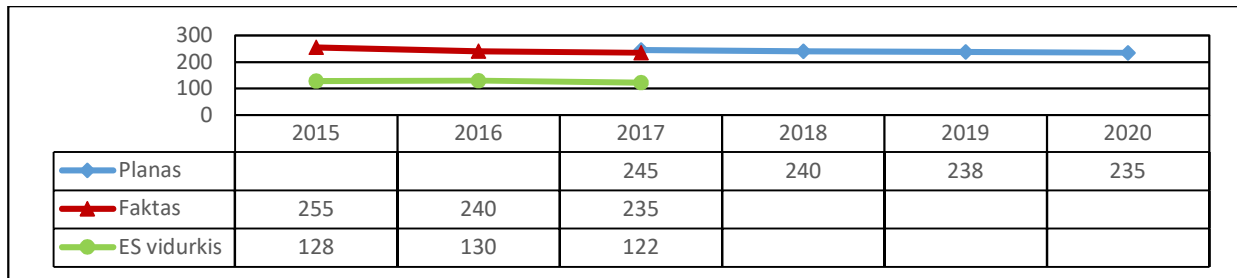
Teisinė pagalba. Per 2017 m. pirminė valstybės garantuojama teisinė pagalba suteikta 42 506 asmenims (2016 m. – 44 445 asmenims), tai sudaro 1,51 proc. visų Lietuvos gyventojų, o antrine teisine pagalba pasinaudojo 43 891 asmuo. Tačiau antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų užmokestis nedidėjo nuo 2008 m. pradžios ir yra vienas mažiausių Europoje, todėl 2017 m. padidintas jų valandinis darbo užmokestis nuo 11,58 euro (neatskaičius mokesčių) iki 13 eurų. 2017 m. iš valstybės biudžeto skirta 4,6 mln. eurų antrinei teisinei pagalbai teikti.

3 strateginis tikslas – pasiekti, kad bausmių sistema būtų moderni ir veiksminga.

Laisvės atėmimas. Nesubalansuota baudžiamoji politika, pernelyg dažnas laisvės atėmimo bausmės skyrimas bei suėmimo taikymas ir neefektyvus nuteistųjų resocializacijos procesas lėmė, kad, palyginti su kitomis ES valstybėmis narėmis, Lietuvoje didžiausias įkalintų asmenų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų (235 asmenys). 2017 m. pabaigoje laisvės atėmimo vietose buvo laikomi 6 599 suimtieji ir nuteistieji, per 2017 m. į laisvės atėmimo vietas atvyko 2 500 asmenų. Palyginti su 2016 m., jų sumažėjo 12,8 proc., o padariusių naujus nusikaltimus sumažėjo 30,5 proc.

Kryptingai keičiant baudžiamąją politiką (platesnis alternatyvių įkalinimui bausmių taikymas, efektyvesnė nuteistųjų socialinė rehabilitacija, elektroninio stebėjimo priemonių taikymas probacijoje ir panašiai) minėtas rodiklis palaipsniui mažėja (2013 m. šis rodiklis siekė net 327). Tobulinti Lietuvos bausmių vykdymo sistemą padeda ir Norvegijos finansuojama programa, leidžianti perimti vienos pažangiausių pasaulyje bausmių vykdymo sistemos patirtį. Už šias lėšas įkurti pusiaukelės namai Vilniuje, Alytuje, Marijampolėje ir Pravieniškėse, kur nuteistieji įsidarbina, gali bendrauti su artimaisiais, tačiau privalo laikytis nustatytos tvarkos. 2017 m. baigti rekonstruoti Pravieniškių pataisos namai–atviroji kolonija. Nelikus apsaugos bokštelių, pareigūnai keis kvalifikaciją ir tiesiogiai dirbs su nuteistaisiais, tai padės pagerinti nuteistųjų resocializaciją, mažinti pakartotinį nusikalstamumą.

158 pav. Lietuvos laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų skaičius 100 tūkst. gyventojų

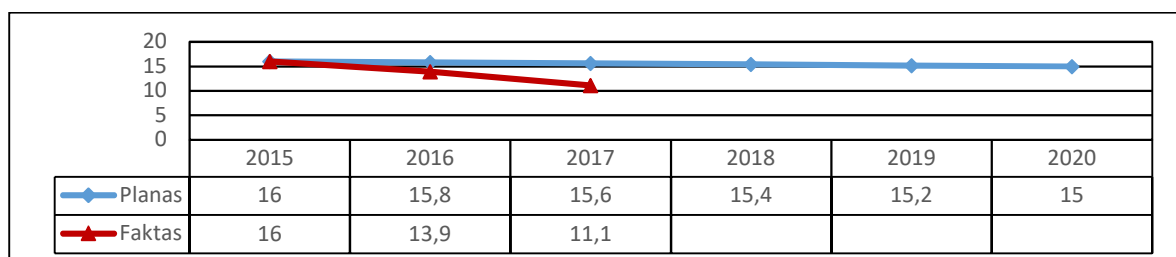


Duomenų šaltinis: Kalėjimų departamentas prie Teisingumo ministerijos

Pakartotiniai nusižengimai. 11,1 proc. laisvės atėmimo bausme nuteistų asmenų, anksčiau paleistų iš laisvės atėmimo vietų, per vienus metus nuo paleidimo padarė naujus nusikaltimus ir grįžo į laisvės atėmimo vietų įstaigas. Kiekvienais metais asmenų, per metus sugrįžusių į laisvės atėmimo vietas, mažėja. Prie to smarkiai prisideda ir laisvės atėmimo vietose vykdomos resocializacijos programos, kuriose dalyvauja beveik 3 tūkst. nuteistųjų, taip pat probacijos tarnybų registre esančių asmenų elgesio korekcijos priemonės.

Asmenims laisvės atėmimo vietose sudaromos galimybės įgyti specialybę, mokytis bendrojo lavinimo, profesinės ir aukštosios mokyklose. Įkalintų asmenų resocializacijos procesui padeda ir 2017 m. Panevėžio pataisos namuose, Kauno nepilnamečių tardymo izoliatoriuje ir Kauno tardymo izoliatoriuje įdiegtas dinaminės priežiūros segmentas, užtikrinantis ne tik nuolatinę nuteistųjų priežiūrą, bet ir įvairaus pobūdžio teigiamą užimtumą. 2017 m. probacijos tarnybos plėtojo naujas bendradarbiavimo galimybes smurto prevencijos srityje diegdamos sisteminių darbo su asmenimis, nuteistais už smurtines veikas, modelį.

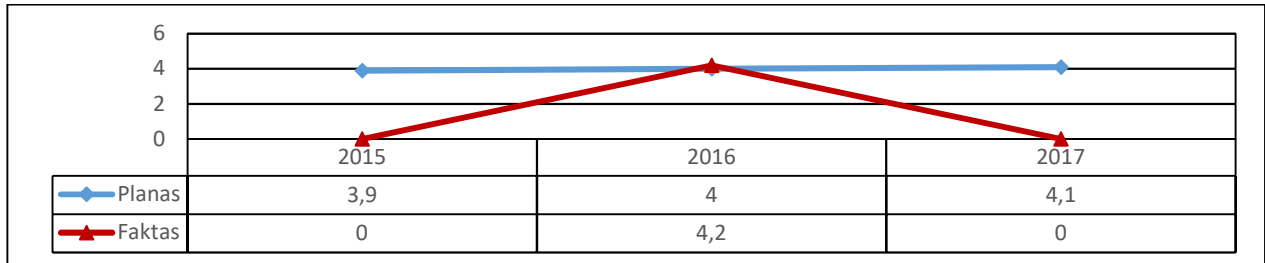
159 pav. Asmenų, per metus sugrįžusių į laisvės atėmimo vietas, dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Kalėjimų departamentas prie Teisingumo ministerijos

Valdymo laisvės atėmimo vietose efektyvumas. Laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų valdymas matuojamas pagal 1 000 įkalintų asmenų tenkančių pasipriešinimo pareigūnams atvejų skaičių ir 1 000 įkalintų asmenų tenkančių smurto atvejų tarp įkalintų asmenų skaičių. Planuotos reikšmės pasiekti nepavyko dėl padaugėjusių smurto tarp įkalintų asmenų atvejų: 2017 m. užregistruoti 63 (2016 m. – 48) smurto atvejai.

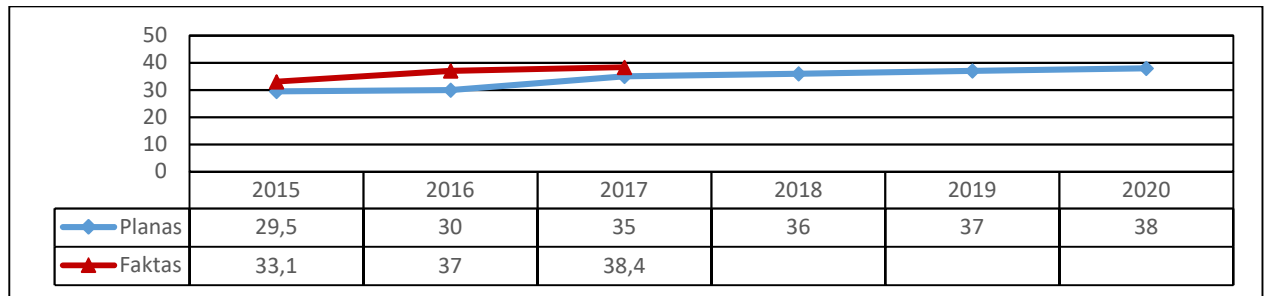
160 pav. Laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų valdymo gerėjimas (proc.)



Duomenų šaltinis: Kalėjimų departamentas prie Teisingumo ministerijos

Nuteistųjų įsidarbinimas. 2017 m. vidutiniškai įdarbinti 2 196 nuteisti asmenys, tai sudarė 38,4 proc. visų nuteistųjų, iš jų valstybės įmonėje „Mūsų amatai“ dirbo 1 281, ūkio darbus – 781 nuteistasis, pusiaukelės namuose – 59 nuteistieji, 75 nuteistieji įdarbinti pagal socialinės partnerystės sutartį. Įdarbintų nuteistųjų kasmet daugėja, užimtumas padeda siekti ir socialinės rehabilitacijos tikslų.

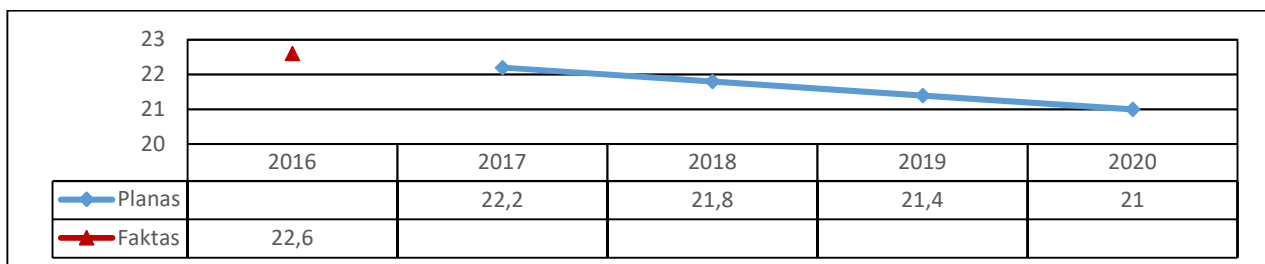
161 pav. Dirbančių nuteistųjų dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Kalėjimų departamentas prie Teisingumo ministerijos

Kriterijus naujas, į strateginį veiklos planą įtrauktas tik 2017 metais. 2017 m. duomenys bus viešai prieinami tik 2018 m. gegužę. Šis kriterijus leis stebėti baudžiamosios politikos pokyčių ir teismų praktikos tendencijas ir atitinkamai vertinti paskirtų realaus laisvės atėmimo bausmių ir bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu, santykį. Tikslas – mažinti asmenų, kuriems būtų skiriamos realios laisvės atėmimo bausmės.

162 pav. Taikyto realaus terminuoto laisvės atėmimo dalis tarp visų taikytų bausmių (proc.)



Duomenų šaltinis: Teisingumo ministerijos apskaičiuoti pagal Lietuvos statistikos departamento skelbiamą informaciją duomenys

Kalėjų departamento reorganizavimas. 2017 m. pabaigoje darbą pradėjo naujas Kalėjų departamento vadovas, kurio vienas svarbiausių uždavinių bus užtikrinti įstaigos veiklos skaidrumą, pokyčius ir stabilizuoti sistemos veiklą. Pagrindinis Kalėjų departamento struktūros pokyčių tikslas – padidinti bausmių vykdymo sistemos valdymo veiksmingumą ir pagerinti kokybę. 2017 m. laisvės atėmimo vietose dirbo 2 959 darbuotojai, vienam darbuotojui teko 2 nuteistieji.

Naujoje struktūroje aiškiai atskiriamos dvi Kalėjų departamento kompetencijos sritys – specialioji dalykinė ir bendroji (aptarnavimo). Bus konsoliduojami Kalėjų departamento struktūriniai padaliniai ir administravimo mechanizmas, mažinamas jų skaičius. Įgyvendinant Kalėjų departamento pokyčių planą, bus reorganizuojamos probacijos tarnybos – penkių didžiųjų miestų probacijos tarnybos sujungtos į vieną – Lietuvos probacijos tarnybą.

Planuojama, kad 2018 m. I pusmetį bus sukurtas veiksmingas bausmių vykdymo įstaigų modelis – trumpos valdymo grandinės principu bendradarbiaus Kalėjų departamentas, kaip metodologinis valdymo centras, laisvės atėmimo įstaigos ir probacijos tarnyba. Tokia sistema leis geriau siekti bendrų bausmių vykdymo politikos tikslų, ypač vieno svarbiausių – efektyvios nuteistųjų resocializacijos.

2017 m. priimtos Tarnybos Kalėjų departamente statuto pataisos leis padidinti darbo užmokestį mažiausiai uždirbantiems pataisos pareigūnams. Įsigaliojus pataisoms, žemiausios grandies pataisos pareigūnų darbo užmokestis padidėjo vidutiniškai 50 eurų, vidurinės grandies – apie 70 eurų.

2018 m. planuojama pradėti įgyvendinti 18 mln. eurų vertės naują Norvegijos finansinių mechanizmų paramos programą, kuri turėtų tęstis 5 metus. Šias lėšas numatoma ir toliau skirti laisvės atėmimo vietų infrastruktūrai modernizuoti, pareigūnams mokyti, jų kompetencijai tobulinti, iš esmės peržiūrint Kalėjų departamentui pavaldaus Mokymų centro šiuo metu naudojamas mokymų programas. Šios programos lėšomis numatoma Lukiškių tardymo izoliatorių-kalėjimą iš Vilniaus centro perkelti į naują pastatą, kuris atitiktų visus nuteistųjų kalinimo reikalavimus.

2.11. Ūkio ministerija

Lietuvos socialdemokratų partijai (LSDP) išrinkus naują pirmininką ir nusprendus trauktis iš valdančiosios koalicijos, iš ūkio ministro pareigų pasitraukė LSDP narys Mindaugas Sinkevičius. Ūkio ministro pasitraukimas pristabdė planuotus pokyčius ir darbų tęstinumą Ūkio ministerijoje.

Vis dar nežinomi derybų dėl *Brexit* baigties rezultatai kelia ekonominį ir politinį neapibrėžtumą, dėl kurio šiuo metu susiformavusios Lietuvos ūkio tendencijos gali keistis.

Pradėti stojimo į Europos bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (EBPO) procesą Lietuva pakviesta 2015 metais. Tada EBPO patvirtino individualų stojimo į organizaciją veiksmų planą, kuriame išdėstyti reikalavimai Lietuvai ir tolesnės stojimo sąlygos. Vyksta spartūs veiksmų plano įgyvendinimo darbai, atsižvelgiant į EBPO teikiamas rekomendacijas.

Lietuvos BVP (pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką) per 2017 m. padidėjo 3,8 proc. (2016 m. buvo 2,3 proc.). Pirminiais duomenimis, didžiausią įtaką ūkio augimui turėjo paslaugų, pramonės ir statybų sektoriuose sukuriama pridėtinė vertė. Prekių eksportas 2017 m., palyginti su 2016 m., padidėjo 16,9 proc. ir to meto kainomis siekė 26,4 mlrd. eurų. Toliau augančios investicijos svariai prisideda prie regionų ekonomikos augimo.

Spartėjanti infliacija įspėja apie stiprėjantį vidaus veiksmų poveikį kainoms, ypač dėl sparčiai kylančių darbo sąnaudų. Verslo įmonių elgsenos tendencija sparčiau augant darbo užmokesčiui vis didesnę padidėjusios darbo jėgos kainos dalį perkelti į prekių ir paslaugų kainas stiprėja.

Užimtų gyventojų per 2017 m. sumažėjo 0,5 proc., ir ši tendencija bus ilgalaikė. Darbo vietų pakanka, bet ima trūkti darbingo amžiaus gyventojų.

Įtampa darbo rinkoje toliau didėja. Sparčiai augantys atlyginimai (vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, palyginti su 2016 m., padidėjo 8,5 proc., arba 66 eurai, ir sudarė 840,1 euro, realusis darbo užmokestis 2017 m. padidėjo 5,7 proc.) rodo kvalifikuotos darbo jėgos trūkumą. Nors darbo jėgos aktyvumas, iš dalies kompensuojantis demografinius nuostolius, rekordiškai didelis ir toliau didėja, verslo įmonėms bus vis sudėtingiau rasti specialistų į kuriamas naujas darbo vietas, kurioms rasti ekonominės sąlygos išliks palankios.

Teigiamą poveikį darbo rinkai turi nuo 2017 m. liepos 1 d. įsigalioję Darbo kodekso pakeitimai, sudarantys geresnes sąlygas į darbo rinką įsilieti naujiems dalyviams, pavyzdžiui, studijuojančiam jaunimui ar mažus vaikus auginantiems tėvams. Tikimasi, kad tai paskatins darbo jėgos (ypač jaunimo ir pensinio amžiaus asmenų) aktyvumą.

Nors ekonomika kyla, demografinės tendencijos 2017 m. išlieka nepalankios – nuolatinių gyventojų Lietuvoje toliau mažėjo – dėl emigracijos masto kyla rizika ūkio augimo perspektyvoms. Nors kylantys atlyginimai švelnins neigiamą demografinių tendencijų poveikį šalies užimtumui, tačiau visiškai jo nepanaikins.

Viešajame sektoriuje įtampą kelia „užšaldyti“ valstybės tarnautojų atlyginimai ir Vyriausybės planuojama viešojo sektoriaus reforma.

Strateginis tikslas – skatinti Lietuvos ūkio plėtrą ir didinti konkurencingumą.

Pasaulio konkurencingumo indeksas. Atlikto 2017–2018 m. konkurencingumo tyrimo duomenimis, tarp 137 šalių Lietuvos konkurencingumas nukrito 6 pozicijomis – iš 35 vietos į 41 vietą. Tarp ES šalių Lietuva užima 17 vietą. Lietuvos konkurencingumo indeksas sudaromas iš 3 subindeksų (pagrindinių reikalavimų subindeksas, našumą skatinančių veiksmų subindeksas, inovacijų ir verslo išmanumo subindeksas).

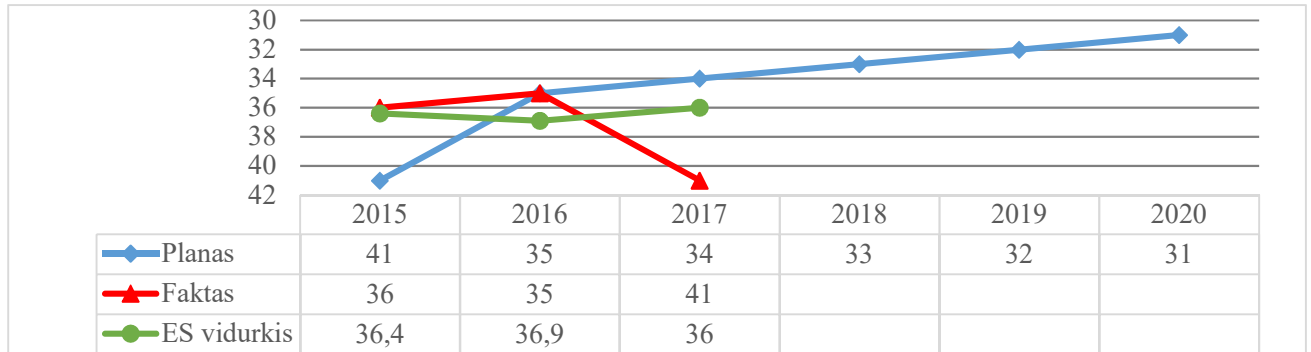
Pagal Pasaulio ekonomikos forumą pagrindiniai iššūkiai verslo plėtrai Lietuvoje – pelno ir su darbu susiję mokesčiai, nelankstus darbo santykių reglamentavimas ir neefektyvi valdžios biurokratija. Prastai įvertinta talentų politikos būklė (krista ir pagal talentų pritraukimo, ir pagal talentų išlaikymo rodiklį) gerinama VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ įsteigus talentų kompetencijos padalinį, kuris jau pradėjo kryptingai įgyvendinti reikiamus pokyčius.

Siekdama vidutiniu laikotarpiu įtvirtinti Lietuvos, kaip konkurencingiausios valstybės, pozicijas Vidurio ir Rytų Europoje, Ūkio ministerija rengia pasiūlymus (priemonės), kuriuos įgyvendinus pagerėtų

Pasaulio konkurencingumo reitinge žemiausiai esančios ir (arba) per vertinamąjį laikotarpį labiausiai kritusios pozicijos.

Artimiausiu metu daugiausia dėmesio bus skiriama investicijoms palankesnės aplinkos sukūrimui, mokesstinės aplinkos ir mokesčių administravimo gerinimui, valstybės reguliavimo naštos verslui mažinimui, pažangiųjų technologijų produktų viešųjų pirkimų, įmonių technologinio atsinaujinimo skatinimui ir veiklos produktyvumo didinimui, žmogiškųjų išteklių parengimo ir įgūdžių lavinimo sistemos tobulinimui.

163 pav. Pasaulio konkurencingumo indeksas; „World Economic Forum“ (vieta)



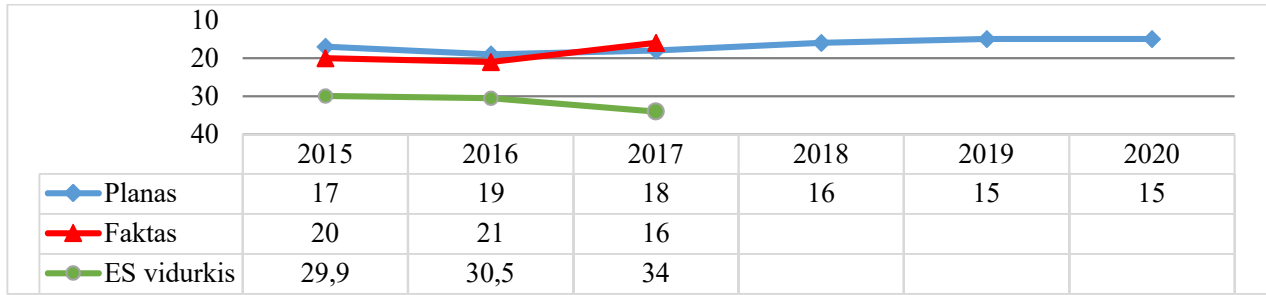
Duomenų šaltinis: Pasaulio ekonomikos forumo tyrimo „The Global Competitiveness Index“ ataskaita

Verslo aplinkos indeksas. Atlikdamas tyrimą „Doing Business“, Pasaulio bankas pagal savo parengtą metodiką įvertina pasaulio šalių ir regionų verslo aplinką. 2017 m. Lietuva pasiekė aukščiausią kada nors turėtą 16 vietą tarp 190 šalių ir yra palankiausia pagal verslo sąlygas pasaulio valstybių 20-tuke. Tarp ES valstybių narių Lietuva užima 6 vietą ir aplenkia tokias valstybes kaip Airija (17 vieta), Latvija (19 vieta), Vokietija (20 vieta).

Pasaulio bankas ataskaitoje pripažino, kad Lietuva įgyvendino teigiamas reformas 4 srityse:

- statybos leidimų gavimo (pakilo iš 16 vietos į 12 vietą): 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojus naujos redakcijos Statybos įstatymui, su statyba susijusių leidimų išdavimo procedūrų trukmė sutrumpėjo 28 kalendorinėmis dienomis (iki 75 kalendorinių dienų);
- prisijungimo prie elektros tinklų (pakilo iš 55 vietos į 33 vietą): naujiems vartotojams, pasirašiusiems su skirstomųjų tinklų operatoriumi prijungimo paslaugos sutartį, suteikiamos tiek elektros tinklų projekto parengimo, tiek prijungimo prie tinklų paslaugos, be to, sumažėjo prijungimo prie elektros tinklų sąnaudos;
- smulkiųjų investuotojų apsaugos (pakilo iš 51 vietos į 43 vietą): didėjo įmonių skaidrumas: nuo 2017 m. sausio 1 d. akcinės bendrovės ir uždarnosios akcinės bendrovės metiniame pranešime privalo atskleisti informaciją apie vadovo, valdybos narių kitas einamas vadovaujamas pareigas ir pagrindinę jų darbovietę.
- mokesčių mokėjimo (pakilo iš 27 vietos į 18 vietą): vidutinio dydžio įmonei elektroninė mokesčių deklaravimo ir mokėjimo sistema padėjo 61,7 valandos (36 proc.) sutrumpinti PVM, pelno mokesčio ir socialinio draudimo įmokų deklaravimo ir mokėjimo laiką.

Siekdama, kad Lietuvos pozicijos nuosekliai kiltų pagal verslo aplinkos indeksą, Ūkio ministerija koordinuoja ministerijų veiksmus, tiesiogiai susijusius su indekso vertinimo rezultatais, – suformuotas pasiūlymas sujungti juos į strateginį projektą Vyriausybės strateginių projektų portfelio komisijoje.

164 pav. Verslo aplinkos indeksas; Pasaulio banko „Doing Business“ tyrimas (vieta)

Duomenų šaltinis: Pasaulio banko tyrimo „Doing Business“ ataskaita

Pasaulinis inovacijų indeksas. 2017 m. pagal pasaulinį inovacijų indeksą Lietuva, palyginti su 2016 m., nusileido 4 pozicijomis ir atsilieka nuo ES šalių vidurkio. Tokį pokytį labiausiai lėmė kritimas pagal subindeksą „Žmogiškasis kapitalas ir tyrimai“ (2016 m. – 26, 2017 m. – 46 pozicija). Pagal šį subindeksą švietimas iš 2 vietos (2016 m.) nukrito į 47 vietą. Tačiau Lietuva pakilo 21 pozicija pagal rinkos išsivystymo lygį.

Beje, 2017 m. Europos inovacijų švieslentėje nurodyta, kad Lietuva – šalis, kurios inovacinės veiklos augimas 2016 m., palyginti su 2010 m., buvo vienas iš sparčiausių ir sudarė 21 procentą. Didžiausia pažanga fiksuota pagal verslo išlaidas inovacijoms diegti (išskyrus MTEP), rizikos kapitalo fondų išlaidas, inovatyvių mažų ir vidutinių įmonių (MVĮ) bendradarbiavimą su partneriais kuriant inovacijas.

Per pastaruosius trejus metus inovacijas Lietuvoje diegė daugiau kaip pusė (53 proc.) įmonių, inovatyvių MVĮ skaičiumi Lietuva lenkia ES vidurkį 2,5 karto, visų pirma dėl to, kad Ūkio ministerija skatina verslo ir mokslo atstovus užmegzti pirminius kontaktus naudojant inovatyvius čekius. Pagal priemonę „Inovaciniai čekiai“ 2017 m. sausį paskelbtas kvietimas teikti paraiškas gauti 2,5 mln. eurų techninėms galimybių studijoms atlikti ir ankstyvosios stadijos MTEP projektams vykdyti.

Skatinant verslo subjektų bei mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimą, 2017 m. skirtas 38 mln. eurų finansavimas 98 MTEPI projektams įgyvendinti pagal 2014–2020 metų ES investicijų priemonę „Intelektas. Bendri mokslo ir verslo projektai“. Kiekvienai sumaniosios specializacijos kryptčiai numatyta maksimali skiriama finansavimo lėšų suma, taigi projektai konkuruoja tarpusavyje pagal sumaniosios specializacijos krypttis. Iš viso pagal šią priemonę iki 2020 m. numatyta investuoti daugiau kaip 167 mln. eurų ES lėšų.

2017 m. sėkmingai baigta įgyvendinti Žaliosios pramonės inovacijų programa, kuri sudarė sąlygas Lietuvos MVĮ sukurti naujas aplinkos technologijas, įsigyti ir įdiegti savo veikloje inovatyvias aplinkosaugos technologijas, kurti žaliuosius produktus.

Kad Lietuvos pozicija kiltų pagal pasaulinį inovacijų indeksą, Vyriausybė siekia konsoliduoti iki šiol fragmentuotą MTI sistemą: sutvarkyti teisinę bazę, išgryninti už šią sritį atsakingų valstybės institucijų funkcijas ir aiškiai apibrėžti atsakomybę. Inicijuotas strateginio lygmens tarpinstitucinės MTI programos parengimas, konsoliduojant 4 šios srities plėtros programas, rengiama vientisa ilgalaikė MTI plėtros programa, kuri apibrėš pagrindines šios srities plėtros iki 2030 m. gaires.

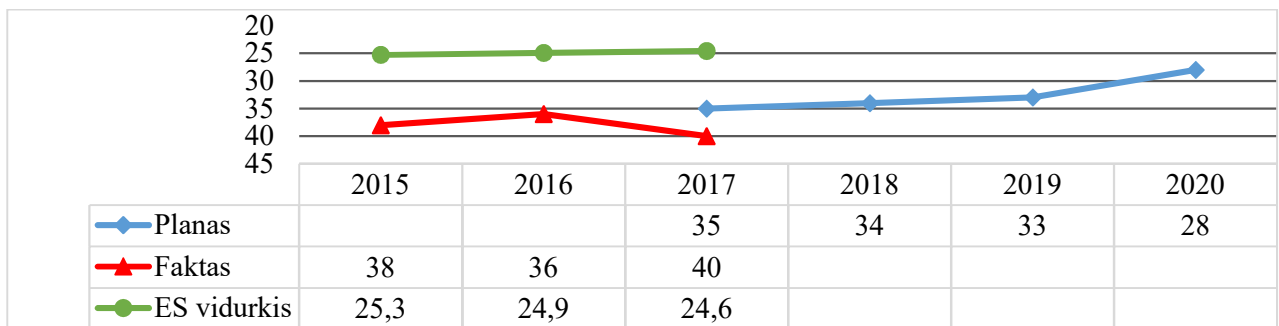
Parengta sumaniosios specializacijos pažangos stebėsenos metodika, Lietuvos bioekonomikos plėtros galimybių studija. Ūkio ministerijos priemonės sukurtos taip, kad investicijos apimtų visą inovacijų ciklą. Transformuota priemonė „Inovaciniai čekiai“, inicijuota tyrėjų ir mokslininkų įdarbinimui įmonėse skatinti skirta priemonė „MTEP mentorai“, SVV subjektų kūrimui ir plėtrai skatinti skirta priemonė „Inostartas“, pradėta skatinti pramoninė doktorantūra – pagal atrinktas temas Ūkio ministerija finansuoja 50 proc. doktoranto studijų krepšelio.

2017 m. skatinant klasterizaciją ir tinklaveiką, patvirtinta nauja Lietuvos klasterių plėtros koncepcija, kurioje numatyti 4 klasterių išsivystymo lygiai (klasteriai skirstomi į besiformuojančius, susiformavusius, besivystančius ir brandžius), atnaujinta tiek paties klasterio, tiek klasterizacijos samprata; per ES fondų lėšomis finansuojamas priemonės „InoKlaster LT“ ir „InoConnect“ projektams skirtas 6,2 mln. eurų finansavimas; klasterių atstovai pakviesti teikti paraiškas gauti investicijų klasterių tarpvalstybiniam ir tarpsektoriniam bendradarbiavimui už ES ribų stiprinti.

2017 m., siekiant aktyvesnio projektų vykdytojų įsitraukimo, paskelbti priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ 2 kvietimai – pradedantiesiems ir brandiems inovatoriams, atitinkamai kvietimų suma – 30 mln. ir 70 mln. eurų. Išskirtinė iniciatyva, kuri ateityje dar labiau gerins Lietuvos pozicijas inovacijų srityje, – priemonė „Ikiprekybiniai pirkimai LT“, kuria valstybės institucijos skatinamos pirkti MTEP paslaugas sukurti naujam, rinkoje neegzistuojančiam gaminiui, paslaugai, medžiagai, procesui, kuris spręstų visuomenei aktualias socialines ir ekonomines problemas. 2017 m. gegužę kvietimui skirta daugiau kaip 19,78 mln. eurų.

Inovacijoms populiarinti organizuotas tarptautinis inovacijų forumas „Innovation Drift“, televizijos laidų transliavimas, renginių ciklas „Inovacijų savaitė 2017“ (38 renginiai 6 Lietuvos miestuose) ir kita.

165 pav. Pasaulinis inovacijų indeksas



Duomenų šaltinis: Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos leidinys „The Global Innovation Index“

Tiesioginės užsienio investicijos. Išankstiniais duomenimis, 2017 m. III ketvirčio pabaigoje sukauptos TUI, palyginti su atitinkamu 2016 m. laikotarpiu, padidėjo 8,3 proc. (nuo 13 553 mln. eurų iki 14 684 mln. eurų). Vienam šalies gyventojui vidutiniškai teko 5 217 eurų TUI. IBM „Global Location Trends 2017“ ataskaitos duomenimis, pagal TUI projektų planuojamas sukurti darbo vietas 1 mln. gyventojų Lietuva užima 15 vietą pasaulyje (praėjusiais metais tame pačiame reitinge Lietuva buvo 10, o 2015 metais – 18 vietoje).

Vertinant pastarųjų kelių metų TUI augimą, matyti, kad didelė dalis naujų užsienio investicijų skirta Lietuvos paslaugų sektoriui, smarkiai išaugo TUI į transporto, nekilnojamojo turto operacijų, profesinės ir mokslinės veiklos paslaugas. Smarkiai išaugo užsienio investicijos į vidaus prekybą ir finansines paslaugas. TUI didėjimą tiesiogiai lėmė Ūkio ministerijos, VšĮ „Investuok Lietuvoje“ veikla, teikiami ir (ar) įgyvendinami pasiūlymai dėl investicinės aplinkos ir sąlygų verslui gerinimo, pritraukti užsienio investuotojai.

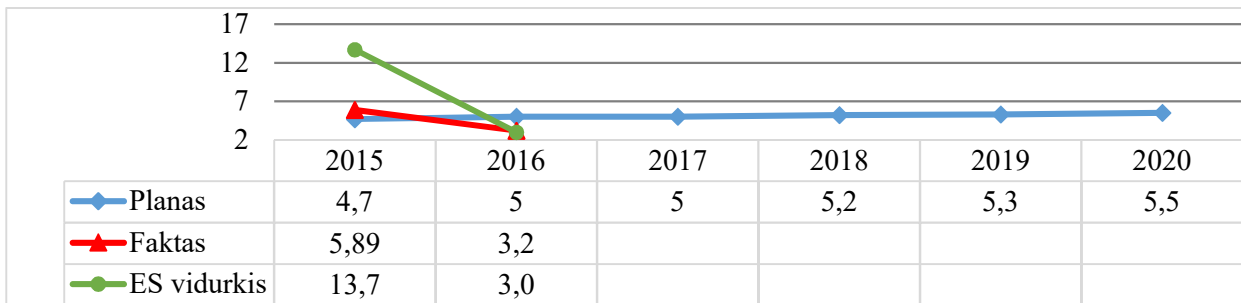
2017 m. pritraukti 39 užsienio investuotojai įsipareigojo per 3 metus sukurti 5 060 darbo vietų ir investuoti 206 mln. eurų (iš jų 4 910 darbo vietų vidutinės ir didelės pridėtinės vertės sektoriuose). 2017 m. pritraukta kapitalinių investicijų 53 proc., o darbo vietų sukurta 40 proc. daugiau nei 2016 m. Gamybos ir paslaugų projektų 2017 m. buvo maždaug po lygiai (iki tol vyravo verslo paslaugų centrų projektai). Pagaliau pavyko į Lietuvą pakviesti Vokietijos automobilių komponentų grupę „Continental“, kuri įsipareigojo investuoti 95 mln. eurų ir sukurti 1 000 naujų darbo vietų. Naujos ir gerai žinomos bendrovės, tokios kaip IKEA, „Hella“, „Telia“, „Booking.com“, patvirtino būsimas investicijas.

Patvirtintas patikslintas Valstybei svarbių projektų statuso suteikimo tvarkos aprašas. Projektų vykdytojai galės pretenduoti gauti valstybei svarbaus projekto statusą, jeigu investicijos į jį sieks ne mažiau nei 10 mln. eurų, bus įgyvendinami strateginiai interesai, nubrėžti aiškūs siektini rodikliai, projektai atitiks kitus nustatytus kriterijus. Pritarta naujos redakcijos Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymo projektui, kuriuo liberalizuota investicinė aplinka ir reglamentuotos užsienio investuotojų patikros procedūros, atsižvelgta į nacionalinio saugumo svarbą valstybei.

Įvyko LEZ ir pramonės parkų plėtros proveržis: Kauno LEZ visuomenės poreikiams paimta 26 ha žemės sklypų, per pirmąjį Kauno LEZ plėtros etapą užpildyta beveik 90 proc. šios zonos, beveik užpildyta Marijampolės LEZ, pradėti darbai, siekiant sudaryti galimybę kurtis Vilniaus pramonės ir

logistikos parke. Lietuvos įmonėms atsiveria puiki galimybė pritraukti daugiau TUI į MTEPI sritį. Pagal kvietimą pagal priemonę „Smart FDI“ numatoma skirti beveik 40 mln. eurų investicijų.

166 pav. Tiesioginių užsienio investicijų pokytis (proc.)



Duomenų šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Eurostatas

Verslo aplinka. Per 2017 m. administracinę naštą verslui pavyko sumažinti net 4,6 mln. eurų. Ūkio ministerija, parengusi viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų pakeitimus, tarp valstybės institucijų sumažino ją labiausiai (1,6 mln. eurų). Prie administracinės naštos mažinimo taip pat svariai prisidėjo Juridinių asmenų registro nuostatų pakeitimas ir Darbo kodeksas, kurio pakeitimai įsigaliojo 2017 m.

Ūkio subjektų apklausos duomenimis, 69 proc. apklaustų įmonių priežiūros institucijų veiklą vertina gerai arba labai gerai. 2017 m. Ūkio ministerija parengė Priežiūros institucijų pažangumo vertinimo (švieslentės) pagal pažangių priežiūros priemonių taikymo metodikos projektą; pradėjo Priežiūrą atliekančių institucijų informacinės sistemos (PAIS) kūrimą; peržiūrėjo verslo priežiūros institucijų strateginio planavimo dokumentus (juose numatytas institucijų misijas, tikslus ir priežiūros veiklos vertinimo kriterijus), siekiant sudaryti sąlygas įvertinti teisės normų saugomų vertybių apsaugos užtikrinimo pažangą, verslo priežiūros institucijų vykdomos priežiūrinės veiklos sukeltą naštą ūkio subjektams ir priežiūros institucijų vykdomai veiklai reikalingus išteklius.

Atlikta chemijos srities teisinio reguliavimo patikra, parengta prisitaikymo išlaidų skaičiavimo pinigine išraiška metodika ir jos taikymo gairės (parengti dokumentai derinami su suinteresuotomis šalimis).

Kvalifikuotų darbuotojų trūkumas – vis opesnė problema, todėl ypač daug dėmesio skirta žmogiškųjų išteklių politikai.

2017 m. paskelbtas pirmasis kvietimas pagal 2014–2020 m. ES fondų investicijų priemonę „Kompetencijų vaučeris“ (numatoma skirti iki 10 mln. eurų). Įmonės taip pat galės tobulinti savo darbuotojų kvalifikaciją tose srityse, kurios susijusios tiek su aukštos kvalifikacijos (pavyzdžiui, aviacinės technikos priežiūros, informacinių technologijų), tiek su žemesnės kvalifikacijos (pvz., suvirintojų) profesijomis. Patrauklesnės tapo ir mokymo išlaidų kompensavimo proporcijos: labai mažai, mažai ir vidutinei įmonei (MVI) bus kompensuojama 80 proc. (vietoj 70 ir 60 proc.), o didelei įmonei – 70 proc. (vietoj 50 proc.) mokymo išlaidų.

Darbo rinkos poreikius atitinkančiai kvalifikacijai įgyti pameistrystės forma ir įmonių darbuotojų mokymams kvalifikacijai darbo vietoje tobulinti skirtas ES struktūrinių fondų investicijų 2,7 mln. eurų finansavimas (11 projektų).

Lietuvos įmonių darbuotojai turėtų dirbti efektyviau, nes sektorinėms kompetencijoms ugdyti skirtiems specialiems mokymams šiose įmonėse skirta 8,74 mln. eurų finansavimas pagal priemonę „Kompetencijos LT“.

Priemonę „Žmogiškieji ištekliai Invest LT+“ pakeitė priemonė „Mokymai užsienio įmonių darbuotojams“, pagal kurią numatytas 25,23 mln. eurų finansavimas ir paskelbtas tęstinis kvietimas teikti paraiškas (pasirašytos 52 sutartys, kurių vertė – 10,41 mln. eurų).

Vyriausybė patvirtino Ūkio ministerijos parengtą sąrašą profesijų, kurioms būtina aukšta profesinė kvalifikacija ir kurių darbuotojų trūksta šalyje. Šiame sąrašė esančių profesijų atstovai iš trečiųjų šalių galės lengviau įsidarbinti Lietuvoje. Lietuvai reikalingi kvalifikuoti profesionalai iš ES

nepriklausančių valstybių ateityje turės galimybę lengviau įsidarbinti ir dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujančius darbus – jiems bus išduodamas profesinės patirties prilyginimo aukštojo mokslo kvalifikacijai dokumentas, nustatantis, kad per penkerius profesinės veiklos metus darbuotojas įgijo reikiamas darbdaviui kompetencijas, būtinas aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujančiam darbui dirbti.

Parengti Konkurencijos įstatymo pakeitimo įstatymų projektai (Seimas įstatymus priėmė 2017 m. sausio 12 d. ir gruodžio 12 d.). Įstatymuose įtvirtinta teisė į visišką žalos atlyginimą dėl konkurencijos teisės pažeidimų, karteliniams susitarimams padarytos žalos prezumpcija, ilgesnė ieškinio senatis; keičiamas Konkurencijos tarybos finansavimo modelis – Konkurencijos tarybai sudaroma galimybė gauti didesnę finansavimą ir užtikrinamas jos veiklos nepriklausomumas; pakeistos koncentracijų kontrolės taisyklės: didinamos pajamų ribos, nuo kada apie sandorį reikia pranešti Konkurencijos tarybai ir gauti jos leidimą.

Parengti Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo įstatymų projektai (Seimas įstatymus priėmė 2017 m. birželio 29 d. ir lapkričio 21 d.): atsisakyta maksimalaus uždarnosios akcinės bendrovės (UAB) akcininkų skaičiaus ribojimo, privilegijų 1/2 ar daugiau akcijų turintiems ar valdantiems akcininkams susipažinti su visais bendrovės turimais dokumentais, įskaitant ir dokumentus, susijusius su komercine (gamybine) paslaptimi, konfidencialia informacija, išplėsta bendrovės kolegialaus priežiūros organo – stebėtojų tarybos – kompetencija, siekiant užtikrinti skaidrumą priimant sprendimus stebėtojų taryboje arba valdyboje, atliekančioje priežiūros funkcijas, nustatyta, kad 1/3 kolegialių organų narių turi būti nepriklausomi, ir kita.

Įgyvendinant Strategiją „2020 m. Europa“, 2017 m. atnaujinta Nacionalinė reformų darbotvarkė. 2017 m. svarbiausia struktūrinė reforma – naujasis socialinis modelis. Kitos svarbios reformos įgyvendinamos skurdo, socialinės atskirties ir pajamų nelygybės mažinimo, mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimo, investicijų ir eksporto skatinimo srityse.

Eksportas. Šalies prekių eksportas 2017 m., palyginti su 2016 m., padidėjo 16,9 proc., o lietuviškos kilmės prekių eksportas, atmetus mineralinių produktų, itin priklausančių nuo naftos ir jos produktų rinkos pokyčių, įtaką, 2017 m. didėjo 12,8 procento. Lietuvos prekių eksporto ir importo augimas 2017 m. buvo didžiausias visoje ES.

Atlikti pasaulinių vertės grandžių analizė ir Lietuvai aktualių raidos aspektų vertinimas.

2017 m. pritarta eksporto kredito garantijų teikimo tvarkai, nuo 2018 m. pradžios eksporto kredito garantijos bus teikiamos už lietuviškos kilmės prekių eksporto į neparduotinos rizikos valstybes, tokias kaip Baltarusija, Ukraina, Kazachstanas ir kitos, sandorius, tam skirta 7 mln. eurų.

Miunchene (Vokietija) vykusiame svarbiausiame lazerių rinkos renginyje „Laser World of Photonics 2017“ Lietuvos nacionaliniame stende pristatyta 12 lazerių gamintojų iš Lietuvos, surasti 659 galimi užsienio prekybos partneriai.

Remtas MVĮ įsitraukimas į tarptautines tinklų grandines, dalyvavimas tarptautinėse parodose, gaminių ir paslaugų sertifikavimas, aukštos kokybės konsultacijos eksporto klausimais, finansuojant pagal priemones „Expo sertifikatas LT“, „Naujos galimybės LT“, „Verslo klasteris LT“.

Verslumo skatinimas. 2018 m. pradžioje Lietuvoje veikė 83 tūkst. MVĮ, o 1 tūkst. šalies gyventojų teko net 29,6 MVĮ. Rodiklio pokyčiui įtakos turėjo veikiančių MVĮ skaičiaus didėjimas, taip pat ir mažesnis gyventojų skaičius. 2017 m. įregistruota 11 proc. daugiau nei 2016 m. naujų MVĮ.

Gerinant prieinamumą prie finansinių išteklių verslo pradžiai ir plėtrai, diegti nauji verslo finansavimo modeliai SVV: SVV subjektai jau gali kreiptis į AB Šiaulių banką ir AB „Swedbank“ dėl lengvatinių paskolų, kurios teikiamos žemesnėmis nei rinkos kainomis, pagal Ūkio ministerijos finansinę priemonę „Pasidalytos rizikos paskolos, finansuojamos iš Europos regioninės plėtros fondo“; pasirašytos sutartys su finansiniais tarpininkais dėl portfelinių garantijų už paskolas ir lizingo sandorius teikimo; pradėjo veikti pirmasis Baltijos šalyse rizikos kapitalo fondas „Koinvesticinis fondas“, kuris atliks tiesiogines investicijas į įmones; įsteigtas naujas rizikos kapitalo fondas „Open Circle Capital“, kuris į šalyje veikiančias aukštųjų technologijų įmones investuos daugiau kaip 20 mln. eurų.

Vykdytos finansų inžinerijos priemonės „Kontroliuojantieji fondai“ (INVEGOS ir JEREMIE fondai), per INVEGĄ buvo iš dalies kompensuojamos SVV subjektų palūkanos, teiktos paskolų garantijos kompensuoti garantijų išmokas ir dalis garantijų atlyginimo. Vyriausybė skatino diegti originalius dizaino ir rinkodaros sprendimus į gamybos procesus ir (ar) paslaugų sritį, pasitelkiant meninę, kultūrinę raišką –

pagal priemonę „Dizainas LT“ 169 projektams skirtas 1,51 mln. eurų finansavimas. Nuo šiol galės gauti kompensaciją MVI, kurioms suteikta aukštos kokybės informacinė, konsultacinė ir kita parama eksporto, galimų rinkų paieškos, tarptautinės prekybos klausimais. Buvo padedama MVI daugiau sužinoti apie ekonomišką ir ekologišką išteklių naudojimą pagal priemonę „Eco konsultantas LT“, skatinama tradicinės pramonės transformacija ir pramonės produktyvumui ir šalies ekonomikos augimui svarbių didelio poveikio technologijų diegimas, paspartinsiantis Lietuvos įmonių gamybos procesus (34 projektams skirtas 14,6 mln. eurų finansavimas, jau sudarytos 25 sutartys, kurių vertė 9,1 mln. eurų).

2017 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 380 startuolių (2016 m. – 316). Per 2017 m. jie pritraukė 24,6 mln. eurų investicijų. Startuoliams intensyviai kuriama palanki aplinka: sukurtas ir atnaujintas portalas <http://startupvisalithuania.com>, naudojamas prašymams gauti startuolio vizą pateikti ir vertinti; atlikta „Startup Employee Visa“ priemonės analizė, įvertintas tokios priemonės poreikis; sudarytas potencialių verslo angelų sąrašas; suorganizuota tarptautinė startuolių mugė „Startup fair“, kurioje surengta 200 startuolių ir investuotojų susitikimų.

Turizmas. 2017 m. turizmas augo 6,6 proc. (2016 m. – 9,8 proc.). Parengtas naujos redakcijos Turizmo įstatymas, kurį priėmus bus įtvirtintas papildomas kelionių organizatorių prievolių įvykdymo užtikrinimo mechanizmas – kelionių garantijų sąskaita. Lietuva išrinkta į Jungtinių Tautų Pasaulio turizmo organizacijos (PTO) Vykdomąją tarybą 2018–2021 m. ir perrinkta 2 metų kadencijai Europos regiono komisijos vicepirmininke; Europos kelionių komisijos viceprezidentu 3 metų kadencijai (2018–2020 m.) išrinktas Ūkio ministerijos atstovas.

Kaip didžiausi trūkumai, dėl kurių pralaimima konkurencinė kova turizmo sektoriuje, dažniausiai nurodomi menkas Lietuvos pasiekiamumas ir silpna turizmo rinkodara, todėl 2017 m. daug dėmesio skirta rinkodariniams veiksloams. Valstybiniame turizmo departamente 2017 m. vykdyta efektyvi turizmo rinkodara 21 prioritentinėje atvykstamojo turizmo ir vietinio turizmo rinkoje lėmė turistų srautų augimą, viešnagės vidutinės trukmės ilgėjimą bei pajamų augimą (turistų srautų iš prioritetinių rinkų augimas 2017 m. atnešė vietos verslui apie 20 mln. eurų daugiau pajamų nei 2016 m.).

Pramonė. Lietuva – pirmoji Baltijos šalis, įsteigusi platformą „Pramonė 4.0“, kuri skirta šalies pramonės konkurencingumo ir skaitmenizavimo klausimams spręsti. 2017 m. organizuotas pirmasis jos posėdis, kuriame patvirtintos pagrindinės platformos veiklos kryptys – skaitmeninė gamyba, skaitmeninimą skatinančios paslaugos, žmogiškieji ištekliai, standartizavimas ir teisinis reguliavimas, kibernetinė sauga. Rengiama ES fondų investicijų priemonė „Pramonės skaitmenizavimas LT“, kuri bus skirta pramonės skaitmeninimui ir automatizavimui paspartinti ir taip prisidės prie pramonės įmonių produktyvumo augimo.

Pramonės įmonės skatintos didinti atsinaujinančių energijos išteklių vartojimą – iš dalies finansuoti projektai, teikta valstybės pagalba pramonės įmonėms dėl į elektros kainas įtrauktų apyvartinių taršos leidimų kaštų, iš dalies dengtos pramonės įmonių išlaidos, susijusios su energetinio audito atlikimu.

Valstybės valdomų įmonių efektyvumas. Vyriausybė pritarė Ūkio ministerijos parengtiems teisės aktų pakeitimams, kuriais tobulinamos kandidatų į valstybės valdomų įmonių stebėtojų tarybų ar valdybų narius atrankos procedūros. Pagal patvirtintą tvarką valstybės valdomų įmonių valdybas turės sudaryti ne mažiau kaip pusė nepriklausomų narių, kurie bus renkami skaidriai, atsižvelgiant į kandidatų profesionalumą. Kandidatų atrankos procese galės dalyvauti personalo atrankos agentūros, o valstybės valdomų įmonių valdybos ar tarybos nariu negalės būti paskirtas politinio pasitikėjimo valstybės tarnautojas.

Vyriausybė pritarė Ūkio ministerijos parengtam Valstybės valdomų bendrovių paramos teikimo tvarkos aprašui, kuris padės užtikrinti skaidresnį viešųjų lėšų naudojimą paramos tikslais. Vyriausybės patvirtintame projekte nustatyti bendrovių paramos skyrimo apribojimai – maksimali pelno dalis, kurią bendrovė gali skirti paramai, ir maksimali paramos suma vienam paramos gavėjui.

2017 m. Ūkio ministerija taip pat parengė valstybės įmonių ir valstybės valdomų bendrovių pertvarkos planus bei pasiūlymus dėl VVI valdymo centralizavimo, atskiriant politikos formavimą nuo valstybės įmonių valdymo.

Viešieji pirkimai. Pirkimų per VšĮ CPO LT toliau daugėja – 2017 m. sudaryta beveik 10 proc. daugiau sutarčių nei 2016 m., jų vertė viršijo 390 mln. eurų. Dėl naujojo viešųjų pirkimų reguliavimo, ribojančio kainos kriterijaus taikymą (ne daugiau kaip 70 proc. pirkimų vertės), sparčiai daugėja pirkimų, kuriems taikytas kainos (sąnaudų) ir kokybės santykio ar sąnaudų kriterijus. Kad perkančiosios

organizacijos iš CPO LT (arba per ją) galėtų įsigyti geriau jų poreikius atitinkančias prekes, paslaugas ar darbus, buvo plečiamas VšĮ CPO LT elektroninis katalogas.

Siekiant nustatyti aiškesnes taisykles, naujajame Viešųjų pirkimų įstatyme sutrumpinti pirkimo procedūrų terminai, numatytos aiškios sutarčių keitimo sąlygos, visi pirkimai perkelti į elektroninę erdvę, o sąskaitos faktūros bus teikiamos per informacinę sistemą „E. sąskaita“. Reikšmingų pokyčių numatyta pasiūlymų vertinimo srityje, prioritetą skiriant ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo išrinkimui pagal kainos ir kokybės santykį arba sąnaudas. Iš viso administracinė našta verslui sumažinta 1,6 mln. eurų. Nustatyti nauji kovos su neteisėtu elgesiu, korupcijos apraiškomis mechanizmai, kurie užkirs kelią pirkimuose kylantiems interesų konfliktams, neleistiniems konkurenciją iškreipiantiems tiekėjų tarpusavio susitarimams.

2.12. Užsienio reikalų ministerija

2017 m. geopolitinė pasaulio padėtis išliko sudėtinga. Nestabilumą ir įtampą tarptautinėje ir regioninėje politikoje lėmė nereguliari migracija, terorizmas ir religinis ekstremizmas, hibridinės grėsmės, branduolinio ginklo plitimas, didėjanti nepagarba žmogaus teisėms, populizmo plitimas, propaganda, išpuoliai prieš vakarietiškas vertybes ir normas, klimato kaitos procesai.

Tarptautinėje arenoje buvo ryškūs vienašališki JAV veiksmai ir iniciatyvos, Kinijos, kaip globalios galios, stiprėjimas. ES buvo tęsiamos diskusijos dėl organizacijos ateities ir reformų įgyvendinimo. Iššūkiams pasaulio taikai ir saugumui ir toliau liko ekspansinė Rusijos politika, Krymo okupacija, karai Sirijoje ir Jemene, neslūgstanti įtampa Izraelio ir Palestinos santykiuose, įtampa Korėjos pusiasalyje ir tęsiami branduoliniai bandymai, aktyvūs Kinijos veiksmai Pietų Kinijos jūroje. Vis mažiau nuspėjami tarptautinės ir regioninės saugumo būklės procesai ir toliau yra svarbus politinis veiksnys.

2017 m. NATO ypač daug dėmesio skyrė Varšuvos vadovų susitikime priimtų sprendimų įgyvendinimui. Trijose Baltijos šalyse ir Lenkijoje dislokuoti aukštos parengties daugianacionaliniai koviniai pajėgumai yra svarbus sąjungininkų indėlis į regiono saugumo sustiprinimą.

Svarbus saugumo aplinkos veiksnys tebėra ir vis didesnę NATO saugumo darbotvarkės dalį užimančios hibridinės (glaudžiai susijusios su valstybių pastangomis didinti visuomenės atsparumą ir pilietinę parengtį) ir kibernetinės (tampančios NATO kolektyvinės gynybos dalimi) grėsmės, kurioms reikia vis didesnio įsitraukimo. 2017 m. Aljansui buvo ne tik iššūkių, bet ir plėtros metai: 29-ąją NATO nare tapo Juodkalnija.

2017 m. skirti ES konsoliduoti po išgyventų krizių ir diskusijoms apie ES ateitį. Nors metų pradžioje būta abejonių dėl ES ateities ir populistinių jėgų kai kuriose ES šalyse stiprėjimo tendencijų, ES išlaikė vienybę ir pademonstravo ryžtą tobulinti ES institucijų veiklą. Optimizmą sustiprino prognozės viršijęs ES ekonominis augimas (2017 m. euro zonos BVP augo 2,4 proc.), proeuropietiško Prancūzijos prezidento išrinkimas, antieuropietiškų partijų pralaimėjimas Nyderlanduose ir Vokietijoje, ES vadovų susitarimas dėl naujos glaudesnės integracijos iniciatyvos gynybos srityje (PESCO), ES vienybė derantis su Jungtine Karalyste (JK). Pirmajame derybų su JK etape užtikrinta maksimali ES piliečių teisių apsauga, sutarta dėl JK finansinių įsipareigojimų vykdymo. Svarbus saugumo aplinkos veiksnys buvo galios centrų ES viduje persiskirstymas, susijęs su JK išstojimu iš ES, nauja valdžia Prancūzijoje ir jos ES saugumo politikos vizija. Gerėjo nuotaikos dėl suaktyvėjusio Vokietijos ir Prancūzijos veikimo ES atsinaujinimo, tačiau jas slopino užsitęsęs valdančiosios koalicijos formavimas Vokietijoje.

Saugumo būklė Baltijos regione buvo įtempta. Rusija tęsė agresyvius veiksmus prieš Ukrainą, neteisėtai kišosi į kitų valstybių vidaus politiką, rengė agresyvias pratybas prie NATO išorinių sienų. Rusijos veiksmų klausimu JAV neliko nuošalyje ir išplėtė sankcijas Rusijai, sustiprino paramą Ukrainos gynybai. Ukrainos klausimas išliko svarbus ir ES užsienio politikos darbotvarkėje – iki 2018 m. liepos 31 d. pratęstos ES sankcijos Rusijai. Lapkritį Briuselyje vykusiame penktajame Rytų partnerystės viršūnių susitikime, nepaisant kai kurių ES narių siekio mažinti Rytų partnerystės politikos ambicijas, pavyko išlaikyti nuostatas dėl tolesnio Rytų partnerystės politikos stiprinimo.

Lietuvos kaimynystei ir globaliai erdvei patiriant darnaus vystymosi ir taikos, stabilumo ir atsparumo krizėms iššūkius, vystomojo bendradarbiavimo parama ir humanitarinė pagalba ir toliau yra svarbus šių iššūkių sprendimo įrankis. Lietuvos, kaip šalies donorės, stiprybė – demokratinės valstybės ir rinkos ekonomikos kūrimo patirtis – buvo ypač naudinga ES Rytų partnerystės šalims ir kitiems kaitą patiriantiems regionams.

Plėtoti konstruktyvūs Baltijos ir Šiaurės ryšiai. Šiaurės šalys stiprino karinį bendradarbiavimą, akcentavo būtinybę didinti išlaidas ir nacionalinei gynybai. Buvo dedamos pastangos stiprinti kovą su hibridinėmis grėsmėmis. Spalį Helsinkyje atidarytas Europos kovos su mišriomis grėsmėmis centras.

Lenkijos ir Lietuvos strateginė partnerystė išliko tvirta: konstruktyviai bendradarbiauta regiono gynybos ir saugumo klausimais, toliau įgyvendinami svarbūs šalių infrastruktūriniai projektai: „Rail Baltica“, „Via Baltica“, dujotiekių jungtis tarp Lietuvos ir Lenkijos (GIPL), elektros tinklo sinchronizacija su Europos sistema. Lietuvos ir Lenkijos supratimas apie grėsmes, jų vertinimą ir suvaldymo priemones išliko panašus. 2017 m. įvyko keli svarbūs Lietuvos ir Lenkijos aukšto lygio vizitai, pagerėjo Lietuvos ir Lenkijos dvišalių santykių atmosfera.

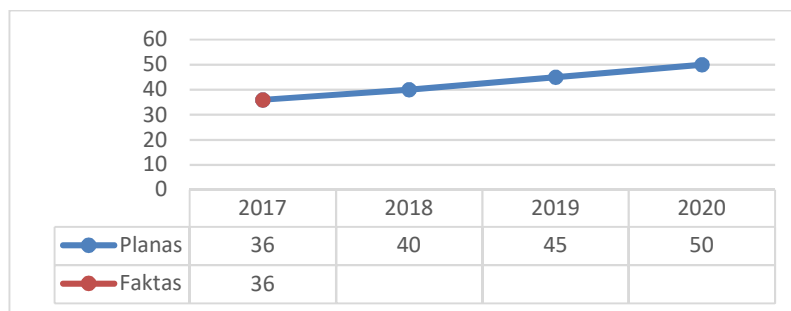
Baltarusija vis dar ribotų išteklių ir galimybių šalis, ekonomiškai ir politiškai priklausoma nuo Rusijos. Lietuva skleidė žinią tarptautinėje arenoje apie Astravo AE keliamą grėsmę ir tarptautinius saugos reikalavimų pažeidimus, diplomatinėmis pastangomis telkė tarptautinę bendruomenę, siekdama užtikrinti projekto atitiktį tarptautinės branduolinės saugos standartams.

Daug dėmesio ir toliau buvo skiriama ryšiams su Lietuvos išeivija stiprinti. Jos potencialo vertinimas ir įsitraukimo į valstybės pilietinį, ekonominį, kultūrinį, mokslinį ir kitų sričių gyvenimą aktyvinimas – ir toliau svarbus uždavinys Globalios Lietuvos programą įgyvendinančioms institucijoms.

Strateginis tikslas – užtikrinti Lietuvos interesų įgyvendinimą diplomatinėmis priemonėmis.

Vienas svarbiausių siekių – užtikrinti, kad kasmet gerėtų visuomenės nuomonė apie atstovavimą Lietuvos interesams tarptautinėje bendruomenėje. Kad Lietuvos interesų tarptautinėje bendruomenėje įgyvendinimas užtikrintas, mano 36 proc. Lietuvos gyventojų. Tarp besidominčių užsienio politika gyventojų šis procentas buvo didesnis – taip manė daugiau nei pusė jų.

167 pav. Lietuvos gyventojų dalis, mananti, kad Lietuvos interesų tarptautinėje bendruomenėje įgyvendinimas užtikrintas (proc.)

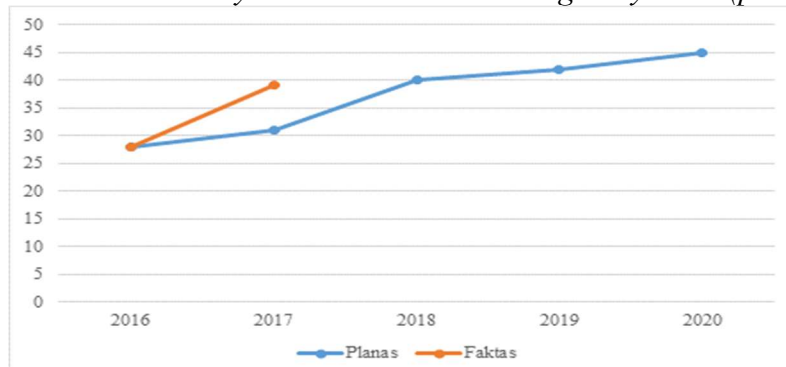


Duomenų šaltinis: UAB „Vilmorus“ visuomenės nuomonės tyrimas

2017 m. pagrindinis diplomatinės tarnybos tikslas – ir toliau naudotis visomis galimybėmis stiprinti Lietuvos saugumą plačiąja prasme. Atlikta Lietuvos gyventojų nuomonės apie užsienio politiką apklausa parodė, kad Lietuvos gyventojai užsienio politiką ir diplomatiją laiko reikšmingomis šalies ir jos gyventojų saugumo užtikrinimo priemonėmis, iš esmės pritaria valdžios institucijų vykdomai politikai, remia glaudesnę bendradarbiavimą su Baltijos šalimis ir Lenkija, sutinka su nuostata, kad didžiausia grėsmė saugumui susijusi su Rusijos ir Baltarusijos vykdoma politika.

2017 m. 10,5 proc. punkto padaugėjo Lietuvos gyventojų, manančių, kad diplomatinė tarnyba labai gerai / gerai atstovauja Lietuvos saugumo interesams. Tokį augimą galima aiškinti didesniu valstybės dėmesiu saugumo būklei regione, atitinkamai geresne komunikacija piliečiams apie šioje srityje įgyvendinamus veiksmus.

168 pav. Lietuvos gyventojų dalis, mananti, kad Lietuvos diplomatinė tarnyba labai gerai / gerai atstovauja Lietuvos saugumo interesams, naudodamasi dvišalio ir daugiašalio bendradarbiavimo priemonėmis ir narystės NATO teikiamomis galimybėmis (proc.)



Duomenų šaltinis: UAB „Vilmorus“ visuomenės nuomonės tyrimas

Siekiant išlaikyti ir stiprinti strateginį transatlantinį dialogą ir didinti Lietuvos saugumą daugiašaliais ir dvišaliais formatais, 2017 m. parengta ir patvirtinta nauja Nacionalinė saugumo strategija. Lietuvoje surengtas NATO generalinio sekretoriaus J. Stoltenbergo vizitas. Surengti Lietuvos užsienio reikalų ministro vizitai JAV, įvyko bendri Baltijos šalių atstovų susitikimai su naująja JAV Prezidento administracija. NATO vadovų susitikime Briuselyje, kuriame dalyvavo ir naujasis JAV Prezidentas, patvirtinti kolektyvinio saugumo įsipareigojimai. Toliau įgyvendinami Velso ir Varšuvos vadovų susitikimų sprendimai. Lietuva buvo pirmoji šalis, į kurią atvyko ir kurioje įsikūrė NATO priešakinės pajėgos (*Enhanced Forward Presence*). Išlaikyta vienoda sąjungininkų pozicija dėl NATO sustiprintos kolektyvinės gynybos, atgrasymo pajėgumų stiprinimo ir *status quo* dialoge su Rusija. 2017 m. pasiekta pirminė ES ir NATO bendradarbiavimo pažanga ir sutarta dėl naujų praktinio bendradarbiavimo priemonių sąrašo, į kurį įtraukti Lietuvos saugumui aktualūs karinio mobilumo, kibernetinio saugumo ir kovos su hibridinėmis grėsmėmis klausimai.

Lietuva aktyviai dalyvavo ES diskusijose gynybos stiprinimo klausimais, 2017 m. gruodį prisijungta prie ES nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo (angl. *Permanent Structured Cooperation, PESCO*) iniciatyvos. Prisijungta prie Nyderlandų inicijuoto ir Lietuvai labai svarbaus karinio mobilumo projekto, skirto sąjungininkų karinio transporto judėjimo per sieną procedūroms supaprastinti ir standartizuoti, infrastruktūros problemoms spręsti.

2017 m. ESBO vyko Struktūrinio dialogo procesas. Lietuva kartu su kai kuriomis kitomis NATO šalimis siekė, kad Struktūrinio dialogo procesas nevestų prie naujo ginklų kontrolės režimo derybų Europoje. Struktūrinio dialogo procese Lietuva siekia užtikrinti savo saugumo interesus – nebūti išskirta į „jautrų regioną“, kuriame ginklų kontrolei būtų taikomi „specialūs / ypatingi“ reikalavimai, tai skaidytų NATO kaip bendrą saugumo erdvę.

Toliau glaudžiai bendradarbiauta su Šiaurės ir Baltijos šalimis saugumo ir gynybos srityje, Lietuvoje surengtas regioninis Neplatinimo saugumo iniciatyvos (PSI) seminaras Šiaurės ir Baltijos jūros šalims, skirtas regioniniam bendradarbiavimui masinio naikinimo ginklų ir įprastinės ginkluotės neplatinimo srityje stiprinti.

Finansiniais ir žmogiškaisiais ištekliais sustiprinta Lietuvos ambasada JAV leido suaktyvinti diplomatinį darbą su JAV administracija, Kongresu, taip pat tyrimo centrais. Sparčiai užmegzti ir plėtojami ryšiai su naująja JAV administracija, aktyviai pristatant jai Lietuvos nacionalinio saugumo interesus ir šalies apginamumo tematiką. Aktyviai bendradarbiauta su JAV nevyriausybiniais tyrimų centrais, atkreipiant JAV viešosios nuomonės formuotojų dėmesį į aktualias Lietuvos ir regiono problemas, agresyvią Rusijos politiką ir hibridines operacijas prieš Rytų partnerystės šalis. Daug dėmesio, palaikant kontaktus su JAV pareigūnais, skirta paramai Lietuvos inicijuotam Ukrainos planui mobilizuoti.

Lietuva toliau vykdė įsipareigojimus taikos ir saugumo stiprinimo, kovos su terorizmu srityse, siūsdama karius ir civilius dalyvauti ES, NATO, JT ir JAV vadovaujamos Globalios koalicijos kovai su ISIS misijose ir operacijose. Nuo 2018 m. ketinama (pagal galimybes) į tarptautines operacijas Artimuosiuose Rytuose ir Afrikoje siųsti daugiau Lietuvos karių.

Parengti Asmenų delegavimo į tarptautines, Europos Sąjungos ir užsienio valstybių institucijas įstatymo pakeitimai, kurie supaprastins Lietuvos ekspertų delegavimo procedūras. 2017 m. į tarptautines ir ES institucijas ir misijas deleguoti 68 asmenys.

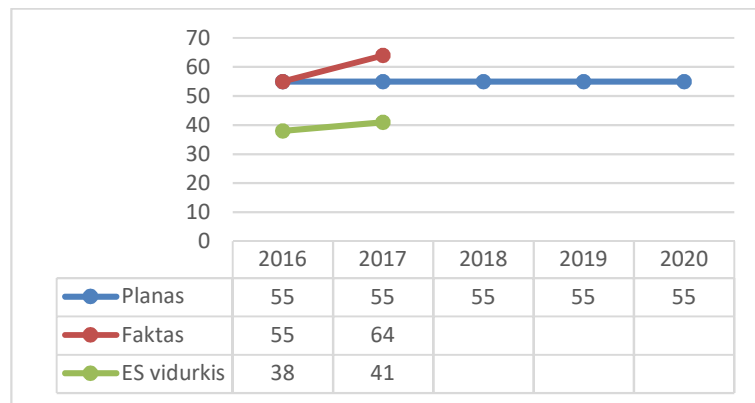
Didinant Lietuvos energetinį saugumą, 2017 m. toliau buvo nuosekliai dirbama siekiant svarbiausio strateginio Lietuvos tikslo – sinchronizuoti Baltijos šalių elektros tinklus su kontinentinės Europos elektros tinklais. Nors galutinis politinis sprendimas dėl sinchronizacijos 2017 m. nebuvo pasiektas, Baltijos energijos rinkos jungčių plano (BEMIP) aukšto lygio grupės susitikime patvirtinta, kad Lietuvos palaikomas sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais per Lenkiją scenarijus ekonomiškai efektyviausias. Baltijos šalių elektros tinklų sinchronizacija su kontinentinės Europos tinklais pripažinta europinio lygmens projektu, jis įtrauktas į trečiąjį ES bendro intereso projektų (PCI) sąrašą.

Nors ES nuosekliai siekia diversifikuoti dujų tiekimą ir šaltinius, vis dar egzistuoja sąlygos plėtoti politinius dujų infrastruktūros projektus, tokius kaip „Nord Stream 2“. Lietuva laikosi pozicijos, kad „Nord Stream 2“ ne tik neatitinka Europos energetikos sąjungos tikslų, bet ir yra nesuderinamas su ES valstybių narių pastangomis diversifikuoti tiekimo kelius ir šaltinius ir stiprinti energetinio saugumo režimą visoje ES.

Siekdama, kad kaimynystėje nebūtų plėtojami nesaugūs branduolinės energetikos objektai, 2017 m. Lietuva visuose dvišaliuose susitikimuose ir daugiašaliais formatais kėlė Astravo AE branduolinės saugos ir aplinkosaugos problemas. Tai davė rezultatų: vėlinamas Astravo AE paleidimo laikas, priimta reikšmingų tarptautinių dokumentų dėl Astravo AE, išaldytas ES–Baltarusijos energetinis dialogas ir kita. Aktyviomis diplomatinėmis pastangomis Lietuvos pozicija dėl branduolinės saugos ES kaimynystėje įtvirtinta ES Užsienio reikalų tarybos išvadose dėl klimato ir energetikos diplomatijos ir Europos konsensuso dėl vystymosi. Ypač svarbus ES aukščiausiųjų vadovų – ES Prezidento D. Tusko ir EK pirmininko J.C. Junckerio – pareiškimas, kad Astravo AE yra visos ES rūpestis, o ne dvišalis Lietuvos ir Baltarusijos klausimas.

2017 m. Užsienio reikalų ministerija aktyviai prisidėjo prie Lietuvos piliečių tikėjimo europinėmis vertybėmis stiprinimo ir vieno iš didžiausio pasitikėjimo ES išlaikymo. ES politikos viešinimas, viešoji diplomatija – ir toliau buvo svarbus diplomatinės tarnybos veiklos prioritetas. 2017 m. Lietuvos gyventojų, pasitikinčių ES veikla, padaugėjo daugiau nei 10 proc. – iki 64 proc. (palyginti su 2016 m.) Šis rodiklis didžiausias tarp visų 28 ES valstybių ir gerokai (23 proc.) viršija ES vidurkį.

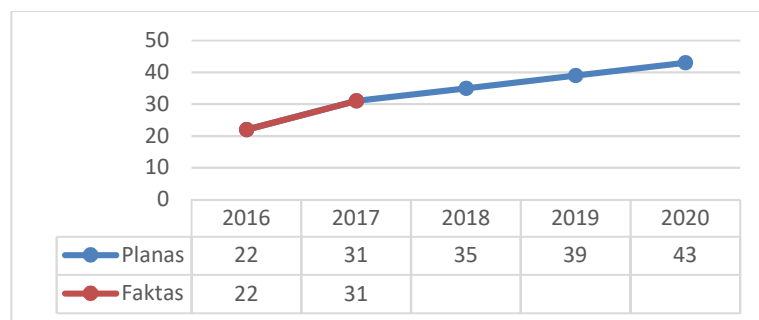
169 pav. Visuomenės pasitikėjimas ES ir jos veikla (proc.)



Duomenų šaltinis: Eurobarometras

2017 m. išaugo visuomenės pasitikėjimas Lietuvos vykdoma ES politika. Kaip rodo visuomenės nuomonės apklausa, 2017 m. 31 proc. Lietuvos gyventojų palankiai vertino atstovavimą Lietuvos interesams ES (palyginti su 2016 m., jų padaugėjo 9 proc.) Pasiiekti šio kriterijaus reikšmę padėjo ir kryptingos diplomatinės tarnybos pastangos užtikrinti atstovavimą Lietuvos interesams priimant ES sprendimus Lietuvai prioritetinėse srityse.

170 pav. Lietuvos gyventojų dalis, mananti, kad Lietuvos diplomatinė tarnyba labai gerai / gerai įgyvendina Lietuvos interesus ES (proc.)



Duomenų šaltinis: UAB „Vilmorus“ viešosios nuomonės tyrimas

Atstovavimas Lietuvos interesams ES. Nuosekliomis ir koordinuotomis pastangomis 2017 m. Europos Vadovų Tarybos (EVT) ir ES Tarybos sprendimuose atspindėti aktualiausi Lietuvos interesai: ES saugumo ir gynybos stiprinimas, derinant ES ir NATO veiksmus, kuriami sąžiningos tarptautinės prekybos instrumentai, energetinis, kibernetinis saugumas, socialinė darbotvarkė (derinant Lietuvos

piliečiams aktualius užimtumo, socialinės apsaugos ir konkurencingos, darbo vietas kuriančios ekonomikos interesus), migracijos iššūkio suvaldymas (stiprinant išorinę sieną ir kt.). Toliau rodomas dėmesys ir telkiama parama Rytų partnerystei – nuosekliai remiamos šalyse partnerėse vykdomos reformos.

2017 m. surengtas 21 Vyriausybės Europos Sąjungos komisijos posėdis, taip pat organizuoti neformalūs koordinaciniai tarpinstituciniai pasitarimai, kuriuose aptarti aktualiausi ES darbotvarkės klausimai, užtikrintas pasirengimas atstovauti Lietuvos pozicijoms ES institucijose. Prie sėkmingo atstovavimo Lietuvos interesams ES institucijose labai prisidėjo ir veiksminga Lietuvos nuolatinės atstovybės ES veikla.

Užsienio reikalų ministerija koordinavo Lietuvos pozicijų rengimą ES ir JK deryboms, sudarė ir nuolat atnaujino Lietuvai svarbiausių ES ir JK derybų klausimų sąvadą, apimančią visus su ES piliečių padėtimi JK susijusius klausimus (rezidavimo, darbo, studijų ir socialinės apsaugos galimybių); vidaus rinkos ir ekonominio bendradarbiavimo klausimus (prekyba, paslaugų teikimas, žemės ūkis, transportas, paštas ir telekomunikacijos, audiovizualinės paslaugos, turizmas, IT paslaugos, mokesčiai, autorių teisės, patentai, energetika ir klimato kaita), taip pat institucinio bendradarbiavimo ir tarptautinių susitarimų su trečiosiomis valstybėmis, bendradarbiavimo užsienio ir saugumo srityse aspektus.

Kryptingomis pastangomis pasiekta, kad ES institucijų priimtuose sprendimuose dėl politinių derybų gairių ir derybų mandato būtų atspindėti svarbiausi Lietuvai klausimai: Lietuvos piliečių, gyvenančių, dirbančių ir studijuojančių JK, turimų teisių ir garantijų užtikrinimas bei JK finansinių įsipareigojimų vykdymas, nuo kurio priklauso ir Lietuvai svarbių ES programų tolesnis finansavimas. *Dėl piliečių teisių* sutarta, kad išstojimo sutartis apims visus ES piliečius ir jų šeimos narius, teisėtai gyvenančius JK; jų turimos teisės (toliau gyventi, dirbti ir studijuoti JK) bus apsaugotos remiantis ES teise visą jų gyvenimo laikotarpį; išstojimo sutarties nuostatos dėl piliečių bus aiškinamos remiantis ES teise ir ESTT jurisprudencija; taip pat sutarta, kad JK teismai atsižvelgs į ESTT priimtus sprendimus kitose bylose. Tai padės užtikrinti veiksmingą sutartų garantijų Lietuvos ir visos ES piliečiams įgyvendinimą.

Į EVT išvadas Lietuvos pastangomis įtrauktas kvietimas ES institucijoms ir valstybėms narėms imtis priemonių kibernetinio saugumo įgūdžių ir efektyvesnio visuomenės informavimo ES klausimais iššūkiams spręsti, o Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos tekste Lietuvai numatyta svarbi galimybė efektyviau spręsti grėsmę šalies nacionaliniam saugumui keliančias problemas. 2017 m. Lietuva tapo Helsinkyje įsteigto Europos kompetencijų centro kovai su hibridinėmis grėsmėmis dalyve.

Rengtasi deryboms dėl naujos daugiamečių finansinės perspektyvos. Kartu su Lietuvai prioritetinėmis horizontaliomis sanglaudos ir bendraja žemės ūkio politikomis (BŽŪP) apibrėžti ir labai aktualūs specifiniai Lietuvos interesai: Ignalinos AE uždarymo finansavimas, trasos „Rail Baltica“ tiesimas ir elektros tinklų sinchronizacija, ES kaimynystės saugumas ir stabilumas (Europos kaimynystės instrumentas, investicinės paskatos Rytų partnerystės šalims, pirmiausia Ukrainai), efektyvus išorės sienų valdymas ir kontrolė. Su Latvijos ir Estijos atstovais sutarta 2018 m. jungtinėmis pastangomis atstovauti bendriems interesams konsultuojantis su kitų ES valstybių narių atstovais.

Daug dėmesio skirta sudėtingiems derybų klausimams, susijusiems su **Lietuvos interesais ES vidaus rinkoje**. Derybose dėl Komandiruojamų darbuotojų direktyvos pavyko pasiekti, kad būtų išvengta neproporcingo kelių transporto sektoriaus reguliavimo. Lietuvos pastangomis į naująją ES direktyvą dėl vidaus elektros rinkos veikimo bendrųjų taisyklių pavyko įtraukti punktą, apibrėžiantį būtinybę trečiosioms šalims, veikiančioms ES vidaus elektros rinkoje, atitikti ES ir jos valstybių narių taisykles, įskaitant aplinkosaugos ir saugumo nuostatas.

2017 m. stiprintas ES ir Lietuvos institucijų bendradarbiavimas siekiant suvaldyti migracijos situaciją. Ministerijos pastangomis sukurta tarpinstitucinė platforma legalios migracijos kelių iniciatyvoms remti.

2017 m. Lietuva ir toliau sėkmingai dalyvavo ES Dvynių programoje – 2017 m. Lietuva viena ar su kitomis ES valstybėmis narėmis laimėjo 13 projektų. EK 2014–2016 m. duomenimis, Lietuva yra viena sėkmingiausiai ES Dvynių projektuose dalyvaujančių ES šalių.

Ir toliau svarbūs santykiai su Europos valstybėmis. 2017 m. pasižymėjo išskirtiniu bendradarbiavimu su Vokietija. 2017 m. pabaigoje pasirašyta dvišalė Lietuvos ir Vokietijos užsienio reikalų ministrų sutartis dėl Lietuvos Tarybos 1918 m. vasario 16 d. nutarimo dėl nepriklausomybės paskelbimo notifikavimo eksponavimo Lietuvoje. Lietuvoje dislokuotas Vokietijos vadovaujamas NATO

priešakinių pajėgų batalionas, Vokietijos automobilių komponentų pramonės milžinė „Continental“ priėmė sprendimą investuoti 95 mln. eurų į gamyklą Lietuvoje. Vokietijos automobilių pramonės milžinė „Hella“ spalį pradėjo 30 mln. eurų vertės gamyklos statybas.

2017 m. pasiekta politinių santykių su Lenkija pažanga. Surengti aukšto lygmens Lietuvos ir Lenkijos atstovų (Ministrų Pirmininkų, gynybos ministrų) susitikimai, įvyko bendras parlamentų Europos reikalų komitetų posėdis Varšuvoje. Kaip rodo UAB „Vilmorus“ atlikta gyventojų apklausa, Lietuvos gyventojai (62 proc.) nurodo, kad su Lenkija Lietuva turėtų aktyviausiai bendradarbiauti.

Prekybos sąlygoms Lietuvos ūkio subjektams palengvinti 2017 m. Vyriausybė aktyviai siekė, kad būtų panaikinti prekybos barjerai ir įvairiomis priemonėmis užtikrintos lygios konkuravimo sąlygos Lietuvos eksportuotojams: spręsti Lietuvos eksportuotojams aktualūs netaarifinių barjerų trečiosiose šalyse klausimai (pvz., Rusijos diskriminacinis cemento importo licencijavimas), apginti Lietuvos eksportuotojų interesai derybose dėl naujų ir jau taikomų ES laisvosios prekybos taisyklių, įvairiuose Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) renginiuose kelti Lietuvos įmonėms aktualūs klausimai (pavyzdžiui, laimėta ES byla prieš Rusiją dėl draudimo iš ES įvežti gyvas kiaules ir kiaulieną), sistemiškai dirbta dėl ES prekybos apsaugos priemonių modernizavimo ir ES naujos antidempingo metodologijos ir kita.

2017 m. Užsienio reikalų ministerija toliau koordinavo institucijų pastangas siekti, kad Lietuva 2018 m. taptų EBPO nare. Iki 2017 m. pabaigos pavyko sėkmingai užbaigti Lietuvos atlikties EBPO rekomendacijoms ir standartams peržiūras 12 komitetų, o dėl atlikties pripažinimo 6 komitetuose liko tik sutvarkyti formalumus. 2018 m. darbas turės būti tęsiamas EBPO darbo grupėje dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkimu sudarant tarptautinius verslo sandorius, Bendrovių valdymo bei Ekonomikos ir vystymosi peržiūros komitetuose.

2017 m. rugsėjį pradėtas taikyti ES ir Kanados išsamus ekonomikos ir prekybos susitarimas (CETA), atversiantis Lietuvos eksportuotojams 35 mln. gyventojų rinką ir leisiantis sutaupyti apie 1 mln. eurų muitų kasmet. 2017 m. pabaigoje aktyviomis pastangomis sėkmingai baigtos derybos dėl ES ir Japonijos ekonominės partnerystės sutarties sudarymo, aktyviai tęstos derybos dėl ES susitarimo su Meksika atnaujinimo ir ES laisvosios prekybos susitarimo su Pietų Amerikos ekonominio bloko (MERCOSUR) šalimis.

Įgyvendinant Rytų partnerystės politiką, 2017 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojo ES ir Ukrainos asociacijos susitarimas. 2017 m. lapkričio 24 d. pasirašytas ES ir Armėnijos išsamus ir tvirtesnės partnerystės susitarimas. Dviejų valstybių – Gruzijos ir Ukrainos – piliečiams, turintiems biometrinius pasus ir keliaujantiems į Šengeno erdvę, panaikintas reikalavimas turėti galiojančias Šengeno vizas.

2017 m. lapkričio 24 d. Briuselyje surengtas 5-asis Rytų partnerystės viršūnių susitikimas, patvirtinęs į konkrečius praktinius rezultatus orientuotą strategiją „20 pasiekimų 2020 metams“. Praėjusiais metais toliau daug dėmesio skirta Lietuvos patirties perdavimui Rytų partnerystės valstybėms, remtos jų vykdomos reformos. Lietuvos iniciatyva iškelta ir tarptautiniams partneriams pristatyta *Europos plano Ukrainai iniciatyva*.

2017 m. esminių permainų santykiuose su Rusija neįvyko, juos ir toliau lemia besitęsiančios Rusijos agresijos prieš Ukrainą sukelta Rusijos priešprieša su Vakarais. ES lygiu ir toliau išlaikoma ES vienybė sankcijų ir kitais pagrindiniais santykių su Rusija klausimais. Lietuva laikosi ES lygiu sutarto principo riboti aukšto lygio politinius kontaktus, tačiau tęsia būtinus kontaktus ekspertiniu, techniniu ir diplomatiniu lygiais, sprendžia kasdienes praktines problemas. 2017 m. baigti Lietuvos ir Rusijos valstybės sienos demarkavimo darbai, pasirašyti baigiamieji demarkavimo dokumentai. Rusijai nesiimant jokių žingsnių nutraukti savo agresiją prieš Ukrainą ir kitas kaimynines šalis, taip pat tęsiant agresyvią retoriką Lietuvos atžvilgiu, nebuvo pagrindo ir galimybių ieškoti naujų bendradarbiavimo su Rusija sričių.

Buvo palaikomas intensyvus dialogas su Rusijos pilietinės visuomenės aktyvistais ir organizacijomis, taip pat ir tais, kurie savo veiklą perkėlė į Lietuvą ar kitas Vakarų šalis. 2017 m. gegužę surengtas tradicinis Vilniaus Rusijos forumo susitikimas, sulaukęs rekordinio dėmesio. 2017 m. gruodį Vytauto Didžiojo universitete atidarytas Andrejaus Sacharovo demokratijos plėtros tyrimų centras.

Formuojant ir įgyvendinant Lietuvos interesais grindžiamą darbotvarkę su Lotynų Amerikos, Afrikos, Azijos ir Okeanijos valstybėmis ir stiprinant ekonominius ir politinius santykius, 2017 m. įvyko Lietuvos Respublikos Prezidentės vizitai į Indoneziją, Tailandą ir Jungtinius Arabų Emyratus, užsienio reikalų ministro vizitai į Japoniją, Omaną ir Izraelį, taip pat į Singapūrą, Indiją, surengtas pirmas vizitas į Afrikos šalis – Malį (čia, MINUSMA misijoje, dislokuoti 39 Lietuvos kariai) ir Ganą. Lietuvos eksportas

gerokai padidėjo į 21 Užsachario Afrikos valstybę (į Nigeriją – 38 mln. eurų, o į Pietų Afrikos Respubliką – 10 mln. eurų). Lietuvoje lankėsi Egipto, Angolos ir Jungtinių Arabų Emyratų užsienio reikalų ministrai, Indijos išorinių reikalų valstybės ministras, Omano informacijos ministras, Jordanijos ekonomikos ministras. Lietuva tapo Ramiojo vandenyno aljanso stebėtoja. Ministras Pirmininkas susitiko su Kinijos vyriausybės vadovu, užsienio reikalų ministras dalyvavo ES ir Afrikos viršūnių susitikime Abidžane.

Glaudžiai bendradarbiaujant su Lietuvai akredituotomis ambasadomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, surengtos Arabų kultūros dienos, Lotynų Amerikos šalių kultūros pristatymų ciklas, o pagal jau tradicija tapusių Afrikos dienų programą surengtas tarptautinis forumas „ICT4D@Africa“, skirtas Lietuvai, kaip finansinių technologijų centrui, pristatyti. Užmezgti diplomatiniai santykiai su Madagaskaru ir Somalio – dabar Lietuva yra užmezgusi santykius su 185 valstybėmis iš 193 JT valstybių narių.

Siekiant įgyvendinti Lietuvos interesus per veiklą tarptautinėse organizacijose, rengti dokumentai, rezoliucijos, deklaracijos, kurias Lietuva parėmė JT: Generalinėje Asamblėjoje, Saugumo Taryboje, Žmogaus teisių tarnyboje, UNESCO, ESBO, Europos Taryboje.

Lietuva daugiašalę paramą vystymuisi teikė per privalomus ir savanoriškus įnašus ir įmokas į vystomojo bendradarbiavimo veiklą vykdančius ar koordinuojančius fondus ir tarptautines organizacijas, tarptautines finansų institucijas. Į kitus vystomojo bendradarbiavimo veiklą vykdančius fondus sumokėta 406 tūkst. eurų savanoriškų įmokų. 2017 m. Užsienio reikalų ministerija humanitarinei pagalbai skyrė 370 tūkst. eurų.

Stiprinant Lietuvos dalyvavimą Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 metų įgyvendinimo veikloje, 2017 m. įgyvendinti 86 vystomojo bendradarbiavimo projektai, kurių vertė – daugiau nei 1,1 mln. eurų, Rytų partnerystės šalyse (daugiausia Ukrainoje – 23 projektai, kurių vertė – 364,8 tūkst. eurų), taip pat Azijoje ir Afrikoje. 2017 m. – pirmi Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinio veiklos plano įgyvendinimo metai. Plano tikslas – stiprinti Lietuvos dalyvavimą Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 metų įgyvendinimo veikloje paramą gaunančiose šalyse – buvo sėkmingai įgyvendinamas.

Diasporos politika. Koordinuotas „Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į Lietuvos gyvenimą – kūrimo programos įgyvendinimas, siekiant puoselėti užsienyje gyvenančių lietuvių tautiškumą, bendruomeniškumą, jaunimo aktyvumą, stiprinti užsienio lietuvių įsitraukimą į Lietuvos politinį, visuomeninį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą, susijusi tikslinė veikla buvo remiama 43 užsienio šalyse.

2017 m. Vilniuje Užsienio reikalų ministerija organizavo du diasporai skirtus renginius: 1) seminarą, skirtą Rytų kraštų lietuvių jaunimo lyderiams, į Lietuvą pakviečiant aktyvius jaunuolius iš Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos, Armėnijos; 2) seminarą „Užsienio lietuvių organizacijų viešieji ryšiai“, skirtą diasporos organizacijų išorinės ir vidinės komunikacijos kompetencijoms stiprinti. Užsienio reikalų ministerija taip pat dalyvavo diasporos suvažiavimuose, seminaruose Danijoje, Estijoje, Graikijoje, Italijoje, JAV, Nyderlanduose, Turkijoje, Suomijoje.

Buvo organizuojami arba remiami projektai, per kuriuos užsienio lietuviai įsitraukia į Lietuvos gyvenimą: 1) dalinis finansavimas skirtas nevyriausybinių organizacijų vykdomiems projektams: mentorystės projektui „LT Big Brother“, projektui „Pasaulio lietuvių kūrėjų dirbtuvės „Migruojantys paukščiai 2017“ Panevėžyje“, Lietuvos savivaldybių asociacijos bandomajam projektui „Globali Tauragė“, kuris pasiteisino ir yra plečiamas, įtraukiant į jį kitas savivaldybes, ir kt.; 2) organizuotas Globalios Lietuvos forumas „Valstybės ir diasporos partnerystė“, kuriame profesionalai iš 27 užsienio valstybių ir Lietuvos diskutavo ir teikė siūlymus dėl valstybės ir diasporos bendradarbiavimo modelio atnaujinimo.

Tęšiamos iniciatyvos, skirtos Lietuvos diasporos profesionalams telkti: 1) Užsienio reikalų ministerija sudarė 1 100 Lietuvos diasporos profesionalų kontaktų sąrašą; 2) remtos tam tikrų sričių profesionalus buriančios iniciatyvos: tarptautinis muzikos festivalis „Sugrįžimai“, kūrėjų dirbtuvės „Migruojantys paukščiai“, organizuoti užsienio lietuvių rašytojų, dalyvavusių Vilniaus knygų mugėje, režisierių, dalyvavusių festivalyje „Kino pavasaris“, susitikimai-diskusijos; 3) remtos Lietuvos diplomatinių atstovybių iniciatyvos, skirtos toje šalyje gyvenantiems ir dirbantiems lietuviams profesionalams suburti.

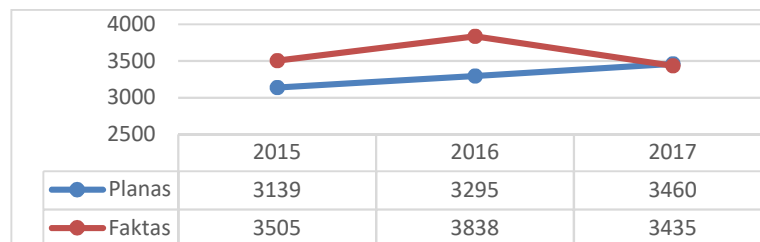
Kasmetinės užsienio lietuvių nuomonės apklausos rezultatai¹⁷ rodo, kad 87 proc. užsienyje gyvenančių lietuvių mano, kad gyvenant užsienyje yra sudarytos sąlygos išlaikyti lietuviybę, 64 proc. sutinka, kad negyvendami Lietuvoje jie gali dalyvauti įvairių sričių Lietuvos gyvenime, 48 proc. apklausoje dalyvavusių užsienio lietuvių nurodė, kad komunikacijos priemonės ir viešosios paslaugos atitinka jų poreikius.

Konsulinių funkcijų vykdymas. 2017 m. veikė 50 konsulinių įstaigų 39 užsienio valstybėse, konsuliniai veiksmai buvo vykdomi 88 užsienio valstybėse. Buvo stengiamasi didinti konsulinių paslaugų prieinamumą tose užsienio valstybėse (ar jų vietovėse), kuriose Lietuvos diplomatinė atstovybių nėra. 2017 m. surengtos 38 išvažiuojamosios konsulinės misijos, kurių metu atlikta beveik 3 500 konsulinių veiksmų

Lietuva yra viena iš daugiausiai Šengeno vizų išduodančių valstybių (2016 m. išdavusi daugiau nei 400 tūkst., 2017 m. išdavusi 436 tūkst. vizų). Daugiausia jų išduodama Lietuvos ambasadoje Baltarusijoje (2017 m. – 203 tūkst.). Siekiant kokybiškai aptarnauti užsienio piliečius, užtikrintas sklandus Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 810/2009, nustatančio Bendrijos vizų kodeksą, taikymas.

2017 m. iki 233 tūkst. asmenų padaugėjo ministerijos interaktyvios konsulinės informacijos svetainės keliau.k.urm.lt lankytojų. Augimą galėjo lemti ir 2017 m. sukurta ir pristatyta visuomenei mobili aplikacija „Keliauk saugiai“, skirta keliaujantiems Lietuvos piliečiams. Teikiant konsulinę pagalbą užsienio valstybėse nukentėjusiems Lietuvos piliečiams, 2017 m. konsultacinė pagalba suteikta beveik 5 tūkst. piliečių. 2017 m. plėtėsi ir konsulinių paslaugų spektras. Nuo 2015 m. Lietuvos diplomatinės atstovybės išduoda ir asmens tapatybės korteles, nuo 2016 m. – laikinuosius pasus, o 2017 m. tiesiogiai iš gyventojų registro duomenų bazės pradėjo išduoti išrašus apie civilinės būklės aktus. 2017 m. šešios Lietuvos atstovybės prisijungė prie elektroninės eilių valdymo sistemos, iš viso prie šios sistemos jau yra prisijungusios 13 atstovybių.

171 pav. Išvažiuojamųjų konsulinių misijų metu atliktų konsulinių veiksmų skaičius (vnt.)



Duomenų šaltinis: Užsienio reikalų ministerija

Viešoji diplomatija ir komunikacija. Lietuvos gyventojų paklausus, ar jie turi pakankamai informacijos apie užsienio politiką bendrai, teigiamai atsakė 75,2 proc. respondentų. 88 proc. gyventojų sužino apie Lietuvos užsienio politiką iš televizijos, 44 proc. – iš internetinės žiniasklaidos (jaunimui internetinė žiniasklaida yra pirmoje vietoje – 78 proc.). Palyginti su 2016 m., pagerėjo visų Užsienio reikalų ministerijos veiklos sričių vertinimas. Tai iš dalies paaiškinama kryptinga komunikacija užsienio politikos klausimais, įskaitant tikslinėms auditorijoms skirtas viešinimo kampanijas, sustiprinta komunikacija skaitmeniniuose tinkluose. 2017 m. organizuoti 29 užsienio žurnalistų vizitai į Lietuvą, Lietuvos diplomatinėse atstovybėse surengta 11 teigiamą Lietuvos įvaizdį formuojančių, Lietuvą pristatančių kultūrinės ir viešosios diplomatijos projektų ir iniciatyvų.

Veiklos organizavimo pokyčiai. Siekiant užtikrinti ministerijos veiklos efektyvumą personalo valdymo srityje, iki 2017 m. pabaigos baigta optimizuoti ministerijos struktūra, sumažintas vadovaujančias pareigas einančių darbuotojų skaičius, neatsisakant jokių ministerijai pavestų funkcijų. Optimizuojant finansines funkcijas Lietuvos diplomatinėse atstovybėse, priimti teisės aktai, leidžiantys ūkines (finansines) operacijas registruoti centralizuotai, pasirengta pereiti į Finansų ministerijos siūlomą naudoti biudžetinių organizacijų finansams ir apskaitai tvarkyti FVAIS sistemą.

¹⁷ Šios ir ankstesnių metų apklausų rezultatai skelbiami <http://www.urm.lt/default/lt/globali-lietuva/globalios-lietuvos-programa/tyrimai>.

2.13. Vidaus reikalų ministerija

Viešasis saugumas. Pagrindiniai išorės veiksniai, kurie turėjo ir ateityje turės įtakos viešojo saugumo plėtrai, yra nuolatinis informacinių ir kitų technologijų (pvz., dronų, spausdintuvų) tobulėjimas ir plėtra, globalizacijos procesai ir dėl jų didėjantys pasaulinės prekybos mastai bei gyventojų mobilumas, demografiniai pokyčiai, klimato kaita, įtempta geopolitinė padėtis, hibridinio karo grėsmės, branduolinių incidentų grėsmė dėl statomos prie Lietuvos valstybės sienos Astravo AE.

2017 m. visoms vidaus reikalų statutinėms įstaigoms papildomai skirta 31 mln. eurų. Tai leido padidinti pareigūnų darbo užmokestį, pagerėjo ir pareigūnų aprūpinimas reikiama ginkluote ir specialiomis priemonėmis (įranga), tarnybine uniforma, informacinių technologijų ir ryšių bei transporto priemonėmis.

Migracija. Nestabilumas ir ginkluoti konfliktai migrantų kilmės šalyse, geopolitinės ir ekonominės būklės pokyčiai – pagrindiniai veiksniai, turintys įtakos neteisėtai migracijai ES ir Lietuvoje.

Lietuvą migracijos krizė palietė netiesiogiai, t.y. ne per migracijos srautų į Lietuvą padidėjimą. Taikytos solidarumo priemonės su migracijos krizės paveiktomis ES valstybėmis narėmis ir trečiosiomis šalimis: vykdyti įsipareigojimai dėl asmenų, kuriems reikia tarptautinės apsaugos, perkėlimo, taip pat įsitraukta į bendras ES iniciatyvas, kurių paskirtis – stiprinti ES išorės sienų kontrolę, kovoti su neteisėta migracija ir užtikrinti ES grąžinimo politikos efektyvumą.

Lietuva susiduria su ilgalaikėmis ekonominėmis ir demografinėmis problemomis: gyventojai sensta, mažėja darbingo amžiaus žmonių, ekonomika tampa vis labiau priklausoma nuo aukštos kvalifikacijos darbo vietų. Susiformavę poreikiai skatino užtikrinti palankesnes imigracijos procedūras užsieniečiams, prisidedantiems prie socialinės ir ekonominės valstybės gerovės kūrimo ir šalies konkurencingumo didinimo, kartu ribojant galimybes įsivežti pigią darbo jėgą iš trečiųjų šalių.

2017 m. daugėjo Lietuvoje gyvenančių užsieniečių. Įsigaliojus beviziam režimui Ukrainos ir Gruzijos piliečiams, atvyksta vis daugiau šių šalių piliečių.

Labai daugėjo užsieniečių, atvykstančių darbo pagrindu, prašymų išduoti leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, taip pat prašymų išduoti daugkartinę vizą, pateikiamų Lietuvos Respublikoje, tai veikė institucijų darbo krūvį ir kokybę, ilgino dokumentų nagrinėjimo ir sprendimų priėmimo terminus.

Didėjant bendram užsieniečių, atvykstančių gyventi į Lietuvą, srautui, kartu daugėjant piktnaudžiavimo teise gyventi Lietuvoje atvejų, tapo būtina stiprinti veiklą ir priemones, kuriomis siekiama nustatyti užsieniečių buvimo ir gyvenimo Lietuvoje piktnaudžiavimo atvejus, efektyvinti nelegalaus darbo kontrolę.

Viešasis valdymas, e. valdžia. Viešojo valdymo plėtrą skatino nuolat didėjantys visuomenės reikalavimai viešojo valdymo kokybei.

Viena iš didžiausių grėsmių, galinčių trukdyti siekti numatytų tikslų, yra tai, kad politinė valia nepagrįsta žmogiškaisiais ištekliais arba jie išskaidyti tarp skirtingų institucijų. Viena iš pagrindinių EBPO rekomendacijų – sukurti stiprią, veiksmingą, su atitinkamais įgaliojimais ir atsakomybėmis elektroninės valdžios politikos formavimo ir koordinavimo struktūrą.

Regioninė politika. 2017 m. stiprėjo paskatos investuoti į procesų automatizavimą ir skaitmeninimą (sprendžiant iš materialinių investicijų struktūros pagal ekonominės veiklos rūšis). Investicijas lėmė didėjančios privataus sektoriaus investicijos, finansuojamos ne ES paramos lėšomis. O 2014–2020 metų ES finansinės perspektyvos lėšų 2017 m. gauta mažiau, nei planuota. Aktyvėjantis statybos sektorius didina Lietuvos ekonomikos augimą, tačiau kartu ir regioninius netolygumus (nes didesnė dalis tokių projektų – sostinėje).

Darbo rinkos būklė gerokai skiriasi pagal regionus: nedarbo lygis didžiausiose – Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos – apskrityse panašus kaip praėjusio dešimtmečio ekonomikos pakilimo metu ir sudaro 5,8 proc., tačiau mažesnėse apskrityse jis vis dar dvigubai didesnis ir siekia 11,1 procento. Nevienodas ir skirtingo išsilavinimo asmenų nedarbo lygis: aukštąjį išsilavinimą įgijusių asmenų nedarbo lygis panašus kaip ekonomikos pakilimo metais ir sudaro 2,9 proc., tačiau kitų asmenų siekia 11,5 proc.. Taigi, daugiausia aukštos kvalifikacijos darbuotojų trūksta didžiosiose apskrityse, tai toliau didina spaudimą vidinės migracijos srautams.

Esminis regionų ekonominis iššūkis – perėjimas iš pigios darbo jėgos regionų į didelę pridėtinę vertę kuriančius regionus. Taigi verslas, užuot siekęs pelno minimaliomis sąnaudomis, turėtų persitvarkyti į socialiai atsakingą verslą, reikėtų nustatyti aiškius regiono ekonominius prioritetus (specializaciją).

Didžiausią grėsmę regioninės plėtros procesams kelia tai, kad visose šalies apskrityse nepalanki amžiaus struktūra: 2017 m. demografinės senatvės koeficientas (100 = vaikų iki 15 m. ir vyresnių nei 65 m. asmenų yra po lygiai) buvo ypač aukštas Utenos (196), Alytaus (175) ir Panevėžio (163) apskrityse, mažiausias Vilniaus apskrityje (106). Dėl susidariusios disproporcijos tarp vaikų ir vyresnio amžiaus asmenų, gyventojų skaičiaus mažėjimas užprogramuotas daugeliui metų į priekį. Šiuos procesus gali pakeisti tik kardinaliai pakitę migracijos srautai.

Pastaraisiais metais darbingo amžiaus (15–64 m.) gyventojų Lietuvoje mažėja 1,1–1,8 proc. kasmet. Jų ir toliau sparčiai mažės. Pastarųjų trejų metų tendencija rodo, kad 9 iš 10 apskričių neigiama neto tarptautinė migracija svyruoja apie 1 proc. gyventojų (-0,8 proc. -1,1 proc.), tik Vilniaus apskrityje padėtis kiek geresnė (0,5 proc.). Gyventojų aktyvumo lygis – dirbančių ir ieškančių darbo gyventojų dalis darbingo amžiaus gyventojų grupėje – didėja, tačiau neatsveria mažėjančio gyventojų skaičiaus poveikio.

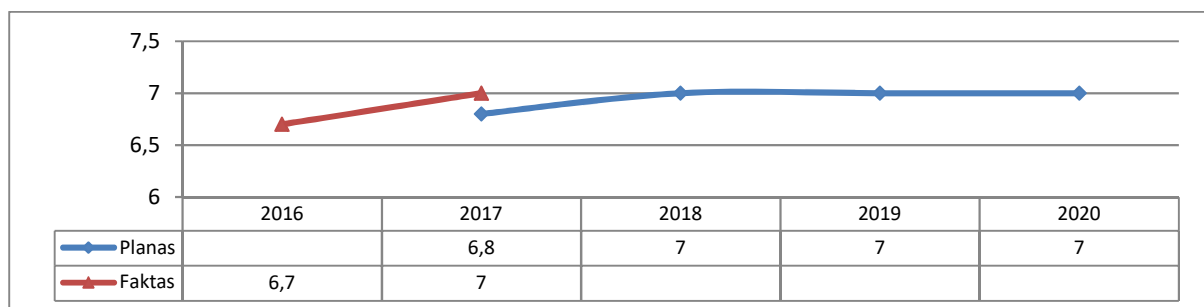
Regioninės politikos priemonėms ir mechanizmams (regioninei projektų atrankai, teritorinio bendradarbiavimo programoms, tvarios miestų plėtros veiksams) yra skiriama reikšminga ES fondų lėšų dalis: regionų plėtros tarybų vykdomai regionų projektų atrankai 2007–2013 m. skirta 10,5 proc., 2014–2020 m. – 16,2 proc. ES fondų lėšų. Tačiau šių priemonių įgyvendinimo patirtis rodo, kad iš esmės nesprendžiama, kaip ne tik perduoti turimų finansinių išteklių skirstymo funkciją į regiono ar vietos lygmenį, bet ir įgalinti tą lygmenį generuoti pajamas investicijoms, palengvinti priėjimą prie kreditavimo išteklių, telkti vietos ir užsienio investicijas, sukuriant palankią investicinę aplinką.

1 strateginis tikslas – įgyvendinti viešojo saugumo politiką ir siekti, kad šalies gyventojai jaustųsi saugesni.

Viešojo saugumo suvokimas. Viešojo saugumo suvokimo indeksas pradėtas matuoti nuo 2016 metų. Kriterijus apima tris dedamąsias: gyventojų saugumo jausmo suvokimą, rizikos tapti nusikaltimo auka ir kriminogeninės būklės vertinimą. Pasiiekta kriterijaus 2017 m. reikšmė viršijo planuotą.

Prie to galėjo prisidėti policijoje įdiegtas naujas viešosios ir kriminalinės policijos veiklos modelis, kuris leido padidinti gatvėje dirbančių policijos pareigūnų bei ekipažų skaičių ir policijai greičiau reaguoti į iškviatumus.

172 pav. Viešojo saugumo suvokimo indeksas (balais)



Duomenų šaltinis: Vidaus reikalų ministerijos užsakytu UAB „Baltijos tyrimai“ atliktos apklausos duomenys

Viešosios tvarkos užtikrinimas ir kriminalinių procesų kontrolė. 2017 m. Lietuvoje užregistruotos 63 846 nusikalstamos veikos, tai 8 proc. daugiau negu 2016 metais. Ši užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus didėjimą lėmė vairavimo apsvaigus nuo alkoholio, kai vairuotojo kraujyje nustatoma daugiau nei 1,5 promilės, kriminalizavimas ir 24 proc. padaugėję fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo atvejai, dažniausiai susiję su smurtu artimoje aplinkoje.

2017 m. birželį policijos įstaigose baigtas diegti naujas viešosios ir kriminalinės policijos veiklos modelis. Pagrindiniai pertvarkos rezultatai – sumažėjo padalinių vadovų, paspartėjo policijos reagavimas į A ir B tipo įvykius, vidutiniškai daugiau kaip 50 proc. padaugėjo vienu metu reaguojančių į įvykius

pajėgų, pranešimų nagrinėjimo laikas sutrumpėjo 13,7 proc., arba 2,4 dienos. Vidaus reikalų ministerija įvertino šią pertvarką, nustatytę galimas rizikas ir pavedė Policijos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos imtis konkrečių veiksmų rizikoms šalinti, o tolesnius žingsnius derinti su Vidaus reikalų ministerija ir socialiniais partneriais.

Bendri policijos nusikalstamų veikų ištyrimo rodikliai nepakito: 2014–2017 m. policijos įstaigose ištirta 55–56 proc.¹⁸ visų užregistruotų nusikalstamų veikų, o 80 proc. ištirtų nusikalstamų veikų perduota į teismą. Vidutinė ikiteisminio tyrimo trukmė mažėja.

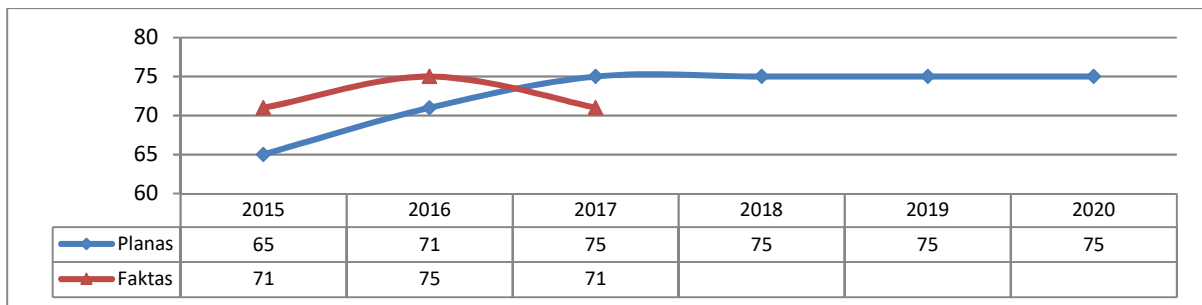
Atnaujinamas policijos transporto priemonių parkas: jau įsigyta ir dar numatoma įsigyti skirtingų tipų automobilių, skirtų kasdieniam policijos darbui, pritaikytų reaguoti į įvykius, nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus padariusiems asmenims pristatyti į policijos įstaigą. Policijos automobiliuose sumontuota įranga leidžia viską įforminti įvykio vietoje.

Siekiant stiprinti policijos pajėgumus atskleisti ir tirti nusikalstamas veikas elektroninėje erdvėje, pagal Nacionalinę vidaus saugumo fondo 2014–2020 metų programą parengti ir įgyvendinami 4 projektai, kurių vertė – beveik 4 mln. eurų. Įgyvendinant šiuos projektus, diegiamos naujos technologijos, įsigijama reikiamos techninės ir programinės įrangos. Įsigyta ir įrangos, skirtos kibernetinėms paskirstyto atkirtimo nuo paslaugos ar paslaugos trikdymo atakoms (angl. *Distributed Denial of Service attack, DDoS*) kompiuterių tinkluose stebėti, fiksuoti ir analizuoti šalies mastu ir realiuoju laiku.

Vis dar opi problema – smurtas artimoje aplinkoje: policijos duomenimis, 2017 m. policijoje užregistruota 47,9 tūkst. pranešimų apie smurtą artimoje aplinkoje, tai tik 5 proc. mažiau nei 2016 m. ir 25 proc. daugiau nei 2015 metais. Tokių pranešimų daugėja dėl padidėjusio visuomenės informuotumo ir mažėjančio pakantumo smurtui artimoje aplinkoje.

Pasitikėjimas policija. Pasitikėjimas Lietuvos policija, palyginti su 2016 metais, sumažėjo 4 proc. punktais ir grįžo į 2015 m. lygį. Tarp visų valstybės institucijų pasitikėjimas policija yra vienas didžiausių, labiau gyventojai pasitiki tik Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnyba. Per pastarąjį dešimtmetį pasitikėjimas policija išaugo beveik dvigubai ir mažai tikėtina, kad dar gali reikšmingai paaugti. 2016 m. buvo išimtis, kai pasitikėjimą policija galėjo paveikti viešojoje erdvėje išaugęs teigiamos informacijos apie policijoje vykdomą pertvarką kiekis.

173 pav. Visuomenės pasitikėjimas policija (ne mažiau kaip, proc.)



Duomenų šaltinis: Vidaus reikalų ministerijos užsakymu UAB „Baltijos tyrimai“ atliktos apklausos duomenys

Kova su prekyba žmonėmis. Imtasi veiksmų prekybos žmonėmis prevencijai ir kontrolei stiprinti. Visoje Lietuvoje, ypač intensyviai – 13 savivaldybių, kuriose nustatoma daugiausiai prekybos žmonėmis aukų, buvo vykdoma informacinė kampanija lietuvių, rusų ir anglų kalbomis, kurios metu informacija apie prekybą žmonėmis ir teikiamą pagalbą pasiekė daugiau kaip 1 mln. Lietuvos gyventojų ir svečių. Parengtas ir savivaldybėms pateiktas savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo aprašo pavyzdys, kuris jau taikomas keliose savivaldybėse. Aktyviai bendradarbiaujama su Katalikų Bažnyčia, patvirtinta statistinių duomenų ir kitos informacijos apie prekybos žmonėmis situaciją, kovos su ja priemonės bei veiksmus rinkimo ir skelbimo tvarka.

Finansinių nusikaltimų tyrimas. 2017 m. Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba atskleidė plataus masto tarptautines, gerai organizuotas PVM sukčiavimo schemas, kai siekta išvengti PVM, rinkoje realizuojant didelę paklausą turinčias prekes. Atliekant sunkių nusikalstamų veikų tyrimą vis dažniau

¹⁸ Pagal seną nusikalstamumo pagrindinių statistinių rodiklių apskaičiavimo tvarką.

susiduriama su gerai organizuotais, tarptautiniu mastu nusikalstamas veiklas vykdančiais asmenimis. Nusikaltėliai vis išradingiau naudojami sparčiaisiais ryšiais, dideliu judrumu ir skubiais finansiniais sandoriais.

Iš viso ištirta 48 proc. visų užregistruotų nusikalstamų veikų (šalies vidurkis – 47,6 proc.). 2017 m. tarnybos tyrėjai nustatė daugiau kaip 33,9 mln. eurų nuslėptų mokesčių. Atlikus ūkinės finansinės veiklos tyrimus, per 2017 m. nustatyta 34,4 mln. eurų į valstybės biudžetą nesumokėtų mokesčių. 2017 m. buvo būdingos šios tendencijos: PVM, pelno ar kitų mokesčių vengimas, ūkio subjektams į buhalterinę apskaitą įtraukiant realiai neįvykusius (tariamus) sandorius ar sandorius pagal tikrovės neatitinkančius apskaitos dokumentus su užsienyje registruotais ūkio subjektais, Lietuvoje įsteigtomis fiktyviomis įmonėmis ar kitais asmenimis; tarptautiniu mastu vykdomos nusikalstamos veikos, susijusios su akcizais apmokestinamomis prekėmis (tepalinė alyva, dyzelinas); sandorių bei visų gautų pajamų neįtraukimas į apskaitą (slepiant tikrąjį veiklos mastą bei apyvartą), vykdant prekybą plataus vartojimo prekėmis; „karuselinis“ PVM sukčiavimas, naudojant vadinamuosius dingusius prekeivius; pelno mokesčio vengimas ir piniginių lėšų išgryninimas, pervedant pinigines lėšas į užsienio ar lengvatinės prekybos (angl. *offshore*) įmonių sąskaitas užsienio bankuose už neįvykusius (tariamus) sandorius.

2017 m. parengtas ir Seimo priimtas naujos redakcijos Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas ir su juo susiję įstatymai, sudarantys sąlygas veiksmingiau taikyti pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos priemones ir sukuriantys nepalankią erdvę pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikoms.

Kelių eismo saugumas. Eismo saugumo rodikliai, policijos duomenimis, pernai buvo tokie kaip 2016 m.: Lietuvos keliuose užfiksuota beveik tiek pat eismo įvykių, juose sužeista 2 asmenimis daugiau, o žuvusiųjų eismo įvykiuose tiek pat – 192.

Parengtas Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo pakeitimo įstatymo projektas ir susijusių įstatymų projektai, kurių tikslas – pailginti iki 3 metų pradedantiesiems vairuotojams išduodamo pažymėjimo galiojimo laiką; nustatyti, kad vairuotojas, būdamas pradedančiuoju vairuotoju pažeidęs atitinkamus Kelių eismo taisyklių reikalavimus, turi baigti papildomo vairuotojų mokymo kursą; numatyti administracinę atsakomybę už transporto priemonių, kurių leidimas dalyvauti viešajame eisme sustabdytas, vairavimą ir kita. Ministro įsakymu atsisakyta praktinio vairavimo egzamino aikštelėje. Nuo šiol egzaminas vyksta realiomis eismo sąlygomis. Taip siekiama gerinti vairuotojų parengimą ir didinti eismo saugumą.

Priešgaisrinė ir civilinė sauga ir reagavimas į pagalbos prašymus. 2017 m. Lietuvoje kilo 6,4 proc. mažiau negu 2016 m. gaisrų. Gaisruose žuvusiųjų padaugėjo nuo 101 iki 103, tačiau šis skaičius 18 proc. mažesnis nei 2015 metais.

Siekiant išvengti skaudžių nelaimių, priešgaisrinės apsaugos ir gebėjimo tarnybos 2017 m. spalį–lapkritį organizavo akciją „Kūrenkime saugiai“. Akcijos metu valstybinės priešgaisrinės priežiūros specialistai ir ugniagesiai gelbėtojai aplankė beveik 20 tūkst. gyvenamųjų būstų.

Optimizuojant Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos pavaldžių įstaigų valdymą, pakeistos apskričių priešgaisrinių gelbėjimo valdybų, Specialiosios priešgaisrinės gelbėjimo valdybos, Ugniagesių gelbėtojų mokyklos, Gaisrinių tyrimų centro ir Visagino priešgaisrinės gelbėjimo valdybos struktūros. Panaikintos 76 vadovų pareigybės.

2017 m. Bendrajame pagalbos centre (toliau – BPC) viršyti visi Priešgaisrinės saugos užtikrinimo standarte nustatyti atsiliepimo į pagalbos skambučius kokybės rodikliai, išskyrus vieną – reikalaujantį atsiliepti į skambutį per 15 sekundžių. Palyginti su 2016 m., buvo mažiau „prarastų“ skambučių, kurių trukmė ilgesnė nei 5 sekundės ir į kuriuos nespėta atsiliepti (2017 m. – 2,2 proc., 2016 m. – 4 proc.). Apie 15 proc. sumažėjo netikslinių, trukdančių skambučių dėl to, kad aktyviai vykdyta visuomenės informavimo veikla. Pagerintas BPC darbuotojų pasirengimas kokybiškai ir operatyviai priimti skubios pagalbos prašymus ir pateikti atitinkamoms pagalbos tarnyboms. Pirmą kartą per paskutinius 4 metus pavyko pasiekti teigiamą BPC darbuotojų kaitos balansą: priimti 46 nauji darbuotojai, o BPC paliko 28 darbuotojai.

Iš dalies pasiekti operatyviojo priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų valdymo kokybės rodikliai: 2017 m. pajėgų aliarmavimo laikas, ne ilgiau kaip per 1 minutę, sudarė 82 proc. visų atvejų (2016 m. – 70 proc.). Pagrindinė priežastis, dėl kurios nepasiekiami aukštesni rodikliai, – prašydami pagalbos

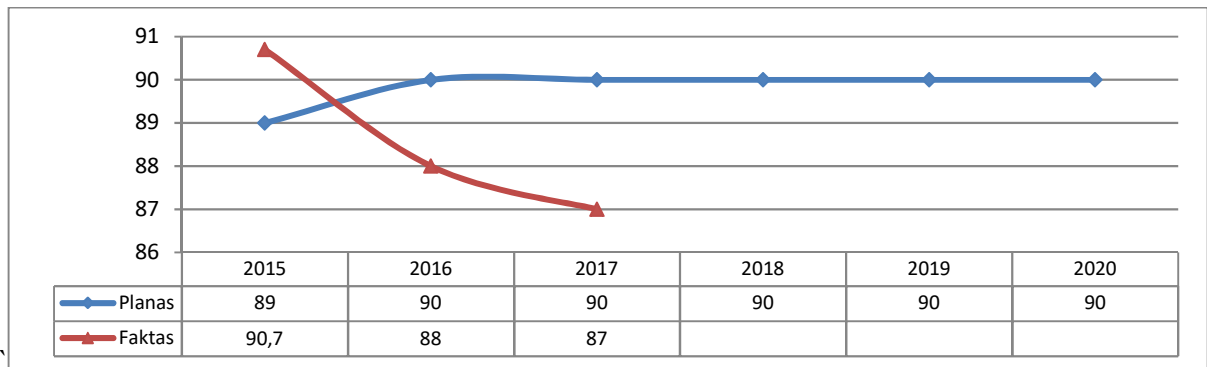
skambinantys asmenys paprastai būna susijaudinę ir negali tiksliai pateikti informacijos (nurodyti įvykio vietas).

Nuo 2017 m. pradžios pradėjus taikyti naujus skambinančiojo skubios pagalbos telefono numeriu 112 vietas nustatymo metodus, BPC ėmė gauti gerokai tikslesnius duomenis. Pagal pažangių vietas nustatymo metodų taikymą Lietuva aplenkė daugelį užsienio šalių ir buvo viena iš 9 pasaulio šalių, kuriose taikomi metodai, leidžiantys nustatyti vietą iki 20 metrų tikslumu.

Valstybės rezerve sukauptų visų reikiamų atsargų dalis, kurią sudaro civilinės saugos priemonės, padidėjo nuo 30 proc. 2016 m. iki 40 proc. 2017 m.. 2017 m. parengta ir pradėta įgyvendinti pirmoji nuotolinio civilinės saugos mokymo programa. 2018 m. planuojama surengti 10 nuotolinio mokymo kursų.

Pasitikėjimas Valstybine priešgaisrine gelbėjimo tarnyba pats didžiausias tarp visų valstybės institucijų. Lyginant pastarojo dešimtmečio tendencijas matyti, kad jau pasiekta maksimali reikšmė, o nežymi nuomonių kaita neviršija statistinės paklaidos. Rodiklio reikšmės sumažėjimui įtakos turėjo 2017 m. visuomenei pateikta informacija apie abejotinus departamento viešuosius pirkimus, dalies departamento vadovybės nušalinimą, straipsniai žiniasklaidoje apie nusikalstamą kai kurių tarnybos pareigūnų veiklą.

174 pav. Pasitikėjimas Valstybine priešgaisrine gelbėjimo tarnyba (ne mažiau kaip, proc.)



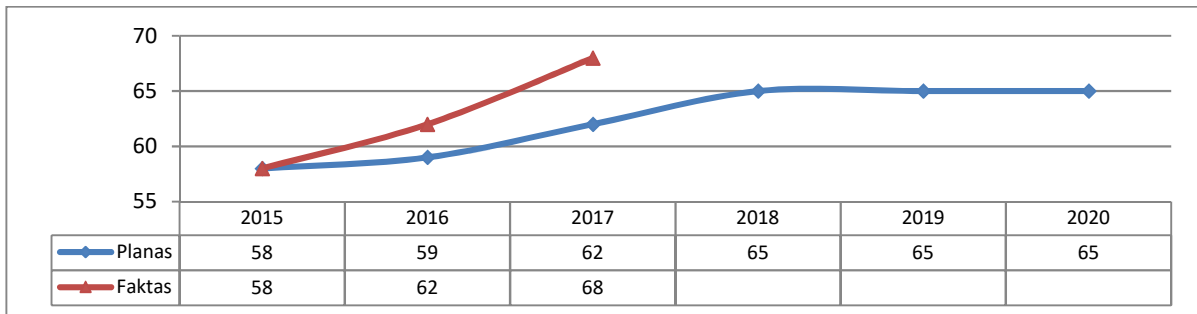
Duomenų šaltinis: Vidaus reikalų ministerijos užsakymu UAB „Baltijos tyrimai“ atliktos apklausos duomenys

Valstybės sienos apsauga. 2017 m. toliau buvo atliekama tarnybos darbo organizavimo ir struktūrinė pertvarka. Skaičiuojama, kad nuo 2016 m. gegužės 1 d. atliekamos Valstybės sienos apsaugos tarnybos pertvarkos padės kasmet sutaupyti po 2 mln. eurų. Šios lėšos skiriamos pasieniečių motyvacijai kelti, atlyginimams didinti, kvalifikacijai tobulinti.

2017 m. parengtas ir Seimo priimtas naujos redakcijos Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas ir jo lydimieji įstatymai, kuriais: patikslintos Valstybės sienos apsaugos tarnybos funkcijos ir įgaliojimai; sudarytos sąlygos optimizuoti tarnybos organizacinę struktūrą; tarnybos pareigūnams suteikti papildomi įgaliojimai atlikti teisės saugos funkcijas pasienio ruože, nekviečiant policijos pareigūnų.

Apie policijos ar Valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos veiklą gyventojai žino nemažai, tačiau kur kas mažiau susipažinę su Valstybės sienos apsaugos tarnybos veikla, todėl neturinčių nuomonių apie jos veiklą dalis kasmet kinta – nuo 20 iki 30 procentų. 2017 m. labai sumažėjo respondentų, neturinčių nuomonių, atitinkamai net 6 proc. punktais išaugo gyventojų pasitikėjimas šia tarnyba. Šiam augimui turėjo įtakos daugiau teigiamos informacijos apie Valstybės sienos tarnybos veiklą viešojoje erdvėje.

175 pav. Visuomenės pasitikėjimas Valstybės sienos apsaugos tarnyba (ne mažiau kaip, proc.)

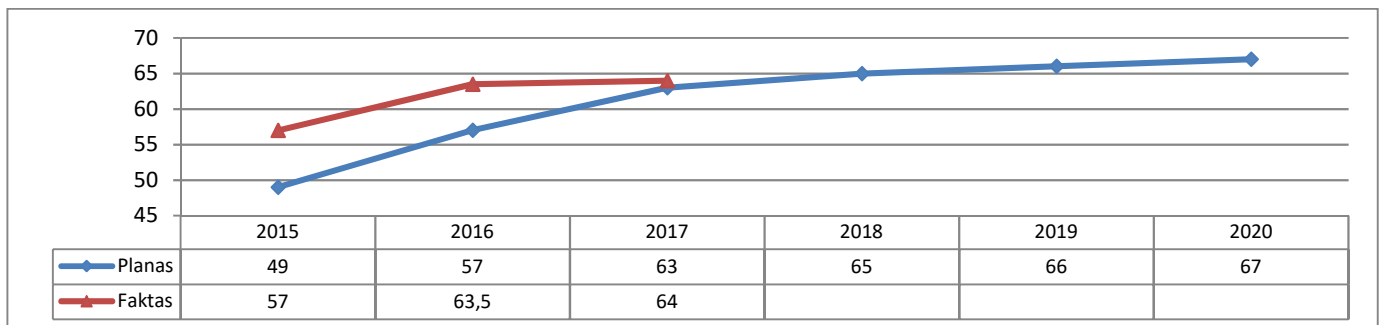


Duomenų šaltinis: Vidaus reikalų ministerijos užsakymu UAB „Baltijos tyrimai“ atliktos apklausos duomenys

2017 m. daugiau kaip 3,5 mln. eurų padidintos valstybės biudžeto investicijos į sienų apsaugos stiprinimą. Didesnis finansavimas kartu su panaudotomis ES Vidaus saugumo fondo lėšomis leido padaryti didžiulį proveržį stiprinant valstybės sienos apsaugą: ES išorės sienos (Lietuvos dalies) dalis, saugoma moderniomis sienos stebėjimo technologijomis, padidėjo nuo 33 proc. 2016 m. iki 49,3 proc. 2017 m. Techninės sienos apsaugos priemonės padėjo sumažinti valstybės sienos pažeidimų atvejų – nuo 127 atvejų 2016 m. iki 97 atvejų 2017 m.

Tarnyba 2017 m. atskleidė didesnę dalį įvykdytų valstybės sienos kirtimo tvarkos pažeidimų. Rodikliai tolygiai didėjo visų pirma dėl to, kad vis daugiau pažeidžiamiausių ES išorės sienos ruožų saugoma naudojant modernias sienos stebėjimo technologijas.

176 pav. Lietuvos Respublikos valstybės sienos kirtimo tvarkos pažeidimų, kai nustatytas pažeidimą padaręs asmuo, dalis (ne mažiau kaip, proc.)



Duomenų šaltinis: Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos informacinės sistemos „Siena“ duomenys

Saugomo asmens statusą turinčių asmenų apsauga. Vadovybės apsaugos departamento veiklos metu buvo nuolat vertinama grėsmė saugomiems asmenims, jos pobūdis bei mastas. 2017 m. grėsmių vertinimai buvo pakankamai tikslūs, todėl atliekant apsaugą nebuvo susidurta su netikėtomis grėsmėmis, kurios galėjo turėti esminės įtakos saugomų asmenų saugumo užtikrinimui. Nustatyto vertinimo kriterijaus „užtikrintas saugomų asmenų saugumas“ reikšmė pažymėta žyma „riboto naudojimo“, 2017 m. planuota reikšmė pasiekta.

Sistemiškai vykdyta veiklos strateginė analizė. Atliktų grėsmės vertinimų pagrindu buvo teikiami siūlymai nustatyti atitinkamą grėsmės saugomam asmeniui lygį, numatytos taikytinos kiekvienam Lietuvos Respublikos oficialiam svečiui apsaugos priemonės. Departamentas ataskaitiniais metais daug dėmesio skyrė fizinei saugomų objektų apsaugai. Departamento specialistai periodiškai vertino saugomiems objektams galinčias kilti grėsmes, vykdė saugomų objektų pažeidžiamumo vertinimus, planavo apsaugos priemones, jų taikymo mastą ir kita.

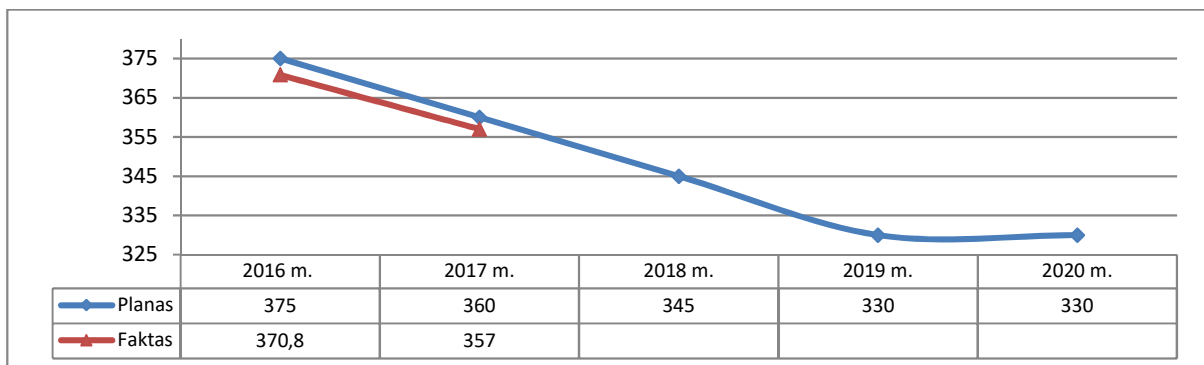
Atlikti grėsmės saugomiems asmenims, vykstantiems į kitas valstybes, ir Lietuvos Respublikos oficialiems svečiams vertinimai, atliktas saugomų objektų (Seimo, Vyriausybės, Prezidento rūmų) pažeidžiamumo vertinimas, vykdyta prevencinė kriminalinės žvalgybos strategija, parengta destruktivaus elgesio rizikos nustatymo, vertinimo ir valdymo koncepcija.

Valstybės informacinių išteklių sauga ir elektroninės valdžios politika. Nuo 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojus Administracinių nusižengimų kodeksui Administracinių teisės pažeidimų registras pritaikytas naujiems jo reikalavimams – nuo 2017 m. sausio 1 d. institucijos gali tvarkyti administracinių nusižengimų duomenis Administracinių nusižengimų registre. Užtikrintas apsiikeitimas administracinių nusižengimų ir su jais susijusiais duomenimis su kitų valstybės institucijų informacinėmis sistemomis.

2017 m. reglamentuota Lietuvos viešojo saugumo ir pagalbos tarnybų skaitmeninio mobiliojo radijo ryšio tinklo veikla, jam suteiktas nacionalinis statusas. Tinklo paslaugų teikimas užtikrinamas ir pagalbos tarnyboms (greitosios medicinos pagalbos stotims ar skyriams), Lietuvos bankui, savanoriškosioms ugniagesių organizacijoms ir kitoms įstaigoms.

2017 m. atnaujintas visų informacinių išteklių, kurių tvarkytojas yra Informatikos ir ryšių departamentas, saugos reglamentavimas, parengta ir nustatyta bendra saugos politika, apimanti elektroninės informacijos saugos ir kibernetinio saugumo reikalavimus. Atlikta stebimų valstybės informacinių išteklių elektroninės informacijos saugos reikalavimų įgyvendinimo analizė. Pirmos kategorijos informacinės infrastruktūros objektų incidentai suvaldyti tinkamai, neviršijant suplanuoto laiko ir bendruosiuose informacinių sistemų elektroninės informacijos saugos techniniuose reikalavimuose numatytų reikšmių.

177 pav. Vidutinis pirmos kategorijos informacinių sistemų incidentų suvaldymo laikas (min.)



Duomenų šaltinis: Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos informacinės sistemos duomenys

Pareigūnų sveikatos priežiūra. Statutinė valstybės tarnyba pasižymi profesine rizika, pasireiškiančia psichologine įtampa, kasdieniu stresu, didesniu fiziniu krūviu, darbu naktimis (pamainomis), kenksmingomis ir pavojingomis sąlygomis. Pasiukojimo visuomenei reikalaujantis darbo pobūdis, kasdinių kontaktų su teisės pažeidėjais keliama psichologinė įtampa, stresas – dažnesni nei įprastai. Be to, asmenys, baigę vidaus tarnybą ir išėję į pensiją, jaučia socialinę atskirtį ir yra labiau socialiai pažeidžiami. Profesinė ir papildoma teisėsaugos ir teisingumo institucijų pareigūnų sveikatos priežiūra atliekama Vidaus reikalų ministerijos įsteigtose asmens sveikatos priežiūros įstaigose.

Centralizuotas visų vidaus reikalų statutinėse įstaigose tarnaujančių pareigūnų privalomų periodinių profilaktinių sveikatos patikrinimų atlikimas, užtikrinta gera šių patikrinimų kokybė. Pakeista esamų pareigūnų bei buvusių pareigūnų reabilitacinio gydymo poreikio nustatymo ir siuntimų į reabilitacijos įstaigas tvarka, ypač daug dėmesio skirta pareigūnų psichologinei reabilitacijai.

Migracija. 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojo Įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimai, kuriais nustatytos palankesnės sąlygos ir supaprastintos procedūros užsieniečiams, kurie investuoja Lietuvoje ir kuria naujas darbo vietas, atvyksta dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalingą darbą ar yra trūkstančių Lietuvos darbo rinkoje profesijų specialistai, taip pat palankesnės sąlygos įsidarbinti užsieniečiams, kurie studijuoja ir įgyja profesinę kvalifikaciją Lietuvoje. 2017 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojusiomis Įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pataisomis nustatytos palankesnės imigracijos taisyklės trečiųjų šalių piliečiams, kurie perkeltami laikinai dirbti iš trečiosiose šalyse įsteigtų įmonių į šių įmonių atstovybes ar filialus Lietuvoje. Supaprastintos ir paspartintos migracijos procedūros užsieniečiams, atvykstantiems dirbti į Patvirtintų įmonių sąrašė esančias įmones (taikomi mažesni reikalavimai, sutrumpinti prašymų nagrinėjimo terminai).

Iš viso Migracijos departamentas 2017 m. priėmė 33,8 tūkst. sprendimų Lietuvos Respublikos pilietybės, užsieniečių teisinės padėties, prieglobsčio procedūros klausimais. 2017 m. birželio 11 d.

įsigaliojus beviziam režimui su Ukraina, ypač padaugėjo užsieniečių prašymų išduoti Lietuvos Respublikos nacionalinę vizą – gauti 5 972 prašymai (2016 m. – 3 013, 2015 m. – 2 011 prašymų). Įgyvendindamas kovos su piktnaudžiavimu teisėtos imigracijos galimybėmis priemones, Migracijos departamentas priėmė 2,2 tūkst. sprendimų panaikinti leidimą laikinai gyventi ir 3,6 tūkst. sprendimų panaikinti Lietuvos Respublikos vizą. Dėl didelio darbo krūvio ir žmogiškųjų išteklių stokos 32,1 proc. Migracijos departamento sprendimų priimta pažeidžiant nustatytus terminus. Sprendžiant šią problemą, nuo 2018 m. sausio 5 d. departamente papildomai įsteigta 12 pareigybių.

2017 m. pradėti įgyvendinti projektai „Efektyvus migracijos procesų valdymas“ ir „Elektroninių migracijos paslaugų kūrimas“. 2017 m. įtvirtinta galimybė asmeniui dokumentus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės pateikti elektroninių ryšių priemonėmis. Siekiant užtikrinti vieno langelio principo taikymą, nustatyta galimybė asmeniui pateikti dokumentus į bet kurią Vyriausybės įgaliotą instituciją, įgyvendinančią Pilietybės įstatymą. Įgyvendinus šiuos projektus, nuo 2020 m. visos migracijos paslaugos bus teikiamos vieno langelio principu.

Decentralizavus kai kurias Migracijos departamento funkcijas ir perdavus jas migracijos tarnyboms, efektyviau atliekamos valdant migracijos procesus dalyvaujančių institucijų funkcijos.

Įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ įtvirtintos pagrindinės nuostatos dėl Lietuvos valstybės paramos integracijai prieglobstį gavusiems ir kitiems užsieniečiams, apgyvendintiems Pabėgėlių priėmimo centre ar tęsiantiems integraciją apsigyvenus savivaldybių teritorijoje; reglamentuota prieglobsčio prašytojų vaikų teisė į ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, pagrindinės valstybės paramos integracijai teikimo sąlygos. 2017 m. patvirtintas Prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo tvarkos aprašas leis lanksčiau reaguoti į prieglobsčio prašytojų skaičiaus pokyčius ir prieglobsčio prašytojus jų prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimo laikotarpiu apgyvendinti kitur, ne Užsieniečių registracijos centre. Toliau vykdyti Lietuvos įsipareigojimai dėl užsieniečių, kuriems reikia prieglobsčio, perkėlimo į Lietuvos Respublikos teritoriją – iš viso perkelta 43 proc. įsipareigotų perkelti užsieniečių.

2017 m. apgyvendinimo ir priėmimo sąlygos Užsieniečių registracijos centre 60 proc. atitiko teisės aktų reikalavimus. Planuota reikšmė (75 proc.) nepasiekta dėl vėluojančio finansavimo ir užsitęsusių procedūrų įgyvendinant projektus.

Užtikrinta Migracijos informacijos centro, skirto teikti informaciją visais su grįžimu į Lietuvą ir gyvenimu Lietuvoje susijusiais klausimais, veikla (2017 m. šio centro veiklai užtikrinti Vidaus reikalų ministerija pervedė 70 tūkst. eurų).

Asmens dokumentų išrašymas. Asmens dokumentų išrašymo centras 2017 m. sėkmingai atliko pagrindinę užduotį ir laiku išrašė 566 tūkst. asmens dokumentų. Gerinant asmenų aptarnavimą, įdiegta automatinio skambučių paskirstymo sistema, patobulinta elektroninė laiko rezervavimo sistema, paskirti valstybės tarnautojai, labiausiai tinkantys aptarnauti didelę pridėtinę vertę kuriančius užsieniečius (2017 m. Migracijos departamente priimti 2 806 tokie užsieniečiai).

2017 m. balandį atliktas rinkos tyrimas biometrinių asmens dokumentų išrašymo ir išdavimo įrangos atnaujinimo klausimais ir pateikti siūlymai dėl biometrinių asmens dokumentų išrašymo ir išdavimo įrangos atnaujinimo. Modernesnė įranga užtikrins, kad asmens dokumentai būtų išrašomi ir išduodami laiku, pagerės biometrinių asmens duomenų kokybė.

Vidaus saugumo fondas. Vidaus saugumo fondo programos lėšomis remiamos veiklos, susijusios su ES išorės sienų kontrole ir vizų politika. 2017 m. baigtas įgyvendinti projektas, kurio vertė – daugiau kaip 14,5 mln. eurų, – įdiegtos naujos arba atnaujintos sienos stebėjimo sistemos 180,44 km ilgio valstybės sienos ruože su Baltarusijos Respublika. Jūros sienos stebėjimo sistemą atnaujinti Valstybės sienos apsaugos tarnyba pradėjo bendradarbiaudama su jūros kontrolę atliekant dalyvaujančia Lietuvos kariuomene.

2 strateginis tikslas – formuoti valstybės politiką vidaus reikalų ministrui pavestose valdymo srityse.

Pasitikėjimas valstybės institucijomis. Siekiant didinti gyventojų pasitikėjimą viešojo valdymo institucijomis, paskatinti jų įsitraukimą į viešojo valdymo procesus ir visuomenės poreikius atitinkančių sprendimų priėmimą, imtasi veiksmų, skatinančių juos aktyviai dalyvauti viešajame valdyme. Kasmet vien ministerijos organizuoja ne mažiau kaip 30 viešųjų konsultacijų, kuriomis siekiama gyventojus įtraukti į sprendimų priėmimo procesą. Taip pat dedama nemažai pastangų, kad būtų užtikrintas institucijų informacijos skaidrumas ir prieinamumas gyventojams. Tai rodo, palyginti su 2016 metais, gerokai

padidėjęs viešinamos informacijos skaidrumo ir prieinamumo vertinimo indeksas (2016 m. – 0,49, 2017 m. – 0,6). Kad lengvai suranda jiems reikalingą informaciją, nurodė 66 proc. gyventojų. Tačiau institucijų veiksmų nepakanka – gyventojų dalyvavimo viešajame valdyme rodiklis vis dar išlieka nepakankamai aukštas (2017 m. tik šiek tiek daugiau kaip pusė gyventojų (52 proc.) žinojo apie galimybes ir būdus dalyvauti viešojo valdymo procesuose (2016 metais – 51 proc.). Toks nepakankamas gyventojų įtraukimas į viešojo valdymo procesus dažnai lemia visuomenės poreikių neatitinkančių sprendimų priėmimą ir mažina pasitikėjimą viešojo valdymo institucijomis. Teigiamų pokyčių skatinant visuomenę labiau įsitraukti į viešojo valdymo procesus turėtų būti pasiekta įgyvendinus atviros Vyriausybės iniciatyvas, padidinus informacijos apie Vyriausybės vykdomą veiklą prieinamumą ir atvirumą visuomenei. Šios iniciatyvos turėtų padidinti gyventojų žinojimą apie galimybes ir būdus institucijoms teikti pasiūlymus jiems rūpimais klausimais ir užtikrinti, kad į šiuos pasiūlymus bus sureaguota.

Tyrimai rodo, kad institucijos nemažai pasistengė siekdamos pagerinti savo veiklos rezultatyvumą ir teikiamų paslaugų kokybę. Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, kasmet apie 70 proc. viešojo valdymo institucijų vykdo gyventojų apklausas dėl paslaugų kokybės. Gana aukšta gyventojų pasitenkinimo teikiamomis paslaugomis indekso reikšmė (2017 m. – 0,85) rodo, kad minėtos institucijų pastangos duoda teigiamų rezultatų. Institucijos vykdo nemažai priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti patogesnę paslaugų prieinamumą. Institucijų teikiamų paslaugų kokybė ir prieinamumas ne visuomet atitinka visuomenės lūkesčius ir atitinkamai mažina pasitikėjimą valstybės institucijomis. Mažesnė administracinė našta ir kartu padidėjęs gyventojų pasitenkinimas jiems teikiamų viešųjų ir administracinių paslaugų kokybe turėtų būti pasiekti kompleksiskai peržiūrėjus institucijų teikiamų paslaugų procedūras, jas supaprastinus ir konsolidavus. Kryptingus ir nuoseklius veiksmus šioje srityje turėtų užtikrinti Vidaus reikalų ministerijos suplanuotos sisteminės priemonės ir pavienės paslaugų modernizavimo iniciatyvos bei veiksmingas paslaugų teikimo kokybės, jų supaprastinimo ir konsolidavimo proceso koordinavimas.

Viešasis valdymas. Kintanti aplinka ir didėjantys visuomenės reikalavimai viešojo valdymo kokybei, viešojo sektoriaus požiūris į visuomenės jam keliamus tikslus ir būdai, kaip juos pasiekti, yra labai svarbus šalies raidos veiksnys. Tik atviras, kompetentingas, rezultatyvus ir skatinantis dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus valdymas užtikrina reikšmingų pokyčių viešajame sektoriuje galimybes. Viešasis sektorius privalo geriau ir greičiau reaguoti į visuomenės poreikius ir lūkesčius ir teikti jiems reikalingas viešąsias ir administracines paslaugas. Gyventojų apklausos rodo gana aukštą ir stabilią gyventojų pasitenkinimo teikiamomis paslaugomis indekso reikšmę (2013 m. – 0,82; 2014 m. – 0,84; 2015 m. – 0,84; 2016 m. – 0,83; 2017 m. – 0,85). Tačiau jų nuomonė apie viešojo valdymo institucijų veiklą nėra labai gera – 2017 m. institucijų veiklą teigiamai įvertino tik 22 proc. (2016 m. – 26 proc.) gyventojų. Vis dar didelis gyventojų, kurie tiesiogiai kreipiasi paslaugos į viešojo valdymo instituciją, skaičius (82 proc.) ir pakankamai mažas kreipimosi paslaugos elektroniniu būdu skaičius (14 proc.) rodo, kad turi būti vykdomos priemonės, užtikrinančios geresnių ir greitesnių viešųjų ir administracinių paslaugų teikimą gyventojams, prioritetas – paslaugų teikimui elektroniniu būdu (sudaryti sąlygas gyventojams gauti jiems reikalingas paslaugas patogiu laiku ir patogioje vietoje). Įvairiais vertinimais, iki 85 proc. valstybės išlaidų tenka viešųjų ir administracinių paslaugų teikimui.

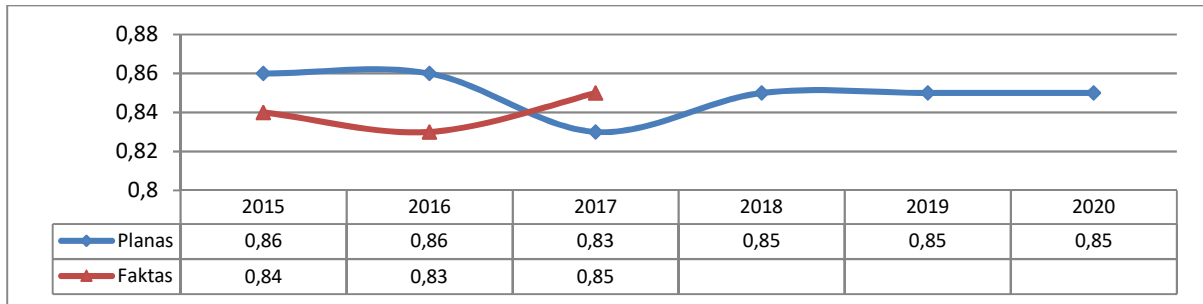
Administracinė našta turėtų sumažėti, o gyventojų pasitenkinimas jiems teikiamų viešųjų ir administracinių paslaugų kokybe padidėti kompleksiskai peržiūrėjus, supaprastinus ir konsolidavus institucijų teikiamų paslaugų procedūras. 2017 m. atlikta vidaus reikalų ministro valdymo srities paslaugų peržiūra – peržiūrėtos 188 PASIS pateiktos vidaus reikalų ministro valdymo srityje teikiamos paslaugos ir už šių paslaugų teikimą atsakingoms įstaigoms pateikti 145 paslaugų modernizavimo (optimizavimo) pasiūlymai dėl nebūtinų informacinių įpareigojimų atsisakymo, paslaugos gavimo terminų sutrumpinimo, procedūrų supaprastinimo ir kita. Teigiamus pokyčius valstybės mastu paslaugų modernizavimo srityje turėtų užtikrinti suplanuota sisteminė paslaugų peržiūra. Vidaus reikalų ministerija atsakinga už šios peržiūros koordinavimą ir metodinės pagalbos paslaugų vertinimo klausimais teikimą.

Siekiama optimizuoti viešojo sektoriaus įstaigų sistemą (institucinę sąrangą) ir taip padidinti viešojo sektoriaus efektyvumą. Atsižvelgiant į tai, 2017 m. buvo parengtas Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo koncepcijos projektas, kuriame nustatytos pagrindinės viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo kryptys. Tikimasi, kad koncepcijos įgyvendinimas leis išgryninti viešojo sektoriaus įstaigų kompetenciją, optimizuoti jų administracijų struktūras ir sutaupyti lėšų, kurias galima bus

panaudoti kitų viešojo sektoriaus įstaigų valdymui tobulinti ir jų veiklos bei teikiamų paslaugų kokybei gerinti.

2017 m. vertinimo kriterijaus „Gyventojų pasitenkinimo paslaugomis indeksas“ planuota reikšmė viršyta. Prie to prisidėjo kryptinga valstybės politika – institucijos skatintos siekti aukštesnio asmenų aptarnavimo ir paslaugų teikimo lygio, šias paslaugas perkelti į elektroninę erdvę, paprastinti jų teikimo procedūras ir kita.

178 pav. Gyventojų pasitenkinimo paslaugomis indeksas

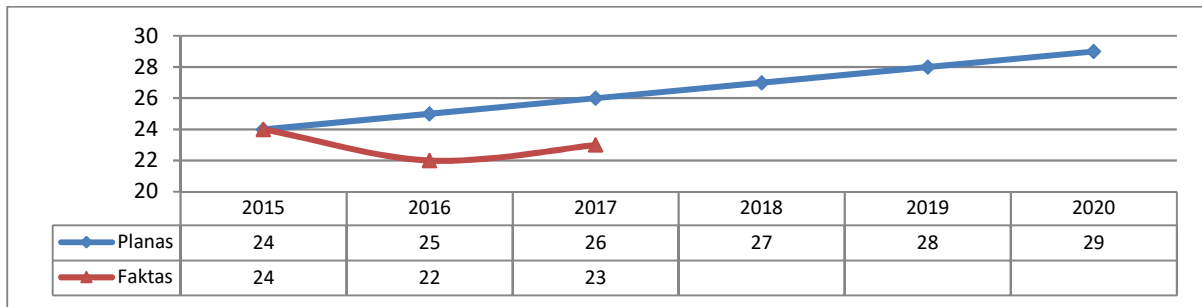


Duomenų šaltinis: Vidaus reikalų ministerijos užsakymu UAB „Baltijos tyrimai“ atlikta apklausa

Valstybės tarnyba. 2017 m. parengtas Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, kuris 2018 m. pateiktas Seimui. Naujos redakcijos Valstybės tarnybos įstatymo tikslas – modernizuoti valstybės tarnybą ir paskatinti pertvarkas, kurios per kelerius metus pakeistų suvokimą apie valstybės tarnybą ir jos valstybės tarnautojus, siūlomi pakeitimai padėtų valstybės tarnybai tapti pažangesnei, pritraukti talentus, tai leistų efektyviau ir kokybiškiau teikti viešąsias paslaugas Lietuvos gyventojams.

Įstatymo projekte siūloma nustatyti, kad į valstybės tarnybos sąvoką nepatektų ūkinio ir techninio pobūdžio funkcijos. Siūloma iš esmės keisti valstybės tarnautojų darbo užmokesčio reglamentavimą: pareiginių algų ribos projektuojamos taip, kad esamos pareiginės algos nemažėtų, o į pareigas priimančiam asmeniui nustatyta galimybė skirti algą iš koeficientų intervalo, tai užtikrintų, kad darbo užmokestis būtų nustatomas lanksčiau. Valstybės tarnautojų atrankai siekiama taikyti naujausius ir moderniausius žmogiškųjų išteklių valdymo modelius, todėl siūloma įtvirtinti centralizuotą asmenų atranką į valstybės tarnybą. Valstybės tarnautojų atranką vykdytų Vyriausybės įgaliota institucija. Įstatymo projekte siūloma supaprastinti valstybės tarnautojų veiklos vertinimo tvarką – atsisakyti valstybės tarnautojų vertinimo tam sudarytose specialiose komisijose, taip pat nustatyti, kad valstybės tarnautojo veiklą vertina ir siūlymus teikia tiesioginis vadovas, o galutinį sprendimą priima į pareigas priimančias asmuo. Be to, atsisakoma valstybės tarnautojų privalomo mokymo valstybės lėšomis, orientuojamasi į šiuolaikiškas ir pažangias mokymo(-si) formas: mokymąsi darbo vietoje, savarankišką mokymąsi arba mokymąsi su mentoriumi, vidinius mokymus, bendradarbybės erdves (angl. *hub*), nuotolinius mokymus.

Planuota vertinimo kriterijaus „Gyventojų, manančių, kad valstybės tarnautojų veikla gerėja, dalis“ reikšmė 2017 m. nepasiekta. Ši reikšmė nustatoma tiriant visų Lietuvos gyventojų (ne tik tų, kurie turėjo konkrečią bendravimo patirtį) nuomonę. Šis kriterijus tiesiogiai susijęs su pasitikėjimu valstybės tarnyba. Gyventojai nuomonę apie valstybės tarnautojus dažniausiai susidaro iš žiniasklaidos, taigi šis rodiklis labiau susijęs su valstybės tarnybos įvaizdžiu, o ne su institucijų veikla.

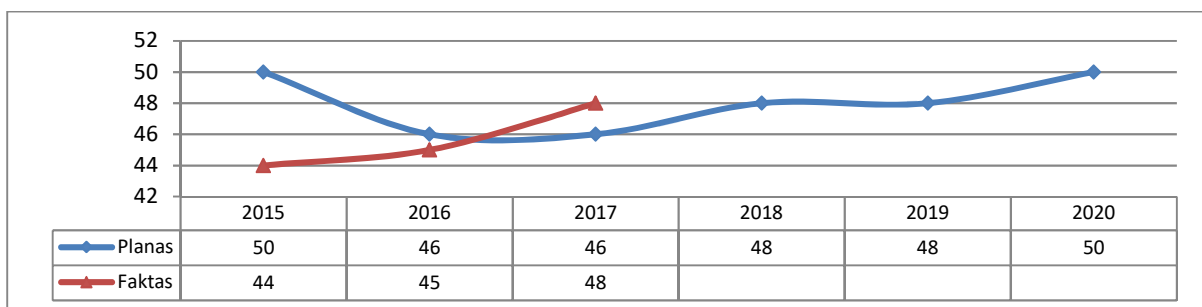
179 pav. Gyventojų, manančių, kad valstybės tarnautojų veikla gerėja, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: Vidaus reikalų ministerijos užsakymu UAB „Baltijos tyrimai“ atlikta apklausa

E. valdžia. Įgyvendinant elektroninės informacijos saugos prioritetus ir Kibernetinio saugumo įstatymą, 2017 m. parengtas ir patvirtintas Lietuvos ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros sąrašas. Siekdamas, kad el. informacijos saugos ir kibernetinis saugumo politikos formavimas būtų konsoliduotas vienoje institucijoje, Vidaus reikalų ministerija kartu su Krašto apsaugos ministerija parengė Kibernetinio saugumo įstatymo ir Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo pakeitimo projektus. Pakeitimai įsigaliojo 2018 m. sausio 1 dieną.

Ypač daug dėmesio skiriama valstybės informacinių išteklių konsolidavimo procesams – tęsiami nuo 2015 m. vykdomi valstybės informacinių išteklių infrastruktūros konsolidavimo darbai. 2016–2017 m. vykdyti valstybės informacinių išteklių infrastruktūros konsolidavimo darbai: Vidaus reikalų ministerijoje ir vidaus reikalų ministro valdymo srities įstaigose atliekamos funkcijos, susijusios su IT paslaugų teikimu, perduotos Informatikos ir ryšių departamentui, atliktas šių įstaigų naudojamos IT infrastruktūros konsolidavimo techninis įvertinimas ir parengtas investicijų projektas, skirtas valstybės IT paslaugų teikėjo veiklai ir IT paslaugoms – techninei įrangai kaip paslaugai ir programinės įrangos platformai kaip paslaugai, reikalingai infrastruktūrai sukurti, atliekami esamos IT infrastruktūros naujinimo darbai.

Siekiant užtikrinti tarpvalstybinę elektroninės atpažinties schemas pripažinimą ir eIDAS reglamento įgyvendinimą, pradėtas eIDAS mazgo kūrimo projektas (NETAIS sistemos atnaujinimas). Užbaigus projektą, bus sudarytos sąlygos Lietuvos piliečiams naudotis kitų ES valstybių paslaugomis, teikiamomis elektroniniu būdu, o kitų valstybių piliečiams – Lietuvos elektroniniu būdu teikiamomis paslaugomis.

180 pav. Gyventojų, kurie naudojami elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: Eurostatas

Vietos savivalda. Vidaus reikalų ministerijos užsakymu atliekamų visuomenės nuomonės tyrimų duomenimis, nuo 2015 m. gyventojų, dalyvavusių sprendžiant viešuosius vietos reikalus, dalis kito nors ir nežymiai, tačiau su didėjimo tendencija.

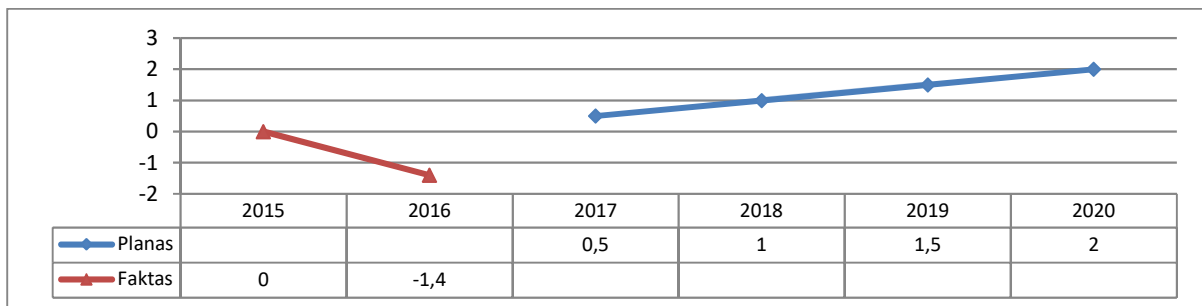
2017 m. atlikus teisės aktų ir užsienio šalių gerosios konsultavimosi su gyventojais patirties analizę ir atsizvelgiant į viešųjų konsultacijų rezultatus, kur įvertinta Lietuvos savivaldybių geroji konsultavimosi su gyventojais praktika, 2018 m. bus rengiamos Vietos savivaldos įstatymo pataisos.

Sprendžiant su gyvenamosios vietos deklaravimu susijusias praktines problemas ir siekiant, kad renkami ir kaupiami oficialūs duomenys apie asmenų gyvenamąją vietą kuo tiksliau atspindėtų faktinę padėtį, priimtas naujos redakcijos Gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas, supaprastinantis gyvenamosios vietos deklaravimą. Parengtas Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, kuriame siūloma tobulinti Vyriausybės atstovų institucijos veiklą ir nustatyti optimalų Vyriausybės atstovų skaičių.

3 strateginis tikslas – sudaryti tolygios ir darnios regionų plėtros sąlygas.

Sanglaudos pagal BVP vertinimo kriterijaus reikšmė apskaičiuojama remiantis Lietuvos statistikos departamento skelbiama regionine BVP statistika (2017 m. reikšmė skelbiama 2018 m. pabaigoje). Tolygesnės regionų plėtros, sanglaudos didėjimo 2017 m. prielaidas varžė ir išorės veiksniai. Mažesnių regionų, kurių ekonomika daugiausiai grįsta pramonės produkcijos eksportu, plėtros sąlygos buvo prastesnės: galimybes eksportuoti į Rusiją, JK, JAV riboja sumažėjusi perkamoji galia, didėjanti konkurencija su vietos gamintojais. Lėtai augant tarptautinei prekybai, kartu lėčiau auga ir euro zonos, svarbiausios Lietuvos prekybos partnerės, importas, ir į šį regioną eksportuoti dar sunkiau. Tai atspindi 2016 m. fiksuota neigiama ekonominė sanglauda (padidėję regionų BVP vienam gyventojui rodiklio netolygumai).

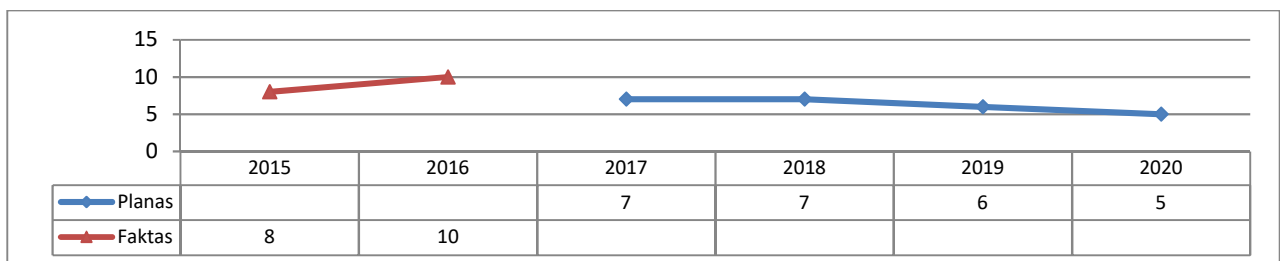
181 pav. Sanglauda pagal bendrąjį vidaus produktą (proc. punktais)



Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Vertinimo kriterijaus „Lietuvos Respublikos vieta tarp mažiausius regioninius netolygumus turinčių ES šalių“ reikšmė apskaičiuojama remiantis Eurostato skelbiamu regioninės užimtumo dispersijos rodikliu (2017 m. reikšmė skelbiama 2018 m. viduryje).

182 pav. Lietuvos Respublikos vieta tarp mažiausius regioninius netolygumus turinčių ES šalių



Duomenų šaltinis: Eurostatas

Regionų plėtra. 2017 m. pabaigoje įsigaliojo Regioninės plėtros įstatymo 15 straipsnio pakeitimo įstatymas, pagal kurį stiprinamos regionų plėtros tarybos ir jos papildomos socialinių ir ekonominių partnerių atstovais. 2017 m. gruodį Nacionalinėje regioninės plėtros taryboje pristatyta ir patvirtinta Lietuvos regioninės politikos baltoji knyga tvariai plėtrai. Baltosios knygos nuostatų pagrindu rengiamas ilgalaikis nacionalinės regioninės politikos strateginis dokumentas.

Baltojoje knygoje įtvirtintas visų suinteresuotų šalių sutarimas dėl regioninės politikos uždavinių ir konkrečių priemonių, tarp jų: savivaldybėms priskirti ekonominio augimo skatinimo funkciją ir išteklius, supaprastinti valstybinės žemės panaudojimo investiciniams projektams sąlygas, į regionų plėtros valdymą įtraukti ekonominius ir socialinius partnerius, sukurti regionų kompetencijų biurus bei kiekvieno regiono specifikai pritaikytą plėtros paketą, atsižvelgiant į regionų specializaciją, atlikti funkcijų vietos savivaldos ir valstybės lygmens peržiūrą ir vertinimą; sukurti objektyviais duomenimis grįstą viešųjų paslaugų standartą; sukurti paskatų kurtis mažesniuose miestuose ir miesteliuose sistema (lengvatinis būstas, švietimas, viešojo sektoriaus specialistų motyvavimas) ir kita.

Baltosios knygos susitarimų įgyvendinimas prisidės prie oraus, aktyvaus, saugaus, sveiko gyvenimo ir patrauklių darbo sąlygų visoje Lietuvoje užtikrinimo.

2017 m. parengti teisės aktai dėl nacionalinės regioninės plėtros tarybos veiklos, regionų plėtros tarybų sudėties, regionų plėtros planų rengimo metodikos, kai kurių Lietuvos miestų ir regionų integruotų teritorijų vystymo programų pakeitimų, Integruotų teritorijų vystymo rengimo gairių naujos redakcijos, 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos horizontaliojo prioriteto „Regioninė plėtra“ tarpinstitucinio veiklos plano pakeitimo ir kiti.

Integruotos teritorinės investicijos (ITI). Investicijomis į mažus ir vidutinius miestus, ypač esančius atokesniuose regionuose, siekiama užtikrinti kokybišką, švarią ir saugią gyvenamąją aplinką, būtiną demografinėms problemoms spręsti, miestų traukos centrų potencialui naudoti investicinei aplinkai gerinti ir naujoms darbo vietoms kurti. Per 2017 m. pagal Vidaus reikalų ministerijos priemones pasirašytos 39,65 mln. eurų vertės projektų finansavimo sutartys.

Investicijomis didžiuosiuose miestuose pirmiausia siekiama aktyvinti juose vykstančią ekonominę veiklą – pertvarkyti miestų teritorijas (konversija), gerinti jose gyvenamosios aplinkos kokybę, gyvenimo sąlygas ir jų pasiekiamumą. Per 2017 m. pagal Vidaus reikalų ministerijos priemones pasirašytos finansavimo sutartys dėl 75,2 mln. eurų vertės projektų.

Investuojant į miestelius ir kaimus siekiama kompleksiskai atnaujinti jų bendruomeninę ir viešąją infrastruktūrą, naudoti jų socialinį, kultūrinį ir gamtinį potencialą darniai gyvenamosios aplinkos plėtrai ir gyvybingumui palaikyti. Per 2017 m. pagal priemonę „Kaimo gyvenamųjų vietovių atnaujinimas“ pasirašytos 9,63 mln. eurų vertės projektų finansavimo sutartys.

2017 m. patvirtinta nauja Vidaus reikalų ministerijos ES lėšomis remiama priemonė, pagal kurią galės būti sukuriama ar atnaujinama fizinė infrastruktūra, siekiant pritraukti Lietuvos ir užsienio privačių investicijų. Planuojama, kad pagal priemonę investuotas 1 euras pritrauks 1 eurą papildomų materialinių investicijų, daugės dirbančiųjų.

Teritorinis bendradarbiavimas. Teritorinio bendradarbiavimo projektais siekiama remti bendradarbiavimą per sieną su ES ir kaimyninių valstybių regionais. 2017 m. atrinkti finansuoti Lietuvos ir Latvijos projektai, kuriuose įgyvendinant dalyvauja 157 Lietuvos partneriai, jiems tenka 23 mln. eurų paramos lėšų. Įgyvendinant Pietų Baltijos programos projektus dalyvauja 79 Lietuvos partneriai, jiems skirta 8 mln. eurų iš Europos regioninės plėtros fondo. Pagal Lietuvos, Latvijos ir Baltarusijos programą patvirtinti 24 projektai, kuriuos įgyvendinant dalyvauja 40 Lietuvos partnerių, jiems skirta 11,5 mln. eurų.

Pasirašytas finansinis susitarimas tarp EK ir Rusijos, tai leidžia pradėti įgyvendinti Lietuvos ir Rusijos bendradarbiavimo per sieną programą. Pasirašytos 2,1 mln. eurų vertės bendrojo finansavimo sutartys su Lietuvos partneriais.

2.14. Žemės ūkio ministerija

2017 m. meteorologinės sąlygos žemės ūkiui buvo itin nepalankios. Ilgalaikės liūtys daugelyje Lietuvos savivaldybių padarė didelę žalą pasėliams, dalis pasėlių liko nenuimta. Žiemkenčių sėją labai sunkino permirkusios dirvos ir žema oro temperatūra. Dėl prarastų pajamų ūkininkai patyrė didelių nuostolių.

Vyriausybei 2017 m. spalio pradžioje paskelbus šalyje ekstremaliają situaciją, Lietuva kreipėsi į EK, prašydama padengti nuo liūčių nukentėjusių žemdirbių nuostolius. EK priėmė sprendimą skirti 9,1 mln. eurų dydžio ES paramą nuo liūčių nukentėjusiems Lietuvos ūkininkams, paramos lėšas leidžiama papildyti iki tokio pat dydžio nacionalinėmis priemokomis. Be to, Žemės ūkio ministerija pateikė EK paraišką skirti Lietuvai lėšų iš ES Solidarumo fondo. Paraiška šiuo metu svarstoma.

Rengiantis deryboms dėl ES bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) ateities ir įvairaus lygio ES susitikimuose pristatant Lietuvos poziciją, akcentuojama vienodų konkurencinių sąlygų visos ES ūkininkams užtikrinimo svarba, kartu pabrėžiama, kad naujuoju finansiniu laikotarpiu būtina užbaigti tiesioginių išmokų (TI) konvergencijos procesą. Šios nuostatos įtrauktos į 2017 m. liepos 18 d. Briuselyje pasirašytą bendrą Baltijos šalių ir Višegrado grupės žemės ūkio ministrų deklaraciją.

2017 m. lapkričio 29 d. EK pristatė komunikatą „Maisto ir ūkininkavimo ateitis“, kuriame numatomos pagrindinės BŽŪP kryptys po 2020 metų. 2018 m. I pusmetį numatomos išsamios diskusijos Žemės ūkio ir žuvininkystės tarybos posėdžiuose dėl atskirų BŽŪP komunikato aspektų. Diskusijos dėl BŽŪP po 2020 m. glaudžiai susijusios su daugiametės finansinės programos (DFP) po 2020 m. klausimų svarstymu. Diskusijos dėl BŽŪP finansavimo apimties (kaip ir kitų politikos sričių) vyksta ne žemės ūkio ministrų, o už biudžetą atsakingų finansų ministrų formatais, todėl Žemės ūkio ministerija DFP klausimais glaudžiai bendradarbiauja su Finansų ministerija.

Dėl klimato kaitos poveikio augalams ir pasėliams, gyvūnų ligų protrūkių ir žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų kaitos rinkose ūkininkai šiandien susiduria su didesne ekonomine ir aplinkos rizika. Todėl vienas svarbiausių BŽŪP patobulinimų yra susijęs su rizikos valdymo priemonėmis. Rizikos valdymo priemonių taikymas pagal vadinamąjį *Omnibus* reglamentą tapo patrauklesnis.

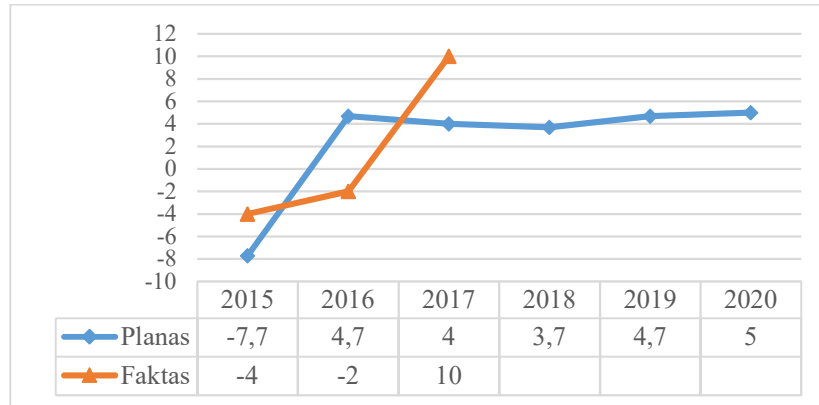
Toliau rengiantis Lietuvos narystei EBPO parengti projektai reikiamų teisės aktų, šalinančių kliūtis Lietuvai 2018 m. tapti EBPO nare (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalies įgyvendinimo konstitucinio įstatymo 4 ir 16 straipsnių pakeitimo konstitucinį įstatymą Seimas priėmė 2018 m. sausio 12 d.).

Kiaulienos sektorių vis dar veikia afrikinis kiaulių maras, todėl ieškoma priemonių, kuriomis būtų užkirstas kelias šio užkrato plitimui ir sušvelnintas jo neigiamas poveikis kiaulių augintojams. Afrikinis kiaulių maras – visos ES ir kitų Europos šalių problema, kuri gali būti išspręsta bendromis pastangomis.

1 strateginis tikslas – užtikrinti ilgalaikę konkurencingo žemės ir maisto ūkio plėtrą, skatinti įvairesnę ekonominę veiklą kaime, bioenergetikos plėtrą, aplinką saugantį ir puoselėjantį ūkininkavimą.

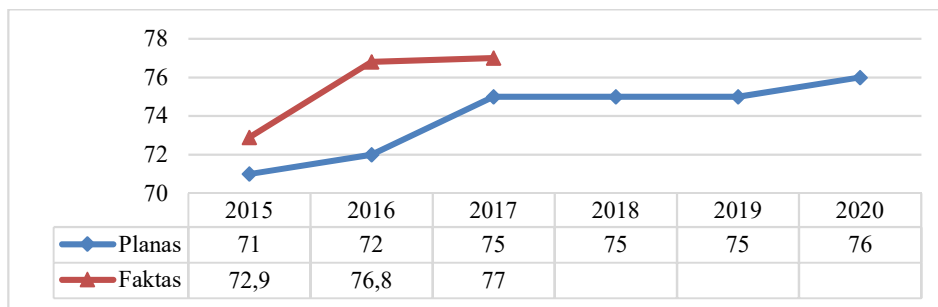
2014–2016 m. žemės ūkio ir maisto produktų eksporto vertė mažėjo, nes mažėjo jų eksportas į trečiąsias šalis (nuo 2014 m. Rusijos įvestas pieno produktų, mėsos ir jos gaminių, žuvų ir jų gaminių importo embargas) ir dėl išaugusios šių produktų pasiūlos pasaulyje sumažėjo jų eksporto kainos. 2017 m. žemės ūkio ir maisto produktų eksporto vertė, palyginti su 2016 m., padidėjo 10 proc. punktų ir sudarė 18,3 proc. viso šalies prekių eksporto (iš Lietuvos eksportuota žemės ūkio ir maisto produktų už 4 824,5 mln. eurų). Teigiamas prekybos balansas 2017 m., palyginti su 2016 m., padidėjo 6,6 procento. 2018–2020 m. planuojamas nuoseklus 4–5 proc. kasmetinis žemės ūkio ir maisto produktų eksporto vertės augimas.

Žemės ūkio ministerija deda pastangas, kad lietuviškų žemės ūkio ir maisto produktų eksportas didėtų atsivėrus naujoms jų eksporto rinkoms. Kartu su Valstybine maisto ir veterinarijos tarnyba, Valstybine augalininkystės tarnyba ir Lietuvos diplomatinėmis tarnybomis pavyko įveikti prekybos barjerus ir tarptautinės prekybos kliūtis ir 2017 m. galima laikyti proveržio metais – patvirtinti ir išduoti leidimai eksportuoti šiuos produktus į 11 šalių. Siekiame, kad į jau atrastas rinkas būtų galima eksportuoti ne vieną atskirą produktą ar produktų grupę, o kelis produktus ar jų grupes.

183 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksporto pokytis, palyginti su praėjusiais metais (proc.)

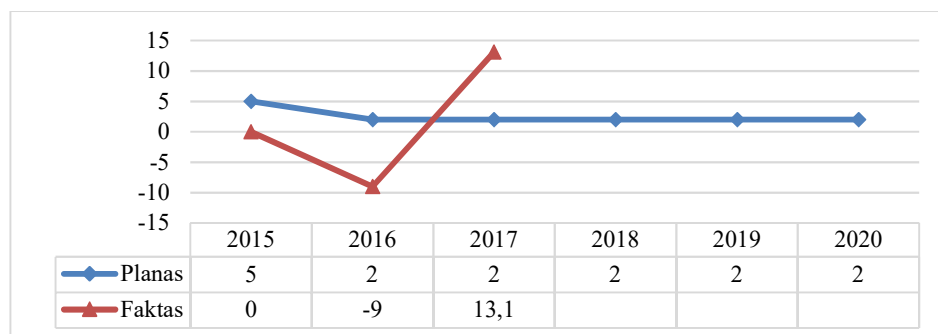
Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Per pastaruosius penkerius metus užimtumo lygis kaime padidėjo daugiau kaip 6 proc. punktais. Padaugėjus pramonės bei paslaugų sektoriuose dirbančių kaimo gyventojų, sumažėjo dirbančiųjų žemės ūkio sektoriuje. Lietuvos statistikos departamento išankstiniais duomenimis, 2017 m. ne žemės ūkyje dirbo 77 proc. visų kaimo gyventojų. Šis rodiklis turi tendenciją toliau didėti.

184 pav. Ne žemės ūkyje dirbančių kaimo gyventojų dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Biodegalus Lietuvoje gaminančių įmonių duomenimis, 2017 m. pagaminta 13,1 proc. daugiau biodegalų nei 2016 m., nes įmonės padidino gamybos pajėgumus.

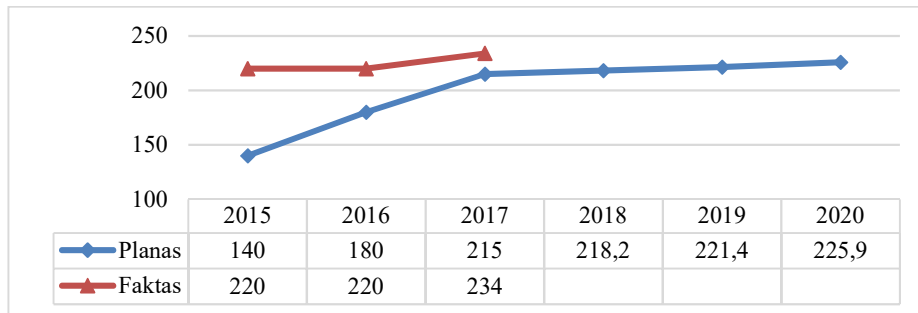
185 pav. Biodegalų gamybos pokytis, palyginti su praėjusiais metais (proc.)

Duomenų šaltinis: įmonių duomenys

2015–2016 m. sertifikuotų laukų plotai ekologiškai produkcijai auginti ekologinės gamybos ūkiuose padidėjo ir planuotos kriterijaus reikšmės smarkiai viršytos, nes ankstesni pareiškėjai, kuriems baigėsi prisiimtų išsipareigojimų laikotarpis, galėjo prisiimti naujus išsipareigojimus pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonę „Ekologinis ūkininkavimas“. Ekologinis ūkininkavimas Lietuvoje, pastaraisiais metais sparčiai plėtėsis ir populiarėjęs, stabilizavosi. Sertifikuotų laukų plotai

ekologiškai produkcijai auginti ekologinės gamybos ūkiuose 2017 m., palyginti su 2016 m., padidėjo 14 tūkst. ha, planuota kriterijaus reikšmė viršyta 8,8 proc.

186 pav. Sertifikuotų laukų plotai ekologiškai produkcijai auginti ekologinės gamybos ūkiuose (tūkst. ha)



Duomenų šaltinis: VŠĮ „Ekoagros“

ES BŽŪP politikos įgyvendinimas. Tiesioginėmis išmokomis remiami ūkiai, siekiant palaikyti jų pajamų lygį; įgyvendinama Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programa, skirta žemės ūkio sektoriaus konkurencingumui didinti, aplinkai ir kraštovaizdžiui tvarkyti, kaimo gyventojų gyvenimo sąlygoms gerinti, smulkiąjam verslui auginti ir užimtumui kaime didinti. Rinkos reguliavimo priemonės pastaruoju metu naudojamos daugiau rinkai apsaugoti esant sutrikimams rinkose ir yra žemės ūkio sektoriaus stabilumo garantas.

Iki 2017 m. liepos 3 d. pateikta 130 tūkst. paraiškų gauti tiesiogines išmokas, deklaruotas 2 894 tūkst. ha plotas. Palyginti su 2016 m., paraiškų sumažėjo 4,65 proc., deklaruota 3 tūkst. mažiau pasėlių ir žemės ūkio naudmenų. Už 2017 m. žemdirbiams iš viso apskaičiuota 467,07 mln. eurų tiesioginių išmokų, daugiau kaip 90 proc. jų jau išmokėta.

Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonėms įgyvendinti skirta beveik 2 mlrd. eurų. Nuo šios programos įgyvendinimo pradžios iki 2017 m. pabaigos patvirtintos 370 tūkst. eurų paramos paraiškos, kuriose nurodyta paramos suma – 1,04 mlrd. eurų, išmokėta 747 mln. eurų (38 proc. šiai programai skirtų lėšų). Per 2017 m. patvirtinta 82 tūkst. sutarčių, pagal kurias išmokėta 328 mln. eurų šios programos paramos.

Šios programos įgyvendinimo 2014–2017 m. rezultatai: remti smulkūs ūkiai, įgyvendinti žemės ūkio vandentvarkos projektai – atnaujinta susidėvėjusi lauko drenažo sistemų infrastruktūra, teikiama parama jaunesiems ūkininkams įsikurti, prisidėta prie miškų ūkio modernizavimo, investuota į maisto produktų kokybės sistemas, žemės ūkio produktų gamybą ir perdirbimą, ekologinius ūkius, paremti ūkininkai „Natura 2000“ teritorijose, ūkininkavimas mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse, miškų įveisimas, įgyvendinti asbestinių stogų dangos keitimo projektai ir kita.

EK patvirtino šios programos pakeitimą, kuriuo skatinama kooperacijos plėtra žemės ūkyje: pripažintų žemės ūkio kooperatyvų veikla superkant ir realizuojant savo narių pagamintus žemės ūkio produktus irgi priskiriama žemės ūkio veiklai. Taip sudaroma galimybė šiems kooperatyvams kreiptis paramos pagal programos priemonę, skirtą investicijoms į žemės ūkio valdas. Siekiant, kad parama būtų prieinama kuo daugiau pareiškėjų, 2017 m. supaprastintos šios programos administravimo taisyklės, taip pat programos priemonių įgyvendinimo taisyklių nuostatos, kad pagreitetų paramos administravimo procesas, supaprastintos pirkimo procedūros.

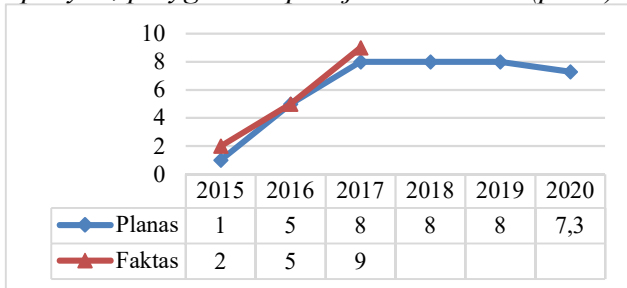
2017 m. daugiau dėmesio buvo skiriama maisto tiekimo grandinės tobulinimui, į rinką tiekiamų produktų kokybės klausimams, rinkos reguliavimo priemonių efektyviam naudojimui.

2 strateginis tikslas – sudaryti palankias žuvininkystės sektoriaus konkurencingumo ir plėtros, žuvų išteklių išsaugojimo ir racionalaus naudojimo sąlygas.

Žuvininkystės produktų eksportas pastaraisiais metais išaugo. 2017 m. šių produktų eksportuota beveik 9 proc. daugiau nei 2016 m., planuota kriterijaus reikšmė viršyta 1 proc. punktu.

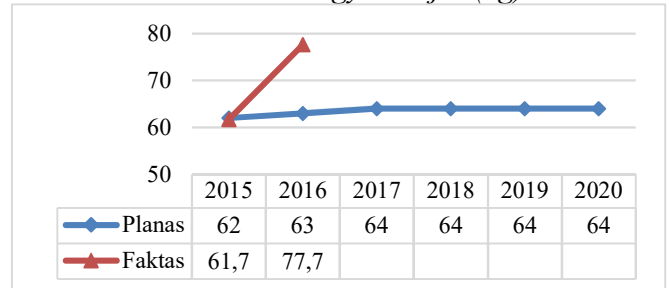
Pagamintų žuvininkystės produktų kiekis vienam šalies gyventojui gana didelis: 2016 m. – 77,7 kg, 2017 m. – 74,1 kg. Iš viso per 2017 m. sužvejota apie 88 tūkst. t, užauginta 3,7 tūkst. t žuvų, žuvų perdirbimo pramonės produkcija sudaro apie 119 tūkst. t.

187 pav. Žuvininkystės produktų eksporto pokytis, palyginti su praėjusiais metais (proc.)



Duomenų šaltinis: Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras (ŽŪIKVC)

188 pav. Pagamintų žuvininkystės produktų kiekis vienam šalies gyventojui (kg)



Duomenų šaltiniai: Žuvininkystės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos, ŽŪIKVC ir Lietuvos statistikos departamentas

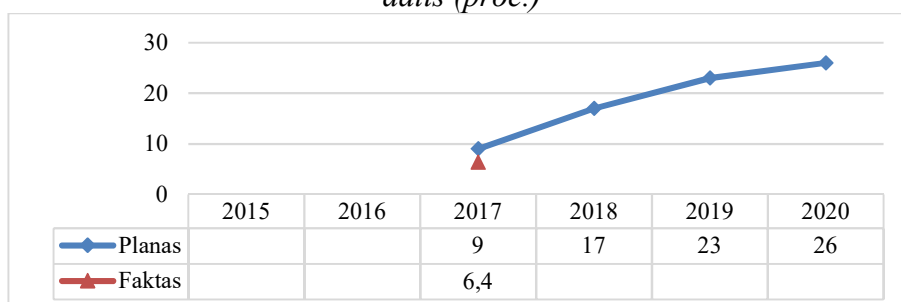
Įgyvendinant Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2014–2020 metų veiksmų programą, 2014–2017 m. 126 paraiškoms skirta 24,2 mln. eurų paramos (iš jų ES lėšos – 18,9 mln. eurų, 36 proc. visų šiai programai skirtų lėšų), išmokėta 6,527 mln. eurų. Buvo keičiamos minėtos programos investicinių priemonių įgyvendinimo taisyklės – numatyta daugiau palengvinimų pareiškėjams.

Pateiktose paraiškose 2017 m. buvo prašoma 9,55 mln. eurų paramos, daugiausiai – pagal priemonę „Produktyvios investicijos į akvakultūrą“ – 4 mln. eurų, „Žvejybos ir akvakultūros produktų perdirbimas“ – 1,83 mln. eurų ir „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ – 1,64 mln. eurų. 2017 m. pasirašytos 63 paramos sutartys arba priimti sprendimai skirti 10,283 mln. eurų dydžio paramą (t. y. 15 proc. šiai programai skirtų lėšų). Toliau buvo vykdoma kompensacinė priemonė dėl žinduolių ir paukščių padarytos žalos žvejams, sėkmingai pradėta įgyvendinti priemonė, skatinanti mokslininkų ir žvejų partnerystę.

3 strateginis tikslas – užtikrinti racionalų žemės naudojimą, efektyvų ir kokybišką žemės santykių reguliavimą bei geodezijos, kartografijos, nekilnojamojo turto kadastro ir erdvinės informacijos infrastruktūros plėtrą.

Nuo 2017 m. skaičiuojama suformuotų valstybinės žemės sklypų ir identifikuotų valstybinės žemės plotų dalis šalies teritorijoje. 2017 m. faktinė kriterijaus reikšmė buvo 2,6 proc. mažesnė už planuotąją, nes kai kuriose kadastro vietovėse nebuvo galimybės užsakyti projektavimo paslaugų.

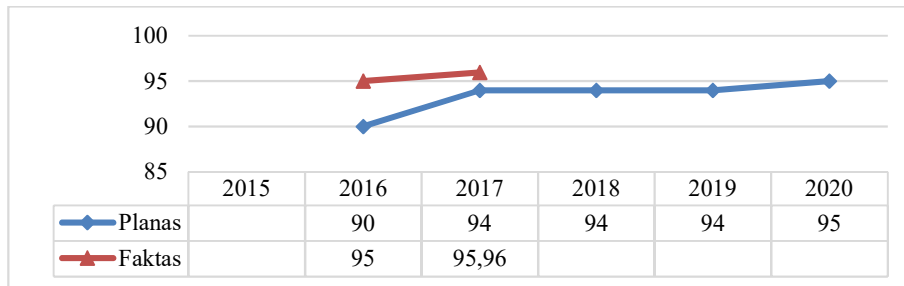
189 pav. Suformuotų valstybinės žemės sklypų ir identifikuotų valstybinės žemės plotų šalies teritorijoje dalis (proc.)



Duomenų šaltinis: Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos

Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos (toliau – Nacionalinė žemės tarnyba, tarnyba) interesantų dalis, teigiamai vertinanti Nacionalinės žemės tarnybos veiklą, atspindi tarnybos veiklos kokybę ir apskaičiuojama pagal kokybės vertinimo anketas, pateikiamas asmenims jų aptarnavimo vietose ir tarnybos interneto svetainėje.

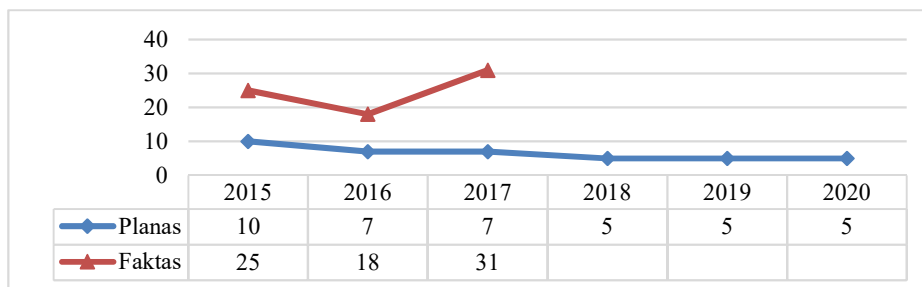
190 pav. Nacionalinės žemės tarnybos interesantų dalis, teigiamai vertinanti tarnybos veiklą (proc.)



Duomenų šaltinis: Nacionalinė žemės tarnyba

2017 m. Lietuvos erdvinės informacijos portalo naudotojų padaugėjo, nes 2017 m. keitėsi teisės aktai ir dalies Lietuvos erdvinės informacijos portale teikiamų elektroninių paslaugų naudojimas tapo privalomas. Be to, pradėjus teikti nemokamai peržiūrai Adresų registro ir Nekilnojamojo turto kadastro sklypų duomenis, padidėjo Lietuvos erdvinės informacijos portalo informacijos vertė.

191 pav. Erdvinės informacijos infrastruktūros erdvinį duomenų naudotojų skaičiaus pokytis, palyginti su praėjusiais metais (proc.)



Duomenų šaltinis: Nacionalinė žemės tarnyba

Valstybinės žemės ūkio paskirties žemės įsigijimas. Nuo 2014 m. gegužės 1 d. įsigaliojus Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymui, laisva valstybinė žemės ūkio paskirties žemė neparduodama, išskyrus šio įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje nurodytus atvejus. Iki 2018 m. sausio 1 d. fiziniai ir juridiniai asmenys iš valstybės įsigijo 345 tūkst. ha žemės ūkio paskirties žemės, iš jų per 2017 metus – 0,17 tūkst. ha žemės ūkio paskirties žemės.

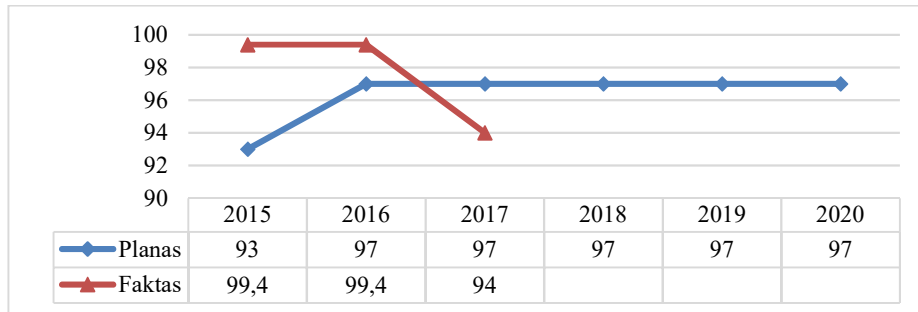
Vykdydama žemės naudojimo valstybinę kontrolę, Nacionalinė žemės tarnyba 2017 m. atliko daugiau kaip 14 tūkst. patikrinimų (apie 6,3 tūkst. neplaninių ir 7,8 tūkst. planinių) – 42 proc. daugiau, nei planuota. Patikrinimai atlikti prioritetingose srityse – tikrinti išnuomos žemės ūkio ir kitos paskirties valstybinės žemės sklypai, suteikti laikinai naudotis žemės ūkio veiklai plotai, apleisti žemės sklypai, besiribojantys su vandens telkiniais žemės sklypai. Vykdyti kiti patikrinimai.

Siekiant užbaigti žemės gražinimą miestų teritorijose, aktyviai bendradarbiaujama su savivaldybėmis. Organizuoti susitikimai su Kauno, Alytaus ir Vilniaus miestų savivaldybių administracijomis, kuriuose aptartas spartesnis naujų žemės sklypų formavimas Kauno, Alytaus ir Vilniaus miestuose. Vykdydamos Žemės reformos įstatymo 22 straipsnio nuostatas, savivaldybės, kuriose yra laisvos neužstatytos žemės, pasitvirtino teritorijas, kuriose bus formuojami perduodami neatlygintinai nuosavybėn nauji žemės sklypai piliečiams nuosavybės teisėms į miesto žemę atkurti.

4 strateginis tikslas – stiprinti visuomenės sveikatą ir vartotojų apsaugą, susijusią su maisto sauga ir kokybe, užtikrinti augalų ir gyvūnų sveikatingumą ir gerovę.

Per 2015–2016 m. atliktus visus patikrinimus augalų sveikatos reikalavimų pažeidimų nenustatyta. Per 2017 m. atliktus patikrinimus pažeidimų nustatyta šiek tiek daugiau nei 2015–2016 m. Siekiant užtikrinti augalų sveikatingumą, didinamas ūkio subjektų sąmoningumas – jiems teikiama metodinė pagalba, rengiamos konsultacijos, skleidžiama informaciją žiniasklaidoje ir per žemdirbių mokymus.

192 pav. Augalų sveikatingumas, išreikštas patikrinimų, per kuriuos nenustatyta augalų sveikatos reikalavimų pažeidimų, dalimi (proc.)



Duomenų šaltinis: Valstybinė augalininkystės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos

Užtikrinama, kad į Lietuvos ir ES rinką būtų tiekiami fitosanitariniu požiūriu sveiki augalai, augaliniai produktai ir kiti susiję objektai, neplistų kenksmingieji organizmai. Užtikrinama įvežamų, išvežamų ir tiekiamų rinkai vaisių ir daržovių atitiktis prekybos standartams, atliekama žmonių maistui ir gyvūnų pašarams neskirtų genetiškai modifikuotų augalų ir augalinių produktų kontrolė ir tokių produktų, kuriuose galėtų būti genetiškai modifikuotų organizmų, stebėseną pasienyje ir vidaus rinkoje.

Vykdamas dauginamosios medžiagos siuntų ir augalų pasėlių stebėseną užtikrinama, kad Lietuvos teritorijoje bus auginamos tik ES registruotos genetiškai modifikuotų augalų veislės. Valstybės rezerve saugomų grūdų kokybės kontrolė užtikrina, kad grūdai bus išlaikyti nepablogėjusios būklės ir grūdus ilgai saugant bus išvengta nuostolių.

3. 2017 m. nacionalinio saugumo būklė ir plėtra

Lietuvos nacionalinį saugumą 2017 m. ir toliau neigiamai veikė agresyvi Rusijos Federacijos (toliau – Rusija) užsienio politika, karinio potencialo augimas, žvalgybos ir saugumo tarnybų veikla, kibernetinis šnipinėjimas, kibernetinės ir informacinės atakos. Šia veikla siekiama silpninti Lietuvos gynybinę galią, politinį ir ekonominį stabilumą, mažinti socialinį integralumą, diskredituoti Lietuvos vidaus ir užsienio politikos sprendimus, atskirus asmenis.

Tarptautinio saugumo būklės nestabilumas, pasireiškiantis regioniniais lokaliais konfliktais ir krizėmis, taip pat daro neigiamą įtaką Lietuvos saugumui. Šie veiksniai menkina tarptautinės teisės principų reikšmę tarptautiniams santykiams, didina karinės jėgos ir išteklių svarbą užsienio politikai, verčia NATO ir ES šalis įsitraukti į sudėtingus tarptautinio saugumo problemų sprendimus, sudaro palankias sąlygas egzistuoti ir veikti teroristinėms grupuotėms, skleisti radikalias ideologijas.

Labai tikėtina, kad šių grėsmių nemažės ir ateityje, todėl Lietuvos gynybos ir saugumo sistemos tolesnis stiprinimas turi išlikti vienas svarbiausių prioritetų. Augantys Lietuvos, kitų Baltijos valstybių nacionaliniai gynybos pajėgumai ir regione dislokuotos NATO sąjungininkų pajėgos mažina tikimybę, kad Rusija ryšis panaudoti karinę jėgą Baltijos regione. Žvalgybos ir kontržvalgybos pajėgumų stiprinimas, kibernetinio saugumo plėtra leidžia efektyviau nustatyti ir šalinti išorės grėsmes, sklandžiai veikti viešojo ir privataus sektorių subjektams.

Lietuva daug pažangusi diversifikuodama eksporto rinkas, didindama energijos tiekimo saugumą, įgyvendinti dujų ir elektros energijos projektai, jungiantys Baltijos šalių regioną su kaimyninių ES šalių energijos rinkomis, tačiau priklausomybė nuo importuojamų iš Rusijos energetikos žaliavų, eksporto ir reeksporto rinkų vis dar nemaža.

2017 m. Lietuva aktyviai kėlė nesaugių branduolinių objektų statybos Baltarusijoje klausimus daugiašaliu ir dvišaliu lygmenimis. Tačiau situacija, susijusi su nesaugios branduolinės energetikos plėtra Lietuvos kaimynystėje, negerėjo. Todėl civilinės saugos ir pasirengimo valdyti ekstremalias situacijas svarba didės.

2017 m. Lietuvoje augo ekonomika, didėjo darbo užmokestis, mažėjo nedarbas, stiprėjo antikorupcinė aplinka, plėtota aktyvi pilietinio švietimo veikla. Priimti svarbūs sprendimai šeimų ir vaikų būklei gerinti: stiprinta vaiko apsauga nuo smurto, priimtas Išmokų vaikams įstatymo pakeitimas, kiti svarbūs sprendimai, prisidedantys prie didesnės valstybės pagalbos šeimoms. Visuomenė sparčiai sensta, nemažėja emigracija, nenyksta atskirų gyventojų grupių ir regionų socialinės ir ekonominės raidos skirtumai. Taigi Lietuvos gyventojų skurdo mažinimo, ekonominės ir socialinės būklės gerinimo politika – vienas pagrindinių šalies nacionalinio saugumo ir socialinio integralumo uždavinių.

Toliau pateikiama išsamesnė informacija apie Nacionalinio saugumo strategijoje nurodytą rizikos veiksnių, pavojų ir grėsmių nacionaliniam saugumui būklę, apžvelgiami pagrindiniai nacionalinio saugumo politikos prioritetų ir uždavinių įgyvendinimo rezultatai, darantys esminį poveikį Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimui.

3.1. Rizikos veiksniai, pavojai ir grėsmės nacionaliniam saugumui

Konvencinės karinės grėsmės

Lietuvos ir kitų Baltijos šalių narystę NATO Rusija vertina kaip esminę kliūtį jos geopolitiniams tikslams pasiekti. Rusijos nuomone, didžiausias karinių pavojų šaltinis jai – NATO ir šio aljanso karinės infrastruktūros plėtra, karinių pajėgų dislokavimas, pratybų rengimas šalia Rusijos arba jos sąjungininkų teritorijų. Šią retoriką Rusija naudoja norėdama pateisinti nuoseklų savo karinių pajėgumų stiprinimą, o Rusijos karinės infrastruktūros plėtrą ir karinio aktyvumo didinimą su NATO besiribojančiose teritorijose pateikia kaip atsakomuosius veiksmus.

Rusija toliau stiprina karinius pajėgumus Vakarų kryptimi, taip pat Kaliningrado (Karaliaučiaus) srityje. Čia dislokuotos pajėgos toliau aprūpinamos modernia oro gynybos įranga ir ginkluote, kuri leidžia tam tikrame aukštyje naikinti oro taikinius virš didesnės Lietuvos teritorijos dalies. Baltijos laivynas aprūpinamas naujais kovos laivais, taip pat ir apginkluotais moderniais raketų kompleksais „Kalibr“, gebančiais naikinti antžeminius taikinius 2 000 km atstumu. Į sritį atgabenti modernūs kranto gynybos

kompleksai „Bastion“ ir „Bal“, kurie leidžia naikinti antvandeninius taikinius beveik visoje Baltijos jūros akvatorijoje. Kaliningrado (Karaliaučiaus) srityje dislokuota 152-oji raketų brigada perginkluota operaciniais-taktiniais kompleksais „Iskander-M“, gebančiais naikinti antžeminius taikinius 500 km atstumu. Srityje dislokuotos ginkluotės sistemos gali naudoti taktinius branduolinius užtaisus, tai leidžia Rusijai imtis atgrasymo funkcijų. Didelio tikslumo ir ilgojo nuotolio ginklų sistemas, dislokuotas Kaliningrado (Karaliaučiaus) srityje, kilus krizei ir karui Rusija naudotų siekdama izoliuoti konflikto regioną, maksimaliai apriboti sąjungininkų pajėgų patekimą į jį ir galimybes jame veikti. Ilgojo nuotolio konvencinės ginkluotės sistemos ir kibernetiniai pajėgumai leidžia Rusijai trikdyti sprendimų priėmimo procesus NATO šalyse – sukelti sumaištį, ypač atakuoti ypatingos svarbos civilinę infrastruktūrą. Rusija turi pajėgumų, gebančių paveikti antžemines, oro ir povandenines komunikacijas (elektros ir duomenų perdavimo kabelius, dujotiekius ir naftotiekius ir kita).

Rusija reguliariai rengia plataus masto karinius mokymus, kuriuose imituoja karinį konfliktą su NATO, taip pat ir Baltijos jūros regione. Tai daryta ir per 2017 m. vykusius mokymus „Zapad 2017“. Informacinės ir politinės priemonės, kuriomis Rusija skelbė informaciją apie pratybas, buvo skirtos klaidinti auditoriją dėl mokymų scenarijaus, geografinės aprėpties, dalyvių skaičiaus. Tikrasis karių ir ginkluotės skaičius gerokai viršijo deklaruotąjį, mokymai vyko ir daugelyje nedeklaruotų poligonų.

Rusijos ir Baltarusijos karinė integracija didėja. Rusija toliau plėtoja bendrą su Baltarusija regioninę karinę grupuotę ir bendrą oro gynybos sistemą, rengia bendrus karinius mokymus, stiprina Baltarusijos ginkluotųjų pajėgų potencialą lengvatinėmis sąlygomis tiekdamas ginkluotę. Minskas išlaiko karinę infrastruktūrą regioninės karinės grupuotės ir Rusijos ginkluotųjų pajėgų poreikiams.

Siekdama sukurti modernias ginkluotąsias pajėgas, Rusija išlaiko pakankamą jų finansavimą. Smarkiai augęs 2010–2016 m., Rusijos gynybos biudžetas 2017 m. sumažėjo (nuo 4,7 iki 3,3 proc. BVP). Tačiau Rusijos finansų ministrui suteikti įgaliojimai skirti 10 proc. biudžeto lėšų neviršijančius papildomus asignavimus gynybos ir saugumo institucijoms. Išlieka didelė tikimybė, kad dėl šio perskirstymo ir didelės išlaptintos asignavimų dalies nacionalinės gynybos finansavimas 2018 m. bus didesnis, nei viešai skelbiama, t. y. nemažės arba mažės nedaug. Galimo finansavimo mažinimo poveikis ginkluotųjų pajėgų modernizavimui ir kovinio potencialo augimui nebus reikšmingas. Tikėtina, kad karinio potencialo didinimas, demonstravimas ir sudarytos sąlygos jį panaudoti taps vis svarbesne Rusijos regioninės įtakos išlaikymo ir užsienio politikos formavimo priemone.

Augantys Lietuvos, kitų Baltijos valstybių nacionaliniai ir regione dislokuoti NATO pajėgumai didina Rusijai potencialaus konflikto kainą. Tai mažina tikimybę, kad Rusija ryšis panaudoti karinę jėgą Baltijos regione.

Užmaskuotos karinės ir žvalgybos priemonės

Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų aktyvumas prieš Lietuvą 2017 m. nemažėjo ir toliau kėlė didelę grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui ir gynybinei galiai. Šios tarnybos toliau aktyviai veikė prieš Lietuvą – rinko žvalgybos informaciją naudodamosi žmogiškaisiais, kibernetiniais ir kitais techniniais pajėgumais. Informacija rinkta ir naudojantis Rusijos diplomatinėse atstovybių Lietuvoje priedanga, įvairiais dvišalio bendradarbiavimo formatais.

Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos, pasitelkusios turimus žvalgybos pajėgumus Lietuvoje, ir iš Rusijos teritorijos aktyviai rinko žvalgybos informaciją apie Lietuvos vidaus ir užsienio politiką, jos formuotojus, politines partijas, ekonomiką, teisėsaugą ir žvalgybos tarnybas, karinės ir civilinės paskirties objektus ir infrastruktūrą, NATO pajėgas Lietuvoje ir NATO karinį aktyvumą Baltijos regione. Rusijos slaptųjų tarnybų darbuotojai mėgino megzti kontaktus Lietuvos valstybės institucijose, politinėse ir visuomeninėse organizacijose, verslo įmonėse.

Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos itin aktyviai prieš Lietuvą veikė iš Rusijos teritorijos. Daug žvalgybinės veiklos atvejų fiksuota su Rusija besiribojančiuose Lietuvos pasienio rajonuose ir pasienio zonoje. Šios tarnybos verbavo didesnių žvalgybinių galimybių neturinčius Lietuvos gyventojus, kuriuos tikėjosi panaudoti įvairiems aktyviems veiksams (provokacijos, ryšio palaikymas, propagandos sklaida). Lietuvos piliečiams verbuoti Rusijos teritorijoje šios tarnybos ypač dažnai griebiasi šantažo ir provokacijų.

2017 m. aktyviai prieš Lietuvos interesus veikė ir Baltarusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos. Ypač agresyviai jos reiškėsi Lietuvos pasienyje: verbavo į Baltarusiją vykstančius Lietuvos piliečius,

rinko informaciją apie Lietuvos karinę ir kitą strateginę infrastruktūrą. Jas labai domino ir informacija apie Lietuvos poziciją ir veiksmus Astravo AE klausimu. Rusijos ir Baltarusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos glaudžiai bendradarbiavo vykdydamos žvalgybą prieš Lietuvą ir kitas NATO ir ES valstybes.

2018 m. Rusijos ir Baltarusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos ir toliau veiks prieš Lietuvą agresyviai ir intensyviai, tai priklausys nuo Rusijos užsienio politikos ir tarptautinės padėties. Didelę žalą Lietuvai darys šių tarnybų veikla iš Rusijos teritorijos ir kibernetinis šnipinėjimas. Šios tarnybos Lietuvą laiko viena prioritetinių savo veiklos krypčių, todėl ateityje jų veiklos intensyvumas nemažės.

Grėsmės euroatlantinės bendrijos vienybei

2017 m. tarptautinė Lietuvos padėtis išliko stabili, tačiau nacionalinį jos saugumą toliau neigiamai veikia agresyvi Rusijos užsienio politika, kurios tikslas – atkurti po SSRS žlugimo prarastą pasaulinės galybės statusą ir užsitikrinti vieną svarbiausių vaidmenų tarptautinėje politikoje. Rusija skatina kitas valstybes vadovautis „*realpolitik*“ principais, skleidžia regionų pasidalijimo įtakos sferomis tarp didžiųjų valstybių idėjas. Esant tokiai pasaulio politikos konstrukcijai, būtų toleruojamos atskirų valstybių regioninės ambicijos, mažųjų valstybių interesai aukojami didžiųjų naudai ir vadinamajam globaliam stabilumui, o NATO ir ES netektų savo pagrindinės prasmės.

Vienas svarbiausių Rusijos užsienio ir saugumo politikos uždavinių – ardyti euroatlantinę vienybę. Tam pasiekti griebiamasi įvairiausių nuolat kintančių priemonių, tačiau pagrindiniai principai tokie pat: siekiama supriešinti skirtingų NATO valstybių interesus, skatinti tarpusavio nepasitikėjimą, atvirai remiamos NATO ir ES nepritariančios politinės jėgos.

2017 m. Rusija aktyviai bandė paveikti kitų valstybių vidaus politinius procesus. Siekta paveikti rinkimų kampanijas, mažinti visuomenės pasitikėjimą demokratiniu procesu ir skatinti vidinį susipriešinimą. Dėl galimo Rusijos kišimosi į vidaus politinius procesus JAV ir Vakarų Europoje aukščiausiu politiniu lygmeniu inicijuoti tyrimai. Tikėtina, kad šios Rusijos pastangos ateityje tik intensyvės, jų poveikį vis labiau gali pajusti ir Lietuva.

Nestabilumas regione ir pasaulyje

Labiausiai regioną destabilizuojantis veiksnys 2017 m. – Rusijos agresija prieš Ukrainą, pasauliniu mastu – nesibaigiantys konfliktai Vidurio Rytuose, Azijoje ir Afrikoje. Valdantysis Sirijos režimas, remiamas Irano ir Rusijos, toliau tvirtino savo pozicijas, o sukilėlių stovykla silpo. Tiek tarptautinė koalicija su vietos partneriais, tiek Rusija ir Sirijos režimas sėkmingai kovojo su Islamo valstybe (angl. *The Islamic State of Iraq and the Levant*, ISIL). Irake ir Sirijoje grupuotė prarado beveik visas turėtas teritorijas ir pasitraukė į pogrindį. Nestabilumo židinys Šiaurės Afrikos regione – Libija, kurioje toliau tarpusavyje kovoja ginkluotos grupuotės ir tarptautinės pastangos politiniu būdu išspręsti konfliktą kol kas bevaisės. Radikalios grupuotės aktyviai veikia Malyje, ten Lietuva 2017 m. padidino savo karių kontingentą tarptautinių taikos palaikymo pajėgų sudėtyje. Afganistane tęsiasi ginkluotas Talibano konfliktas su vyriausybe. Svarbus nestabilumo židinys Azijos–Ramiojo vandenyno regione – Šiaurės Korėja, vykdžiusi balistinių raketų bandymus. Tai skatina JAV aktyviau įsitraukti į šio regiono saugumo problemų sprendimą ir gali atitraukti jos dėmesį nuo bendradarbiavimo stiprinant Europos saugumą.

Tarptautinės krizės, konfliktai ir nestabilumas neigiamai veikia Lietuvos saugumą, nes menkina tarptautinės teisės principų reikšmę tarptautiniams santykiams, didina karinės jėgos ir išteklių svarbą užsienio politikai, verčia NATO ir ES šalis skirti išteklių kompleksinėms tarptautinio saugumo problemoms spręsti, leidžia Rusijai manipuluoti skirtingais NATO ir ES šalių saugumo interesais ir skatinti vidinius nesutarimus. Krizių regionų valstybės susiduria su įvairiomis saugumo, politinėmis, socialinėmis ir ekonominėmis problemomis, sudarančioms palankias sąlygas egzistuoti ir veikti teroristinėms grupuotėms, skleisti radikalias ideologijas.

Terorizmas, ekstremizmas, radikalėjimas

ISIL ir „Al Qaeda“ vis dar pajėgios rengti išpuolius Vakarų šalyse tiek siųsdamos į jas kovotojus, tiek skleisdamos propagandą, kuria siekiama įkvėpti vietos gyventojus vykdyti teroro aktus. Prioritetiniai

taikiniai ir toliau bus Vakarų Europos šalys. 2017 m. negauta duomenų apie teroristinių organizacijų ketinimus vykdyti teroristinius nusikaltimus Lietuvoje ir tiesioginius grąsinimus vykdyti išpuolius prieš valstybines institucijas ar piliečius. 2018 m. teroro aktų tikimybė irgi bus maža. Lietuvoje galimi, tačiau mažai tikėtini su teroristinėmis grupuotėmis nesusijusių pavienių asmenų planuojami nesudėtingi išpuoliai, skatinami įvairių ideologijų. Be to, neatmestina, kad asmenys, susiję su teroristine veikla, gali naudotis Lietuva kaip tranzito valstybe. Terorizmo rizika padidėjusi ir Lietuvos piliečių mėgstamose poilsio vietose Turkijoje ir Egipte. Be to, teroristinių išpuolių pavojai gali kilti krizių regionuose dislokuotiems Lietuvos kariams ir civiliniam personalui.

Kraštutines radikalias ideologijas skleidžiančios organizacijos ir judėjimai kokios nors įtakos 2017 m. Lietuvoje vykusiems socialiniams ir politiniams procesams neturėjo. Dėl skleidžiamų idėjų šie judėjimai ir grupės Lietuvoje nebuvo populiarūs ir didesnio visuomenės palaikymo praėjusiais metais nesulaukė. Politinio ekstremizmo ideologijų skleidėjų organizacijos ir grupės 2018 m. irgi, tikėtina, bus negausios ir neturės įtakos visuomeniniams ir politiniams procesams.

Informacinės grėsmės

2017 m. strateginis Rusijos informacinių atakų tikslas – naudojantis informacinėmis priemonėmis užsitikrinti, kad Lietuvos vykdoma politika atitiktų Rusijos interesus – nekito. 2017 m. pagrindinį Rusijos informacinių atakų prieš Lietuvą srautą lėmė regioninis veiksnys, susijęs su NATO infrastruktūros plėtra ir rengiamomis pratybomis Rytų Europoje, mokymais „Zapad 2017“ ir Rusijos agresija prieš Ukrainą. Baltijos regioną Rusija suvokia kaip jos įtakos ir karinio pranašumo zoną, todėl ne tik rodė karinę galią, bet ir naudojo strateginę komunikaciją, propagandą, dezinformaciją, socialinę inžineriją ir tikslines informacines atakas, siekdama paveikti sprendimų priėmėjus ir visuomenę.

2017 m. Rusija toliau eskalavo didesnio NATO aktyvumo šalia jos sienų, kuris esą didina įtampą ir konflikto tikimybę, temą. Lietuvoje dislokuotos NATO priešakinės pajėgos iš karto tapo informacinių atakų objektu. Per pratybas „Zapad 2017“ pabrėžtas Lietuvos „rusofobiškumas“ ir mėginta diskredituoti politinę vadovybę, siekiant formuoti atskirtį nuo nuosaikių Vakarų. Tęsėsi Rusijos rengiamos informacinės atakos prieš Lietuvą už aktyvią jos politiką, remiančią Ukrainą.

Rusijos propagandinė žiniasklaida toliau eskalavo Lietuvos socioekonominę, demografinę ir tautinių bendruomenių padėtį, siekdama supriešinti visuomenę ir sumenkinti pasitikėjimą valstybės institucijomis. Nuolat bandyta įsiterpti į viešą diskusiją istorinėmis temomis ir ją pakreipti Rusijos istorijos politikos sampratą atitinkančia linkme. Energetikos klausimais Rusija ir Baltarusija itin kritikavo Lietuvos vykdomą atsijungimo nuo bendros su Nepriklausomų Valstybių Sandrauga elektros infrastruktūros politiką kaip atvirai kenkėjišką ir nenaudingą pačiai Lietuvai.

2017 m. Rusija toliau tobulino ir naudojo įvairias informacines priemones, skirtas užsienio ir vidaus auditorijoms paveikti. Viešai paskelbta apie informacinių operacijų kariuomenės plėtrą, tobulinti informacijos srautą reguliuojantys įstatymai. Kita vertus, Baltijos regionui skirti žiniasklaidos projektai Lietuvoje įtakos neįgijo.

Kibernetinės grėsmės

2017 m. nustatyta aktyvi priešiška veikla prieš Lietuvos valstybinį ir energetikos sektorius. Dalis kibernetinio aktyvumo siejama su Kinija, Iranu, Šiaurės Korėja ir nevalstybinėmis programišių grupuotėmis, tačiau didžiausią grėsmę Lietuvai kibernetinėje erdvėje kelia Rusija.

Kibernetinis Lietuvos valstybės institucijų, šalies ypatingos svarbos infrastruktūros objektų, politikų, privataus sektoriaus šnipinėjimas ir toliau kelia grėsmę šalies nacionaliniam saugumui. 2017 m. Lietuvos kibernetinėje erdvėje nustatyta tęstinė aktyvi su Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybomis siejamų šnipinėjimo grupuočių „Agent.btz“ ir „APT28/Sofacy“ kenkėjiška veikla. Atakų vykdytojų taikiny – karinio, ekonominio ir politinio pobūdžio informacija Lietuvos ir kitų NATO šalių informacinėje infrastruktūroje.

2017 m. tirtas prieštarai vertinamas kibernetinio saugumo programinės įrangos gamintojos „Kaspersky“ programų poveikis naudotojams. 2017 m. ši gamintoja, naudodamasi savo kibernetinio saugumo produktais, turėjo prieigą prie duomenų mažiausiai 47 Lietuvos įstaigose, kuriose saugoma jautri

informacija. Jos atskleidimas keltų pavojų asmens duomenų saugumui, taip pat galėtų neigiamai paveikti visuomenės saugumą, ekonomiką.

Ekonominė ir energetinė priklausomybė, ekonomikos ir ūkio pažeidžiamumas

Lietuva kartu su Latvija ir Estija smarkiai pažengė didindamos energijos tiekimo saugumą, įgyvendinti dujų ir elektros energijos projektai, jungiantys šias valstybes su kaimyninių valstybių energijos rinkomis, pajvairinti Baltijos šalių energijos šaltiniai, bendrai sumažintos kainos, tačiau nacionaliniam saugumui strategiškai svarbus energetikos ūkio sektorius 2017 m. vis dar buvo nemažai priklausomas nuo importuojamų iš Rusijos gamtinių dujų¹⁹, žalios naftos²⁰ ir elektros energijos. Be energetikos išteklių, iš Rusijos importuojama daug amoniako ir fosfatų.

Energijos ir išteklių imli gamyba 2017 m., Lietuvos statistikos departamento duomenimis, sudarė 37,9 proc. visos apdirbamosios gamybos (2016 m. – 35,6 proc.). Tai rodo ne tik itin didelę apdirbamosios gamybos, bet ir visos pramonės priklausomybę nuo importuojamų energetikos išteklių. Maža to, ekonominės veiklos srityse, kuriose produkcijai pagaminti reikia didelio kiekio energetikos išteklių (dujų, elektros, šilumos) ir kitų žaliavų, tokių kaip mediena, metalas, 2018 m. pradžioje dirbo daugiau nei 36,2 tūkst. darbuotojų (t. y. 3,8 proc. visų šalyje veikiančių 2018 m. pradžioje įmonių darbuotojų).

Prekės per Lietuvą 2017 m. reeksportuotos daugiausiai į Rusijos rinką, kuriai teko 33,9 proc. viso reeksporto. Per metus reeksportas į Rusiją išaugo 30,9 proc. 2017 m. Rusija buvo ir didžiausia Lietuvos bendro prekių eksporto rinka, per metus Rusijai tenkanti eksporto dalis padidėjo iki 14,9 proc. (2016 m. – 13,5 proc.).

Globalios ekonomikos ir finansų krizės ilgalaikis poveikis Lietuvos ekonominiams galioms juntamas vis mažiau. Šalies BVP 2017 m., palyginti su 2016 m., išankstiniais duomenimis, padidėjo 3,9 proc. ir, manoma, toliau didės. Vidaus vartojimas, investicijos ir atsigaunantis eksportas buvo pagrindiniai ekonomikos augimo veiksniai.

Nesaugios branduolinės energetikos plėtojimas šalia Lietuvos Respublikos sienų

Nesaugių branduolinės energetikos objektų plėtra Lietuvos kaimynystėje viena svarbiausių ir 2017 m. problemų. Baltarusija toliau aktyviai vykdė Astravo AE projektą, pažeisdama tarptautinius aplinkosaugos ir branduolinės saugos reikalavimus, nesilaikydama darbo ir saugos standartų, skaidrumo, atvirumo ir geros kaimynystės principų. Galimų grėsmių sąrašė išliko ir Kaliningrado AE projektas dėl to, kad čia taip pat pažeidžiami tarptautiniai saugos reikalavimai ir nebendradarbiaujama su Lietuva. Nors šiuo metu šis projektas aktyviai neplėtojamas, nėra oficialios informacijos apie tai, kad projekto atsisakyta, taip pat neteikiama informacija apie projekto atitiktį tarptautiniams aplinkosaugos ir branduolinės saugos reikalavimams.

Socialinė ir regioninė atskirtis, skurdas

Lietuvos makroekonominių rodiklių gerėjimas 2017 m. lėmė teigiamas šalies gyventojų socialinės ir ekonominės būklės tendencijas. Vyko teigiamų pokyčių gyventojų užimtumo srityje: nedarbo lygis nukrito iki 7,1 proc. (0,8 proc. punkto mažesnis nei 2016 m.) ir buvo 2 proc. punktais mažesnis už euro zonos vidurkį, vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis išaugo 8,5 proc.

Nepaisant gerėjančių ekonominių ir užimtumo rodiklių, socialinė ir regioninė atskirtis Lietuvoje nemažėja. Vilniaus apskrityje sukuriama BVP vienam gyventojui daugiau nei 48 proc. didesnis nei šalies vidurkis (Tauragėje šis rodiklis mažiausias – apie 54,5 proc. šalies vidurkio). Maža pridėtinė vertė riboja verslo investicijas regionuose, naujų darbo vietų kūrimą, taip pat galimybę mokėti didesnę darbo užmokestį, pralaimima konkurencinė kova dėl darbo jėgos, ypač gerai apmokamų kvalifikuotų specialistų. Pastarieji atitinkamai migruoja į kitus šalies regionus ar užsienį.

¹⁹ 2017 m. 45 proc. Lietuvoje suvartotų gamtinių dujų importuota per Klaipėdos SGD terminalą, o kita dalis gamtinių dujų – importuota iš Rusijos bendrovės AB „Gazprom“.

²⁰ Daugiausiai žalios naftos (80,5 proc.) 2017 m. į Lietuvą importuota iš Rusijos, o kita dalis – iš Saudo Arabijos, Norvegijos ir Kazachstano.

Daugelyje savivaldybių (34-iose iš 60-ies) nedarbo lygis 2017 m. viršijo 10 proc., o Lazdijų, Ignalinos ir Zarasų savivaldybėse buvo didesnis nei 15 proc. Beje, Lietuvoje yra savivaldybių (Mažeikių, Jonavos, Visagino, Kazlų Rūdos, Švenčionių, Pagėgių ir kitų), kurios labai priklauso nuo vienos ar kelių įmonių veiklos rezultatų (jose dirba didelė dalis šių savivaldybių gyventojų). Tai veikia ne tik šių, bet ir aplinkinių gyvenviečių užimtumą ir pačių savivaldybių administracijų finansinį stabilumą.

Europos Komisijos 2018 m. ataskaitoje pažymima, kad skurdo rizika Lietuvoje yra viena didžiausių ES. Su tuo susijusi pajamų nelygybė, kuri Lietuvoje yra viena didžiausių ES (didėja nuo 2012 m.). Pagrindinės jos atsiradimo priežastys: dideli žemos ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų užimtumo, darbo užmokesčio skirtumai ir nepakankama socialinės apsaugos sistema.

Socialinė ir regioninė atskirtis, skurdas, didelė pajamų nelygybė kenkia ekonomikos augimui ir makroekonominiam stabilumui, skatina didelę emigraciją, socialinę įtampą, nusivylimą valstybe ir jos politine sistema. Visa tai didina Lietuvos gyventojų pažeidžiamumą: sukuria sąlygas priešiškomis užsienio valstybėms (ypač Rusijai) jais manipuliuoti (pasitelkiant propagandą, informacines atakas, projektuojant masinius socialinius neramumus); skatina vykdyti nelegalias veikas (pavyzdžiui, kontrabandą), dėl kurių gyventojai tampa neatsparūs priešiškų valstybių žvalgybos tarnybų verbavimui ir šantažui.

Demografinė krizė

Potencialų ekonomikos augimą veikia demografiniai iššūkiai. Nuo 1992 m., kai Lietuvoje gyveno daugiausia – 3 706 tūkst. gyventojų, iki 2017 m. jų sumažėjo 23 proc. (vidutiniškai po 1,28 proc. kasmet). Numatoma, kad jų mažės ir artimiausioje ateityje. Pagrindinės šalies gyventojų skaičiaus mažėjimo priežastys – didelė grynoji emigracija ir neigiamas natūralus prieaugis, o šią problemą didina prasta gyventojų sveikata.

Neigiamos demografinės tendencijos mažina Lietuvos investicinį patrauklumą, sunkina regionų plėtrą, didina regionų infrastruktūros išlaikymo sąnaudas. Mažėjantis gyventojų skaičius ilgalaikėje perspektyvoje mažina vidaus paklausą, brangina prekes ir paslaugas, mažina viešųjų sveikatos ir kitų paslaugų pasiekiamumą, didina viešųjų paslaugų kainą, prastina jų kokybę, o visa tai skatina emigraciją.

Tikėtina, kad dėl prarastos darbo jėgos lėčiau augs BVP. Mažėja Lietuvos gyventojų, mažėja gynybinis Lietuvos potencialas, didėja pažeidžiamumas dėl išorės grėsmių. Kultūrinio požiūriu mažėjanti lietuvių kalbą Lietuvoje vartojanti bendruomenė reiškia didėjančias švietimo, leidybos lietuvių kalba išlaidas, didėjančias grėsmes tautinės tapatybės išsaugojimui.

Korupcija

Lietuvoje matomos teigiamos antikorupcinės aplinkos stiprėjimo tendencijos. Tai liudija sociologinių tyrimų rezultatai, rodantys visuomenės korupcijos suvokimo ir tiesioginės patirties pokyčius: mažėja visuomenės korupcinė patirtis, vis daugiau apklaustųjų nurodo, kad kyšio davimas prieštarauja jų įsitikinimams. Kad Lietuvoje esama teigiamų tiesioginės korupcinės patirties mažėjimo tendencijų, patvirtina ir Europos Komisijos paskelbto tyrimo „Eurobarometras 2017“ rezultatai.

2013–2017 metais Lietuvoje nuosekliai mažėjo užregistruojamų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams. 2017 m. tokių nusikalstamų veikų užregistruota 3 proc. mažiau nei 2016 metais²¹. Ataskaitiniu laikotarpiu nustatyta 9 proc. mažiau papirkimo ir 8 proc. mažiau piktnaudžiavimo atvejų²², tačiau kyšininkavimo²³ ir prekybos poveikiu atvejų²⁴ padaugėjo.

Pastaraisiais metais surinkta informacija liudija asmenų, verslo subjektų ir kitų interesų grupių galimą neteisėtą poveikį valstybės institucijoms, priimančioms sprendimus. Šie veiksmai daro įtaką politiniams procesams ir kelia grėsmę nacionaliniam saugumui. Pagrindinės korupcijos pasireiškimo priežastys:

²¹ 2017 m. – 762, 2016 m. – 788 atvejai.

²² 2017 m. – 511 papirkimo atvejų, 2016 m. – 563 papirkimo atvejai. Pastebima, kad labai didelė dalis oficialiojoje statistikoje atspindėtų papirkimų susiję tik su viena valstybės gyvenimo sritimi – kelių transporto eismo saugumu. 2017 m. – 93 piktnaudžiavimo atvejai, 2016 m. – 101 piktnaudžiavimo atvejais.

²³ 2017 m. – 86, 2016 m. – 62 kyšininkavimo atvejai.

²⁴ 2017 m. – 32, 2016 m. – 25 prekybos poveikiu atvejai.

Neskaidrus politinių partijų finansavimas. Nors Lietuvoje politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimas griežtai reglamentuotas, verslas, siekdamas išskirtinių veiklos sąlygų, pasirengęs įvairiomis formomis (grynaisiais pinigais, nepagrįstai didelėmis nuolaidomis, paslaugomis, su partijomis susijusių paramos fondų rėmimu, kitaip) remti papildomo finansavimo ieškančias politines partijas ar pavienius politikus, taip įgydamas galimybę daryti įtaką jų priimamiems sprendimams.

Nekontroliuojamas lobizmas. Lietuvoje lobizmo institutas kol kas tinkamai neveikia. Iki 2017 m. vidurio iš 38 oficialiai registruotų lobistų tik 12 viešino informaciją apie savo veiklą. Nuo 2017 m. rugsėjo 1 d., kai įsigaliojo naujos redakcijos Lobistinės veiklos įstatymas, Vyriausioji tarnybinės etikos komisija yra įregistravusi 58 lobistus, tačiau savo vykdytos lobistinės veiklos deklaracijas teikė ne visi lobistai. Verslo subjektai nuolat ieško ir kuria lobistines strategijas, leidžiančias sudaryti išskirtines sąlygas jų verslo plėtrai, savo ruožtu politikai, retai žinodami verslo veikimo mastą, nesigilindami į galimas savo veiksmų pasekmes, inicijuoja teisės aktų pakeitimus arba priima sprendimus, kurie naudingi tik siauroms interesų grupėms.

Proaktyviai nekontroliuojami viešieji ir privatūs interesai. Specialiųjų tyrimų tarnybos vertinimu, Lietuvoje nevykdoma veiksminga proaktyvi viešųjų ir privačių interesų kontrolė, kuri leistų iš anksto nuspėti galimus interesų konfliktus ir užkirstų kelią valstybei nenaudingų sprendimų priėmimui, t. y. stokojama atsakingesnio viešųjų ir privačių interesų deklaravimo, aktyvesnės ir veiksmingesnės deklaruotų duomenų kontrolės. Nors vis plečiamas asmenų, privalančių deklaruoti privačius interesus, ratas, tačiau jų deklaracijose pateikiami duomenys neanalizuojami, netikrinamas jų pagrįstumas ir pakankamumas. Viešųjų ir privačių interesų deklaravimo kontrolės spraga savo ruožtu leidžia viešajame sektoriuje atsirasti tokiems reiškiniams, kaip nepotizmas, klientelizmas, kronizmas, protekcionizmas ir kitiems. Kad nėra efektyvios deklaravimo proceso stebėsenos ir patikros ir tai vienas esminių Lietuvos viešųjų ir privačių interesų derinimo sistemos trūkumų, Europos Komisijos antikorupcijos ekspertų vertinime nurodyta dar 2014 metais.

Viešojo sektoriaus pažeidžiamumas. Politinės įtakos (veiklos sričių) pasidalijimas, viešojo sektoriaus darbuotojų profesinės kompetencijos stoka, negebėjimas pritraukti ir išlaikyti aukštos kvalifikacijos darbuotojų, tinkamai panaudoti valstybės valdomą informaciją, o kartu ribotas jos prieinamumas valstybės institucijoms didina viešojo sektoriaus pažeidžiamumą. Juo naudojasi nesąžiningą veikimo būdą pasirinkę verslo atstovai, kurdami ir įgyvendindami lobistines strategijas: renka tikslinę informaciją apie viešojo sektoriaus silpnąsias vietas, jame dirbančius konkrečius asmenis, siekdami juos paveikti arba kompromituoti; įvairiais būdais į savo verslą pritraukia sau naudingiausias (kompetentingiausias) viešojo sektoriaus darbuotojus; viešajame sektoriuje įdarbina sau lojalius asmenis. Taip atsiranda sąlygos viešajam sektoriui virsti siaurų verslo interesų grupių norų tenkinimo įrankiu, formuotis painiai, chaotiškai, subjektyviais sprendimais grindžiamai valstybės funkcijų atlikimo sistemai.

Neefektyvus žiniasklaidos dalyvavimas kovoje su korupcija. Specialiųjų tyrimų tarnybos duomenys rodo, kad Lietuvoje žiniasklaidos priemonės glaudžiai susijusios tiek su verslu, tiek su politine sistema, todėl neretai pasižymi neobjektyvumu, kurį dažnai lemia žiniasklaidą valdančio verslo noras laimėti kuo daugiau viešinimo paslaugų užsakymų valstybinėse institucijose. Žiniasklaida naudojama kaip įtakos politinei sistemai įrankis, siūlant politinei partijai nemokamą televizijos eterio laiką, suteikiant nuolaidas, užtikrinant konkrečių partijos narių matomumą televizijos laidoje mainais už galimybę daryti įtaką politinei sistemai.

Organizuotas nusikalstamumas

2017 m. Europos policijos biuro (Europolo) duomenimis, ES teisėsaugos institucijoms žinoma daugiau kaip 5 000 organizuotų nusikalstamų grupių, veikiančių tarptautiniu lygiu. 2017 m. Europolo paskelbtoje ES sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimo ataskaitoje (SOCTA 2017) pažymima, kad naujos technologijos (ir ne tik informacinės, bet ir kitos techninės inovacijos, pvz., dronų, spausdintuvų) turi labai reikšmingą ir tęstinį poveikį nusikalstamumo pobūdžiui, suteikia organizuotam nusikalstamumui aukštą lankstumo lygį. Europolo vertinimais, sparčiai plečiasi elektroninė prekyba nelegaliomis prekėmis ir paslaugomis, kuri per artimiausius kelerius metus sugriaus tradicinį neteisėtos prekybos modelį. Nelegali elektroninė prekyba sudaro galimybes atskiriems nusikaltėliams vykdyti kriminalinę veiklą patiems, nenaudojant infrastruktūros, būdingos tradicinėms organizuotoms nusikalstamoms grupuotėms, ir tokių asmenų daugėja. Europolo ataskaitoje nurodytos prioritetinės

grėsmės ES: kibernetiniai nusikaltimai, narkotikų gamyba, prekyba ir platinimas, nelegalių migrantų gabenimas, organizuoti turtiniai nusikaltimai, prekyba žmonėmis, finansiniai nusikaltimai ir pinigų plovimas, dokumentų klastojimas, elektroninė prekyba nelegaliomis prekėmis ir paslaugomis (ginklais, suklastotomis prekėmis, narkotikais).

Duomenų apie Lietuvoje veikiančias organizuotas nusikalstamas grupuotes analizė rodo, kad jų veikla daugiausia susijusi su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta ir kontrabanda, akcizinių prekių kontrabanda, turto prievartavimu, prekyba žmonėmis, neteisėtu disponavimu šaunamaisiais ginklais, sukčiavimu. Nusikalstamu būdu gautos lėšos dažniausiai naudojamos nusikaltėlių gerovei. Šių grupuočių nariai stengiasi tokias lėšas investuoti į legalų verslą: prekybą nekilnojamuoju turtu, įvairias tarpininkavimo paslaugas, krovinius gabenančias įmones. Lietuvos organizuotos nusikalstamos grupuotės veikia teritoriniu principu ir pavojingiausios jų koncentruojasi didžiuosiuose miestuose. Lietuvos organizuotos nusikalstamos grupuotės veiklą plėtoja ir užsienyje (dažniausiai Skandinavijoje, Vokietijoje, Ispanijoje, Nyderlanduose, Rusijoje).

Valstybės ir tarptautinio lygio ekstremaliosios situacijos

2017 m. Lietuvoje užregistruotos 2 valstybės lygio ekstremaliosios situacijos: spalį – dėl meteorologinio reiškinių padarinių (augalų žūtis) ir gruodį – dėl pavojaus nekilnojamajai kultūros vertybei (Gedimino kalno šlaitų deformacijų).

2018 m. ir ateityje ekstremaliųjų situacijų gali daugėti dėl afrikinio kiaulių maro, ekstremalių gamtos reiškinių (sausros, potvyniai, uraganai, vėtros), miškų ir durpynų gaisrų, Ebolos hemoraginės karštligės, naminių ir laukinių paukščių ligų, taip pat nepalankiai kintančios geopolitinės padėties (masiniai neramumai, kibernetinės atakos, grasinimai įvykdyti teroro aktą ir panašiai). Vienas iš aktualių veiksnių, galinčių sukelti ekstremaliąsias situacijas Lietuvoje, – nesaugios branduolinės energetikos plėtra šalia Lietuvos Respublikos sienų.

Vertybių krizė

Pastaraisiais metais mažėja nusikaltimų, užregistruotų pagal Baudžiamojo kodekso 170 straipsnį („Kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę“): 2015 m. užregistruoti 138, 2016 m. – 47, o 2017 m. – 17 tokių nusikaltimų. Neapykanta dažniausiai tautybės ir seksualinės orientacijos pagrindais kurstoma socialiniuose tinkluose ar naujienų portalų komentarų skiltyse.

2017 m. žiniasklaidoje tautybės nuolat akcentuojamos neigiamame kontekste, kuris skatina tautines bendruomenes stigmatizuoti – tam tikros tautybės siejamos su tam tikromis problemomis.

2017 m. atliktas tyrimas „Tautinės mažumos Lietuvoje“ parodė, kad Pietryčių Lietuvos regionas smarkiai atsilieka nuo šalies vidurkio pagal tokius rodiklius kaip tiesioginės užsienio investicijos, verslumo lygis, nedarbas, vidutinis darbo užmokestis. Tyrimas parodė, kad valstybinės kalbos mokėjimas – svarbus integruojantis veiksnys, turintis įtakos tautinėms mažumoms priklausančių asmenų įsiliejimui į darbo rinką ir visuomeninį gyvenimą. Šiuo atveju svarbu tautinių mažumų tankiau gyvenamose vietovėse sudaryti sąlygas suaugusiems nemokamai mokytis lietuvių kalbos.

3.2. Nacionalinio saugumo politikos prioritetai ir uždaviniai

Nacionalinių gynybos pajėgumų stiprinimas

Informacija pateikta Vyriausybės 2017 metų veiklos ataskaitos 3 dalies „Vyriausybės prioritetinių sričių 2017 m. apžvalga“ skyriuje „1.5.1. Gynybos sistemos stiprinimas ir plėtra“.

NATO kolektyvinės gynybos stiprinimas

2017 m. išlaikyta vieninga NATO laikysena dėl agresyvaus Rusijos elgesio. Praktinis karinis ir civilinis bendradarbiavimas liko išaldytas, politinis dialogas vyko per NATO ir Rusijos Tarybą ambasadorių lygiu. Šiais susitikimais pasinaudota Aljanso vienybei pabrėžti ir klausimams dėl agresyvaus Rusijos elgesio aptarti.

NATO valstybių ir vyriausybių vadovų susitikime 2017 m. gegužės 25 d. patvirtinta, kad NATO toliau stiprins kolektyvinę gynybą ir atgrasymo pajėgumus. Kadangi šioms pastangoms reikia daugiau išteklių, sutarta, kad šalys narės parengs nacionalinius planus, kuriuose numatys, kaip iki 2024 m. pasieks numatytus gynybos išlaidų tikslus, kaip investuos į trūkstamų pajėgumų plėtrą ir kaip prisidės prie Aljanso misijų ir operacijų. Įveikti grėsmes saugumui gali padėti glaudesnis NATO ir ES turimų priemonių ir veiklos koordinavimas, kuris 2017 m. pasiekė apčiuopiamą pažangą ir papildytas naujomis sritimis, tarp jų ir Lietuvai labai aktualiū karinio mobilumo klausimu.

2017 m. toliau buvo įgyvendinami 2016 m. Varšuvos NATO valstybių vadovų susitikimo sprendimai, patvirtinę, kad šiandieninė saugumo aplinkos būklė – ne laikina situacija, o nauja NATO tikrovė.

2017 m. Lietuvoje, Latvijoje ir Lenkijoje dislokuoti bataliono kovinės grupės dydžio vienetai – NATO priešakinės pajėgos. Šis žingsnis iš esmės sustiprino NATO atgrasymo funkciją ir sumažino galimo konflikto regione tikimybę. NATO priešakinėms pajėgoms Lietuvoje vadovauja Vokietija, o bataliono kovinės grupės pagrindą (apie 1 000 karių) sudaro Vokietijos ir Nyderlandų kontingentas, kurį 2017 m. papildė Norvegijos, Belgijos ir Kroatijos kariai. 2017 m. vyko papildomos diskusijos ir ieškota būdų, kaip NATO priešakinių pajėgų sausumos vienetams suteikti paramą iš oro ir jūrų.

Lietuva aktyviai dalyvavo NATO diskusijose apie ilgalaikę NATO adaptaciją, siekiant sustiprinti NATO kolektyvinės gynybos gebėjimus. Didžiausias prioritetas skirtas NATO sprendimų priėmimo proceso ir vadovavimo struktūros peržiūrai, kolektyvinės gynybos pratybų efektyvumo didinimui, civilinio pasirengimo stiprinimui, NATO atsakui į Rusijos gebėjimus blokuoti sąjungininkų pajėgų atvykimą į Baltijos regioną ištikus krizei.

2017 m. NATO karinį matomumą Lietuvoje užtikrino rotacinės sąjungininkų pajėgos, oro policijos misija ir tarptautinės pratybos. Lietuvoje atskirais laikotarpiais buvo dislokuotos rotacinės JAV pajėgos, Portugalijos ir Čekijos kontingentai. Tęsta NATO oro policijos misija Baltijos šalyse: Lietuvos kariuomenės karinių oro pajėgų aviacijos bazėje Šiauliuose rotacijos pagrindu budėjo Nyderlandų, Lenkijos ir JAV naikintuvai, sustiprinti kontingentais Estijoje ir Lenkijoje.

2017 m. toliau rengtos tarptautinės pratybos Lietuvoje, siekiant didinti NATO matomumą, gerinti Lietuvos ir sąjungininkų karių parengtį ir sąveikumą. Didžiausiose 2017 m. Lietuvoje vykusiose tarptautinėse pratybose „Geležinis Vilkas 2017“ treniravosi apie 5 300 karių iš 11 NATO šalių. Dauguma pratybų Lietuvoje vyko pagal didelio intensyvumo, gynybos ar kolektyvinės gynybos scenarijus. Pratybose Lietuvos kariuomenės ir sąjungininkų kariai rengėsi atlikti bendrus veiksmus, sąjungininkų kariai susipažino su regiono ypatumais. Pratybos veikė ir kaip atgrasymo priemonė – siūsta žinia, kad Aljansas pasirengęs reaguoti į krizes.

2017 m. toliau stiprinta NATO greitojo reagavimo pajėgų pasirengtis reaguoti į krizes. Lietuvoje veikiantis NATO pajėgų integravimo vienetas, atsakingas už sklandų NATO greitojo reagavimo pajėgų perdislokavimą Lietuvoje, svariai prisidėjo prie Aljanso šalių karinių vienetų judėjimo ir dalyvavimo karinėse pratybose bei budėjimuose koordinavimo. 2017 m. Lietuvos kariai kaip ir kasmet budėjo NATO greitojo reagavimo pajėgose.

NATO krizių valdymo ir partnerysčių stiprinimas

Atsižvelgdama į kintančią Baltijos jūros regiono saugumo būklę, Lietuva pasiekė, kad 2017 m. į lygiagrečiai vykusias NATO pratybas CMX-17 ir ES pratybas PACE-17 būtų įtraukti Lietuvai aktualūs hibridinių grėsmių scenarijai.

Aktyviau dalyvauta kasmetinėse NATO pratybose CMX-17, kurių aktyvioji fazė vyko 2017 m. spalio 4–11 dienomis. Pratybose patikrintos nacionalinės atsako į konvencines ir nekonvencines grėsmes Lietuvos saugumui procedūros, taip pat NATO sprendimų, reikalaujančių aktyvių partnerių konsultacijų greitai kintančioje aplinkoje, priėmimo procedūros. Vadovaudamosi pratybų scenarijumi, prie kurio kūrimo aktyviai prisidėjo Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko potvarkiu Nr. 154 sudaryta darbo grupė, Lietuvos institucijos ne tik priėmė sprendimus dėl atsako į imituotus iššūkius nacionaliniam saugumui, tačiau kartu su kitomis Aljanso valstybėmis parengė NATO rekomendacijas, kaip tobulinti krizių valdymo procedūras. Beje, NATO krizių valdymo pratybose CMX-17 dalyvavo ir Suomija bei Švedija, o tai paskatino Aljansą ir ypač Baltijos jūros regiono valstybes ieškoti bendrų sprendimų esant kritinėms situacijoms.

2017 m. Krašto apsaugos ministerija toliau administravo Patikos fondą, padedantį Rytų partnerystės šalims įsitraukti į ES bendrosios saugumo ir gynybos politikos veiklą, ir skyrė 27 tūkst. eurų, kuriais finansuotas Gruzijos karių dalyvavimas ES mokymo misijoje Malyje (EUTM Mali), Gruzijos ir Moldovos atstovų dalyvavimas įvairiuose mokymuose. 2017 m. Lietuvos Respublikos ambasada Ukrainoje toliau atliko NATO kontaktinės ambasados funkcijas. Lietuvos karininkas tęsė darbą bendrame NATO ir Gruzijos karinio mokymo ir vertinimo centre (angl. *Joint Training and Evaluation Centre*) Gruzijoje.

Vieningos ir solidarios ES stiprinimas

2017 m. Lietuva kartu su kitomis ES valstybėmis oficialiai įsitraukė į nuolatinį struktūrizuotą bendradarbiavimą (angl. *Permanent Structured Co-operation*, PESCO), siekdama aktyviau bendradarbiauti gynybos srityje, ypač plėtojant bendrus pajėgumų projektus ir iniciatyvas. Lietuva inicijavo Greitojo reagavimo į kibernetines grėsmes komandų projektą. Šis projektas atrinktas tarp 17 pagrindinių PESCO projektų. Jo tikslas – suformuoti daugiašales greitojo reagavimo grupes, kurios kibernetinių atakų paveiktų šalių prašymu galėtų paremti nacionalinius pajėgumus, surinkti žalingos veiklos įkalčius, atkurti paveiktų sistemų veikimą. Lietuva prisijungė prie Nyderlandų iniciatyva pasiūlyto Karinio mobilumo (angl. *Military Mobility*) projekto. Projekto tikslas – užtikrinti laisvą karinių pajėgų judėjimą Europoje – pašalinti biurokratinės kliūtis ir tobulinti karinius poreikius atitinkančią infrastruktūrą.

2017 m. Lietuva lygiagrečiai su NATO gynybos planavimo procesu (NDPP) Europos gynybos agentūrai pateikė reikiamą informaciją ES koordinuotai metinei gynybos apžvalgai (angl. *Coordinated Annual Review on Defence*, CARD), kuri padės įvertinti šalių gynybinius pajėgumus. Tikimasi, kad apžvalga skatins mažinti Europos pajėgumų spragas ir Europos mastu geriau derinti pajėgumų plėtrą.

Stiprinant ES energetikos sąjungą ir energetinį saugumą aktyviai dalyvauta ES Tarybos diskusijose dėl Dujų direktyvos peržiūros, siekiant joje įtvirtinti nuostatas, kurios užtikrintų, kad Trečiasis energetikos paketas būtų taikomas „Nord Stream-2“ dujotiekiui.

2017 m. daug dėmesio skirta migracijos ES išorinės politikos suderinamumui su vidaus politika. Migracijos suvaldymo klausimu Lietuva ir toliau buvo solidari su ES valstybėmis narėmis, aktyviai teikė ekspertinę, finansinę paramą ir vykdė išpareigojimus perkelti pabėgėlius, kuriems reikia apsaugos.

Nors derybos sudėtingos, kai kurios ES narės tampa vis atsargesnės Rytų partnerystės politikos tolesnio stiprinimo klausimu, Lietuvai kartu su bendramintėmis ES narėmis ir ambicingosiomis Rytų partnerėmis pavyko pasiekti, kad ir 2017 m. lapkričio 24 d. priimtoje Rytų partnerystės Briuselio Viršūnių susitikimo Jungtinėje deklaracijoje būtų pakartota, kad ES pripažįsta asocijuotų partnerių europinį pasirinkimą.

Dvišalių ir daugiašalių santykių stiprinimas

2017 m., siekiant, kad Lietuvos saugumo interesai atsispindėtų NATO sprendimuose ir atskiros šalys remtų saugumo regione stiprinimą, toliau plėtotas politinis dialogas ir praktinis karinis bendradarbiavimas su artimiausiomis sąjungininkėmis. Itin glaudūs ryšiai palaikyti su JAV, Vokietija, Baltijos šalimis, Jungtine Karalyste, Lenkija. Svarbią vietą Lietuvos gynybinio bendradarbiavime srityje užėmė parama Rytų partnerystės šalims, ypač Ukrainai. JAV 2017 m. Lenkijoje dislokavo papildomą sunkiąją brigadą, o įgyvendindama priešakinių pajėgų iniciatyvą – bataliono grupės dydžio pajėgas. 2017 m. JAV keturis kartus padidino Europos užtikrinimo iniciatyvos (angl. *European Reassurance Initiative*) finansavimą (iki 3,4 mlrd. JAV dolerių), priėmė sprendimą 2018 m. padidinti šį finansavimą iki 5 mlrd. JAV dolerių. 2017 m. rugsėjį JAV pademonstravo paramą Baltijos šalims per pratybas „Zapad“, atsiųsdama į kiekvieną šalį po kuopą karių, sustiprino NATO Baltijos oro policijos misiją papildomais naikintuvais, Lietuvoje laikinai dislokavo „Patriot“ oro gynybos sistemas. Nuo 2017 m. JAV nebesiunčia nuolatinių rotacinių pajėgų į Lietuvą, tačiau šalyje nuolat yra specialiųjų operacijų pajėgų karių, kelios dešimtys logistikos paramos specialistų, JAV kariai aktyviai dalyvauja pratybose. JAV teikė finansinę paramą Lietuvos kariniams pajėgumams ir karinei infrastruktūrai plėtoti.

2017 m. intensyviai bendradarbiauta su **Vokietija**. Tai visų pirma susiję su Vokietijos įsipareigojimu vadovauti Lietuvoje dislokuotai NATO priešakinių pajėgų bataliono grupei. 2017 m. pradžioje Vokietija dislokavo Lietuvoje šio bataliono pagrindinius elementus: štabą, štabo kuopą, mechanizuotą manevrinę kuopą, kovinės paramos ir logistikos vienetus. Iš viso Lietuvoje skirtingais laikotarpiais dislokuota apie 450–630 Vokietijos karių su kovine ginkluote ir technika. Prie šio bataliono formavimo aktyviai prisidėjo ir kitos Aljanso šalys: Belgija, Nyderlandai, Norvegija ir Liuksemburgas. Šios šalys taip pat skyrė kovinius, kovinės paramos ir logistikos vienetus. Vokietijos vadovaujamas NATO priešakinių pajėgų batalionas visišką operacinį pajėgumą pasiekė 2017 m. birželį. Birželį ir spalį NATO priešakinių pajėgų batalionas kartu su kitais NATO šalių ir Lietuvos kariuomenės vienetais dalyvavo karinėse pratybose „Geležinis Vilkas“ ir „Geležinis Vilkas 2“.

2017 m. buvo toliau įsigyjama prioritetinės ginkluotės iš Vokietijos: PzH2000 savaeigių haubicų, „Boxer“ pėstininkų kovos mašinų, šaulių automatinių ginklų G-36, karinių sunkvežimių ir kita. 2017 m. liepą Vokietija oficialiai prisijungė prie NATO Energetinio saugumo ir kompetencijos centro Lietuvoje ir atsiuntė į jį 2 atstovus.

2017 m. Vokietija tapo pagrindine tarptautinių operacijų partnere. Nuo kovo 1 d. iki liepos 31 d. tarnybą ES operacijoje SOPHIA vokiečių karo laive atliko dvi laivų apžiūros grupės (po 12 karių). Spalį Lietuvos kariuomenės būrys išvyko į JT operaciją MINUSMA, Malyje, ir ten tarnauja Vokietijos kontingento sudėtyje.

Atsižvelgiant į intensyvėjantį Lietuvos kariuomenės bendradarbiavimą su Vokietijos kariuomene, nuspręsta plėsti ir stiprinti dvišali karinį bendradarbiavimą tarp Lietuvos sausumos pajėgų ir Vokietijos sausumos pajėgų, priskiriant Mechanizuotąją pėstininkų brigadą „Geležinis Vilkas“ mokymo tikslais Vokietijos sausumos pajėgų divizijai.

2017 m. **Lenkija** ir Lietuva toliau plėtojo aktyvų politinį bendradarbiavimą, siekdamas, kad regionuose būtų sustiprinti NATO atgrasymo pajėgumai. Plėtotas praktinis karinis bendradarbiavimas įsigijimų, oro gynybos, karių rengimo srityse. 2017 m. Lenkijos karinių oro pajėgų kariai vykdė NATO oro policijos misiją Baltijos šalyse, tai buvo jau septintoji Lenkijos rotacija. Vienas sėkmingiausių karinių projektų – bendra Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos brigada LITPOLUKRBRIG. Pasirašytas Tarpvyriausybinių susitarimų pakeitimas, išplečiantis LITPOLUKRBRIG karinių vienetų galimybes dalyvauti tarptautinėse operacijose, brigadai suteiktas didžiojo etmono Konstantino Ostrogiškio vardas ir įteikta kovinė vėliava. 2017 m. brigados štabas dalyvavo šešeriose tarptautinėse pratybose.

Jungtinė Karalystė 2017 m. vadovavo NATO ypač greito reagavimo pajėgoms (angl. *Very High Readiness Joint Task Force*, VJTF). Lietuva Jungtinės Karalystės vadovaujamai grupei skyrė pėstininkų kuopą. 2017 m. Lietuva toliau aktyviai prisidėjo prie Jungtinės Karalystės vadovaujamų Jungtinių ekspedicinių pajėgų (angl. *Joint Expeditionary Forces*, JEF) plėtros. Manoma, kad visiška operacinį pajėgumą šios pajėgos pasiekės 2018 metais. Surengtos konsultacijos kibernetinio saugumo klausimais.

2017 m. **Prancūzijos** ir Lietuvos politiniai ir kariniai santykiai buvo intensyvūs. 2017 m. Prancūzija priėmė politinį sprendimą nuo 2018 m. prisijungti prie NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinės grupės Lietuvoje, dalyvauja NATO Energetinio saugumo centro veikloje – skiria savo atstovą,

kuris eina centro direktoriaus pavaduotojo pareigas, yra viena aktyviausių NATO Baltijos oro policijos misijos dalyvių. Plėtotas glaudus dvišalis karinis bendradarbiavimas, ypač aktyviai bendradarbiauta karinių ir kalbų mokymų bei karinių pratybų srityse.

2017 m. Lietuva toliau aktyviai bendradarbiavo su Latvija ir Estija, tiek tęsdama dvišalius ir trišalius projektus, tiek siekdama stiprinti **Baltijos šalių** pozicijas NATO, ES ir bendradarbiavimo su kitais sąjungininkais formatais. Buvo peržiūrimos esamų bendradarbiavimo projektų, tokių kaip Baltijos valstybių oro erdvės stebėjimo ir kontrolės sistema, Baltijos gynybos koledžas, Specialiųjų operacijų pajėgų bendradarbiavimas, bendro bataliono budėti NATO greitojo reagavimo pajėgose sudarymas, koncepcijos. Baltijos šalys toliau koordinavo savo gynybos planus, 2017 m. nuolat rengė konsultacijas svarbiais regioninio saugumo klausimais, sprendžiamais NATO ir ES kontekste.

2017 m. svarbiausios Rytų kaimynystės partnerės ir toliau buvo Ukraina, Gruzija ir Moldova, parama šių valstybių integracijai į ES ir NATO – tarp svarbiausių strateginių prioritetų.

2017 m. aktyviausiai bendradarbiauta gynybos srityje su **Ukraina**. Lietuva nusprendė toliau teikti paramą Ukrainos kariuomenei. 2017 m. organizuota 54 sužeistų Ukrainos karių rehabilitacija Lietuvoje. Lietuva teikė Ukrainai ekspertinę pagalbą gynybos, puskarininkių reformų ir strateginės komunikacijos klausimais. Krašto apsaugos sistemos mokymo institucijose ir Lietuvos kariuomenės Karo medicinos tarnybos kursuose mokėsi 34 Ukrainos kariuomenės atstovai. Krašto apsaugos ministerija finansavo vieno Ukrainos karininko studijas Baltijos gynybos koledže. Lietuvos kariuomenės instruktoriai padėjo rengti Ukrainos karius, rengė mokymus, teikė konsultacijas.

Toliau remti **Gruzijos** euroatlantinės bei europinės integracijos ir **Moldovos** europinės integracijos siekiai. Krašto apsaugos ministerija finansavo 11 Gruzijos ir 9 Moldovos karių rengimą Lietuvos karinio mokymo įstaigose ir Lietuvos kariuomenės Karo medicinos tarnybos kursuose ir 2 Gruzijos karininkų studijas Baltijos gynybos koledže. Teiktos konsultacijos viešųjų ryšių ir strateginės komunikacijos, kibernetinės gynybos, finansų ir biudžeto, kovos su korupcija ir audito klausimais. Lietuvos kariuomenės instruktoriai vedė pratybų vertintojų kursus bendrame NATO ir Gruzijos mokymo ir vertinimo centre, šio centro veiklai paremti Krašto apsaugos ministerija skyrė 15 tūkst. eurų.

Dalyvavimas stiprinant tarptautinį saugumą ir stabilumą

2017 m. Lietuva prisidėjo prie tarptautinės bendruomenės pastangų stiprinti saugumą ir stabilumą. Lietuvos veiklos Jungtinėse Tautose (JT) prioritetai buvo žmogaus teisės, žurnalistų saugumas, civilių apsauga per konfliktus, lyčių lygybė, Rusijos agresija prieš Ukrainą ir kiti konfliktai. Atidžiai stebėti procesai, susiję su konfliktu Sirijoje, tarptautinės teisės ir tarptautinės humanitarinės teisės įsipareigojimų vykdymu, kova su terorizmu, atsakomybe už nusikaltimus žmoniškumui, kova su nebaudžiamumu.

Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) ir Europos Tarybos (ET) formatais Lietuva nuolat pabrėžė Rusijos atsakomybės už tarptautinės teisės principų ir įsipareigojimų pažeidimą klausimą, aktyviai prisidėjo prie šio klausimo išlaikymo prioritetinėje darbotvarkėje, nuosekliai rėmė Ukrainos teritorinį vientisumą.

Palyginti su 2016 m., Lietuvos karių, dalyvaujančių tarptautinėse operacijose, skaičius padidėjo daugiau nei dvigubai (iš jų nacionalinė mokymo operacija Ukrainoje ir JT vadovaujama stabilizavimo operacija MINUSMA Malyje). Į operaciją Malyje išsiųstas būrio dydžio apsaugos vienetas – tai didžiausias Lietuvos indėlis (39 kariai) į vieną JT vadovaujamą operaciją per visą nepriklausomybės laikotarpį. 2017 m. Lietuva dalyvavo tarptautinėse operacijose Europoje, Afrikoje, Azijoje, Viduržemio jūroje, Indijos vandenyne.

Lietuvos kariai dalyvavo šiose NATO vadovaujamos tarptautinėse operacijose: Afganistane „Tvirta parama“ su 29 kariais (štabo karininkai, karo policininkai, logistikos ir ryšių specialistai), Kosove (KFOR) – vienas karys, taip pat vienas karininkas dalyvavo NATO iniciatyvoje Turkijoje, kur buvo dislokuota NATO oro erdvės gynybos sistema „Patriot“ ir orlaiviai AWACS.

Lietuvos kariai dalyvavo ir šiose ES vadovaujamos tarptautinėse operacijose: kovos su piratavimu operacijoje „Atalanta“ – 15 karių; operacijoje „Sophia“ Viduržemio jūros regiono pietų centrinėje dalyje (angl. EUNAVFOR MED SOPHIA) – 15 karių.

Du Lietuvos kariai dalyvavo karinio mokymo misijoje Malyje (angl. EUTM Mali, Kulikoro mokymo centre ir operacijos vadavietėje, o vienas karys – karinio mokymo misijoje Centrinės Afrikos Respublikoje (angl. EUTM CAR).

Lietuva prisidėjo ir prie tarptautinės bendruomenės kovos su terorizmu ir ekstremizmu – 6 Lietuvos kariuomenės instruktoriai nuo 2017 m. vasario dalyvavo JAV vadovaujamoje tarptautinėje operacijoje „Įgimtas ryžtas“ Irake. 2018 m. vasarį priimtas sprendimas dėl specialiųjų operacijų pajėgų dalyvavimo NATO operacijoje „Tvirta parama“, skirtoje Afganistano saugumo pajėgoms mokyti ir remti.

Siekiant optimizuoti Lietuvos teikiamą paramą karinio mokymo srityje Ukrainai, 2017 m. pradėta nacionalinė karinė mokymo operacija Ukrainoje – apmokytos Ukrainos ginkluotosios pajėgos. Šioje operacijoje 2017 m. dalyvavo 26 Lietuvos kariai – instruktoriai ir specialistai.

Grėsmių, pavojų ir rizikos veiksnių nacionaliniam saugumui nustatymo, vertinimo ir perspėjimo sistemos plėtotė

2017 m. rinkta, sisteminta ir analizuota informacija apie išorės rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes, jų intensyvumą. Vyriausybės kanceliarijoje įsteigtame Grėsmių valdymo ir krizių prevencijos biure pradėta kurti grėsmių vertinimo indikatorių ir strateginio perspėjimo sistema.

Krašto apsaugos sistema identifikavo ir vertino gynybos, karines-politines, karines-ekonomines, karines-technines ir karines-informacines išorės grėsmes, galimas grėsmes ir rizikos veiksnius, galinčius artimoje, vidutinėje arba ilgalaikėje perspektyvoje daryti tiesioginį ar netiesioginį poveikį Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui ir gynybiniam pajėgumui. Remdamas operatyvų Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti būtinų sprendimų priėmimą ir šalies gynybos planavimo procesus, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos aktyviai bendradarbiavo ir keitėsi informacija su kitomis Lietuvos Respublikos nacionalinį saugumą užtikrinančiomis institucijomis ir užsienio šalių partneriais, teikė žvalgybos informaciją NATO ir ES.

Žvalgybos institucijų pajėgumų stiprinimas

2017 m. Valstybės saugumo departamentui skirtas 19,6 proc. didesnis nei 2016 m. finansavimas. Siekiant užtikrinti, kad aktyviosios ir pasyviosios žvalgybos ir kontržvalgybos priemonės būtų taikomos tiek, kiek reikia rizikos veiksniams, pavojams ir grėsmėms, galintiems daryti poveikį šalies gynybinei galiai ir krašto apsaugos sistemos saugumui, nustatyti, apie juos informuoti ir jiems pašalinti, toliau buvo palaikomi ir stiprinami Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos turimi žvalgybos ir kontržvalgybos pajėgumai. Daugiausiai dėmesio skirta pažangių technologijų diegimui ir plėtojimui, grėsmių identifikavimo kibernetinėje erdvėje pajėgumų stiprinimui.

Valstybės krizių prevencijos ir valdymo pajėgumų stiprinimas

2017 m. birželio 21 d. priimtas Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nacionalinio saugumo komisijos sudarymo“. Vyksta reguliarūs komisijos posėdžiai, kuriuose priimami nacionaliniam saugumui stiprinti ir krizių prevencijai vykdyti būtini sprendimai. Vyriausybės kanceliarijoje įkurtas Grėsmių valdymo ir krizių prevencijos biuras, kuris nuo 2017 m. lapkričio rengia tarpinstitucinius susitikimus. Juose sprendžiamos tarpinstitucinio bendradarbiavimo problemos, derinama nacionalinė ir tarptautinė strateginė komunikacija.

Atsižvelgdamas į Vyriausybės prašymą, Valstybės saugumo departamentas ėmėsi koordinuoti ir institucijų veiksmus dėl hibridinių grėsmių prevencijos. Šiuo tikslu 2017 m. pavasarį sudaryta Valstybės saugumo departamento darbo grupė įvykiams, galintiems kelti grėsmę nacionaliniam saugumui, įvertinti. Valstybės institucijoms, visoms Lietuvos savivaldybėms ir strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčioms įmonėms pateiktas įvykių, apie kuriuos būtina informuoti Valstybės saugumo departamentą, sąrašas. Gautos informacijos apibendrinimai teikti sprendimų priėmėjams.

Civilinės saugos stiprinimas

2017 m. įdiegta 13 naujų perspėjimo sirenų, iš jų 12 – Vilniaus miesto savivaldybėje. Gyventojų perspėjimo sirenomis pasiekiamumas – 69 procentai. 2018 m. naujas perspėjimo sirenomis sistemas numatoma įrengti gyvenamosiose vietovėse, kurios patenka į potvynių užliejamas teritorijas (14 savivaldybių 26 gyvenamosiose vietovėse).

Atsižvelgiant į branduolinių incidentų statomoje prie Lietuvos Respublikos valstybės sienos Astravo AE grėsmę, planuojama parengti gyventojų apsaugos priemonės ir įgyvendinti investicijų projekto „Perspėjimo sirenomis sistemos įrengimas Astravo atominės galimo poveikio zonoje“.

Pagal aktualias grėsmes atnaujintos Valstybės rezervo civilinės saugos priemonių atsargų kaupimo užduotys. Reikiamų Valstybės rezerve sukauptų atsargų dalis, kurią sudaro civilinės saugos priemonės, padidėjo nuo 30 proc. 2016 m. iki 40 proc. 2017 m. Rengiama Valstybės rezervo pertvarka, kuri bus atlikta 2018 m.

2017 m. parengta ir pradėta įgyvendinti pirmoji nuotolinio civilinės saugos mokymo programa – organizuoti 4 mokymai pagal ūkio subjektų vadovų ir jų įgaliotų asmenų įvadinio civilinės saugos mokymo programą. Parengtos ir žmogaus saugos mokytojų bei civilinės saugos dėstytojų įvadinio civilinės saugos mokymo programos. 2018 m. numatoma surengti 10 nuotolinio mokymo kursų.

Viešojo saugumo stiprinimas

Kaip jau minėta, siekiant stiprinti vidaus reikalų statutinių įstaigų pajėgumus, 2017 m. šioms įstaigoms papildomai skirta 31 mln. eurų.

Investicijos į sienų apsaugos stiprinimą iš valstybės biudžeto lėšų padidintos daugiau kaip 3,5 mln. eurų. Per 2017 m. ES išorės sienos (Lietuvos dalies), saugomos naudojant modernias sienos stebėjimo technologijas, dalis padidėjo nuo 33 proc. 2016 m. iki 49,3 proc. 2017 m., ir tai didžiausias pokytis per pastaruosius keletą metų. Be to, apie 45 km ilgio valstybės sienos su Rusija ruože įrengta apsauginė tvora. Diegiamos techninės sienos apsaugos priemonės padės mažinti valstybės sienos pažeidimų: 2017 m. nustatyti 97 tokie pažeidimai, o tai 30 pažeidimų, arba 24 proc., mažiau nei 2016 m. ir 55 proc. mažiau nei 2015 m.

Pernai Valstybės sienos apsaugos tarnyba inicijavo ir užmezgė konstruktyvius ryšius su Vietnamo Socialistinės Respublikos kompetentingomis institucijomis – įkurta tiesioginė karštoji linija. Tai viena iš priemonių Vietnamo piliečių asmens tapatybės nustatymo problemai spręsti ir duomenimis apie asmenis, kurie verčiasi neteisėtos migracijos organizavimu, keistis.

2017 m. parengtas ir Seimo priimtas naujos redakcijos Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas ir jo lydimieji įstatymai, kuriais patikslintos Valstybės sienos apsaugos tarnybos funkcijos ir įgaliojimai kovojant su organizuotu nusikalstamumu, kontrabanda ir nelegalia migracija, sudarytos sąlygos optimizuoti šios tarnybos organizacinę struktūrą, šios tarnybos pareigūnams suteikti papildomi įgaliojimai atlikti teisėsaugos funkcijas ir pradėti administracinę teiseną pasienio ruože, nekviečiant policijos pareigūnų.

Parengtas ir Seimo priimtas naujos redakcijos Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas ir jo lydimieji įstatymai, sudarantys sąlygas efektyviau taikyti pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos priemonės ir sukuriantys nepalankią pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikoms erdvę. Viena iš įstatymo naujovių – nuostata, kad sustiprintos kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymo procedūros taikomos, kai sandoriai ar dalykiniai santykiai atliekami su visais politikoje dalyvaujančiais fiziniais asmenimis.

Imtasi veiksmų prekybos žmonėmis prevencijai ir kontrolei sustiprinti. Visoje Lietuvoje, ypač intensyviai 13-oje savivaldybių, kuriose nustatoma daugiausiai prekybos žmonėmis aukų, vykdyta informacinė kampanija, išpėjanti apie prekybos žmonėmis grėsmes ir supažindinanti su teikiama pagalba prekybos žmonėmis aukoms, lietuvių, rusų ir anglų kalbomis, bendradarbiaujant su kitomis institucijomis ir įstaigomis, savivaldybių administracijomis, socialiniais partneriais. Parengtas ir savivaldybėms pateiktas savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo aprašo pavyzdys. Aktyviai bendradarbiaujama su Katalikų Bažnyčia, parengta metodinė medžiaga „Bažnyčios vaidmuo kovojant su prekyba žmonėmis: metodinės rekomendacijos“. Vidaus reikalų ministerijoje paskirtas Lietuvos Respublikos nacionalinis pranešėjas kovos su prekyba žmonėmis klausimais. Patvirtinta

Statistinių duomenų ir kitos informacijos apie prekybos žmonėmis situaciją, kovos su ja priemonės bei veiksmus rinkimo ir skelbimo tvarka.

Nacionalinių pajėgumų kovai su terorizmu, smurtiniu ekstremizmu ir radikalėjimu stiprinimas

Valstybės saugumo departamentas inicijavo ir organizavo darbo grupės kovos prieš terorizmą klausimams spręsti posėdžius ir tarpinstitucinius pasitarimus, kuriuose svarstyti masinio žmonių susibūrimo vietų ir didelę reikšmę turinčių renginių apsaugos nuo teroro aktų, keitimosi duomenimis tarp sveikatos apsaugos ir teisėsaugos institucijų apie asmenis, kurie dėl sveikatos būklės gali imtis smurtinių veiksmų, taip pat vizų išdavimo tvarkos tobulinimo klausimai. Pasitarimų rezultatas – parengti atitinkamų teisės aktų pakeitimo projektai.

Lietuvos kriminalinės policijos biuras dalyvauja Europos strateginės komunikacijos tinklo, jungiančio ES valstybių narių kovos su terorizmu padalinių ekspertus ir ES agentūrų kovos su terorizmu analitikus. Minėtame tinkle keičiamasi informacija apie valstybių narių patirtį, kaip kovoti su smurtiniu ekstremizmu ir radikalizacija, aptariamoms galimos prevencinės kampanijos ir rengiami praktiniai imitaciniai užsiėmimai, skirti reagavimui į galimą teroristinę išpuolį stiprinti.

2017 m. 42 kriminalinės policijos pareigūnai tobulino gebėjimus specializuotuose mokymuose „Kovos su terorizmu pagrindai ir ypatumai“.

Informacinio saugumo ir Lietuvos Respublikos politinės sistemos saugumo užtikrinimas

2017 m. Lietuvos deleguotas ekspertas tęsė darbą Europos išorės veiksmų tarnybos Strateginės komunikacijos komandoje. Dalyvauta tarptautiniuose renginiuose (Baltijos valstybių, Lenkijos ir Suomijos, „Friends of Ukraine“, „The Club of Venice“, NB8, NATO StratCom CoE, StratCom viršūnių susitikimuose), derinti veiksmai su sąjungininkais ir partneriais.

2017 m., kovodama su informacinėmis grėsmėmis, krašto apsaugos sistema daugiausia dėmesio skyrė visuomenės švietimui. Skirtingoms auditorijoms Lietuvoje surengti 285 pristatymai, kurių tikslas – informuoti apie hibridinio ir informacinio karo keliamas grėsmes ir ugdyti kritinį-analitinį visuomenės mąstymą.

Siekdama užkirsti kelią dezinformacijos sklaidai, Krašto apsaugos ministerija 2017 m. aktyviai bendradarbiavo su Valstybės saugumo departamentu, Vidaus reikalų ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija ir joms pavaldžiomis institucijomis, Lietuvos universitetais. Rengtos savaitinės „Nedraugiškos žiniasklaidos“ ir „Informacinio poveikio ir planuojamo informacinio poveikio situacijos“ apžvalgos, kuriomis dalintasi su suinteresuotais asmenimis, Lietuvos ir NATO šalių institucijomis ir organizacijomis. Dalijimasis apžvalgomis užtikrina nuolatinį bendradarbiavimą ir suinteresuotų asmenų vienodą informuotumą.

Dalyvauta mokslinėse konferencijose, diskusijose, seminaruose, kuriuose dalytasi informacija apie Rusijos priešišką informacinę veiklą. Propagandos atpažinimo klausimu bendradarbiauta su Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondu, Lietuvos radijo ir televizijos komisija.

Siekiant užtikrinti, kad tinkamai būtų identifikuojamos Lietuvai priešiškos informacinės operacijos, toliau plėtojami krašto apsaugos sistemos informacinės aplinkos stebėjimo ir vertinimo pajėgumai.

Vykdyta ir atitinkama žvalgybos veikla. Valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos stebėjo pagrindinius informacinių grėsmių šaltinius, nustatė kylančias informacines grėsmes ir informavo nacionalinį saugumą užtikrinančias ir kitas institucijas Lietuvoje, NATO, ES ir šalyse partnerėse. Daugiausiai dėmesio skirta informacinėms grėsmėms, susijusioms su Lietuvos Respublikos, NATO ir šalyje esančių partnerių gynybos pajėgumais.

Nuo lapkričio informacinio saugumo užtikrinimo veiklos imtos koordinuoti Vyriausybės kanceliarijos lygiu. Rengiami koordinaciniai tarpinstituciniai susitikimai, siekiant identifikuoti esamą informacinio saugumo būklę ir nustatyti 2018 m. prioritetines veiklas (informacinio saugumo užtikrinimo mechanizmo sukūrimas, strateginė komunikacija aktualiaisiais darbotvarkės klausimais, medijų raštingumas ir kita).

Ilgalaikių nacionalinį saugumą stiprinančių programų vykdymas

Krašto apsaugos sistemos plėtros programoje, patvirtintoje Seimo 2006 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. X-743, nustatyti šie prioritetai: 1) sausumos karinių vienetų kovinių pajėgumų stiprinimas; 2) rezervo rengimas; 3) oro erdvės stebėjimo, kontrolės ir gynybos sistemos plėtojimas; 4) vadovavimo ir valdymo sistemos tobulinimas. Informacija apie svarbiausius jų vykdymo rezultatus pateikta Krašto apsaugos ministerijos 2017 metų veiklos ataskaitos II dalies „Vyriausybės programos įgyvendinimas“ skyriuje „05-01 kryptis: Gynybos sistemos stiprinimas ir plėtra“.

2016 m. Seimui pateiktas naujos Krašto apsaugos sistemos plėtros programos projektas (Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. liepos 4 d. nutarimo Nr. X-743 „Dėl Krašto apsaugos sistemos plėtros programos patvirtinimo“ pakeitimo“ projektas), parengtas atsižvelgiant į pakitusią saugumo aplinką ir krašto apsaugos sistemos finansavimo prielaidas. 2017 m. jis buvo tikslinamas atsižvelgiant į Vyriausybės programą ir jos įgyvendinimo planą, taip pat Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pareikštas pastabas. Nutarimą numatyta priimti 2018 m. gegužę.

Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programa. Siekiant įgyvendinti šios programos nuostatas, vykdytas jos įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas: stiprinti policijos pareigūnų gebėjimai vykdyti nusikalstamų veikų prevenciją, kriminalinę žvalgybą ir tirti nusikaltimus, susijusius su prekyba žmonėmis bei terorizmu; patobulinta Bendrojo pagalbos centro informacinė sistema; užtikrinta dingusių vaikų karštosios telefono linijos numerio 116000 veikla; dalyvauta tarptautinio masto operacijose, skirtose kovai su seksualiniu išnaudojimu, priverstiniu darbu ir vaikų išnaudojimu prekybos žmonėmis srityje; organizuota kompleksinė pagalba asmenims, nukentėjusiems nuo smurto ir prekybos žmonėmis; įsigyta priemonių, skirtų narkotinių ir psichotropinių medžiagų patekimui į laisvės atėmimo vietų įstaigas užkardyti; organizuota prevencinė priemonė „Teistų asmenų priežiūra“; sustiprinti policijos pajėgumai atskleisti ir tirti nusikaltimus elektroninėje erdvėje; sustiprinti Valstybės saugumo departamento pajėgumai vykdyti žvalgybą kovos su terorizmu srityje; įsigyta ginkluotės ir specialiųjų priemonių, skirtų policijai reaguoti į teroristines grėsmes ir joms užkardyti; diegtos valstybės sienos stebėjimo sistemos; Valstybės sienos apsaugos tarnyboje įdiegtos informacinės technologijos, sudarančios galimybes saugiai tvarkyti kriminalinės žvalgybos duomenis; sukurtas ir įdiegtas Baltijos valstybių muitinės institucijų naudojamas rentgeno kontrolės sistemų bendras duomenų mainų tinklas. Planui įgyvendinti 2017 m. iš viso skirta daugiau kaip 20 mln. eurų valstybės biudžeto ir ES paramos lėšų.

Tvirtinamas 2018–2020 m. laikotarpio Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas papildytas priemonėmis, skirtomis Bendrojo pagalbos centro veiklai gerinti, linkusių nusikalsti nepilnamečių užimtumui didinti ir ES išorės sienos apsaugai ir civilinei saugai stiprinti. Vertinant Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos įgyvendinimą pagal programoje nurodytų vertinimo kriterijų pasiektas reikšmes, matyti pažanga pagal daugumą šių kriterijų.

Valstybės saugumo departamentas, dalyvaudamas įgyvendinant ilgalaikę valstybinę saugumo stiprinimo programą, vykdo tarpinstitucinio veiklos plano priemones, kurių tikslas – mažinti ir šalinti rizikos veiksnius, didinančius teroro aktų tikimybę. Vykdamas šio plano 3.1.2 priemonę (sukurti elektroninės informacijos monitoringo ir analizės sistemą, užtikrinančią veiksmingą teroristinių veikų prevenciją), 2017 m. iš esmės užbaigtas pirmasis šios priemonės įgyvendinimo etapas.

Nacionalinė kovos su korupcija 2015–2025 metų programa. Numatyta iki 2019 m. gruodžio 31 d. įgyvendinti šios programos įgyvendinimo 2015–2019 metų tarpinstituciniame veiklos plane nustatytas 45 priemones. Vieną priemonę įgyvendinti atsisakyta. Iki 2017 m. gruodžio 31 d. turėjo būti įgyvendinta 18 priemonių. Išankstiniu vertinimu, iki 2017 m. gruodžio 31 d. įgyvendinta 10 priemonių, iš dalies įgyvendintos 7 priemonės, 27 priemonės įgyvendinamos.

Svarbiausi 2017 m. atlikti darbai: priimtas Pranešėjų apsaugos įstatymas; priimtas naujos redakcijos Lobistinės veiklos įstatymas; priimtos Gyventojų turto deklaravimo įstatymo pataisos, kuriomis praplečiamas turtą ir pajamas privalančių deklaruoti ir viešinti asmenų sąrašas (į jį įtraukti akcinių bendrovių, kurių akcininkė yra valstybė ar savivaldybė, biudžetinių įstaigų ir viešųjų įstaigų, kurių steigėja ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, vadovų pavaduotojai ir jų šeimos nariai, strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių savivaldybės įmonių ir akcinių bendrovių bei nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių vadovai ir jų šeimos nariai); priimti Baudžiamojo kodekso pakeitimai, susiję su valstybės valdomų įmonių baudžiamąja atsakomybe, kaltės klausimais, užsienio valstybės ir

užsienio valstybės tarnautojų apibrėžimais, papirkimo nusikaltimo atskirų elementų paaiškinimais ir išplėtimu; priimti Baudžiamojo kodekso pakeitimai, skirti finansinių sankcijų už korupciją veiksmingumui didinti.

Visuomenės pasirengimo valstybės gynybai, pilietinės visuomenės, šalies kultūrinio ir tautinio tapatumo stiprinimas

2017 m., bendradarbiaujant Krašto apsaugos ministerijai, Švietimo ir mokslo ministerijai, Lietuvos šaulių sąjungai ir nevyriausybinėms organizacijoms, plėtota aktyvi pilietinio ir patriotinio ugdymo veikla, skatinanti visuomenę domėtis šalies gynybos klausimais, kariuomene ir prisidėti prie šalies saugumo.

2017 m. daug dėmesio skirta vaikų ir jaunimo pilietiniam ir patriotiniam ugdymui. Formaliojo ugdymo srityje 2017 m. lapkritį Švietimo ir mokslo ministerija patvirtino krašto apsaugos sistemos parengtą pasirenkamąją Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos pagrindų bendrąją programą (9–10 klasių moksleiviams). Švietimo ir mokslo ministerija 2017 m. organizavo mokymus pedagogams, kuriuose daugiausia dėmesio skirta mokytojų medijų ir informacinio raštingumo kompetencijų ugdymui. 2014–2017 m. įgyvendintas projektas „Medijų ir informacinio raštingumo ugdymas“: parengta medijų ir informacinio raštingumo ugdymo metodinė medžiaga, mokymuose dalyvavo mokytojai iš visų Lietuvos regionų, taip pat Rytų Lietuvos, 2017 m. balandį Seime surengta konferencija „Visuomenės medijų raštingumas – saugios valstybės sąlyga“.

Įgyvendintos kitos veiklos, projektai. Kartu su Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centru surengtas nacionalinis konkursas „Lietuvos kovų už laisvę ir netekčių istorija“. Įgyvendintas nacionalinis projektas „Pažink valstybę“. Vykdytos edukacinės programos Rytų Lietuvos mokiniam. Vykdytas nacionalinis projektas „Piliakalnių Lietuva“. Organizuoti 6 kvalifikacijos tobulinimo renginiai mokytojams tautinio tapatumo stiprinimo tema.

Neformaliojo ugdymo srityje pagrindinis vaidmuo teko Lietuvos šaulių sąjungai. Krašto apsaugos ministerijos remiamose Lietuvos šaulių sąjungos vaikų stovyklose 2017 m. dalyvavo 4 104 vaikai. Lietuvos šaulių sąjungos veikloje 2017 m. dalyvavo 6 100 jaunųjų šaulių.

Buvo organizuojami įvairūs pilietiškumą ugdantys ir domėtis Lietuvos kariuomene ir krašto apsaugos sistema skatinantys renginiai moksleiviams: nacionalinis moksleivių konkursas „Ką žinai apie Lietuvos kariuomenę“, Krašto apsaugos dienos renginys vyresniųjų klasių moksleiviams krašto apsaugos sistemos institucijose ir jų padaliniuose (apsilankė daugiau nei 1 500 moksleivių), pilietiškiausios mokyklos atranka Gedimino pilies bokšto Lietuvos valstybinei vėliavai gauti.

Krašto apsaugos sistema į pilietinį ir patriotinį ugdymą įtraukė ir nevyriausybines organizacijas, 2017 m. iš dalies finansuodama 20 asociacijų ir viešųjų įstaigų inicijuojamų ir įgyvendinamų veiklos programų, kurios atitiko krašto apsaugos sistemos tikslus ir poreikius, padėjo ugdyti piliečių valią ir gebėjimus ginti valstybę, stiprinti valstybės gynybinę galią.

2017 m. Lietuvos kariuomenės Strateginės komunikacijos departamente įkurtas Pilietiškumo ugdymo skyrius, kurio užduotis – per kariuomenės ir visuomenės bendradarbiavimą ugdyti pilietinę valią ginti valstybę.

Siekiant plėsti visuomenės žinias apie krašto apsaugos sistemą, 2017 m. gegužę išleista Lietuvos gynybos politikos baltoji knyga.

Siekiant didinti Lietuvos šaulių sąjungos integraciją į valstybės gynybos sistemą, 2017 m. 67 koviniai šauliai priskirti Krašto apsaugos savanorių pajėgoms ir Specialiųjų operacijų pajėgoms. Krašto apsaugos savanorių pajėgos ir specialiuųjų operacijų pajėgos rengtos kartu su priskirtais Lietuvos šaulių sąjungos kovinių būrių šauliais.

Ekonominio ir energetinio saugumo stiprinimas

Baltijos ir kontinentinės Europos šalių elektros tinklų sinchronizacija. 2017 m. toliau nuosekliai dirbta siekiant Baltijos šalių elektros tinklus sinchronizuoti su kontinentinės Europos tinklais. Nors galutinis politinis sprendimas dėl sinchronizacijos 2017 m. nebuvo priimtas, Baltijos energijos rinkos jungčių plano (BEMIP) grupės susitikime patvirtinta, kad Lietuvos palaikomas sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais per Lenkiją scenarijus yra ekonomiškai efektyviausias. Sutarta iki 2018 m.

birželio priimti galutinį politinį sprendimą dėl sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais per Lenkiją. Vienas aktualiausių klausimų artimiausiu metu – užtikrinti kuo didesnę finansavimą iš Europos infrastruktūros tinklų priemonės (angl. *Connecting Europe Facility, CEF*), siekiant efektyviai įgyvendinti sinchronizacijos projektus.

Dujų rinka. Lietuvos dujų rinkos 2017 m. ypatumas – tolesnis suskystintų gamtinių dujų tiekėjų diversifikavimas. 2017 m. rugpjūčio 21 d. ir rugsėjo 30 d. į Lietuvą atgabentos suskystintos gamtinės dujos iš JAV. Nors šias dujas pasaulinei rinkai JAV tiekia per kol kas vienintelį terminalą, iki 2020 m. JAV ketina pradėti eksploatuoti dar 5 jų eksporto terminalus ir tapti viena didžiausių šių dujų eksportuotojų pasaulyje šalia Kataro ir Australijos. Didėjanti JAV eksportuojamų suskystintų gamtinių dujų dalis pasaulinėje dujų rinkoje keičia gamtinių dujų geopolitinį žemėlapi. Suskystintos gamtinės dujos tampa rimta alternatyva dujotiekiais tiekiamoms dujoms, o tai didina tiekimo pasiūlą ir užtikrina sąžiningos konkurencijos principų laikymąsi.

Lietuvos bendradarbiavimas su Europos branduolinių mokslinių tyrimų organizacija (CERN). 2017 m. birželio 27 d. Vilniuje pasirašytas Lietuvos ir CERN susitarimas dėl asocijuotos narystės. Tų pačių metų gruodžio 7 d. susitarimas ratifikuotas: Lietuva pirmoji iš Baltijos šalių tapo šios didžiausios pasaulio mokslininkus vienijančios organizacijos asocijuota nare.

Lietuvos stojimo į EBPO procesas. Iki 2017 m. pabaigos pavyko sėkmingai užbaigti Lietuvos atitikties EBPO rekomendacijoms ir standartams peržiūras 12 komitetų, o 6 komitetuose peržiūros irgi beveik baigtos, liko tik formalumai. Darbas turės būti tęsiamas Bendrovių valdymo, EBPO darbo grupėje dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkimu sudarant tarptautinius verslo sandorius ir Ekonomikos ir vystymosi peržiūros komitete. Daugiausia dėmesio turės būti skiriama EBPO rekomendacijų valstybės valdomų įmonių ir kovos su pareigūnų papirkinėjimu srityse tinkamam įgyvendinimui. Stojimo proceso grafikas leidžia Lietuvai tikėtis būti pakviestai tapti EBPO nare 2018 m. gegužės 30–31 d. vykiančioje EBPO Ministrų Taryboje.

Eksporto ir investicijų skatinimas. Siekiant mažinti galimą Lietuvos žalą dėl ekonominės priklausomybės ir ekonomikos bei ūkio pažeidžiamumo, dirbta eksporto diversifikavimo kryptimi: didėjo Lietuvos eksporto į JAV, Švediją, Nyderlandus, Norvegiją, Italiją lyginamoji dalis, smarkiai augo eksportas į Jungtinius Arabų Emyratus, Turkiją, Japoniją, Kiniją. Dirbta ir tiesioginių užsienio investicijų srityje, pritrauktos tiesioginės investicijos iš JAV, Vokietijos, kitų ES šalių („Holister“, „Hella“, „Continental“, „Dovista“ ir kitos). Ūkio ministerija 2017 m. pradėjo Lietuvos eksporto plėtros 2014–2020 m. gairių peržiūros procesą, siekdama atnaujinti prioritetinių eksporto rinkų sąrašą.

Laisvosios prekybos sutartys. 2017 m. rugsėjį įsigaliojo ES laisvosios prekybos sutartis su Kanada (CETA). Ši sutartis lietuviškoms prekėms ir paslaugoms atveria 35 mln. gyventojų turinčios Kanados rinką ir padės sutaupyti Lietuvos importuotojams apie 1 mln. eurų muitų. 2017 m. pabaigoje baigtos derybos dėl ES ir Japonijos ekonominės partnerystės (EPA). Ši 2019 m. įsigaliosianti sutartis atvers žemės ūkio produktams 127 mln. vartotojų turinčią Japonijos rinką. Šios sutartys svariai prisideda prie Lietuvos ekonominio saugumo didinimo, sudarydamos palankesnes lietuviškų prekių ir paslaugų eksporto į Kanados ir Japonijos rinkas sąlygas, ir leidžia toliau diversifikuoti Lietuvos prekybos srautus.

Prekybos apsaugos priemonės. 2017 m. įsigalioję ES antidempingo reglamento pakeitimai dėl naujos metodologijos taikymo ir pasiektas susitarimas dėl ES Prekybos apsaugos priemonių modernizavimo paketo leis geriau apsaugoti Lietuvos gamintojų interesus nuo nesąžiningos konkurencijos iš tokių šalių, kaip Kinija ar Rusija. Lietuva aktyviai naudojosi ES rinkos apsaugos priemonėmis. Pavyzdžiui, 2017 m. pasiekta, kad antidempingo priemonių taikymas būtų pratęstas Kinijos kilmės saulės moduliams ir celėms, tai leidžia išsaugoti 600 darbo vietų Lietuvoje ir prisideda prie reikšmingo Lietuvos įmonių eksporto pajamų išlaikymo.

Lietuvos transporto sektorius 2017 m. toliau augo. Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste krauta 43,2 mln. tonų įvairių krovinių, tai 8 proc., arba 3,03 mln. t, daugiau nei 2016 metais. Šis uostas – didžiausias Baltijos šalyse. Per 2017 m. 11 mėnesių Lietuvos geležinkeliais vežta 47,7 mln. t krovinių, tai 9,4 proc. daugiau nei prieš metus (43,6 mln. t), ir 3,307 mln. keleivių, tai 0,6 proc. daugiau nei pernai. 2017 m. trečdalį valstybiniame Klaipėdos jūrų uoste krautų ir akcinės bendrovės „Lietuvos geležinkeliai“ krovinių sudarė Baltarusijos kroviniai. Lietuva užtikrina konkurencingą transporto ir logistikos paslaugų grandinę, todėl Baltarusija toliau išliks svarbi Lietuvos transporto paslaugų rinka. Rusija dėjo daug pastangų, kad jos kroviniai būtų gabunami ne per Baltijos šalių, o per Rusijos uostus ir kad Baltarusijos

naftos produktų eksportas aplenktų Klaipėdą. Šie Rusijos veiksmai rezultato nedavė (pasiūsta tik bandomoji naftos produktų partija), nes, nepaisant Rusijos taikomų nuolaidų, siūlomas maršrutas ir logistika ekonomiškai nepatrauklūs.

Ekonominio atstovavimo užsienyje efektyvinimas. Bendradarbiaujant Ūkio ministerijai ir Užsienio reikalų ministerijai, toliau konsoliduojama Lietuvos ekonominio atstovavimo užsienyje sistema: parengtos ekonominės veiklos užduotys visoms diplomatinėms atstovybėms; toliau plėtojama Ekonominės diplomatijos IT sistema, skirta užduotims ir rezultatams pateikti, dalytis informacija, institucinei atminčiai (CRM) išlaikyti; vertinama diplomatinė atstovybių ekonominė veikla pagal užduočių atlikimą ir verslo atsiliėpimus; atlikta esamo komercijos atašė atstovavimo sistemos peržiūra, ištekliai skirti tikslinėms eksporto / investicijų rinkoms. Atsižvelgiant į ekonominio bendradarbiavimo prioritetus ir potencialą, toliau peržiūrimas ekonominio atstovavimo tinklas. Vyriausybės sprendimu 2017 m. panaikintos komercijos atašė pareigybės Azerbaidžane, Kazachstane, o nuo 2018 m. birželio 1 d. – Sankt Peterburge (Rusija). Vietoj šių pareigybių nuo 2018 m. įsteigtos investicijų atstovų pareigybės Jungtinėje Karalystėje ir Vokietijoje. Komercijos atašė pareigybė iš Sankt Peterburgo (Rusija) perkeliama į Nyderlandus.

Kibernetinio saugumo stiprinimas

2017 m. valstybės mastu baigtos centralizuoti elektroninės informacijos saugos ir kibernetinio saugumo politikos formavimo ir saugumo užtikrinimo funkcijos. 2018 m. sausį pradėjęs veikti Nacionalinis kibernetinio saugumo centras prie Krašto apsaugos ministerijos tapo vienintele nacionaline institucija, atsakinga už valstybės informacinių išteklių ir ypatingos svarbos informacinių infrastruktūrų kibernetinių incidentų valdymą. 2017 m. pradėtas eksploatuoti uždaras ir šio centro valdomas kibernetinio saugumo informacinis tinklas, buvo plečiamas kibernetinės erdvės stebėsenos tinklas, diegiamos techninės kibernetinio saugumo priemonės, teikiama metodinė pagalba valstybės institucijoms, įgyvendinančioms kibernetinio saugumo reikalavimus, rengiančioms organizacijos kibernetinių incidentų valdymo planus, organizuojamos kibernetinio saugumo pratybos. Daugiau informacijos apie kibernetinio saugumo stiprinimą pateikta Vyriausybės 2017 metų veiklos ataskaitos 3 dalies „Vyriausybės 2017 m. prioritetinių sričių apžvalga“ skyriuje „1.5.2. Kibernetinio ir energetinio saugumo stiprinimas“.

2017 m. ES nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo formatu Lietuva inicijavo projektą „Kibernetinės greitojo reagavimo grupės ir savitarpio pagalba kibernetinio saugumo srityje“. Jo tikslas – suformuoti daugiašales greitojo reagavimo grupes, kurios kibernetinių atakų paveiktų šalių prašymu galėtų paremti nacionalinius pajėgumus, surinkti žalingos veiklos įkalčius, atkurti paveiktų sistemų veiklą.

Siekiant užtikrinti kuo geresnę nusikaltimų elektroninėje erdvėje tyrimo kokybę policijoje, pagal Nacionalinę vidaus saugumo fondo 2014–2020 metų programą parengti ir įgyvendinami 4 projektai, kurių vertė – beveik 4 mln. eurų. Įgyvendinant šiuos projektus diegiamos naujos technologijos, įsigijama reikiama techninė ir programinė įranga. Pavyzdžiui, Lietuvos kriminalinės policijos biuras įsigijo specializuotą licencijuotą programinę įrangą, skirtą socialiniuose tinkluose skelbiamai rizikos turinčiai informacijai analizuoti: tokios informacijos stebėsenai atlikti, ieškoti, ją peržiūrėti ir išsaugoti. Įsigyta ir įranga, skirta kibernetinėms paskirstyto atkirtimo nuo paslaugos ar paslaugos trikdymo atakoms (angl. *Distributed Denial of Service attack, DDoS*) kompiuterių tinkluose stebėti, fiksuoti ir analizuoti šalies mastu ir realiuoju laiku.

Socialinio saugumo stiprinimas

2017 m. pakeistas ir papildytas Užimtumo įstatymas, kurio nuostatos padės asmenims lengviau įgyti norimas kvalifikacijas, didinti įsidarbinimo galimybes, skatins juos įsitraukti į mokymosi visą gyvenimą procesus. Siekiant, kad jų žinios, įgūdžiai ir gebėjimai taptų oficialiai pripažįstami, pasiūlyta nauja priemonė – neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimas. Stiprinama darbo biržos (kuri Lietuvoje įgyvendina dvišalį ir trišalį socialinių ir darbo rinkos partnerių bendradarbiavimą užimtumui skatinti, rengia ir įgyvendina nedarbo prevencijos ir darbuotojų atleidimo iš darbo pasekmių švelninimo priemones, vykdo darbo rinkos stebėseną) pagalba teikiant darbo rinkos paslaugas asmenims, kurie už pažeidimus prarado bedarbio statusą. Praplečiamos paramos judumui priemonės galimybės – kompensuojamos kelionės išlaidos darbdaviui, įdarbinusiam darbo biržos

siunčiamą bedarbį ir patiriančiam bedarbio vežimo į darbo vietą išlaidas, taip sutelkiama daugiau galimybių įsidarbinti atokesnių regionų gyventojams.

Siekiant užtikrinti didesnę socialinę apsaugą nedarbo atveju, pakeistas Nedarbo socialinio draudimo įstatymas – numatyta galimybė teisei į nedarbo draudimo išmoką reikalaujamą stažą įgyti per ilgesnį laikotarpį. Teisei į nedarbo draudimo išmoką reikalingą 12 mėnesių nedarbo draudimo stažą galima įgyti per 30 mėnesių. Be to, nustatyta, kad nedarbo draudimo išmokos asmenims, įgijusiems reikalaujamą nedarbo draudimo stažą, mokamos ne 6, o 9 mėnesius, šios išmokos mokėjimo trukmės nediferencijuojant pagal nedarbo draudimo stažą, įgytą iki įsiregistravimo teritorinėje darbo biržoje dienos.

2017 m. įtvirtintas naujas socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklis – MVPD, susietas su galiojančiais socialinės paramos išmokų atskaitos rodikliais, nuo kurių priklauso socialinės paramos išmokų dydžiai arba teisė jas gauti: bazine socialine išmoka, šalpos pensijų baze, tikslinių kompensacijų baze, valstybės remiamomis pajamomis.

MVPD bus apskaičiuojamas kiekvienais metais ir atsižvelgiant į didėjančią metinę infliaciją, maisto ir ne maisto prekių bei paslaugų kainas didės minėti socialinės paramos dydžiai. Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams susiejimas su MVPD turės įtakos piniginės socialinės paramos adekvatumo ir aprėpties pokyčiams.

Aplinkos apsaugos užtikrinimas

Lietuva toliau veiksmingai dirbo stiprindama branduolinę saugą ir aplinkosaugą kaimynystėje, aktyviai kėlė šiuos klausimus daugiašaliu ir dvišaliu lygmenimis, siekdama įtraukti juos į tarptautinių organizacijų (Espoo, Orhuso ir kitų) dokumentus ir dvišales darbotvarkes. Ypač daug dėmesio skirta Astravo AE keliamoms potencialioms grėsmėms, saugos klausimams ir tarptautinės paramos telkimui siekiant užtikrinti saugą.

Astravo AE klausimas buvo keliamas 2017 m. birželio 13–16 d. vykusiame Espoo konvencijos (dėl tarpvalstybinio poveikio aplinkai vertinimo) šalių susitikime. Tačiau sprendimas dėl Astravo AE, kaip ir dėl kitų šalių atitikties konvencijos nuostatomis, atidėtas iki neeilinio šalių susitikimo, kuris vyks 2019 m. vasario 5–6 d. Ženevoje. Iki bus priimtas naujas sprendimas dėl Astravo AE, lieka galioti 2014 m. sprendimas, kuris konstatuoja, kad Baltarusija, statydama Astravo AE, pažeidė keturis Espoo konvencijos straipsnius.

Orhuso konvencijos (dėl visuomenės teisės gauti informacija, dalyvauti priimant sprendimus ir kreiptis į teismus) šalių susitikime 2017 m. rugsėjo 11–14 d. trečią kartą iš eilės patvirtinta, kad Baltarusija ir toliau sistemingai pažeidžia savo įsipareigojimus pagal Orhuso konvenciją.

Lietuvai įtvirtinus Astravo AE klausimus tarptautinėje darbotvarkėje, sustiprintas daugiašalis Astravo AE problematikos dėmuo, įrodantis, kad tarptautinė bendruomenė mato ir principingai kelia branduolinės saugos problemas Astravo AE ir projekto keliamos problemos tikrai nėra tik dvišalis Lietuvos ir Baltarusijos klausimas. Ypač svarbus Lietuvos laimėjimas 2017 m. – ES aukščiausių vadovų – ES Prezidento Donaldo Tusko ir Europos Komisijos pirmininko Jeano Claudio Junckerio – pareiškimas, kad Astravo AE yra visos ES rūpestis. Tarptautinės paramos telkimas Lietuvos pozicijai dėl Astravo AE tarptautiniu, ES ir regioniniu lygiais ir toliau bus prioritetas siekiant apsisaugoti nuo nesaugiai plėtojamų branduolinės energetikos objektų Lietuvos kaimynystėje.

Siekdamos užkirsti kelią grėsmėms, kylančioms iš nesaugiai plėtojamo Astravo AE projekto, Lietuvos institucijos aktyviai veikė ne tik tarptautiniu, bet ir nacionaliniu lygmenimis. 2017 m. priimtas paketas teisės aktų, kuriais remiantis elektra, pagaminta trečiosiose šalyse, kuriose veikia nesaugios atominės elektrinės, negalės patekti į Lietuvos elektros rinką. Seimas balandžio 20 d. priėmė būtinųjų priemonių, skirtų apsisaugoti nuo trečiųjų šalių nesaugių branduolinių elektrinių keliamų grėsmių įstatymą, kuriame nustatyta, kad į Lietuvos rinką negali patekti elektra iš tokių elektrinių, išskyrus tuos atvejus, jei ji būtina šalies energetikos sistemos patikimumui užtikrinti. Be to, Seimas birželio 15 d. įstatymu pripažino Astravo AE nesaugia, keliančia grėsmę Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui, aplinkai ir visuomenės sveikatai. Vyriausybė rugsėjo 13 d. patvirtino veiksmų planą, pagal kurį Astravo AE pagaminta elektra negalėtų patekti į Lietuvą.

2017 m. gruodį Nacionalinė saugumo komisija institucijoms rekomendavo: suskaičiuoti lėšų poreikį civilinės saugos priemonėms (gyventojų perspėjimo sistema, jodo profilaktikos užtikrinimas ir

kita) branduolinės avarijos atveju ir įvertinti gyventojų evakavimo poreikį; įvertinti gyventojų evakavimo iš šalies teritorijos, nutolusios 50 km atstumu nuo statomos Baltarusijoje AE, poreikį ir galimybes.

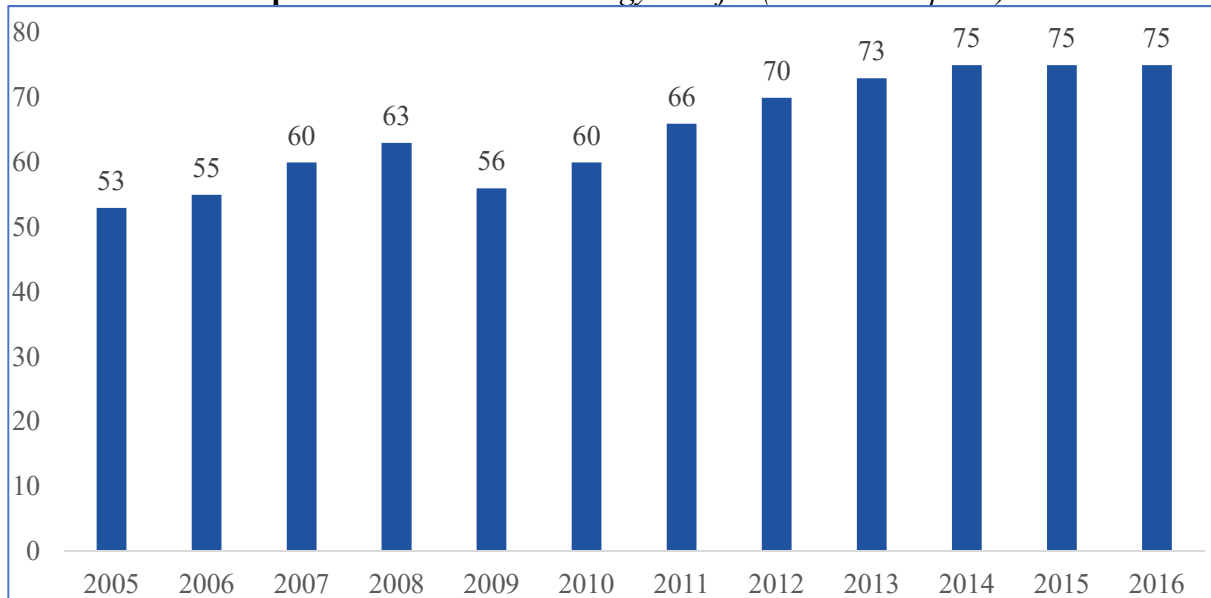
Lietuva siekia, kad visos regiono valstybės susitartų riboti elektros importą iš Astravo AE, ir teigiamai vertina Lenkijos apsisprendimą nepirkti Astravo AE pagamintos elektros. Būtina toliau dirbti su kitomis regiono šalimis, siekiant vieningos pozicijos dėl elektros importo iš trečiųjų šalių. Šio tikslo Lietuva siekia ir ES kuriant naująjį elektros rinkos dizaino modelį. Nuosekliomis Lietuvos pastangomis Europos Tarybos patvirtinta Elektros vidaus rinkos direktyva papildyta nuostata, kad ES elektros vidaus rinkos dalyviai iš trečiųjų šalių turi laikytis ES ir valstybių narių teisės, įskaitant ir aplinkosaugos ir saugos politiką.

4. Vyriausybės 2018 m. veiklos prioritetai

Analizuojant makroekonominės tendencijas 2017 metais, pastebimas itin spartus, 3,8 proc. siekęs BVP augimas 2017 m., palankūs darbo rinkos rodikliai (nedarbas mažėjo iki 7,1 proc., atlyginimai didėjo 8,5 proc. ir viršijo infliaciją). Pirmą kartą po nepriklausomybės atkūrimo 2018 metams suplanuoti pertekliniai valdžios sektoriaus finansai. Šią fiskalinės politikos kryptį teigiamai įvertino tarptautinė kredito reitingų agentūra „Standard&Poor’s“, 2018 m. kovą suteikdama šaliai A lygio investicinių reitingą.

Visgi esminių problemų, jau daugelį metų kankinančių Lietuvą, dar yra. Demografijos problematika – jautriausia ir ypač svarbi nacionalinio saugumo kontekste, nepaisant pirmą kartą per ilgiau kaip dešimtmetį 2017 m. gruodį užfiksuoto teigiamo grynojo migracijos rodiklio (atvyko daugiau asmenų nei išvyko). Kitas rizikos signalas – nuo 2014 iki 2016 m. Lietuva, vertinant BVP vienam gyventojui, nepasistūmėjo link ES vidurkio, nors per pirmuosius 10 narystės ES metų Lietuvos išsivystymo lygis pagal šį rodiklį išaugo beveik 50 proc.

193 pav. Lietuvos BVP vienam gyventojui (ES vidurkio proc.)



Duomenų šaltinis: Eurostatas

Tik ambicingos struktūrinės reformos lems tolesnę Lietuvos pažangą ir didesnę gyventojų gerovę.

Taigi pagrindiniai Vyriausybės artimiausio laikotarpio veiklos prioritetai bus **struktūrinės reformos**, kurias įgyvendinus juntamai pagerės žmonių gyvenimo kokybė. 2018 m. bus sukurtos prielaidos įgyvendinti mokesčių, inovacijų, švietimo, sveikatos apsaugos, pensijų reformas ir naujos šešėlinės ekonomikos mažinimo priemonės:

- **Mokesčių srityje**, atsižvelgiant į tai, kad darbo apmokestinimas sudaro reikšmingą mokesčių naštos dalį, ypač mažiausias ir vidutines pajamas gaunančių asmenų, trūksta gerai apmokamų darbo vietų ir paskatų kurti didelę pridėtinę vertę, mokesčių sistema nėra pakankamai aiški (darbuotojas aiškiai nemato visų su darbo santykiais susijusių mokesčių, ženkliai socialinio draudimo dalį sudaro išmokos, nesietinos su draudimo įmokomis), bus imamos šių reformos žingsnių:
 - mažinama bendra darbo apmokestinimo našta – išplečiamas neapmokestinamojo pajamų dydžio taikymas;
 - skatinama kurti didelę pridėtinę vertę – inicijuojamas valstybinio socialinio draudimo įmokų „lubų“ įvedimas;

- *supaprastinama ir daroma aiškesnė mokesčių sistema – inicijuojamas socialinio draudimo įmokų ir gyventojų pajamų mokesčių sujungimas;*
 - *socialinis draudimas taps prieinamesnis, perkėlus į valstybės biudžetą bazinę pensiją, kuri nesusieta su draudimo įmokomis.*
- **Inovacijų srityje**, atsižvelgiant į tai, kad aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų eksportas ir užimtumas sektoriuje, kuriame reikia daugiau žinių, Lietuvoje mažesnis už ES vidurkį, taip pat įvertinus verslo investicijas į eksperimentinę plėtrą ir inovacijas, nepakankamą mokslo ir studijų institucijų paslaugų verslui pasiūlą, nepakankamą išradimų komercializavimą, bus:
- *konsoliduota ir sustiprinta mokslo, technologijų ir inovacijų sistema;*
 - *sukurtas didelis inovacijų skatinimo paketas;*
 - *stiprinama mokslinių tyrimų sistema, skirta valstybei svarbiems iššūkiams įveikti;*
 - *didinama mokslo ir studijų institucijų paslaugų verslui pasiūla;*
 - *skatinamas išradimų komercializavimas;*
 - *skatinami inovatyvūs užsienio investicijų projektai.*
- **Sveikatos apsaugos srityje**, atsižvelgiant į tai, kad dėl ilgų eilių dalis gyventojų atideda kreipimąsi į sveikatos priežiūros specialistus, gyvenimo trukmės rodikliai Lietuvoje nesiekia ES vidurkio, turime vienus prasčiausių ES mirtingumo rodiklių, nors daugybės mirčių būtų galima išvengti, jei gyventojai daugiau dėmesio skirtų sveikai gyvensenai, prevencijai ir laiku kreiptųsi į sveikatos priežiūros įstaigą, taip pat atsižvelgiant į aukštus savižudybių rodiklius, bus:
- *trumpinamos eilės pas šeimos gydytojus ir norint gauti specializuotas paslaugas – didinamos gydytojų komandos, skatinamos mobiliosios paslaugos, įvedamos nuotolinės konsultacijos „gydytojas gydytojui“, veiksmingiau valdomos pacientų eilės ir optimizuojamas gydytojų darbo krūvis;*
 - *stiprinami greitosios medicinos pagalbos (GMP) pajėgumai aptarnauti pacientus dėl infarkto ir insulto – organizuojamos papildomos GMP brigados;*
 - *formuojami sveikos gyvensenos įgūdžiai nuo gimimo, didinamas sveikos gyvensenos mokymo personalas, skirtas mokiniam;*
 - *investuojama į savižudybių prevenciją – apmokomi savižudybių atpažinimo pagalbos mokytojai, socialiniai darbuotojai, policininkai, gaisrininkai ir kiti;*
 - *efektyvinamas įstaigų tinklas, skirtas gydymo kokybei užtikrinti, didinamas slaugos ir palaikomojo gydymo prieinamumas, didinamas slaugos vietų skaičius.*
- **Švietimo srityje**, atsižvelgiant į tai, kad mokinių pasiekimų skirtumai tarp didžiųjų miestų, rajono centrų ir kaimų yra dideli, mokinių pasiekimų lygis žemesnis už EBPO šalių vidurkį, ugdymo procese remiamasi mokymo, o ne mokymosi paradigma, trūksta motyvacijos, pernelyg išplitusios patyčios, per menkas įtraukusis ugdymas, o švietimo sistema neatitinka darbo rinkos poreikių, bus:
- *tobulinamas ugdymo turinys visose bendrojo ugdymo pakopose, įgyvendinamos kokybės užtikrinimo priemonės, siekiant, kad pokyčiai būtų skirti visapusiškai asmenybei ugdyti;*
 - *keičiamas ir plėtojamas mokytojų, dėstytojų ir tyrėjų parengimas bei skatinimas;*
 - *gerinami mokinių bendravimo įgūdžiai, ugdomos socialinės ir emocinės kompetencijos, diegiamos patyčių prevencijos programos, plečiamas visos dienos mokyklų tinklas;*
 - *plečiamas neformalusis švietimas, didinamas jo prieinamumas, steigiama daugiau gamtos mokslų ir technologijų būrelių;*
 - *kuriamas veiksmingesnis profesinio mokymo, mokslo ir studijų institucijų tinklas, kad būtų užtikrinta geresnė kokybė ir konkurencingumas, studijų programos orientuojamos į darbo rinkos poreikius.*

- **Šešėlinės ekonomikos mažinimo srityje**, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje „šešėlis“ dėl taikomų priemonių mažėja, bet vis dar yra trečdaliu didesnis už ES vidurkį, o nesumokėti mokesčiai sudaro reikšmingą dalį, bus taikomas holistinis paketas šešėlinės ekonomikos mažinimo priemonių, skirtų paskatoms kurti, sąmoningumui didinti ir atsakomybės neišvengiamumui stiprinti. Todėl bus:
 - *suteikiama daugiau galimybių gyventojams susimąžinti apmokestinamąsias pajamas perkant paslaugas, kuriose „šešėlio“ rizika didelė, didinamas socialinės paramos testinumas pradėjusiems dirbti, teikiama daugiau el. paslaugų verslui, kad būtų galima paprasčiau mokėti mokesčius;*
 - *investuojama į naujas sąmoningumo didinimo priemones, bendradarbiaujant su Europos Komisija;*
 - *įgyvendinamos naujos teisinės priemonės, mažinančios galimybes ir intencijas slėpti mokesčius plečiant atvirkštinio PVM taikymą, griežtinančios licencijavimą rizikos sektoriuose, keičiančios mokesstinės senaties terminus ir sankcijas už mokesčius pažeidimus, leidžiančios taikyti mokesstinės rizikos duomenis viešuosiuose pirkimuose ir finansavimo sandoriuose.*
- **Pensijų srityje**, atsižvelgiant į būsimus senėjančios visuomenės iššūkius, nepalankias demografines prognozes, bus:
 - *pertvarkoma pensijų kaupimo sistema, siekiant sušvelninti neigiamą demografijos poveikį ir užtikrinti didesnes pensijas, palyginti su dabartine sistema.*

Pažymėtina, kad išvardytos struktūrinės reformos – tik dalis Vyriausybės veiklos 2018 m. prioritetų. Visi Vyriausybės prioritetiniai darbai numatyti Vyriausybės 2017 m. balandžio 19 d. pasitarimo protokole Nr. 15. Siekiant tinkamai ir laiku atlikti šiuos darbus, 2017 m. rugpjūčio 23 d. buvo suformuota Ministro Pirmininko vadovaujama **Strateginių projektų portfelio komisija** (toliau – Komisija). Pirmajame Komisijos posėdyje 2017 m. rugsėjo 28 d. patvirtintas strateginių projektų portfelis, kurį šiuo metu sudaro **44 strateginiai projektai**, skirti Vyriausybės prioritetiniams darbams įgyvendinti. Parengti išsamūs kiekvieno strateginio projekto įgyvendinimo planai, paskirti už jų įgyvendinimą atsakingi asmenys. Siekdama stebėti projektų įgyvendinimą ir laiku valdyti kylančias rizikas, Komisija renkasi kiekvieną mėnesį ir vertina kiekvieno iš projektų statusą ir galimas rizikas.

Pažymėtina, kad jau 2018 m. numatoma **užbaigti 6 projektus (14 proc.):**

- 2018 m. bus įgyvendinta **vaiko teisių apsaugos sistemos pertvarka**, kuri leis užtikrinti nepertraukiamą ir vienodą vaiko teisių apsaugą, o suteikiant pagalbą kiekvienam vaikui bus taikoma atvejo vadybos metodika. Bus pradėtas aiškus ir pagrįstas vaiko paėmimo iš šeimos procesas, pagrįstas grėsmės vaikui lygio vertinimo kriterijais, patvirtintas teismo. Pertvarka leis modernizuoti sistemos valdymą ir užtikrins operatyvų reagavimą į nustatytus vaiko teisių pažeidimus.
- 2018 m. numatoma sukurti teisinį pagrindą, užtikrinantį **finansinių paskatų ir paslaugų jaunoms ar vaikus auginančioms šeimoms plėtrą**. Bus pagerinta šeimų, įvaikinusių vaikus, finansinė padėtis, sumažės vaikų skurdo rizikos lygis, bus sukurta paskatų jaunoms šeimoms (iki 35 m., nepaisant pajamų), įsigyjančioms pirmąjį būstą ne didmiesčiuose, sistema. Asmenys gaus kompleksiskai teikiamas paslaugas, leidžiančias šeimai įveikti iškilusias krizes ir derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus.
- Planuojama šiais metais **užbaigti elektros jungties su Švedija kaštų ir naudos vertinimą** ir nustatyti socialinę-ekonominę naudą Lietuvos Respublikai, įgyvendinus papildomą elektros jungtį su Švedija. Atsižvelgdama į gautus studijos rezultatus, Komisija nuspręs, kada pradėti papildomos elektros jungties su Švedija statybą.
- Be to, 2018 m. užbaigtų dviejų strateginių projektų rezultatai prisidės prie verslo sąlygų ir investicinės aplinkos gerinimo ir leis užtikrinti konkurencingesnę verslo aplinką Lietuvoje. Numatoma, kad, įgyvendinus **valstybės valdomų įmonių pertvarką**, šių įmonių nuosavo kapitalo gražos rodiklis bus artimas atitinkamame sektoriuje veikiančių privačių įmonių nuosavo kapitalo gražos rodikliui, o **tarptautiniu lygiu vertinamų verslo ciklą** (nuo

įsteigimo iki pasibaigimo) **reglamentuojančių teisės aktų ir procedūrų** (pagal Pasaulio banko tyrimo „Doing Business“ sritis) **bei priemonių patobulinimas** pagreitins ir supaprastins juridinių asmenų steigimo procedūras, kilnojamojo turto įkeitimo registravimo procesą, optimizuos prisijungimo prie elektros tinklų procedūras ir trukmę, užtikrins tinkamą įkeitimo santykių teisinę apsaugą, padidins smulkiųjų investuotojų apsaugą ir nemokumo (bankroto ir restruktūrizavimo) procesų efektyvumą.

- 2018 m. numatoma patobulinti **teisėkūros procesus** – bus siekiama pertvarkyti Vyriausybės rengiamų, didžiausią poveikį turinčių įstatymų projektų rengimo ir svarstymo procesą, daugiausia dėmesio skiriant problemos ir alternatyvų analizei, viešosioms konsultacijoms bei išsamesnei diskusijai. Įgyvendinant Projektą, bus kuriamos ir diegiamos priemonės (baigiamasis (*ex-post*) vertinimas, atliekamos sisteminės teisinio reguliavimo peržiūros), kurių nuoseklus taikymas padės išlaikyti aktualią, veiksmingą ir proporcingą Lietuvos teisės aktų sistemą.

Svarbu pažymėti, kad, be išvardytų numatomų užbaigti projektų, bus tęsiami ir kiti strateginiai projektai, kurie kartu su pradėtomis struktūrinėmis reformomis prisidės prie šalies pažangos ir žmonių gerovės.
